SUTHIPARITHAT JOURNAL

DPU
DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

วารสารสุทธิปริทัศน์

ปีที่ 33 ฉบับที่ 106 เมษายน - มิถุนายน 2562

[THAI - JOURNAL CITATION INDEX CENTRE: TCI 1]

ISSN 0857-2690

VOL 33 NO.106 April - June 2019

dpujournal@dpu.ac.th /suthiparithat www.dpu.ac.th/dpurc/journal

สุทธิปริทัศน์
SUTHIPARITHAT

ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๐๖ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๒
Volume 33 Number 106 April - June 2019
ISSN 0857-2690

http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal

วารสารสุทธิปริทัศน์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) เป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย กลุ่มที่ 1 (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI)
ประกาศ ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2558

เจ้าของ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 110/1-4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทร. 02-954-7300 (อัตโนมัติ 30 หมายเลข) ต่อ 361 Dhurakij Pundit University 110/1-4 Prachachuen Road Laksi, Bangkok 10210 Telephone 02-954-7300 (Automatic 30 Number) # 361	
คณะที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	รองศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	รองศาสตราจารย์ ดร.นิตย์ เพ็ชรรักษ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	คณบดีทุกคณะ/วิทยาลัย	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลีลา เตี้ยงสูงเนิน	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
กองบรรณาธิการบุคคลภายนอก	ศาสตราจารย์ ดร.ทวีป ศิริรัศมี	มหาวิทยาลัยศิลปากร
	ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาต สถาปิตานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	รองศาสตราจารย์ ดร.ปรียา วิบูลย์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
	รองศาสตราจารย์ ดร.กัญจนา ลินทร์ตนศิริกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
	รองศาสตราจารย์ ศิริชัย พงษ์วิชัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	รองศาสตราจารย์ ยุทธนา ธรรมเจริญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
	รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปองสิน วิเศษศิริ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวรรณ แสงสุวรรณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริร์ บวรกิตติ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรา คภะสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัลลภา ปิติสันต์	มหาวิทยาลัยมหิดล
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ เข็มทอง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
	ดร.สินาด ตรีวรรณไชย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
	ดร.พุฒวิทย์ บุนนาค	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	ดร.สุนทรี เหล่าพันจัน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กองบรรณาธิการบุคคลภายใน	รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิดา จิตรน้อมรัตน์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	รองศาสตราจารย์ ดร.นิตย์ เพ็ชรรักษ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	รองศาสตราจารย์ พินิจ ทิพย์มณี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันวร จะนู	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิลล่า พงศ์ยี่หล้า	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิฏิรัตน์ เมมบัณฑิตกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	ดร.พัทธนันท์ เพชรเชิดชู	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
	ดร.ศิริเดช คำสุพรหม	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
กองการจัดการ (การเงินและสมาชิก)	เปรมวดี กระตุฤกษ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ออกแบบรูปเล่ม-จัดหน้า	มนสิชา กรดนวม	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
กำหนดออก	ราย 3 เดือน ฉบับละ 550 บาท	E-mail : dpujournal@dpu.ac.th
จัดจำหน่าย	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	โทร. 02-954-7300 ต่อ 646, 636
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	โทร. 02-954-7300 ต่อ 277

ทัศนะข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารสุทธิปริทัศน์ เป็นทัศนะวิจารณ์อิสระทางคณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับทัศนะข้อคิดเห็นเหล่านั้นแต่ประการใด ลิขสิทธิ์บทความเป็นของผู้เขียนและวารสารสุทธิปริทัศน์ และได้รับการสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย
The View Expressed in each Article are Solely those of Author(s).

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ทวีป ศิริรัศมี	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาต สถาปิตานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตระรุจิ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กัญจนา ลินทร์ตนศิริกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ยุทธนา ธรรมเจริญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรียา วิบูลย์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ชาติไทย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ	มหาวิทยาลัยสยาม
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุดสังข์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ศิริพร สัจจานันท์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ วิรัช สงวนวงศ์วาน	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ศิริชัย พงษ์วิชัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม ชมงาม	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ศิริประกอบ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ศริศักดิ์ สุนทรไชย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สุดาว เลิศวิสุทธิไพบูลย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ปานมณี	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปองสิน วิเศษศิริ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวรรณ แสงสุวรรณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริร์ บวรกิตติ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรุณา ไบโลวัส	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรา คภะสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัลลภา ปีติสันต์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ เข็มทอง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒน์ พุกเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณรพี บานชื่นวิจิตร	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธพล วิเชียรอินทร์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แววตา เตชาทวีวรรณ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภานันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไสว ฟักขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธุนศักดิ์ สายจำปา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้ำฝน ไล่สัตรูไกล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวารี นามวงศ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชานนท์ โกมุทพุฒิพงศ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลอย สืบวิเศษ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คม คัมภิรานนท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงค์นิตย์ จันทร์จรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บูลย์จีรา ชิรเวทย์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อสมา คัมภิรานนท์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา บุญโสธรสถิตย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรศุทธิ์ ขอพ่วงกลาง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิตศร เทอดเผ่าพงศ์	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคคกร ไชยพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา สิทธิการ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Asst.Prof.Dr. Harald A. Kraus	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.มล กุณฑลรัตน์ ทวีวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ดร.ประสิทธิ์ เขียวศรี	สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
ดร.พุฒวิทย์ บุนนาค	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.มานิต บุญประเสริฐ	มหาวิทยาลัยรังสิต
ดร.วินัย หอมสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ดร.สัตยะพล สัจจเดชะ	สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความภายนอก(ต่อ)

ดร.สินาด ตรีวรรณไชย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.สุขยืน เทพทอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ดร.สุนทรี เหล่าพันจัน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.กัลยา ขาวบ้านแพ้ว	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ดร.จินตนัย ไพรสณฑ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (อาจารย์พิเศษ)
ดร.ละเอียด ศิลาน้อย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร.วนิดา พลเดช	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.วิมาลา ผ่องแผ้ว	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร.เอกพงศ์ กิตติสาร	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (อาจารย์พิเศษ)
ดร.สิทธิ วงศ์ทองคำ	มหาวิทยาลัยจันทรเกษม
ดร.จิรวรรณ ปลั่งพงษ์พันธ์	มหาวิทยาลัยจันทรเกษม
ดร.สมปรารถนา รัตนกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ดร.กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิดา จิตร์น้อมรัตน์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ พิพัฒน์ ไทยอารี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ ชื่นวัฒนา	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี ทองเอม	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ลิ้ม	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัญญา ปานเจริญ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิณสุดา สิริธรังศรี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัยพร รัตนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวะนันท์ ศิวพิทักษ์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิลล่า พงศ์ยี่หล้า	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธีรา นิมิตรนิวัฒน์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาวัลย์ อินทร์ชำนาญ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.กิตติชัย อธิกุลรัตน์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.มยุรี โยธาวุธ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.ศิริเดช คำสุพรหม	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.จิราพร ชมสวน	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.พสุธิดา ตันตราจิณ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.พัทธนันท์ เพชรเชิดชู	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.มนต์ ขอเจริญ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.รชฎ ขำบุญ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.วาสนา วิสฤตาภา	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.อาทร จิตสุนทรชัยกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ดร.สุรวี ศุนาลัย	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
Mr.Stephen Cannell	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สารบัญ
Contents

บทความวิจัย :

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 1
RESOURCE MOBILIZATION FOR EDUCATION
พิณสุดา สิริธรังศรี
Pinsuda Siridhrungsri

การวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคม และระบบคุณภาพ สำนักงานบัญชี ต่อความภักดีของลูกค้าที่มีต่อสำนักบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง 17
ANALYSIS OF THE STRUCTURAL EQUATION MODEL FOR CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY, AND CERTIFIED ACCOUNTING PRACTICE ON CUSTOMERS LOYALTY OF SMALL AND MEDIUM ACCOUNTING OFFICES
จิรวรรณ ปลั่งพงษ์พันธ์
Jirawan Plungpongpan

การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชน: การใช้ตัวแบบสมการโครงสร้างในจังหวัดร้อยเอ็ดและเพชรบูรณ์ 30
COMPARATIVE STUDY OF THE ETHICAL LEADERSHIP MODEL IN COMMUNITY-BASED ENTREPRENEURS: USING THE STRUCTURAL EQUATION MODEL IN ROI-ET AND PHETCHABUN PROVINCES
อำพล ชะโยมชัย
Ampol Chayomchai

ความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ ฉบับที่ 1 (TSQC1) ด้านการติดตามผล 45
CPA's ABILITY TO COMPLY WITH THAI STANDARD ON QUALITY CONTROL (TSQC1) MONITORING
เพ็ญธิดา พงษ์ธานี
Pentida Pongtanee

คุณลักษณะส่วนบุคคลและการยอมรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 58
PERSONAL CHARACTERISTICS AND TECHNOLOGY ACCEPTANCE TOWARDS PAYMENT VIA QR CODE SYSTEM OF CONSUMERS IN BANGKOK
ชญาภรณ์ คุ้มถิ่นแก้ว, จรัญญา ปานเจริญ
Chayaporn Khumthinkaew, Charunya Parncharoen

โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 70
CAPITAL STRUCTURE, DIVIDEND POLICY AND EARNINGS QUALITY OF THAI LISTED COMPANIES IN STOCK EXCHANGE OF THAILAND
พุทธิสุทธ์ ตรีรัตน์ดิลกกุล, พัทธนันท์ เพชรเชิดชู
Puthisut Treratdilokkul, Pattanant Petchchedchoo

สารบัญ
Contents

บล็อกเชน เพชรมาตคอรัปชั่น 92
BLOCKCHAIN – A CORRUPTION KILLER
โกสิทธิ์ เฟื่องสวัสดิ์
Kosit Fuangswasdi

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 107
FACTORS AFFECTING WORK-LIFE BALANCE OF WOMEN CALL CENTER AGENTS IN THE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY BUSINESS GROUP
ศยามล เอกะกุลานันต์
Sayamon Akakulanan

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่นที่เดินทางมาประเทศไทย 121
UNDERSTANDING MARKETING MIX INFLUENCING SOUVENIR PURCHASE SATISFACTION OF JAPANESE VISITORS TO THAILAND
ภควดี วรรณพฤกษ์, พรทิพย์ บุญเที่ยงธรรม
Pakawadee Vanapruk, Pornthip Boontheingtham

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์: กรณีศึกษาของธุรกิจความงามและสุขภาพ 141
THE KEY SUCCESS FACTORS FOR ONLINE BUSINESS: A CASE STUDY OF BEAUTY AND WELLNESS BUSINESS
ปวริศา จันทร์อุดม, จรัญญา ปานเจริญ
Pawarisa Janudom, Charunya Parncharoen

ปัญหาทางกฎหมายเรื่องความยินยอมของผู้บริจาคอวัยวะที่เสียชีวิตและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 154
LEGAL PROBLEMS ON THE CONSENT OF THE ORGAN DONORS WHO PASSED AWAY AND THEIR CONCERNED PARTIES
ณัฐวีร์ อสิพงษ์
Nattawee Asipong

ผลการใช้ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักศึกษาครูสาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป 166
RESULTS OF USING THE ACTIVITIES PACKAGE INTEGRATED WITH LOCAL HISTORICAL LEARNING RESOURCE, MUANG SING HISTORICAL PARK, TO PROMOTE SCIENCE PROCESS SKILLS OF PRESERVICE TEACHERS IN DEPARTMENT OF GENERAL SCIENCE
ศิขริน ดอนขำไพร, เกรียงไกร ทองศรี
Sikarin Donkampai, Kriangkai Tongsri

ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลกับคุณภาพกำไร 179
ENVIRONMENT, SOCIAL AND GOVERNANCE PERFORMANCE (ESG) WITH EARNINGS QUALITY
ชลลดา เลิฟ, พัทธนันท์ เพชรเชิดชู
Chollada Love, Pattanant Petchchedchoo

สารบัญ
Contents

ผลของโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม อายุ 6-9 ปี 195
EFFECTS OF THAI TRADITIONAL GROUP PLAY PROGRAMS ON THE SOCIAL SKILLS OF CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDER AGED SIX TO NINE YEARS OLD
ฉัตรชัย แพงคำฮัก, สุพัทธ แสนแจ่มใส, ภิญญาพันธ์ เพียซ้าย
Chatchai Paengkumhag, Supat Sanjamsai, Pinyapan Piasai

วงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก 209
GENEALOGY: MODEL FOR LEARNING CENTER OF COMMUNITY'S SELF-MANAGEMENT IN THE EASTERN REGION
คัชพล จั่นเพชร, พิทักษ์ ศิริวงศ์, ธีระวัฒน์ จันทึก
Katchaphon Janpetch, Phitak Siriwong, Thirawat Chantuk

อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต 222
GLOSSARY OF HERBAL MEDICINES IN CHIN BOOKS OF PHUKET PROVINCE
รุ่งรัตน์ ทองสกุล
Rungrat Thongsakul

อิทธิพลของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดภูเก็ต 236
กรณีศึกษา อีเวนต์มาราธอน
THE INFLUENCES OF MOTIVATION AFFECTING TO SPORT TOURISM ACHIEVEMENT AT PHUKET: A CASE STUDY OF EVENT MARATHON
สุรสิทธิ์ อุดมธนวงศ์
Surasit Udomthanavong

บทความวิชาการ :

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และความก้าวหน้าของฟินเทคไทย 251
DIGITAL TRANSFORMATION AND THE PROGRESS OF THAILAND'S FINTECH
พรชัย ชุนหจินดา
Pornchai Chunhachinda

การวัดมูลค่า และการกำหนดราคาโอนสินทรัพย์ไม่มีตัวตนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล 265
MEASURING AND DETERMINING TRANSFER PRICING ON INTANGIBLE ASSETS IN THE DIGITAL ECONOMY
สุฏิกา รักประสูติ
Sutika Rukprasoot

หนังสือน่าอ่าน :

ชื่อหนังสือน่าอ่าน : "ร้อยเรื่องราววังต้องห้าม" 277
เอกรัตน์ จันทร์รัฐิติกาล
Ekarat Janrathitikarn

บทบรรณาธิการ

สวัสดีท่านผู้อ่านและผู้เขียนบทความทุกท่านที่ให้การสนับสนุนวารสารสุทธิปริทัศน์อย่างต่อเนื่องจนก้าวเข้าสู่ปีที่ 33 ฉบับที่ 106 เดือน เมษายน-มิถุนายน พ.ศ.2562 แล้ว ในฉบับนี้เราได้ตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวนทั้งสิ้น 19 บทความ ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 17 บทความ และบทความวิชาการจำนวน 2 บทความ โดยเป็นการนำเสนอองค์ความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา อาทิ การจัดการการศึกษา การจัดการการตลาด การบริหารจัดการชุมชน ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีไทย พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การเงินและการลงทุน เทคโนโลยีการเงิน การจัดการธุรกิจออนไลน์ กฎหมาย บรรษัทภิบาลและวัฒนธรรมศึกษา เป็นต้น

หนังสือน่าอ่านในฉบับนี้ คือ ร้อยเรื่องราววังต้องห้าม เขียนโดยจ้าวกว่างเชา แปลโดย อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิชและ ชาญ ธนประกอบ แนะนำโดยอาจารย์ เอกรัตน์ จันทร์รัฐิติกาล ผู้อำนวยการสถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งกล่าวถึง ความเป็นมาอย่างละเอียดทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผ่านมุมมองและความเชื่อของคนจีนโบราณ โดยผู้อ่านจะรู้สึกเสมือนหนึ่งได้เดินเข้าไปในพื้นที่เขตต่างๆ ของพระราชวังต้องห้ามด้วยตนเองและได้รับทราบพระราชจริยวัตรของจักรพรรดิที่เราอาจไม่เคยได้รับทราบมาก่อน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลีลา เตี้ยงสูงเนิน
Email: leela.tin@dpu.ac.th
บรรณาธิการ

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

RESOURCE MOBILIZATION FOR EDUCATION

Received: March 8, 2019
Revised: June 7, 2019
Accepted: June 10, 2019

พิณสุดา สิริธรังศรี*
Pinsuda Siridhrungsri*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์และปริญญาเอก วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Assistant Professor and Ph.D., College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University
* Email: pinsuda.sir@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการระดมทรัพยากรทางการศึกษา และ 2) เสนอรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ระหว่าง 24 พฤษภาคม – 19 พฤศจิกายน 2561 โดยวิธีการศึกษาเอกสาร และศึกษาภาคสนามในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 โรง การรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือคือ แบบสำรวจ สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สถานศึกษาละ 9 คน รวม 108 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้น จึงร่างรูปแบบ และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า 1) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ระดับนโยบายมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน ระดับสถานศึกษามีการระดมทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ปัญหาคือ ขาดการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จคือ การวางแผนที่ดี การมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำผู้บริหาร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การใช้จ่ายทรัพยากรตามวัตถุประสงค์ และการติดตามประเมินผลและรายงาน 2) รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเป็นรูปแบบกลางที่สถานศึกษาต่างๆ สามารถเลือกใช้ได้ตามบริบท ประกอบด้วย แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการระดมทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ประเภททรัพยากรที่ระดม กลยุทธ์ที่ใช้ในการระดม สิ่งที่พึงระวังในการระดม และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

คำสำคัญ: การระดมทรัพยากร ทรัพยากรทางการศึกษา การจัดการการศึกษา การบริหารการศึกษา

Abstract

The purposes of this research titled on Resource Mobilization for Education were to 1) study current condition, problems and factors affecting the resource mobilization for education, and 2) propose the resource mobilization model for education during May 24 – November 19, 2018. Data collection was conducted by study documents and from field trips at basic education schools. By purposive sampling, 12 schools were selected. Instruments for data collection composed of survey form, interview and focus group. Key informants from each school were 9 representatives, total of 108 persons. Data analysis was done by content analysis. A model was then drafted and reviewed by the experts. Findings were as follows: 1) The resource mobilization for education; at policy level, it was clearly identified by law, while at school level, there happened to be cash mobilization and non-cash mobilization. The problem was a lack of participation from people concerned in the resource mobilization. Factors affecting success in mobilizing resource included well planning, participation, administrators' leadership, building favorable relationship with community, continued public relations, spending resource according to the objectives, monitor and evaluation as well as report of progress. 2) The resource mobilization model to apply for education would be the central form that could simply be chosen by any school fit to its context. The model consisted of concepts and principles, objectives, how to mobilize cash and non-cash, type of the mobilized resource, strategy for mobilization, warnings for mobilization, and factors affecting a successful mobilization.

Keywords: Resource Mobilization, Education Resource, Education Management, Educational Administration

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศและสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อมวลชน (Education for All) และได้ดำเนินโครงการเพื่อสนับสนุนพัฒนาการศึกษา และคุณภาพมนุษย์มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้กำหนดเป้าหมายให้การศึกษาเป็นเป้าหมายหนึ่งใน 17 เป้าหมายเพื่อการพัฒนาแห่งศตวรรษสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2573 (UNDP, 2016) ในการนี้ ได้มีการกำหนดการสร้างหลักประกันให้เด็กหญิงและชายทุกคนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพและไม่มีค่าใช้จ่าย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิผล รวมทั้งการขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา สร้างหลักประกันแก่กลุ่มเปราะบางทั้งผู้พิการ ชนเผ่าพื้นเมือง และเด็กให้เข้าถึงการศึกษาและอาชีพทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น สะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อโอกาส คุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ควรได้รับ

สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับที่ผ่านมา โดยเฉพาะฉบับปัจจุบัน (พุทธศักราช 2560) ที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 ว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย นอกจากนั้นยังได้บัญญัติถึงการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษา รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน

ในการนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ไว้ในมาตรา 9 หลายประการ ในการนี้กำหนดให้ (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และ (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ทั้งนี้ ได้ขยายความไว้ในหมวด 8 ความว่า ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนเอกชน องค์กรเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษาดังนี้ (1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษี เพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ยังได้กำหนดให้ ผู้ปกครอง/ชุมชน มีส่วนร่วมในการสนับสนุน พัฒนาหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ ร่วมกับครูและเครือข่ายในการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของบุตรหลานให้เต็มตามศักยภาพ ตลอดจนติดตาม ดูแล ป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาเรื่องต่างๆทางการศึกษาของโรงเรียน ที่นับเป็นการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนครั้งแรก

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า การระดมทรัพยากรเป็นไปอย่างหลากหลาย แตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษานั้นๆ ระหว่างสถานศึกษาของรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบท หรือแม้แต่ขนาดของสถานศึกษา ทั้งด้านตัวเงิน ภูมิปัญญา ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างสถานศึกษา วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งขึ้นกับบริบท สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและโรงเรียน โดยเฉพาะความสามารถของผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่สร้างการยอมรับก็จะได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งความสามารถ

ขององค์กรที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนเช่น สมาคมครูผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน หรือองค์กรเอกชน มูลนิธิ และสถานประกอบการ เป็นต้น จึงพบว่า บางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนทรัพยากรสูงมาก ขณะที่บางโรงเรียนอยู่ในชุมชนค่อนข้างขาดแคลน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรก็จะน้อยตามไปด้วย แต่หากผู้นำมีความสามารถก็จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานนอกพื้นที่ด้วย (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2559) อย่างไรก็ตาม การระดมทรัพยากรดังกล่าวก็ยังไม่เป็นระบบและไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในระดับนโยบายของประเทศ แม้ว่า จะมีกฎหมายที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรตามที่กล่าวมา แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคในโอกาสของผู้เรียนที่จะได้รับการสนับสนุนทรัพยากรให้เกิดความเท่าเทียมในโอกาสการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามทิศทางที่ควรจะเป็น

จากผลการประเมินผู้เรียนในโครงการประเมินผู้เรียนนานาชาติ (The Programme for International Student Assessment, PISA) ในปี 2555 (OECD, 2013) พบว่า ผลลัพธ์ทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับทรัพยากร นโยบาย และการปฏิบัติทางการศึกษาน้อยมาก อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรที่เพียงพอก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนผู้เรียนให้มีโอกาสที่ดีในการเรียนรู้ โดยหากทรัพยากรเพื่อการศึกษาถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อผลการเรียนรู้ ทั้งนี้ ทรัพยากรที่ใช้ในการลงทุนทางการศึกษา ได้แก่ การเงิน บุคคล และวัสดุ และเวลาที่ผู้เรียนใช้ในการเรียนรู้ (OECD, 2013, pp. 38-40) ผลการประเมินดังกล่าว ยังพบอีกว่า การระดมทรัพยากรมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการจัดสรรทรัพยากรภายในระบบการศึกษาและโรงเรียน การจัดสรรทรัพยากรที่ดีไปยังโรงเรียนด้อยโอกาส ช่วยลดช่องว่างระหว่างการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างโรงเรียน (Lamb, Teese and Helme, 2005; Henry, Fortner and Thompson, 2010 ใน OECD, 2013, p.10) ในประเทศอุตสาหกรรม การใช้งานทรัพยากรและทรัพยากรที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อความแปรผันของประสิทธิภาพของผู้เรียน

สำหรับประเทศไทย จากการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ" 2542 เป็นต้นมา เพื่อจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) พบว่า ด้านการเงินเพื่อการศึกษา มีปัญหาความด้อยประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา กลไกของรัฐไม่เอื้อให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการระดมทรัพยากรและการระดมทุนจากทุกภาคส่วนของสังคมจึงมีค่อนข้างน้อย ทำให้สถานศึกษาขาดแรงจูงใจในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อการแข่งขัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, น. 8) อันส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด ปัญหาดังกล่าวนี้ ยังคงปรากฏถึงปัจจุบัน

ดังนั้น จึงเห็นเป็นความจำเป็นในการศึกษารูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาขึ้น โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นการศึกษาของผู้เรียนกลุ่มใหญ่ที่จะเป็นฐานการพัฒนาประเทศในอนาคต ที่เกี่ยวเนื่องกับผู้ให้การสนับสนุนทรัพยากรมากที่สุด โดยทำการศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้แก่ ประเทศอังกฤษ เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ และ 2) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปแบบ ประกอบด้วย สาระและองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการ กลยุทธ์ บุคคล องค์กรและสถาบัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และเงื่อนไขของรูปแบบ โดยมีขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ การสร้างรูปแบบ การตรวจสอบรูปแบบ และการเสนอรูปแบบ (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2557) สำหรับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา พิจารณาถึงสาระของทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ บุคคล ภูมิปัญญา แรงงาน ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สื่อการเรียน เครื่องแต่งกาย วัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง ภายใต้วิธีการระดม ทั้งทางตรง และทางอ้อม (OECD, 2013, pp. 38-40) ดังภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา ต่อไปนี้

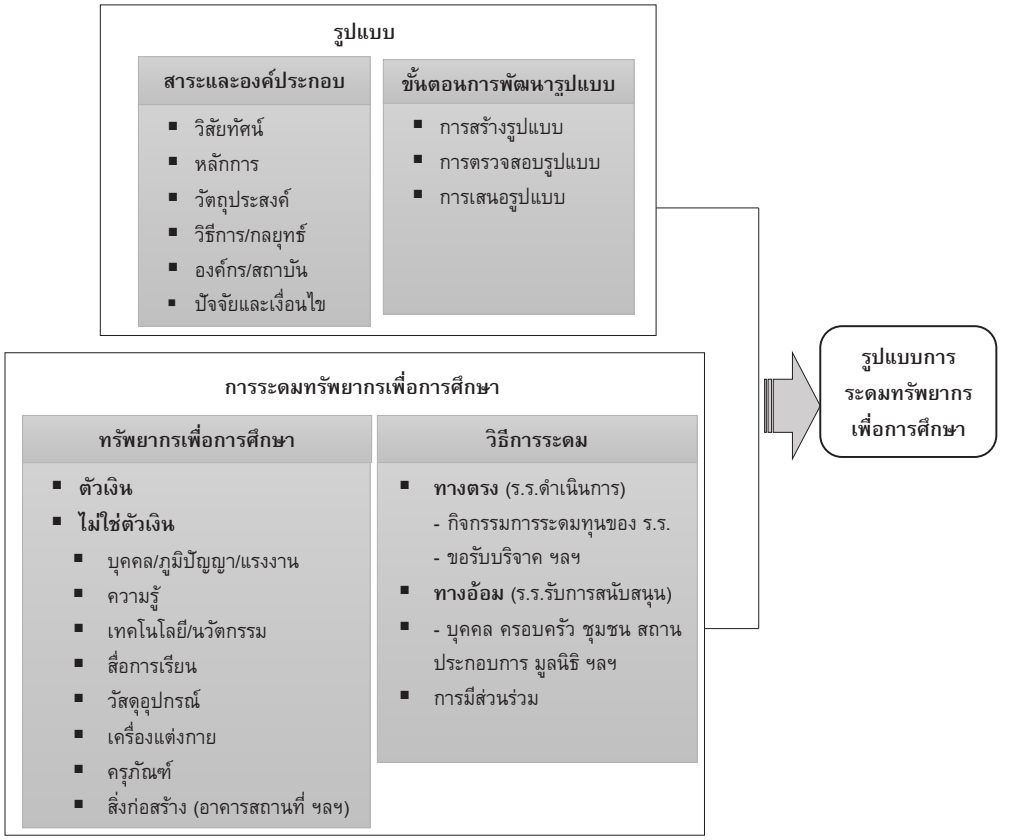

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย การศึกษาการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของประเทศไทย โดยการศึกษาเอกสารและศึกษาภาคสนามในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นตัวแทนสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในทุกภูมิภาค ที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 โรง การรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือคือ แบบสำรวจ สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้บริหาร ครู ประธานกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน และตัวแทนผู้สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษาละ 9คน รวม 108 คน สำหรับการศึกษาสภาพการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของต่างประเทศ โดยการศึกษาเอกสาร ตามวัตถุประสงค์และตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ตามตัวแปรที่ศึกษาตามกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้น จึงร่างรูปแบบ และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ดำเนินการวิจัยเป็นเวลา 6 เดือน ระหว่างวันที่ 24 พฤษภาคม – 19 พฤศจิกายน 2561

ผลการวิจัย พบว่า

การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เป็นการดำเนินงานให้ได้มาซึ่งทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน อันได้แก่ บุคคล และสิ่งของ เช่น ภูมิปัญญา องค์ความรู้ วิชาการ แรงงาน วัสดุครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ ที่สนับสนุนการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่เกิดกับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งระดับนโยบาย และระดับสถานศึกษา ผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของประเทศไทย พบว่า การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ในระดับนโยบายมีการออกกฎหมายที่ชัดเจนปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษา มาตรา 8 (2) ที่ต้องยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ในการจัดการศึกษา หมวด 8 ว่าด้วยเรื่องของทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ใน 5 มาตรา โดยเฉพาะมาตรา 58 กล่าวไว้ชัดเจนว่า ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนทั้งในและต่างประเทศ และใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น

สำหรับระดับสถานศึกษา เป็นระดับปฏิบัติ หรือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามบริบทและความจำเป็นของสถานศึกษา ที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือ แนวคิดการศึกษา คือการศึกษาเป็นเรื่องของประชาชนในลักษณะการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ที่ต้องคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วม การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การกระจายความรับผิดชอบ ความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การประสานความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ และการติดตาม ตรวจสอบและรายงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน 2) พัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนการสอน 3) เพิ่มคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน และ 4) เพิ่มโอกาสทางการเข้าถึงการศึกษาของประชาชน วิธีการที่ใช้ในการระดมทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน

การระดมทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นหลังดำเนินการ กล่าวคือ ขั้นการเตรียมการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การจัดทำโครงการ การมอบหมายผู้รับผิดชอบ การประสานการดำเนินงานและการประชาสัมพันธ์ ขั้นดำเนินการ เป็นการดำเนินการตามแผนงาน โครงการและกิจกรรม เช่น การทอดผ้าป่า การจัดแสดงผลงานของนักเรียน การจัดแสดงดนตรี การแข่งขันกีฬา เป็นต้น ขั้นหลังดำเนินการ ได้แก่ การยกย่องและประกาศเกียรติคุณ การสรุป และรายงานผลการระดมทรัพยากร สำหรับการระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ การระดมด้านความรู้ แรงงาน วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และสิ่งของอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการศึกษา บุคคลและองค์กรที่สนับสนุนการระดมทรัพยากร ได้แก่ คหบดี ผู้อาวุโสภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน สมาคมครูและผู้ปกครอง ชมรมศิษย์เก่า สถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนและที่เกี่ยวข้องนอกชุมชนเป็นต้น

ปัญหาของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา คือ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ขาดศรัทธาในผู้นำ การไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาของประชาชนบางส่วน ไม่มีแผนงาน โครงการและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ขาดแรงจูงใจในการสนับสนุนทรัพยากร สภาพเศรษฐกิจและฐานะความยากจนในชุมชน และการแทรกแซงทางการเมืองในพื้นที่ แนวทางแก้ปัญหาคือ การมีนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร การเพิ่มมาตรการทางภาษีสำหรับผู้สนับสนุนการศึกษา การทำความเข้าใจและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การจัดโครงสร้างพื้นฐานรองรับการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่เพียงพอ การมีแผนงาน/โครงการที่ชัดเจนเพื่อลดการแทรกแซงจากนอกพื้นที่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง การมีบุคคล องค์กรและหน่วยงานสนับสนุน การบริหารจัดการที่ดีทั้งด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการประสานงานที่ดี ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สำหรับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของต่างประเทศ พบว่า ประเทศที่พัฒนาแล้ว ให้ความสำคัญต่อการระดมด้านความรู้ ความก้าวหน้าทางวิชาการ และการพัฒนาบุคลากรเป็นส่วนใหญ่ (ได้แก่ อังกฤษ และออสเตรเลีย) มีนโยบายในการระดมทรัพยากรที่ชัดเจน โดยการจัดทำนโยบายและมาตรฐานการระดมทรัพยากร ตลอดจนการจัดทำความร่วมมือระดับรัฐบาลกลางและระดับรัฐ (ได้แก่ ออสเตรเลีย) มีแนวคิดการระดมทรัพยากรเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้องค์กรต่างๆสนับสนุนเงินแก่โรงเรียนใน

การจัดการศึกษา โดยเฉพาะมีสมาคมผู้ปกครองและพลเมืองของโรงเรียน ทำหน้าที่ระดมทรัพยากรจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน (ได้แก่ ออสเตรเลีย) โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางด้านความรู้ผ่านกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรและความก้าวหน้าทางวิชาการ การให้อิสระในการจัดการศึกษาและการระดมทรัพยากร ตลอดจนการสนับสนุนให้สถานศึกษาเปลี่ยนสถานะเป็นสถานศึกษาที่มีการบริหารเป็นอิสระจากรัฐและท้องถิ่นเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ได้แก่ อังกฤษ) ประเทศที่กำลังพัฒนา มีแนวคิด การศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาค คุณภาพ เป็นการศึกษาเพื่อมวลชน ให้มวลชนและสังคมมีส่วนร่วมทางการศึกษา ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการระดมทรัพยากร (ได้แก่อินโดนีเซีย และ สปป.ลาว) เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมาร่วมลงทุนการศึกษา (ได้แก่ อินโดนีเซีย) และกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนในการระดมของภาคส่วนต่างๆ ในแต่ละระดับไว้ในกฎหมายชัดเจน (ได้แก่ ส.ป.ป.ลาว) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลสำเร็จในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาได้แก่ การมีกฎหมายและนโยบายชัดเจน การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กร/สถาบันพัฒนาด้านการศึกษาและที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนความรู้และวิชาการ ความช่วยเหลือจากองค์กรภายในและนอกประเทศ

ปัญหาของการระดมทรัพยากร ได้แก่ เศรษฐกิจและความยากจนของพื้นที่ในประเทศที่กำลังพัฒนาต้องอาศัยความช่วยเหลือทั้งทางด้านความรู้ วิชาการ และเงินจากต่างประเทศ การให้ความสำคัญของประชาชนที่มีต่อการศึกษาค่อนข้างน้อย การขาดบุคลากรที่มีศักยภาพ ความยากจนและพื้นที่ห่างไกล (ได้แก่ สปป.ลาว) ความแตกต่างและความ เหลื่อมล้ำในการระดมทรัพยากรการศึกษาในโรงเรียนที่มีรูปแบบการศึกษาที่ต่างกัน ความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้เรียนในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและผู้เรียนที่มาจากสถานะทางสังคมที่ต่างกัน สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วพบปัญหา ความไม่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนในโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน (ได้แก่ ออสเตรเลีย) การลดบทบาทของการบริหารกับความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก เช่น จากทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน ส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรน้อยลง (ได้แก่ อังกฤษ) เป็นต้น

แนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ได้แก่ การเพิ่มการเปลี่ยนสถานะของโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีความอิสระจากรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการและการลดความเหลื่อมล้ำของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณด้วยความเสมอภาค ในประเทศที่พัฒนาแล้วการจัดระบบและโครงการความช่วยเหลือทั้งทางวิชาการและเงินจากองค์กรต่างประเทศและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆในประเทศกำลังพัฒนา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของต่างประเทศ ได้แก่ การมีกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้มีหน้าที่ระดมทรัพยากรและสนับสนุนทรัพยากรแต่ละระดับชัดเจน (ได้แก่ สปป.ลาว) ภาวะผู้นำผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากร การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพันธมิตรและชุมชน (ได้แก่ อังกฤษ ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และลาว) การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบ (ได้แก่ สปป.ลาว) มีองค์กรและสถาบันเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้และฝึกอบรมสนับสนุนโรงเรียน (ได้แก่ อังกฤษ) มีองค์กรทำหน้าที่ระดมทรัพยากรทั้งระดับรัฐ และสถานศึกษา เช่น สมาคมผู้ปกครองและพลเมือง (ได้แก่ ออสเตรเลีย) การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการระดมทรัพยากร (ได้แก่ ออสเตรเลีย อังกฤษ)

2. รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา พบว่า เป็นรูปแบบและแนวทางการดำเนินการด้วยแนวคิดให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการจัดการศึกษา ทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาด้วยความเสมอภาค มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ด้วยหลักและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วน บนพื้นฐานของการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมชื่นชมผลสำเร็จ หลักการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้หลักการกระจายความรับผิดชอบ หลักความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน หลักการประสานความร่วมมือ

หลักการประชาสัมพันธ์ และหลักการติดตาม ตรวจสอบและรายงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) การมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชาชน ในลักษณะของการศึกษาเพื่อมวลชน และมวลชนเพื่อการศึกษา ให้ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการศึกษาของผู้เรียน เด็กและเยาวชน 2) นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา 3) เสริมสร้างคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของผู้เรียน 4) สนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ 5) ก่อให้เกิดความร่วมมือทางการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

ขั้นตอนและวิธีการระดมทรัพยากร แบ่งเป็น 1) ขั้นก่อนดำเนินการ 2) ขั้นการดำเนินงาน และ 3) ขั้นหลังการดำเนินการ ขั้นก่อนการดำเนินงานเป็นการวางแผนและเตรียมการทั้งด้านโครงสร้างภายใน ผู้รับผิดชอบ การจัดทำโครงการ ประชาสัมพันธ์และประสานการดำเนินงาน ขั้นดำเนินการระดมเป็นการดำเนินการตามแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่กำหนด เช่น การจัดทอดผ้าป่า การจัดแสดงผลงานของนักเรียน การจัดแสดงดนตรี การแข่งขันกีฬา การขอรับบริจาคโดยตรง ฯลฯ ขั้นหลังดำเนินการ เป็นการยกย่องประกาศเกียรติเกียรติคุณ สรุป รายงานและเผยแพร่ผลงานการระดมทรัพยากรให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทราบในวงกว้าง ดังปรากฏภาพที่ 2 วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ดังนี้

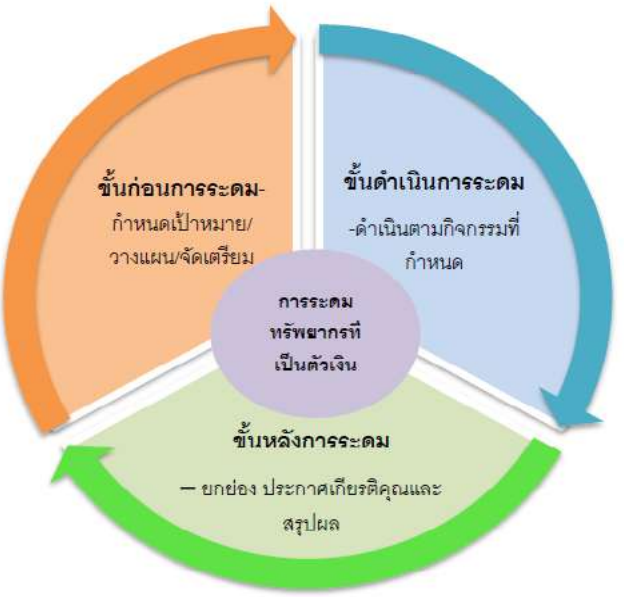

ภาพที่ 2 วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ในด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นตัวเงิน หรือการระดมทุนการศึกษา มีวิธีการดังนี้ คือ ศึกษาความต้องการจำเป็นในการได้รับทุนการศึกษาของผู้เรียน ระดมความเห็น และการคิดร่วมกันจากบุคลากรภายในและภายนอก สถานศึกษา จัดตั้งคณะกรรมการ /คณะทำงาน จัดทำโครงการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา กำหนดโครงสร้างและส่วนงานรับผิดชอบ จัดกิจกรรมการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามแผนงานและโครงการที่กำหนดขึ้น ประชุมคณะกรรมการ/คณะทำงาน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นระยะ ประสานการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาร่วมกัน (ถ้ามี) ที่เกิดขึ้นจากการระดมทุนการศึกษา ติดตามและประเมินผลการระดมทุนการศึกษาร่วมกัน จัดกิจกรรมมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนตามเป้าหมาย สรุปและรายงานผลการดำเนินงานระดมทุนการศึกษาหลากหลายวิธีแก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังปรากฏในภาพที่ 3 วิธีการระดมทุนการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้

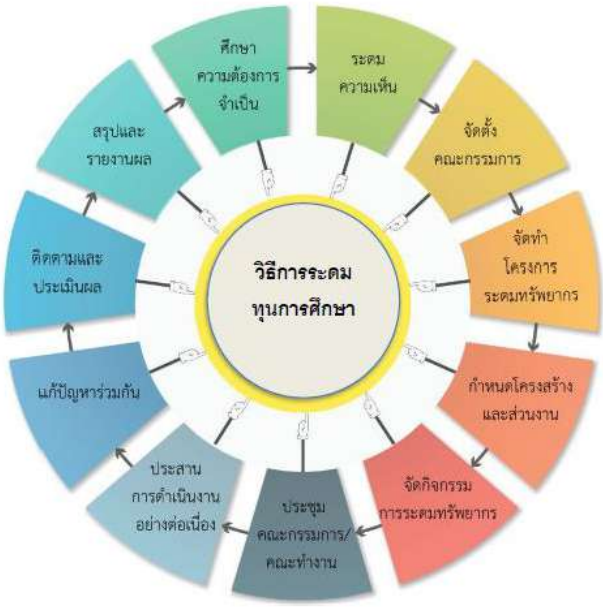

ภาพที่ 3 วิธีการระดมทุนการศึกษาของโรงเรียน

กลยุทธ์การดำเนินงานได้แก่ 1) กลยุทธ์ด้านบุคคล ได้แก่ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ ทั้งด้านคุณลักษณะส่วนตน และพฤติกรรมการบริหารจัดการ นำทำ เสียสละส่วนตน เข้าถึงง่าย มีมนุษยสัมพันธ์ สร้างการยอมรับและศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งในและนอกสถานศึกษาอันนำไปสู่การได้รับการสนับสนุนทรัพยากร ฯลฯ 2) ด้านองค์กร โดยการกำหนดโครงสร้างส่วนงานรับผิดชอบและการประสานงาน การมอบหมายภารกิจเพื่อการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตามความถนัดของแต่ละบุคคลและองค์กร 3) ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยการพัฒนาเทคโนโลยีและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารการระดมทรัพยากร เพื่อให้การระดมทรัพยากรเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลาย รวดเร็วและทันเหตุการณ์ และ 4) ด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การยึดหลักการมีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การให้อำนาจและกระจายอำนาจในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา จัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงตามความจำเป็น การควบคุมการปฏิบัติงานด้วยแผนงานหรือโครงการ การเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและรายงาน ตลอดจนการประกาศเกียรติคุณและยกย่อง

ทั้งนี้ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ดังนี้คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนที่ดี การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การมีบุคคลองค์กรและหน่วยงานสนับสนุน การบริหารจัดการที่ดี การประชาสัมพันธ์ที่ดี และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การอภิปราย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (4) กำหนดหน้าที่ให้ทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 กำหนดให้เด็กเข้ารับการศึกษา เมื่ออายุย่างเข้าปีที่ 7 – ย่างเข้าปีที่ 16 ดังนั้น เด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ เมื่อรัฐบังคับประชาชนเข้ารับการศึกษา จึงย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา สำหรับเงินค่าใช้จ่ายส่วนอื่นทางการศึกษาของบุตรหลานยังต้อง

เป็นหน้าที่ของครอบครัว หรือพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะต้องสนับสนุนบุตรหลาน แต่เนื่องจากฐานะของพ่อแม่ผู้ปกครอง ยังแตกต่างกันทั้งในเมือง และชนบท ความยากจนของคนไทยในปี พ.ศ. 2558 ยังมีฐานะยากจนถึง 4.8 ล้านคน (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ขณะที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอาชีพด้านเกษตรกรรม ในชนบท ร้อยละ 40 มีฐานะต่ำกว่าเส้นยากจนของประเทศ (วิษณุ อรรถวานิช อ้างถึงในการเงินธนาคาร, 30 พฤษภาคม 2561) จึงมีกลุ่มนักเรียนวัยการศึกษาภาคบังคับที่เป็นบุตรหลานของกลุ่มคนยากจนดังกล่าว จำต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาด้านการเงินหรือทุนเป็นค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายที่รัฐสนับสนุนด้านค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน หนังสือ เสื้อผ้า กิจกรรมสนับสนุนผู้เรียน และค่าพาหนะเดินทางบางส่วน

ดังนั้น การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาทั้งด้านที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาค และเข้าถึงโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้นจากเงินค่าใช้จ่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคล คณะบุคคล องค์กรและหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คหบดี ครอบครัว ชุมชน ชุมชนวิชาชีพ สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ตามที่คาดหวัง และเนื่องจากปัจจุบัน สถานศึกษาที่ระดมทรัพยากรยังไม่มีแนวทางปฏิบัติร่วมกันในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้สนับสนุนทรัพยากรที่ไม่ใช่เงินได้รับการยกย่อง ประกาศเกียรติคุณ และหรือการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพื่อเป็นเกียรติประวัติ จึงอยู่ในลักษณะต่างหน่วยงานต่างทำตามความรู้ความเข้าใจหรือแรงบันดาลใจของสถานศึกษานั้นๆ ที่สมควรกำหนดเป็นนโยบายหรือหลักเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกับการสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นตัวเงินก็จะทำให้ผู้สนับสนุนทรัพยากรที่ไม่ใช่ตัวเงินดังกล่าว หันมาสนับสนุนมากขึ้นในอนาคตได้ทางหนึ่ง

แม้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดย มาตรา 8 (2) ยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา มาตรา 9 (5) ให้ยึดหลักระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้จัดการศึกษา และ (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น อีกทั้งได้กำหนดเรื่องของทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางการดำเนินงานแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษามีความแตกต่างกันทางด้านบริบท ขนาด และสังกัดของสถานศึกษา ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนที่ดี การกำหนดวัตถุประสงค์ของการระดมทรัพยากรที่ชัดเจน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การกระจายความรับผิดชอบ การมีบุคคล กลุ่มบุคคลและองค์กรที่สนับสนุนการระดมทรัพยากรที่ชัดเจน การบริหารจัดการอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ ตลอดจนการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงานผลให้กับผู้สนับสนุนทรัพยากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา นอกจากนั้น การระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ บุคคล ภูมิปัญญาและแรงงาน รวมทั้งวัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ เหล่านี้ ล้วนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน ที่สถานศึกษาควรได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ การพัฒนาระบบข้อมูลการระดมทรัพยากร และการบริหารจัดการที่ดี ทั้งด้านการวางแผน การเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา การประสานงาน ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การจัดสรรและใช้จ่ายเงินจากการระดมทรัพยากรเป็นไปตามวัตถุประสงค์

จากการวิจัยภาคสนามของผู้เขียนที่พบว่า โรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงินค่อนข้างสูง อาทิเช่น โรงเรียนวัดบ่อกรุ “คุรุประชาสรรค์” จังหวัดสุพรรณบุรี โรงเรียนตาคลีประชาสรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โรงเรียนคุรุประชาสรรค์ จังหวัดชัยนาท โรงเรียนปริ้นส์รอแยลวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนวัดเขา (วันครู 2501) จังหวัดนครศรีธรรมราช และโรงเรียนบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ล้วนมีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนเหล่านี้ มีผลการเรียนรู้สูงกว่าค่าเฉลี่ยจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ตลอด 3 ปีการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งสิ้น แม้ว่า ผลการประเมินผู้เรียน

ในโครงการประเมินผู้เรียนนานาชาติ (PISA, 2555) ได้พบว่า ผลลัพธ์ทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับทรัพยากร นโยบาย และการปฏิบัติทางการศึกษาน้อยมากก็ตาม อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรที่เพียงพอมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนผู้เรียนให้มีโอกาสที่ดีในการเรียนรู้ โดยทรัพยากรทางการศึกษาได้ถูกแปลงเป็นผลการเรียนรู้ หากนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2013, p. 38-40) ที่สมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในทางนโยบายและการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นต่อไป ก็จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน และประหยัดงบประมาณของภาครัฐได้ทางหนึ่ง

ขณะที่โรงเรียนบางโรงที่ขาดศักยภาพในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ด้วยข้อจำกัดของสถานะของผู้บริหารและบุคลากรที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมวิเวกวนาราม จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติของผู้เรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับจังหวัดและระดับประเทศ ตลอด 3 ปีการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกิดจากการขาดการระดมทรัพยากรและการไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน เช่น บุคคล ภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและองค์ความรู้ทางการศึกษาใหม่ๆ จากบุคคลและหน่วยงานภายนอก วัสดุครุภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา เหล่านี้เป็นต้น ที่สมควรมีการศึกษาและพัฒนาการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเชิงลึกต่อไป

นอกจากนั้น ยังพบว่า โรงเรียนที่มีการบริหารจัดการแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น โรงเรียนตาคลีประชาสรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โรงเรียนสวนพระยา จังหวัดนราธิวาส และโรงเรียนบ้านโนนจิก จังหวัดศรีสะเกษ มีการระดมทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน โดยเฉพาะภูมิปัญญา การพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของทั้งครูและผู้บริหาร การได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน ด้วยกระบวนการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมชื่นชมความสำเร็จ (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2559) อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ที่สมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริม และขยายผลในวงกว้าง ที่จะทำให้การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและการจัดการศึกษามีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น จากความร่วมมือกันของเครือข่ายและชุมชน

2. ผลการวิจัย ด้านรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่นำเสนอแนวคิด เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเสมอภาค คุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษา ด้วยหลักการมีส่วนร่วมและการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สถานศึกษาต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าว โดยต้องมีการนำแนวนโยบายตามบทบัญญัติดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลและยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ เช่น ออสเตรเลีย อังกฤษ อินโดนีเซียและ สปป.ลาว จึงนับเป็นแนวคิดและหลักการที่เป็นสากล นอกจากนั้น พบว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วแนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษามีขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้มีความเท่าเทียมกันหรือดีมากขึ้นจากเดิม ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา แนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษามีขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้มีความเท่าเทียมกัน แนวทางการระดมทรัพยากรที่สำคัญคือ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของภาคส่วนต่างๆไว้ในกฎหมายและการขอรับการสนับสนุนจากต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ

สำหรับวัตถุประสงค์ของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่กำหนดไว้ว่าเพื่อ 1) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชาชน ในลักษณะของการศึกษาเพื่อมวลชน และมวลชนเพื่อการศึกษา ให้ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการศึกษาของผู้เรียน เด็กและเยาวชน 2) เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา 3) เพื่อเสริมสร้างคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของผู้เรียน 4) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ 5) เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือทางการศึกษาทั้ง

ในและต่างประเทศ นั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อการสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณ-ภาพ เสมอภาคและประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไปอยู่แล้ว

นอกจากนั้น วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่นำเสนอ ทั้งขั้นก่อนการดำเนินงานระดมที่มีการวางแผนและเตรียมการทั้งด้านการวางโครงการที่กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การจัด โครงสร้างส่วนงานภายใน บุคลากร การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การมอบหมายงาน ประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผู้สนับสนุนทรัพยากร ขั้นดำเนินงานทั้งด้านการดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่กำหนด เช่น การจัดทอดผ้าป่า การจัดกิจกรรมการแสดงของนักเรียน การแข่งขันกีฬา และการขอรับบริจาคโดยตรง และขั้นหลังการระดมทรัพยากร ได้แก่ การยกย่องประกาศเกียรติคุณผู้สนับสนุนทรัพยากรหรือผู้บริจาค การสรุป และรายงานผลการดำเนินงาน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผลการระดมทรัพยากรในวงกว้างเพื่อการรับรู้ ความโปร่งใสและการได้รับการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้เกิดความยั่งยืน ล้วนเป็นไปอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอนทางการบริหารจัดการที่คาดได้ว่า เมื่อสถานศึกษาทั่วไปได้นำวิธีการดังกล่าวไปใช้ จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการระดมทรัพยากรได้อย่างดีในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาสังกัดหน่วยงานใด ทั้งของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือในเมือง หรือมีขนาดที่แตกต่างทั้งขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ ขนาดกลางหรือขนาดเล็ก ต่างควรต้องมีการดำเนินงานในทำนองเดียวกันนี้ทั้งสิ้น

อีกทั้ง เมื่อได้ทรัพยากรมาแล้ว ควรได้มีการจัดการทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการระดมทรัพยากร กล่าวคือ การจัดตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานรับผิดชอบการจัดทำทะเบียน การนำฝากธนาคารหรือสถาบันการเงิน การกำหนดวิธีการเบิก-จ่ายตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง การจัดสรรทรัพยากรตามวัตถุประสงค์ของการระดม การติดตามประเมินผล สรุปและรายงานเหล่านี้เป็นต้น นับเป็นวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบที่จะสร้างความโปร่งใส การยอมรับและศรัทธาในการดำเนินงานและการได้รับการสนับสนุนในอนาคตอีกเช่นกัน

ที่สำคัญ ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่พบและนำเสนอในรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษานี้ ดังได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง การมีบุคคล องค์กรและหน่วยงานสนับสนุน การบริหารจัดการที่ดีทั้งด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการประสานงานที่ดี ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผล ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญทางการบริหารจัดการศึกษาและการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย อังกฤษ อินโดนีเซีย และ สปป.ลาว ในทำนองเดียวกันที่สถานศึกษาควรได้ตระหนักและนำไปใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะการใช้กลยุทธ์ในการระดมทรัพยากรเพื่อให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทั้งกลยุทธ์ด้านบุคคล ด้านองค์กร ด้านเทคโนโลยี และด้านการบริหารจัดการ

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และครู จากการศึกษากรณีภาคสนามและสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาการระดมทรัพยากรส่วนใหญ่ เกิดจากภาวะผู้นำผู้บริหาร การขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน บริหารงานไม่โปร่งใส จึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะ ความรู้ความสามารถด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ฝึกและพัฒนาภาวะผู้นำ ทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เมื่อมีผลงานเป็นที่ปรากฏ ควรได้มีการสร้างแรงจูงใจในการกำหนดเกณฑ์เพื่อการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับตำแหน่งที่มีเรื่องของการระดมทรัพยากรทั้งที่เป็นเงินและไม่ใช่เงิน เพื่อการสร้างขวัญกำลังใจและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทางหนึ่ง

ดังนั้น โดยภาพรวมรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่นำเสนอผ่านการศึกษาเชิงลึกของสถานศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา และสังเคราะห์นำเสนอในบริบทของประเทศไทยที่คาดได้ว่า จะนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยจุดเด่น และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ดังนี้

จุดเด่นของรูปแบบ

1. เป็นรูปแบบที่ผ่านกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จากตัวแบบของสถานศึกษาทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะสถานศึกษาของประเทศไทยถึง 12 แห่ง ที่มีบริบทแตกต่างกัน ทั้งในเมืองและชนบท ขนาดของสถานศึกษาและสังกัด แต่มีจุดร่วมเดียวกันทั้งด้านแนวคิด วัตถุประสงค์ บุคคลและองค์กรที่สนับสนุนการระดมทรัพยากร วิธีการระดมทรัพยากร กลยุทธ์การระดมทรัพยากร และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการระดมทรัพยากร ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. มีกฎหมายและนโยบายในการระดมทรัพยากรที่ชัดเจน เป็นแนวทางการระดมทรัพยากรได้อย่างคล่องตัว โดยเฉพาะเรื่องของการมีส่วนร่วม การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

3. เป็นรูปแบบที่มีความครอบคลุมทั้งระบบ ทั้งด้านแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรหรือหน่วยงานสนับสนุนการระดมทรัพยากร วิธีการระดมทรัพยากร วิธีการจัดการทรัพยากร ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากร กลยุทธ์การระดมทรัพยากร จุดเด่น เงื่อนไขการนำรูปแบบการระดมทรัพยากรไปใช้

4. เป็นรูปแบบกลาง ที่สถานศึกษาต่างๆสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสังกัดอื่นที่จัดการศึกษา ทั้งสถานศึกษาขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งที่ตั้งอยู่ในเมือง และชนบท

เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาดังกล่าวนี้ เป็นการนำเสนอเพียงรูปแบบกลางเพียงรูปแบบเดียว สำหรับสถานศึกษาทั้งของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งที่ตั้งอยู่ในเมืองและชนบท ดังนั้น การนำรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาไปใช้ สถานศึกษาจึงควรเลือกใช้ตามบริบท ความพร้อม ความเหมาะสม และศักยภาพของสถานศึกษา โดยเฉพาะจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ตรงกัน ตลอดจนการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา ที่มีต่อการกระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในระดับนโยบายและระดับสถานศึกษา ดังนี้

1. ระดับนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอื่นที่จัดการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ควรได้มีการ 1) ปรับปรุงและเพิ่มมาตรการทางภาษี ให้ครอบคลุมด้านทรัพยากรที่ไม่ใช่ตัวเงิน 2) กำหนดเกณฑ์การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับรายได้ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาทั้งในชุมชน และนอกชุมชน 4) ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรครู และผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการระดมทรัพยากรและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรภายนอกและเครือข่ายสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่เงิน 6) ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาที่มีความพร้อมและเข้มแข็ง เปลี่ยนสถานะเป็นสถานศึกษาในกำกับ องค์การมหาชน หรือที่มีการบริหารจัดการเป็นอิสระเพื่อการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้น 7) ส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วม 8) ส่งเสริมสนับสนุนครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ สถาบันสังคมต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา ให้มากขึ้น 9) สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ 10) กำหนดเกณฑ์การยกย่อง ประกาศเกียรติคุณระดับชาติ โดยเฉพาะการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่

ผู้ทำคุณประโยชน์ทางการศึกษาที่เป็น ตัวเงิน และมิใช่ตัวเงิน ให้ปรากฏเด่นชัด และ 11) กำหนดเกณฑ์การเลื่อนระดับตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือการพัฒนาใดๆ ให้กับผู้บริหารและครูที่มีผลงานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเป็นที่ปรากฏ

2. ระดับสถานศึกษา โดยการ 1) สร้างเครือข่ายการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร 2) แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาแบบมีส่วนร่วมทั้งบุคคลภายในสถานศึกษา 3) พัฒนาระบบข้อมูลการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน 4) จัดโครงสร้างส่วนงานภายในและผู้รับผิดชอบในการประสานงาน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 5) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ทั้งในเรื่องของการช่วยเหลือชุมชนในโอกาสสำคัญ และหรือรับความช่วยเหลือจากชุมชนแล้วแต่กรณี 6) พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของชุมชน 7) บริหารจัดการทรัพยากรด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 8) เสริมสร้างภาวะผู้นำผู้บริหารให้มีคุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถ มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นปฏิบัติงานให้สำเร็จ ด้านพฤติกรรมการบริหารจัดการ ได้แก่ การตัดสินใจที่ดี นำทำ กล้าคิด กล้าทำ เสียสละ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชน 9) นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 10) นำกลยุทธ์การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษามาใช้ ทั้งกลยุทธ์ด้านบุคคล ด้านองค์กร ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และด้านการบริหารจัดการโดยเฉพาะการวางแผนการดำเนินงาน การยึดหลักการมีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การให้อำนาจและกระจายอำนาจในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา จัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงตามความจำเป็น การควบคุมการปฏิบัติงานด้วยแผนงานหรือโครงการ การเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและรายงาน ตลอดจนการประกาศเกียรติคุณและยกย่อง ตามที่เสนอไว้ในรูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

3. สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรได้มีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเป็นรายสังกัด ทั้งรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งควรศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา เป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากมีความแตกต่างของสถานะความเป็นพระภิกษุในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ต้องได้รับการสนับสนุนการระดมทรัพยากรเป็นพิเศษ ที่แตกต่างจากการบริหารจัดการสถานศึกษาปกติ

สรุป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบ/แนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เป็นการดำเนินการให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการจัดการศึกษา ทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาด้วยความเสมอภาค มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ด้วยหลักและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วน บนพื้นฐานของการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมชื่นชมผลสำเร็จ หลักการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักการกระจายความรับผิดชอบ หลักความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน หลักการประสานความร่วมมือ หลักการประชาสัมพันธ์ และหลักการติดตามตรวจสอบและรายงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) การมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชาชน ในลักษณะของการศึกษาเพื่อมวลชน และมวลชนเพื่อการศึกษา ให้ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการศึกษาของผู้เรียน เด็กและเยาวชน 2) นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา 3) เสริมสร้างคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของผู้เรียน 4) สนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 5) ก่อให้เกิดความร่วมมือทางการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ โดยมีขั้นตอนและวิธีการระดมทรัพยากร ที่เป็นตัวเงิน เป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นก่อนดำเนินการ ขั้นการดำเนินงาน และขั้นหลังการดำเนินการ กล่าวคือ 1) ขั้นก่อนการดำเนินงานเป็นการวางแผนและเตรียมการทั้งด้านโครงสร้างภายใน ผู้รับผิดชอบ การจัดทำโครงการ

ประชาสัมพันธ์และประสานการดำเนินงาน 2) ขั้นดำเนินการระดมเป็นการดำเนินการตามแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่กำหนด เช่น การจัดทอดผ้าป่า การจัดแสดงผลงานของนักเรียน การจัดแสดงดนตรี การแข่งขันกีฬา ฯลฯ และ 3) ขั้นหลังดำเนินการ เป็นการยกย่องประกาศเกียรติเกียรติคุณ สรุปรายงานและเผยแพร่ผลงานการระดมทรัพยากรให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทราบในวงกว้าง

สำหรับวิธีการจัดการทรัพยากร ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานรับผิดชอบการจัดทำทะเบียน การกำหนดวิธีการเบิกจ่าย การจัดสรรทรัพยากรตามวัตถุประสงค์ของการระดม การติดตามตรวจสอบ และการสรุปและรายงานผลการใช้จ่าย โดยมีกลยุทธ์การดำเนินงาน ได้แก่ กลยุทธ์ด้านบุคคล ด้านองค์กร ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และด้านการจัดการ เช่น การยึดหลักการมีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การให้อำนาจและกระจายอำนาจในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา จัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงตามความจำเป็น การควบคุมการปฏิบัติงานด้วยแผนงานหรือโครงการ การเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและรายงาน ตลอดจนการประกาศเกียรติคุณและยกย่อง ทั้งนี้ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ดังนี้คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนที่ดี การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การพัฒนาการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ การมีบุคคล องค์กรและหน่วยงานสนับสนุน การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี และมีการติดตามประเมินผล

บรรณานุกรม

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2557). *รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

..... (2559). *รายงานผลการดำเนินโครงการการจัดการการเรียนรู้แบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสุขภาวะเด็กและเยาวชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

พิณสุดา สิริธรังศรี, สรรเสริญ สุวรรณ์, พัชราภา ตันติชูเวช และประสพสุข ฤทธิเดช. (2561). *รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

วิษณุ อรรถวานิช. (2561). *เส้นยากจน* ในการเงินธนาคาร. (ออนไลน์) สืบค้น 30 พฤษภาคม 2561, จาก https://www.moneyandbanking.co.th/new/

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2558.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561).* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

OECD. (2013). *Education Policy outlook. Australia.* Australia: OECD Publishing.

..... (2013). *PISA 2012 Results: What Makes Schools Successful? Resources, Policies and Practices – (Volume IV), PISA.* Paris: OECD Publishing.

UNDP. (2016). *Sustainable Development Goals – SDGs.* Retrieved May 30, 2018, from https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/

การวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคม และระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี ต่อความภักดีของลูกค้าที่มีต่อสำนักบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

ANALYSIS OF THE STRUCTURAL EQUATION MODEL FOR CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY, AND CERTIFIED ACCOUNTING PRACTICE ON CUSTOMERS LOYALTY OF SMALL AND MEDIUM ACCOUNTING OFFICES

Received: February 13, 2019
Revised: May 9, 2019
Accepted: May 10, 2019

จิรวรรณ ปลั่งพงษ์พันธ์*
Jirawan Plungpongpan*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และปริญญาเอก โปรแกรมวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
* Assistant Professor and Ph.D., Accounting Program, Faculty of Management Science, Chandrakasem University
* Email: Jirawan.p@chandra.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลางกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากลูกค้าของสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลางที่ผ่านการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชีตามเกณฑ์ที่กรมพัฒนาธุรกิจการค้ากำหนดไว้ ตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบมีระบบจากประชากรของสำนักงานบัญชีคุณภาพทั้งหมด 161 แห่งทั่วประเทศไทย และได้สำนักงานบัญชีคุณภาพจำนวน 54 แห่งที่สมัครใจให้ความช่วยเหลือในการรวบรวมแบบสอบถามจากลูกค้าของสำนักงานเองแห่งละ 12 ราย จึงส่งแบบสอบถามไปทั้งสิ้นจำนวน 648 ราย และได้ตอบกลับมาเป็นฉบับที่สมบูรณ์จำนวน 341 ราย อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 52.62 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติพื้นฐาน และสถิติวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) โมเดลสมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีต่อความภักดีของสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลางหลังจากการปรับมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติ c2/df เท่ากับ 1.676, GFI เท่ากับ .945, RMR เท่ากับ .023, RMSEA เท่ากับ .045, NFI เท่ากับ .957, CFI เท่ากับ .982 (2) ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม และปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมในทิศทางบวกต่อปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ และปัจจัยความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชี โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการซึ่งเป็นตัวแปรกลาง

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อสังคม ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี ความพึงพอใจในคุณภาพบริการ ความภักดีของลูกค้า สำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

Abstract

The objective of this research is to analyze the structural model for corporate social responsibility and certified accounting practice and customers loyalty for small and medium sized accounting offices. Data were collected from the customers of small and medium sized accounting offices that have been certified for quality accounting office according to the criteria set by the Department of Business Development. Samples were obtained from systematic sampling from a population of 161 quality accounting offices throughout Thailand. There were 54 quality accounting offices that voluntarily provided assistance in collecting questionnaires from their clients, 12 clients each. 648 questionnaires were sent and the fewer 341 completed versions returned. The response rate represents 52.62%. The statistical analyses were basic statistics and statistical analysis of structural equation models.

The results of the research showed that (1) the proposed structural equation model of corporate social responsibility and certified accounting practice and customer loyalty for small and medium sized accounting offices was modified to fit the data, chi-square value and goodness of fit indices of the model was acceptable: c2/df was 1.676, GFI was .945, RMR was .023, RMSEA was .045, NFI was .957, CFI was .982. (2) the social responsibility factor and the certified accounting practice factor positively and directly influence the service quality satisfaction factor and positively and indirectly influence the customer loyalty for small and medium sized accounting offices through service quality satisfaction which is the mediate factor.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Certified Accounting Practice, Service Quality Satisfaction, Customers Loyalty, Small and Medium Accounting Offices

บทนำ

สำนักงานบัญชีเป็นหน่วยงานหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทกับธุรกิจ โดยมาช่วยเหลือดำเนินการให้บริการทางด้านการทำบัญชี การสอบบัญชี และการให้คำปรึกษาต่างๆ ทางด้านธุรกิจกับหน่วยงานธุรกิจ โดยเฉพาะหน่วยงานธุรกิจที่มีขนาดเล็กที่ไม่สามารถจัดตั้งหน่วยงานบัญชีขึ้นเองได้ ซึ่งหน่วยวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (Small and Medium Enterprises: SMEs) ของประเทศไทยมีอยู่เกือบร้อยละ 90 การใช้บริการจากสำนักงานงานบัญชีให้ประโยชน์กับธุรกิจที่ขนาดเล็กและขนาดกลาง ทั้งการจัดทำบัญชี รายงานภาษีและลดความเสี่ยงจากการถูกตรวจสอบจากสรรพากร (สุภาพร ดอกไม้ทอง และวรวิทย์ เพ็ชรรื่น, 2560) ในขณะเดียวกันนั้นสำนักงานบัญชีส่วนใหญ่ก็เป็นหน่วยงานธุรกิจให้บริการที่มีขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งมีการดำเนินการที่มีการแข่งขันกันเองระหว่างสำนักงานบัญชีในการให้บริการลูกค้าหลากหลายรูปแบบทั้งด้านราคา และคุณภาพของการให้บริการ ในบางครั้งอาจไม่คำนึงถึงมาตรฐานการให้บริการที่ถูกต้องทางวิชาชีพและความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทำให้กรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาสำนักงานบัญชีให้เป็นสำนักงานบัญชีที่มีคุณภาพที่สามารถให้บริการทางด้านการบัญชีมีคุณภาพตามมาตรฐานบัญชีไทย จากงานวิจัยของสุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนา (2560) พบว่าระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปัจจัยความสำเร็จของสำนักงานบัญชีคุณภาพที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 รวมทั้งณัฏฐ์รมณ ศรีสุข และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ (2560) พบว่าการพัฒนาสมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ ได้แก่ ด้านการตรวจสอบภายใน ด้านการทำและนำเสนอข้อมูลทางการบัญชีเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ด้านความรู้และทักษะด้านบัญชี และด้านจริยธรรมในวิชาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อการปฏิบัติงานบัญชีที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ยกเว้น ด้านการวางแผนและการควบคุมทางการเงิน ส่วนทางด้านสำนักงานบัญชีเป็นกิจการให้บริการที่ต้องรักษามาตรฐานการให้บริการที่ถูกต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ส่งผลกระทบกระเทือนต่อผู้มีส่วนได้เสียทั้งทางตรง ได้แก่ ลูกค้าที่เป็นผู้ชำระค่าบริการ และทางอ้อมผู้ใช้ข้อมูลของลูกค้าของสำนักงานบัญชี ได้แก่ ผู้ซื้อหุ้น รัฐบาล การให้บริการในลักษณะนี้จำเป็นต้องทำให้ลูกค้าเข้าใจในงานที่ให้บริการที่ได้รับจากสำนักงานบัญชีเป็นงานที่มีคุณภาพที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) เปรียบเสมือนตัวชี้วัดถึงความตระหนักและตื่นตัวต่อปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (ปาริชาติ หอมเกสร, 2556) ความรับผิดชอบต่อสังคมยังหมายรวมถึงความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียที่มีส่วนได้เสียโดยตรง และที่มีส่วนได้เสียโดยอ้อม ทั้งยังสามารถแสดงความรับผิดชอบในลักษณะต่างๆ ในฐานะของสำนักงานบัญชีที่เป็นส่วนหนึ่งในการให้ข้อมูลทางด้านการบัญชี การเงิน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า และภาษีอากร จึงมีส่วนรับผิดชอบโดยหน้าที่กับลูกค้าในการนำเสนอรายงานการเงินและให้คำแนะนำงานทางด้านการบริหารงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทางด้านบัญชีและการใช้ข้อมูลจากบัญชีที่ถูกต้องตามกฎหมายและหลักการบัญชีที่ทำให้เกิดการพัฒนารากฐานทางธุรกิจของประเทศให้ยั่งยืน ดังนั้นสำนักงานบัญชีคุณภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้าจะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสียในการให้บริการกับลูกค้า เปรียบเสมือนเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีส่วนช่วยพัฒนา SMEs ของประเทศได้

จากการที่สำนักงานบัญชีได้มุ่งพัฒนาเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ พร้อมมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลให้ลูกค้ามีความเชื่อถือ จนกระทั่งนำไปสู่ความพึงพอใจต่อสำนักงานบัญชี และพร้อมใจยอมรับความเป็นลูกค้าประจำที่มีความภักดีต่อสำนักงานส่งผลให้สำนักงานบัญชีมีความยั่งยืนสามารถให้บริการและพัฒนางานให้บริการที่มีคุณภาพออกสู่สังคมอย่างต่อเนื่องนำไปสู่รากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยต่อไป งานวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของสำนักงานบัญชีระบบคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่ได้รับรองจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการ ที่มีผลต่อความภักดีของลูกค้าของสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคม และระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีต่อความภักดีของลูกค้าที่มีต่อสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ได้แก่ เพื่อศึกษาขนาดและเส้นทางอิทธิพลของความรับผิดชอบต่อสังคม ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี และความพึงพอใจในคุณภาพบริการที่มีต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชี

สำนักงานบัญชีที่สามารถอยู่รอดได้เมื่อมีลูกค้าประจำ หรือที่เรียกว่าลูกค้าที่มีความภักดีต่อกิจการจำนวนหนึ่งที่ทำให้สำนักงานบัญชีมีรายได้อยู่อย่างต่อเนื่อง ถ้าลูกค้าได้ตระหนักถึงผลการให้บริการของสำนักงานบัญชีเกินกว่าที่ลูกค้าได้คาดหมายไว้ ลูกค้าย่อมเกิดความพึงพอใจมากขึ้นเป็นลำดับจนสามารถเรียกว่าเป็นลูกค้าประจำ ความภักดีของลูกค้าเป็นสินทรัพย์ของกิจการเพราะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ ลูกค้ากลุ่มนี้ของกิจการเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารของธุรกิจทำให้เกิดลูกค้ารายใหม่ (ศิมาภรณ์ สิทธิชัย และสิญาธร ขุนอ่อน, 2558) ลูกค้าที่มีความภักดีมากที่สุดจะนำไปสู่การเป็นลูกค้าที่มีศักยภาพของธุรกิจทำให้กิจการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับลูกค้าที่มีความภักดีเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของกิจการ (Tsai, Tsai, & Chang, 2010) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการด้านบริการจะมีความใกล้ชิดกับลูกค้าแต่ละรายผ่านการให้บริการในแต่ละครั้ง เช่นเดียวกับการให้บริการของสำนักงานบัญชี ทำให้มีโอกาสในการสร้างความภักดีของลูกค้าต่อกิจการเป็นความสำคัญอันดับต้นๆ Rundle-Thiele (2005) สรุปแนวคิดของความภักดีของลูกค้าเริ่มจากแบรนด์ที่ชอบนำไปสู่ทัศนคติและพฤติกรรมของความภักดีของลูกค้า ซึ่งมีความหมายถึงทัศนคติความชอบ ความตั้งใจและการซื้อซ้ำ และยังมีความเห็นว่าการวิวัฒนาการความภักดีเป็นลำดับขั้นต่อมาการวัดความภักดีของลูกค้าให้ความสำคัญในเรื่องของการบอกต่อ เช่น Reichheld (2003) กล่าวว่าการบอกต่อมีความสัมพันธ์กับความเจริญเติบโตของบริษัท และ Rai & Srivastava (2012) สรุปผลลัพธ์ที่ลูกค้าแสดงความภักดีจากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ (1) ผลลัพธ์ของพฤติกรรมของความภักดี (Behavioural Outcomes Loyalty) (2) ผลลัพธ์ของทัศนคติของความภักดี (Attitudinal Outcomes Loyalty) (3) ผลลัพธ์ของการรับรู้ของความภักดี (Cognitive Outcomes Loyalty)

ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี

สำนักงานบัญชีในประเทศไทยเริ่มมีการตรวจระบบการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชีภายใต้การริเริ่มของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ได้ดำเนินงานสร้างคุณภาพงานให้กับผู้สอบบัญชีจากการออกระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ ฉบับที่ 1 (Thai Standard on Quality Control 1: TSQC1) พัฒนาเป็นองค์ประกอบของระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีและกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้เพิ่มเติมในข้อที่ 7 มีดังนี้ (1) ความรับผิดชอบของผู้นำต่อคุณภาพภายในสำนักงานบัญชี (2) ข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง (3) การตอบรับงานและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับลูกค้า และงานที่มีลักษณะเฉพาะ (4) ทรัพยากรบุคคล (5) การปฏิบัติงาน (6) การติดตาม การตรวจสอบ (7) การจัดเก็บเอกสารของสำนักงานบัญชี (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2557, 2558, สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561)

สุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนา (2560) ได้สำรวจข้อมูลจากผู้บริหารของสำนักงานบัญชีคุณภาพจำนวน 117 คน พบว่า สำนักงานบัญชีคุณภาพส่วนใหญ่มีทุนจดทะเบียนมากกว่า 1 ล้านบาท (ร้อยละ 44) และรองลงมามีทุนจดทะเบียน 5 แสน - 1 ล้านบาท (ร้อยละ 32.5) มีรูปแบบธุรกิจเป็นบริษัทจำกัด (ร้อยละ 67.5) มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากกว่า 15 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 66.7) มีจำนวนพนักงานต่ำกว่า 10 คน (ร้อยละ 33.3) มีมูลค่าทรัพย์สินของกิจการรวมมากกว่า 1 ล้านบาทขึ้นไป (ร้อยละ 84.6) ทั้งนี้สำนักงานบัญชีคุณภาพได้ให้บริการลูกค้าในการทำบัญชี (ร้อยละ 95.7) การสอบบัญชี (ร้อยละ 30.8) การให้คำปรึกษาธุรกิจ (ร้อยละ 76.9) และบริการอื่นๆ เช่น เงินสมทบประกันสังคม (ร้อยละ 79.5)

ความรับผิดชอบต่อสังคมของสำนักงานบัญชี

กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมได้แพร่ขยายมาครอบคลุมธุรกิจให้ตระหนักถึงภารกิจที่ควรดำเนินงานเพื่อแสดงความรับผิดต่อสังคม เมื่อสังคมโดยรวมอยู่รอดบริษัทและวิสาหกิจต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะอยู่รอดด้วยเช่นกัน เช่น กัญญรัตน์ หงส์วรนันท์ (2555) ได้วิเคราะห์งานวิจัยจากบริษัทที่ทำกิจกรรมความรับผิดชอบในสังคมในประเทศอินเดีย และประเทศไทย พบว่า ในประเทศอินเดียกลุ่มงานวิจัยของบริษัทเนสเล่จำกัดให้ความรู้และการศึกษาแก่เกษตรกร คือการลงทุนที่ยั่งยืน สามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชนได้ ทำให้เป็นแรงผลักดันต่อแนวปฏิบัติกับการดำเนินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเพิ่มความพึงพอใจแก่ลูกค้า ส่วนในประเทศไทยบริษัทปูนซิเมนต์ไทยจำกัดได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตัวอย่างความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การทำ ฝายชะลอน้ำจังหวัดลำปาง บริษัทบางจากคอร์ปอเรชั่นจำกัดนำน้ำมันไปแลกข้าวสนับสนุนพลังงานทดแทน บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัดทำมูลนิธิพัฒนาชนบท ทำโครงการเลี้ยงไก่เพื่ออาหารกลางวันนักเรียน ยิ่งไปกว่านั้นในแวดวงการศึกษายังนำปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นส่วนหนึ่งของงานประกันคุณภาพการศึกษา (Plungpongpan, Tiangsoongnern, & Speece, 2016)

ความรับผิดชอบต่อสังคมหมายถึงภารกิจที่สำคัญขององค์การ ในการตอบสนองต่อประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในฐานะที่องค์การ ในการตอบสนองต่อประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย ในฐานะที่องค์การเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ทั้งนี้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับทุกภาคในสังคมอย่างยั่งยืน และก่อให้เกิดภาพสะท้อนขององค์การที่ดี (ปาริชาติ หอมเกสร, 2556, น. 6) การแบ่งความรับผิดชอบต่อสังคมที่น่าสนใจของ Matten & Moon (2008) ได้แบ่ง ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็น 2 ส่วนคือ implicit CSR และexplicit CSR (1) implicit CSR ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ทำภายในองค์กรจะเป็นแบบทางการหรือไม่ทางการก็ได้ซึ่งเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจในสังคมขณะนั้น โดยปกติประกอบด้วย บรรทัดฐาน กฎระเบียบที่จำเป็นในสังคมโดยรวม (2) explicit CSR เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่สมัครใจทำเอง และเป็นส่วนหนึ่งของแผนกลยุทธ์ของกิจการ การแบ่งประเภทความรับผิดชอบต่อสังคม ลักษณะนี้เหมาะกับการวัดผลการดำเนินงานกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในธุรกิจจึงนำมาใช้ในการวัดการดำเนินงานของสำนักงานบัญชี

สำนักงานบัญชีเป็นสำนักงานที่ให้บริการข้อมูลทางการบัญชีให้กับผู้ประกอบธุรกิจภายในประเทศไทยมีหน้าที่ทั้งเป็นคนกลางตรวจสอบรายงานทางการเงินให้ถูกต้องตามที่ควร และมีหน้าที่ให้คำปรึกษาข้อมูลทางด้านการบัญชีแก่ผู้ประกอบธุรกิจทั้งที่เป็นเจ้าของธุรกิจเอง และเป็นผู้บริหารธุรกิจอื่นที่จะต้องนำข้อมูลทางการบัญชีของกิจการไปวิเคราะห์เพื่อการลงทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นการรับผิดชอบต่อสังคมโดยหน้าที่ของสำนักงานบัญชีจึงต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่เป็นลูกค้าโดยตรงซึ่งเป็นผู้ว่าจ้าง และผู้อื่นที่ใช้งบการเงินของหน่วยงานที่ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ เพื่อให้การตรวจสอบบัญชีของสำนักงานบัญชีมีคุณภาพหรือมีการรับรองว่าสำนักงานบัญชีมีคุณภาพน่าเชื่อถือ จึงมีหน่วยงานอิสระ ได้แก่ สภาวิชาชีพการบัญชี สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมพัฒนาธุรกิจการค้าเข้ามาดำเนินงานสนับสนุนให้มีการจัดทำระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี เพื่อทำให้สำนักงานบัญชีมีคุณภาพทั้งของสำนักงานตนเองและต่อหน่วยงานธุรกิจอื่นๆ ที่สำนักงานบัญชีเป็นผู้ตรวจสอบ ในขณะเดียวกันสำนักงานบัญชียังสามารถดำเนินงานกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างที่บริษัทอื่นๆ จัดทำ เช่น การเข้าไปร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคมในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของบริษัทเพิ่มความน่าเชื่อถือ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักต่อไป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

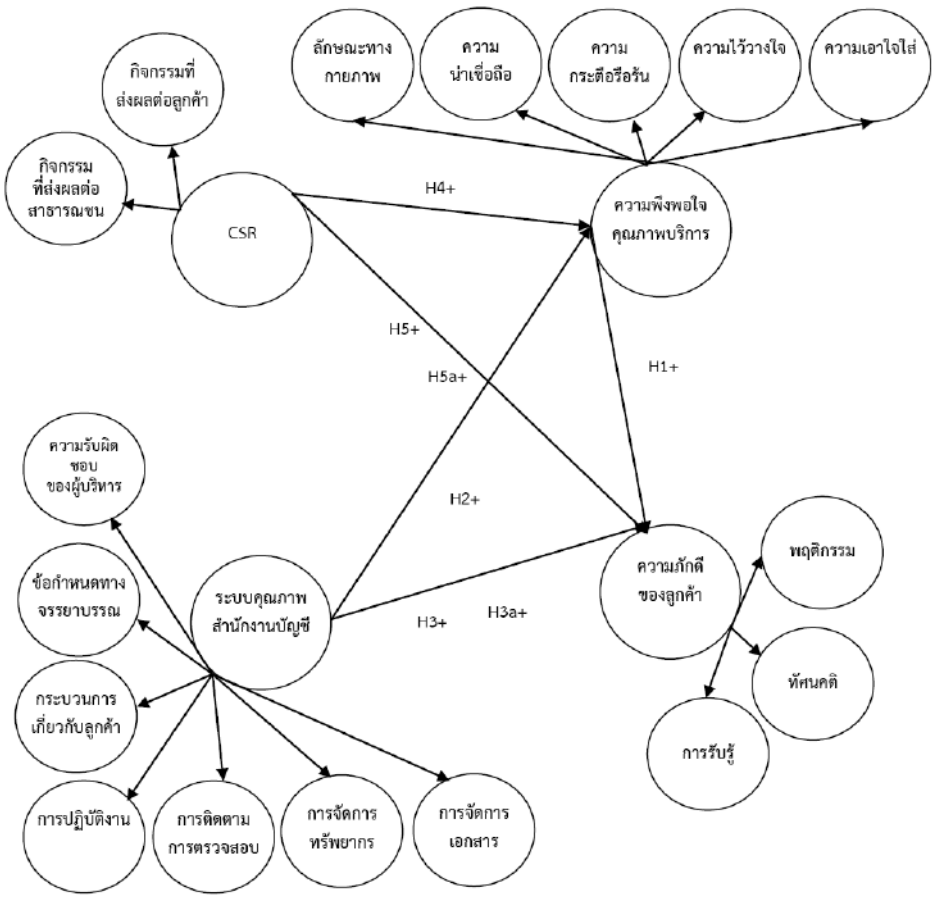

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานหลักของการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบจำลองสมการโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคม และระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีที่มีต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลางที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วยสมมติฐานย่อย ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1): ความพึงพอใจในคุณภาพบริการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

สมมติฐานที่ 2 (H2): ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความพึงพอใจในคุณภาพบริการของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

สมมติฐานที่ 3 (H3): ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าขนาดเล็กและขนาดกลาง

สมมติฐานที่ 3a (H3a): ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลางโดยมีความพึงพอใจคุณภาพบริการเป็นตัวแปรกลาง

สมมติฐานที่ 4 (H4): ความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความพึงพอใจในคุณภาพบริการของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

สมมติฐานที่ 5 (H5): ความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

สมมติฐานที่ 5a (H5a): ความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและโดยมีความพึงพอใจในคุณภาพบริการเป็นตัวแปรกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ วิธีการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ลูกค้าของสำนักงานบัญชีที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า หรือที่เรียกว่า สำนักงานบัญชีคุณภาพที่มีขนาดเล็กและขนาดกลาง กำหนดขนาดตัวอย่างตามความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์สมการโครงสร้างโดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปร 20 ต่อ 1 (สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณา และรัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์, 2557) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวนรวม 17 ตัวแปร ขนาดของตัวอย่างตามข้อกำหนดเท่ากับ 340 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบจากการสอบถามประชากรซึ่งเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพทุกแห่งทั่วประเทศไทย จำนวน 161 แห่ง ที่ให้การตอบรับสมัครใจช่วยส่งแบบสอบถามให้กับลูกค้า ปรากฏว่าสำนักงานบัญชีคุณภาพที่ตอบรับให้ความช่วยเหลือมีจำนวนทั้งหมด 54 แห่ง ซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตอบรับจำนวน 29 แห่ง และอยู่ต่างจังหวัดทุกเขตรวมกันจำนวน 25 แห่ง สำนักงานบัญชีคุณภาพทั้ง 54 แห่งจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากลูกค้าของสำนักงานเองจำนวน 12 ชุด รวมทั้งสิ้น 648 ชุด หลังจากนั้นสำนักงานบัญชีคุณภาพจะนำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับจากลูกค้าส่งกลับมาที่ผู้วิจัย และทำการตรวจสอบแบบสอบถามปรากฏว่ามีแบบสอบถามที่ทำถูกต้องสมบูรณ์ จำนวน 341 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 52.62

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคม พัฒนามาจาก Matten & Moon (2008) ในส่วนของ explicit CSR ประกอบด้วย กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อลูกค้า และกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อสาธารณชน จำนวน 6 ข้อ มีค่าความสัมประสิทธิ์ของแอลฟาแสดงความเชื่อมั่น .905 (2) แบบวัดระบบคุณภาพสำนักงาน พัฒนามาจากสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2561), กรมพัฒนาธุรกิจการค้า (2557, 2558) ประกอบด้วย ความรับผิดชอบของผู้บริหาร ข้อกำหนดทางด้านจรรยาบรรณ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้า การจัดการทรัพยากร การปฏิบัติงาน การติดตามตรวจสอบ และการจัดการเอกสาร รวม 25 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาแสดงความเชื่อมั่น .942 (3) แบบวัดความพึงพอใจในคุณภาพบริการพัฒนามาจาก Parasuraman, Berry & Zeithaml (1988) ประกอบด้วย ลักษณะกายภาพ ความน่าเชื่อถือ ความกระตือรือร้น ความไว้วางใจ และความเอาใจใส่ รวม 20 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาแสดงความเชื่อมั่น .943 และ (4) แบบวัดความภักดีของลูกค้าพัฒนามาจาก Rai & Srivastava (2012) ประกอบด้วย พฤติกรรมความภักดีของลูกค้า ทัศนคติความภักดีของลูกค้า และการรับรู้ความภักดีของลูกค้า รวม 11 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาแสดงความเชื่อมั่น .754 โดยมีลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ซึ่งการวัดความรับผิดชอบต่อสังคม และการวัดระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีเป็นการวัดระดับความสำคัญ ความพึงพอใจในคุณภาพบริการเป็นการวัดระดับความพึงพอใจ และการวัดความภักดีของลูกค้าเป็นการวัดระดับความภักดี และค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาแสดงความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .970 และเมื่อเก็บข้อมูลแล้วนำมาตรวจสอบค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 1 และองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบของตัวแปรสามารถร่วมกันชี้วัดตัวแปรได้ในทุกตัวแปร

3. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์

ผลการวิจัย

ตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ มีจำนวน 341 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 229 คน ร้อยละ 67.2 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงอายุ 30 – 45 ปี จำนวน 163 คน ร้อยละ 47.8 และช่วงอายุ 20 - 30 ปี จำนวน 109 คน ร้อยละ 32 การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่จำนวน 269 คน ร้อยละ 78.9 ตำแหน่งงานส่วนใหญ่อยู่ใน 2 ตำแหน่ง ได้แก่ เป็นเจ้าของกิจการจำนวน 157 คน ร้อยละ 46 และเป็นพนักงานบัญชีจำนวน 127 คน ร้อยละ 37.2 ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่ตั้งแต่ 3 – 10 ปี จำนวน 173 ราย ร้อยละ 50.7 ประเภทธุรกิจส่วนใหญ่อยู่ใน 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทค้าปลีกจำนวน 117 ราย ร้อยละ 34.3 และธุรกิจให้บริการจำนวน 152 ราย ร้อยละ 44.6 และจำนวนพนักงานของธุรกิจส่วนใหญ่มีจำนวน น้อยกว่า 5 – 20 คน จำนวน 275 ราย ร้อยละ 80.7

ผลการตรวจสอบแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคม และระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง พบว่า ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์จึงทำการปรับแบบจำลองโดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนระหว่างตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุผลจากการพิจารณาจากค่าดัชนีการปรับ (Modification Indices) ตามคำแนะนำของโปรแกรมและความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีมาเป็นเกณฑ์ในการปรับ พร้อมกับปรับ outliners ออก 8 ตัว พบว่า แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ปรับแล้ว มีค่าสถิติ c2/df เท่ากับ 1.676, GFI เท่ากับ .945, RMR เท่ากับ .023, RMSEA เท่ากับ .045, NFI เท่ากับ .957, CFI เท่ากับ .982 ซึ่งทุกค่าสถิติได้ผ่านหลักเกณฑ์ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้โดยแสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร รวมถึงค่าอิทธิพลมาตรฐานดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรสาเหตุกับตัวแปรผล

ตัวแปรสาเหตุ	อิทธิพล	ตัวแปรผล	
		ความพึงพอใจในคุณภาพบริการ	ความภักดี
ความรับผิดชอบต่อสังคม	ทางตรง	.24***	.08*
	ทางอ้อม	-	.14*
	รวม	.24***	.22*
ระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี	ทางตรง	.85***	.27**
	ทางอ้อม	-	.50**
	รวม	.85***	.77**
ความพึงพอใจในคุณภาพบริการ	ทางตรง	-	.59***
	ทางอ้อม	-	-
	รวม	-	.59***

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า (1) ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการและความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชี โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .24 และ .08 ตามลำดับ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้า ผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .14 และ (2) ปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการและความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชี โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .85 และ .27 ตามลำดับ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง ผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ

.50 (3) ปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .59 ดังนั้น จึงสรุปว่าผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานย่อยทั้ง 7 ข้อ

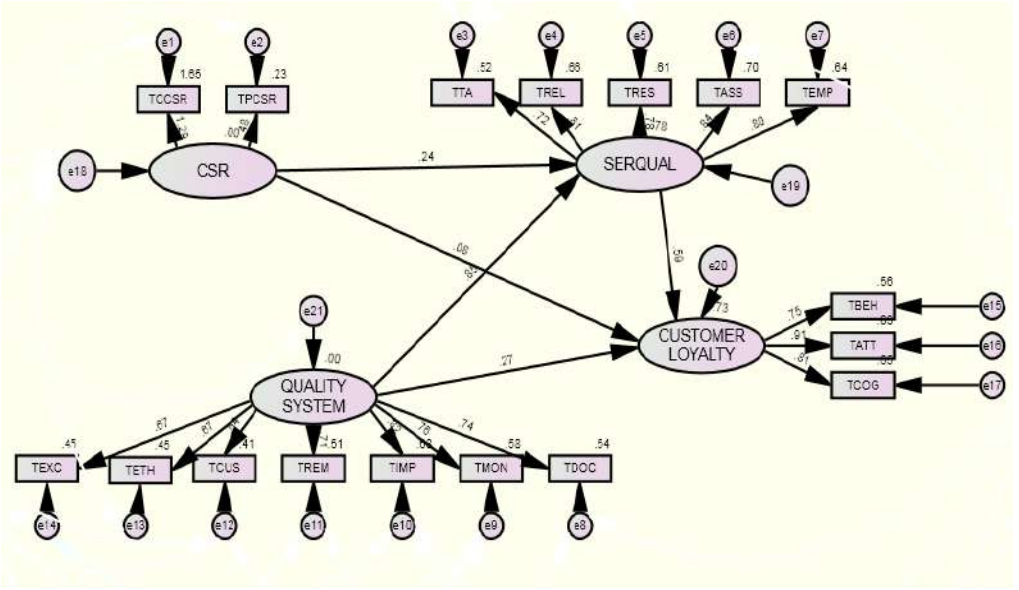

ภาพที่ 2 แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีต่อความภักดีของลูกค้าที่มีต่อสำนักงานบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมของสำนักงานบัญชี จากผลการวิจัยแสดงว่ามีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ อีกทั้งปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชีผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ สอดคล้องกับอาณัติ ลีมัคเดช (2556) ได้ศึกษาพบว่า ผลงานความรับผิดชอบต่อสังคมทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทั้งทางตรงและทางอ้อมกับกลุ่มบุคคลทั้งที่เกี่ยวข้องและบุคคลภายในกิจการทั้งนี้บุคคลภายนอกจะต้องมีการสื่อสารระหว่างกันให้เข้าใจและรับรู้ผลการดำเนินงานจากกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม อีกทั้งผลการวิจัยแสดงถึงปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าอยู่บ้างถึงแม้ว่าจะมีค่าอิทธิพลน้อยมากก็ตาม เนื่องจากสำนักงานบัญชีเป็นวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง สอดคล้องกับ Valenzuela, Mulki, & Jaramillo (2010) กล่าวว่าบริษัทที่มีชื่อเสียงที่ดีทางด้านจริยธรรมเป็นปัจจัยทำให้เกิดการพัฒนาความภักดีของลูกค้า อย่างไรก็ตามปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกับปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการทำให้ลูกค้าเกิดความภักดีมากขึ้น

ปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความพึงพอใจในคุณภาพบริการของลูกค้าที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ค่าอิทธิพลเท่ากับ .85 เนื่องจากระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีส่งผลต่องานของลูกค้าโดยตรง สอดคล้องกับ Caruana (2002) แสดงถึงคุณภาพบริการเป็นสิ่งที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานนำไปสู่ความพึงพอใจของลูกค้า และ สุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนา (2560) แสดงถึงการควบคุมมาตรฐานทุกๆ ด้านของระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของสำนักงานบัญชี รวมทั้งผลการวิจัยพบว่าระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tsai, Tsai, & Chang (2010) พบว่า ลูกค้ารับรู้มูลค่าของผลิตภัณฑ์หรือบริการจะมีความภักดี

ปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกกับความภักดีของลูกค้าเช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ Yoon & Uysal (2005) แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความพึงพอใจและความภักดี, เชอะลี่ เส็ง และกฤช จรินโท (2560) แสดงถึงความพึงพอใจเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าที่เลือกใช้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ อีกทั้งผลงานวิจัยแสดงถึงความพึงพอใจในคุณภาพบริการของสำนักงานบัญชีเป็นตัวแปรกลางระหว่างปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีกับความภักดีของลูกค้า และปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมกับความภักดีของลูกค้า โดยที่ปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีส่งผลทางอ้อมผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการมีค่าอิทธิพลทางอ้อมสูงกว่าการส่งผลทางอ้อมของปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมมาก เนื่องด้วยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีนี้ส่งผลที่ดีต่อลูกค้าโดยตรงทั้งด้านจริยธรรมและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการได้รับผลงานทางบัญชีที่ถูกต้องตามมาตรฐานที่รับรอง สอดคล้องกับ Caruana (2002) พบว่าความพึงพอใจของลูกค้าเป็นตัวแปรกลางระหว่างคุณภาพบริการและความภักดีต่อบริการ และ Jin, Lee, & Lee (2015) แสดงว่าความพึงพอใจเป็นตัวแปรกลางระหว่างการรับรู้มูลค่าหรือภาพลักษณ์ และพฤติกรรมความตั้งใจซื้อเช่นเดียวกับงานวิจัยของวิทยา จารุพงศ์โสภณ, สุชาติ ไตรภพสกุล,และวิเลิศ ภูริวัชร (2559) พบว่า การเพิ่มความพึงพอใจในคุณภาพบริการของร้านค้าปลีกจะเพิ่มความภักดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยความภักดีของลูกค้าสำนักงานบัญชี ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจในคุณภาพบริการมากที่สุดเท่ากับ .59 รองลงมาได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี เท่ากับ .27 และปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมเท่ากับ .08 นอกจากนั้นยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการมากกว่าถึง .50 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านความพึงพอใจในคุณภาพบริการเพียง .14 ดังนั้น หากต้องการให้ลูกค้าของสำนักงานบัญชีมีความภักดี จะต้องพัฒนาปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย โดยเริ่มจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีมากที่สุด

การพัฒนาปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการ

ปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการมีผลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้ามากที่สุด และยังเป็นปัจจัยตัวแปรส่งผ่านทางอ้อมของทั้งปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี และปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมของสำนักงานบัญชีที่ส่งผลให้เกิดความภักดีของลูกค้ามากขึ้น ดังนั้นสำนักงานบัญชีควรให้ความสำคัญในการพัฒนาปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการของสำนักงานบัญชีให้มีคุณภาพตรงตามที่ลูกค้าต้องการอย่างต่อเนื่องครบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความกระตือรือร้น ด้านความไว้วางใจ และด้านความเอาใจใส่ อีกทั้งจากผลการวิจัยยังพบว่าปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยความพึงพอใจในคุณคุณภาพบริการมากที่สุดเท่ากับ .85 ดังนั้นจึงควรพัฒนาปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการที่ทำให้เกิดผลสอดคล้องต่อปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีเป็นอันดับแรก ซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับด้านความน่าเชื่อ และด้านความไว้วางใจต่อคุณภาพของงานบริการที่ลูกค้าได้รับ โดยการพัฒนาให้มีระบบที่สามารถชี้แจงข้อมูลที่สำคัญต่อลูกค้า เช่น ข้อมูลที่ทำให้ลูกค้าได้รับประโยชน์ ข้อมูลราคาให้บริการที่เป็นธรรม เป็นต้น ส่วนปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการที่เหลือ ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านความกระตือรือร้น และด้านความเอาใจใส่ ยังคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สำนักงานบัญชีจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในการให้บริการทุกครั้ง

การพัฒนาปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชี

ปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าเท่ากับ .27 แต่เมื่อเทียบกับอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการเท่ากับ .50 แสดงถึงสำนักงานบัญชีควรพัฒนาปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีพร้อมกับการนำปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการมาพิจารณาควบคู่กันว่าปัจจัยระบบคุณภาพสำนักงานบัญชีใดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพบริการมากที่สุด ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับ ด้านกระบวนการที่เกี่ยวกับลูกค้า ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการติดตามการตรวจสอบ ที่สำนักงานบัญชีควรพัฒนาให้เกิดระบบที่ทำให้ลูกค้าได้รับผลตอบกลับจากสำนักงานบัญชีโดยตรง เพื่อสร้างความประทับใจในผลงานของสำนักงานบัญชีอย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านอื่นๆ ได้แก่ ความรับผิดชอบของผู้บริหาร ข้อกำหนดทางด้านจรรยาบรรณ การจัดการทรัพยากร และการจัดการเอกสาร เป็นส่วนประกอบที่สำนักงานบัญชียังคงพัฒนาควบคู่ไปจนเป็นที่ปรากฏให้ลูกค้ารับรู้ได้

การพัฒนาปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม

ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้าน้อยที่สุดเท่ากับ .08 แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการเพิ่มมากขึ้นเท่ากับ .14 แสดงถึงสำนักงานบัญชีควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลโดยตรงกับลูกค้า และส่งผลต่อสาธารณชน เช่น การให้ความร่วมมือกับลูกค้าเมื่อมีกิจกรรมสำคัญต่างๆ ควบคู่กับการพัฒนาปัจจัยความพึงพอใจในคุณภาพบริการเพื่อเติมเต็มการรับรู้ที่ดีของลูกค้าที่มีต่อสำนักงานบัญชีเป็นผลทำให้ลูกค้าเกิดความภักดีมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. นำปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติอื่นมาวิเคราะห์ เช่น ปัจจัยทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อพนักงาน

2. ศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มสำนักงานบัญชีที่ยังไม่ได้รับการตรวจสอบเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะวิทยาการจัดการ และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่ให้ทุนในการวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2557). *กุญแจแห่งความสำเร็จสู่การเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: กรมพัฒนาธุรกิจและการค้า.

_____. (2558). *เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชี.* ประกาศกรมพัฒนาธุรกิจการค้า.

_____. (2558). *ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชี.* เอกสารแนบท้าย ประกาศกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชี พ.ศ. 2558.

กัญญรัตน์ หงส์วรนันท์. (2555). การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม: กลยุทธ์และโอกาสขององค์กรธุรกิจประเทศ กำลังพัฒนาในสังคมพลวัต. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 6*(2) (กรกฎาคม – ธันวาคม), 83-112.

ชุติมา วุ่นเจริญ. (2556). ความรับผิดชอบต่อสังคมกับธุรกิจโรงแรม. *วารสารวิทยาการจัดการ, 30*(1) (มกราคม – มิถุนายน), 143-158.

เชอะลี่ เส็ง และกฤช จรินโท. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการในอุตสาหกรรมธุรกิจเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ: กรณีศึกษากรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา.*จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 39*(3) (กรกฎาคม - กันยายน), 85-117.

ณัฏฐ์รมณ ศรีสุข. และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์. (2560). *สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชี ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร,* การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7. (น.950-960). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ปาริชาติ หอมเกสร. (2556). *ทฤษฎีพื้นฐานและสถานภาพการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมในวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของประเทศไทย (2541 - 2555).* (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารประยุกต์) คณะภาษาและการสื่อสาร). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิทยา จารุพงศ์โสภณ, สุชาติ ไตรภพสกุล, และวิเลิศ ภูริวัชร. (2559). อิทธิพลของคุณภาพการบริการร้านค้าปลีกต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า: กรณีศึกษากลุ่มธุรกิจห้างสรรพสินค้าลักชัวรี่. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 38*(4) (ตุลาคม-ธันวาคม), 126-148.

สภาวิชาชีพนักบัญชี. (2561). *คำถามที่พบบ่อย.* สืบค้นวันที่ 5 พ.ค. 2561, จาก www.fap.or.th/images/column_1398146642/FAQTSQC1.pdf.

สุภาพร ดอกไม้ทอง และวรวิทย์ เพ็ชรรื่น. (2560). ศักยภาพของสำนักงานบัญชีในเขตภาคเหนือตอนล่างสำหรับการเป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, 10*(1) (มกราคม-มีนาคม), 122 – 131.

สุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนา. (2560). ปัจจัยของมาตรฐานการควบคุมคุณภาพที่มีต่อความสำเร็จของสำนักงานบัญชีในประเทศไทย. *สมาคมนักวิจัย, 22*(2) (พฤษภาคม-สิงหาคม), 52-64.

สุภมาส อังศุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณา และรัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์. (2557). *สถิติวิเคราะห์ สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

ศิมาภรณ์ สิทธิชัย และ สิญาธร ขุนอ่อน. (2558). การวัดความภักดีของลูกค้าสำหรับธุรกิจโรงแรม. *วารสารนักบริหาร, 35*(1) (มกราคม-มิถุนายน), 64 - 74.

อาณัติ ลีมัคเดช. (2556). การส่งสัญญาณด้วยรางวัลรับผิดชอบต่อสังคม: กรณีศึกษาของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ, 36*(139) (กรกฎาคม - กันยายน), 27-42.

Caruana, A. (2002). Service loyalty the effects of service quality and the mediating role of customer satisfaction. *European Journal of Marketing, 36*(7/8), 811 – 828.

Ivanauskiene, N., & Auruskevicien, V. (2009). Loyalty programs challenges in retail banking industry. *Economics & Management, 14*, 407-412.

Jin, N., Lee, S. & Lee, H. (2015). The effect of experience quality on perceive value, satisfaction, image and behavioral intention of water park patrons: new versus repeat visitors. *International Journal of Tourism Research, 17,* 82-95.

Matten, D. & Moon, J. (2008). "Implicit" and "explicit" CSR: A conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility. *Academy of Management Review, 33*(2), 404-424.

Parasuraman, A., Berry, L.L., & Zeithaml, V.A. (1988). SERVQUAL: a multiple-item scale for measuring customer perceptions of service quality. *Journal of Retailing, 64,* 12-40.

Plungpongpan, J., Tiangsoongnern, L., & Speece, M. (2016). University social responsibility and brand image of private universities in Bangkok. *International Journal of Educational Management, 30*(4), 571-591.

Rai, A.K., & Srivastava, M. (2012). Customer loyalty attributes: a perspective. *NMIMS Management Review, XXII,* 49-76.

Rundle-Thiele, S. (2005). Exploring loyal qualities: assessing survey-based loyalty measures. *Journal of Services Marketing, 19/7,* 492-500.

Tsai, M., Tsai, C., & Chang, H. (2010). The effect of customer value, customer satisfaction, and switching costs on customer loyalty: An empirical study of hypermarkets in Taiwan. *Social Behavior and Personality, 38*(6), 729-740.

Valenzuela, L.M., Mulki, J.P., & Jaramillo, J.F. (2010). Impact of customer orientation, inducements and ethics on loyalty to firm: Customers' perpective. *Journal of Business Ethics, 93*, 277-291.

Yoon, Y., & Uysal, M. (2005). An examination of the effects of motivation and satisfaction on destination loyalty: A structural model. *Tourism Management, 26,* 45-56.

การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชน: การใช้ตัวแบบสมการโครงสร้างในจังหวัดร้อยเอ็ดและเพชรบูรณ์

COMPARATIVE STUDY OF THE ETHICAL LEADERSHIP MODEL IN COMMUNITY-BASED ENTREPRENEURS: USING THE STRUCTURAL EQUATION MODEL IN ROI-ET AND PHETCHABUN PROVINCES

Received: November 24, 2018
Revised: March 11, 2019
Accepted: March 25, 2019

อำพล ชะโยมชัย*
Ampol Chayomchai*

* อาจารย์และปริญญาเอก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
* Lecturer and DBA, Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University
* Email: ampolmarketing@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างของผู้นำเชิงจริยธรรมในผู้ประกอบการฐานชุมชนที่เข้าร่วมกับโครงการของรัฐบาล "ธงฟ้าประชารัฐ" ในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ และ (2) ศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบสมการโครงสร้างของผู้ประกอบการฐานชุมชนระหว่างจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ งานวิจัยเป็นวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการชุมชนที่เข้าร่วมกับโครงการธงฟ้าประชารัฐของพาณิชย์จังหวัดในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 300 และ 190 ราย ตามลำดับ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและใช้การวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างด้วยวิธี Partial Least Squares-SEM ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มใหญ่มีอายุมากกว่า 36 ปี และ การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นส่วนมาก ทั้งสองจังหวัดเหมือนกัน (2) อายุของกิจการจากสองจังหวัดมีความแตกต่างกัน โดยจังหวัดร้อยเอ็ด กิจการของผู้ประกอบการกลุ่มใหญ่มีอายุไม่เกิน 5 ปี ส่วนกิจการกลุ่มใหญ่ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีอายุระหว่าง 6-15 ปี (3) ตัวแบบทั้งสองจังหวัดมีความเหมือนกันในระดับที่สูง (4) ทุกเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรของทั้งสองตัวแบบมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ และ (5) ปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายผู้นำเชิงจริยธรรมได้มี 3 ปัจจัย ได้แก่ เครือข่ายความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม งานวิจัยพบว่า ตัวแบบจังหวัดร้อยเอ็ด มีค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจอยู่ที่ร้อยละ 76.3 ส่วนตัวแบบจังหวัดเพชรบูรณ์ มีค่าอยู่ที่ร้อยละ 63.3 ผลวิจัยสรุปว่า ตัวแบบสมการโครงสร้างของทั้งสองจังหวัดสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องผู้นำเชิงจริยธรรมได้ โดยเน้นการพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบทางสังคม และความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ผู้นำเชิงจริยธรรม ผู้ประกอบการฐานชุมชน ตัวแบบสมการโครงสร้าง

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the structural equation model of the ethical leadership in community-based entrepreneurs who joined the government's Pracharat-blue-flag project from Roi-et and Phetchabun Provinces and (2) to compare two structural equation models of the community-based entrepreneurs between Roi-et Province and Phetchabun Province. The research was the quantitative research that used questionnaires to collect data from community entrepreneurs who registered the Pracharat-Blue-Flag project with Provincial Commercial Offices in Roi-et and Phetchabun Provinces. There were 300 and 190 respondents respectively. Descriptive statistics and the Structural equation model analysis by Partial Least Squares-SEM method were performed. The results showed that (1) the majority of respondents was above 36 years old and the education was below Bachelor degree in both Provinces, (2) the age of the enterprise from the two Provinces was different. The large group of enterprises in Roi-et was below 5 years old while the large group of Phetchabun enterprises was between 6-15 years old, (3) both models of Roi-et and Phetchabun Provinces were very similar, (4) all relationship paths of the models had the significant relationship, and (5) the key factors that explained the ethical leaders consisted of three factors including networking, social responsibility, and environment concern. The research found that the coefficient of determination (R^2) of Roi Et model was at 76.3 percent while the R^2 value of Petchabun model was at 63.3 percent. It concluded that both structural equation models of two Provinces can be utilized for ethical leadership by focusing on networking development, social responsibility, and environmental concern.

Keywords: Ethical Leadership, Community-Based Entrepreneurs, Structural Equation Model

บทนำ

นโยบายของรัฐบาลไทยพยายามมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความยั่งยืน เป้าหมายหลักประการหนึ่ง คือ การสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในระดับชุมชนทั่วประเทศไทย ตัวอย่าง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านโครงการธงฟ้าประชารัฐเพื่อให้ผู้ประกอบการหรือร้านค้าในชุมชนเป็นศูนย์กลางของความเป็นอยู่ทั้งในเรื่องของผลิตภัณฑ์และบริการของคนในชุมชน ดังนั้น ผู้ประการฐานชุมชน จึงหมายถึง ผู้ประกอบการที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนร้านค้าหรือธุรกิจการค้าที่ขายสินค้าและบริการให้กับชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่ร้านค้าตั้งอยู่ รวมถึงชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงที่สามารถเดินทางมาร้านค้าได้สะดวก ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ประกอบการจำเป็นที่จะต้องแสดงออกถึงความเป็นที่พึ่งของชุมชนด้วยพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจริยธรรมและคุณธรรมในการดำเนินงานของกิจการและการเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศชุมชน ดังนี้จึงจะส่งผลต่อการคงอยู่และยั่งยืนของชุมชนตามนโยบายของภาครัฐและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังที่กล่าวมาข้างต้น

กิจการขนาดกลางและขนาดย่อมจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบทางธุรกิจหรือความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งพื้นฐานของการดำเนินการด้านความรับผิดชอบทางธุรกิจ กิจการขนาดกลางและขนาดย่อมต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ภาครัฐ ชุมชน ผู้จัดหาวัตถุดิบ ผู้ส่งสินค้า ผู้ซื้อหรือลูกค้า สมาคมทางการค้า และองค์กรขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่น การสร้างความร่วมมือกับลูกค้าและหน่วยงานด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือนวัตกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Ginting, 2016) มีงานวิจัยที่ระบุถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งในกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมอาจมีความแตกต่างออกไปตามโครงสร้างความเป็นเจ้าของ คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ และสิ่งแวดล้อมของกิจการ ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ส่งผลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (Martinez-Martinez, Jesus, Jorge, & Sancho, 2017) การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการจะสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการ โดยความเชื่อถือดังกล่าวมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจอย่างมาก มีงานวิจัยที่ระบุว่า ความเชื่อถือที่เกิดกับผู้บริโภคมีผลเชิงบวกต่อทั้งการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์จากกิจการและการสื่อสารเชิญชวนผู้บริโภคคนอื่นมาซื้อผลิตภัณฑ์ของกิจการด้วย ธุรกิจที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมมักส่งผลต่อความเชื่อถือในตัวกิจการและความเชื่อมั่นจากผู้บริโภค (Amisano, 2017) ดังนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรจึงต้องแสดงบทบาทในด้านจริยธรรมในองค์กรเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากรในองค์กรได้ยึดถือและปฏิบัติตาม รวมถึงการเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่ใส่ใจในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อสร้างชื่อเสียงที่ดีให้กับองค์กรและสร้างโอกาสเพื่อความสำเร็จของกิจการอย่างยั่งยืน (Zheng, Wang & Li, 2011)

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมในกิจการร้านค้าฐานชุมชน โดยใช้การศึกษาจากตัวแบบสมการโครงสร้างของผู้นำเชิงจริยธรรมในผู้ประกอบการฐานชุมชนจากสองพื้นที่ คือ จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้นำเชิงจริยธรรมและทราบถึงความเหมือนหรือความแตกต่างของตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมระหว่างสองจังหวัดที่อยู่คนละภูมิภาคของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างของผู้นำเชิงจริยธรรมในผู้ประกอบการฐานชุมชนที่เข้าร่วมกับโครงการของรัฐบาล "ธงฟ้าประชารัฐ" ในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบสมการโครงสร้างของผู้ประกอบการฐานชุมชนระหว่างจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้นำเชิงจริยธรรม

ความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม คือ พฤติกรรมตามแนวทางคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม ซึ่งผู้นำแสดงออกทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงานระหว่างบุคคลในองค์กร เพื่อสนับสนุนการทำงานอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาผ่านทางการสื่อสาร การสนับสนุน และการตัดสินใจ (Amisano, 2017; Engelbrecht, Heine, & Mahembe, 2017; Othman & Rahman, 2014) ลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญของผู้นำเชิงจริยธรรมเกี่ยวข้องกับลักษณะด้านคุณธรรม ความซื่อตรง ความเชื่อถือ ความมีเกียรติ ความรอบคอบ มีวินัยในตนเอง ไม่เห็นแก่ตัว และมีความยุติธรรม (Shareef & Atan, 2018) ความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมส่งผลให้ตัวผู้นำแสดงออกและตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และผลการปฏิบัติงานในระดับพนักงาน (Amisano, 2017) งานวิจัยความเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางจริยธรรมของ Dion (2012) ระบุว่า ลักษณะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความเชื่อมโยงอยู่กับหลักทางจริยธรรม เช่น ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น งานวิจัยของ Zheng, Wang and Li (2011) ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม โดยมุ่งเน้นศึกษาด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ มุมมองสาธารณะ และผลประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมส่งผลบวกต่อความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและพนักงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกิจการในที่สุด ส่วนงานวิจัยของ Amisano (2017) พบว่า ลักษณะพฤติธรรมของผู้นำเชิงจริยธรรมบางด้านมีผลต่อความยั่งยืนทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ลักษณะของผู้นำเชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ งานวิจัยเสนอแนะว่า ผู้นำธุรกิจขนาดเล็กในชุมชนต้องร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นในการใช้จริยธรรมและความยั่งยืนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อถือของธุรกิจและความเชื่อมั่นจากผู้บริโภคในชุมชน โดยสรุป ผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึง ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และแนวปฏิบัติที่มุ่งเน้นสาธารณะและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แสดงออกทางพฤติกรรมทั้งด้านส่วนตัวและการปฏิบัติต่อผู้อื่นตามแนวคิดดังกล่าว ส่งผลให้ผู้อื่นแสดงออกในทางคุณธรรมและจริยธรรมในลักษณะเดียวกัน

ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลักการกว้างในหลายมิติและมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องคุณธรรม ฝ่ายบริหารองค์กรตัดสินใจดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเน้นถึงมาตรฐานทางคุณธรรมและคุณค่าทางสังคม (Amisano, 2017; Gao & He, 2017) ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นความสามารถขององค์กรที่จะเปลี่ยนปัญหาของสังคมหรือชุมชนให้เกิดเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสร้างประโยชน์ต่อกระบวนการทำงานขององค์กร (Amisano, 2017) งานวิจัยของ Martinez-Martinez, Jesus, Jorge, and Sancho (2017) พบว่า ผลประกอบการที่เกี่ยวพันกับประเด็นสังคมมีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการแข่งขัน งานวิจัยเสนอแนะว่า การวางแผนเชิงกลยุทธ์ของกิจการ ควรเน้นความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะการลงทุนในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพนักงานและลูกค้า ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น ด้านงานวิจัยของ Madueno, Jorge, Conesa, and Martinez-Martinez (2016) ระบุว่า ธุรกิจถูกเรียกร้องให้ต้องรับผิดชอบสังคมมากขึ้น โดยงานวิจัยพบว่า ความใส่ใจและการตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการส่งผลดีต่อความสามารถในการแข่งขัน และยังพบว่า การดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กมีความแตกต่างจากกิจการขนาดใหญ่ ส่วนงานวิจัยของ Gao and He (2017) พบความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมกับผู้นำเชิงจริยธรรม โดยความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลเชิงบวกต่อผู้นำเชิงจริยธรรม และเชื่อมโยงไปสู่พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงาน

ความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นประเด็นที่ท้าทายหนึ่งขององค์กรในปัจจุบัน (Priyankara, Luo, Saeed, Nubuor, & Jayasuriya, 2018) องค์กรที่มุ่งความยั่งยืนจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำหลายลักษณะผสมผสานกัน เช่น ผู้นำเชิงจริยธรรม ผู้นำตามสถานการณ์ ผู้นำเชิงพฤติกรรม และผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น (Amisano, 2017) ผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการนำพา

องค์กรให้เกิดความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร รวมถึงการสร้างชื่อเสียงขององค์กรต่อสังคมภายนอกและการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ผู้นำองค์กรต้องคำนึงถึงคุณค่าทางสังคมและจริยธรรมที่ต้องปฏิบัติเพื่อการดำรงอยู่ขององค์กรในสังคม เช่น คำนึงถึงประเด็นความยุติธรรมทางสังคม การดูแลด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (Mihelic, Lipicnik, & Tekavcic, 2010) ผู้นำเชิงจิตวิญญาณในองค์กรมีแนวโน้มที่จะใส่ใจสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น สร้างบรรยากาศในองค์กรให้พนักงานแสดงออกในการดูแลด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้พนักงานตระหนักถึงการทำธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และต้องร่วมกันรับผิดชอบในผลกระทบที่ธุรกิจมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Amisano, 2017) ผู้นำองค์กรสมัยใหม่จะมุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการตั้งเป้าหมายองค์กรระยะยาว มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆ (Boiral, Baron & Gunnlaugson, 2014) งานวิจัยของ Priyankara, Luo, Saeed, Nubuor, and Jayasuriya (2018) พบว่า การสนับสนุนของผู้นำองค์กรในด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของพนักงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลสนับสนุนทิศทางขององค์กรที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

เครือข่ายความสัมพันธ์

ความสำเร็จในขององค์กรต้องอาศัยการเชื่อมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร คือ ผู้จัดหาวัตถุดิบ ผู้ส่งสินค้า ลูกค้าขององค์กร ชุมชนรอบข้าง ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยตัวผู้นำและพนักงานทุกระดับในองค์กรต้องเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมหรือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับภายนอก ผู้นำต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงหรือการสร้างเครือข่ายกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าว (Harris, 2005) วัฒนธรรมที่ผู้นำสร้างขึ้นในองค์กรจะนำไปสู่การสื่อสารที่ชัดเจนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งผลดีต่อเป้าหมายและความมุ่งมั่นของพนักงานในองค์กร (Amisano, 2017) งานวิจัยของ Zheng, Wang and Li (2011) ระบุถึง การสร้างเครือข่ายกับสังคมหรือทุนทางสังคม เป็นการเชื่อมโยงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและสร้างโอกาสต่างๆเพื่อประโยชน์ของกิจการได้มากขึ้น งานวิจัยของ Harris (2005) พบว่า การเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรส่งผลบวกต่อประสิทธิผลขององค์กรในหลายด้าน เช่น ผลประกอบการ ความยืดหยุ่น พนักงาน ความพึงพอใจของลูกค้า โดยการเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมเป็นความร่วมมือที่มีหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบของทีมงาน รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ รูปแบบของการปฏิบัติการในชุมชน เป็นต้น ด้านงานวิจัยของ Madueno et al. (2016) ระบุว่า ความใส่ใจ ความสัมพันธ์ที่ดี ความร่วมมือ และการตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน งานวิจัยของ Amisano (2017) พบว่า แรงกดดันจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะส่งผลให้การจัดการองค์กรในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมได้รับการใส่ใจและปฏิบัติในเชิงรุกมากขึ้น

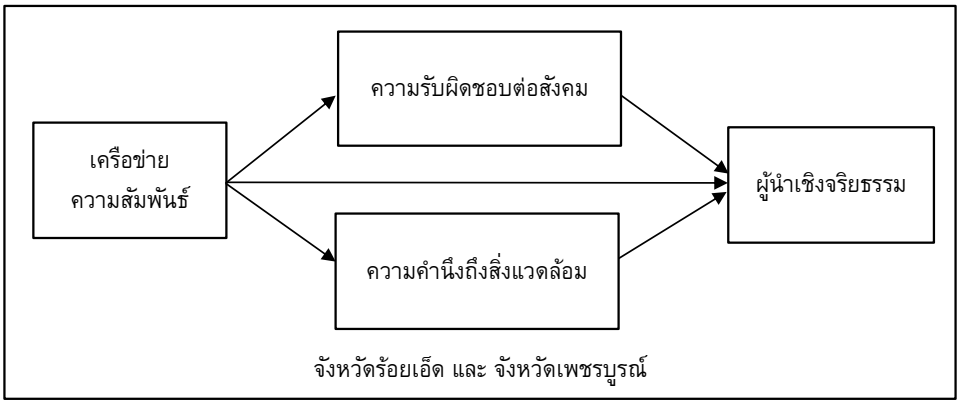

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดมีดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ประกอบการชุมชนที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าประชารัฐจาก 2 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งการเลือกประชากรและตัวอย่างจากสองจังหวัดนี้ เนื่องมาจากเป็นสองจังหวัดต้นๆที่ทางพาณิชย์จังหวัดได้ร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัยในพื้นที่ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดและมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จัดอบรมให้ความรู้กับผู้ประกอบการชุมชนตามนโยบายของทางรัฐบาลในการสนับสนุนการสร้างผู้ประกอบการฐานชุมชนตามโครงการธงฟ้าประชารัฐ และอีกเหตุผลในการเลือก คือ ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงและเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นได้ว่า ข้อมูลที่เก็บมีความถูกต้องและเป็นความจริง โดยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด มีผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียน จำนวน 743 ราย กระจายในทุกอำเภอ ส่วนในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ มีผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียน จำนวน 538 ราย (ที่มา ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 จากเว็บ www.shop.moc.go.th) ในการคำนวณตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น (Confidence level) 95% และความผิดพลาด (Error) ที่ระดับ 5% จะได้ตัวอย่างของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 253 ราย และตัวอย่างของจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 224 ราย

ตัวแปรที่ศึกษา ผู้วิจัยได้พัฒนาตัวแปรของการวิจัย โดยดัดแปลงจากงานวิจัยที่ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย

องค์ประกอบ	สัญลักษณ์	ข้อคำถาม (ตัวแปร)	อ้างอิง
เครือข่ายความสัมพันธ์	NETWORK	ท่านหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่างๆ อยู่ตลอดเวลา (NET1) ท่านติดต่อสื่อสารและพูดคุยกับผู้ส่งสินค้าให้กับร้านอยู่เสมอ (NET2) ท่านพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับลูกค้าเสมอ (NET3) ท่านรับรู้ข่าวสารการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆตลอดเวลา (NET4) ท่านพร้อมจะปรับตัวทันที เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (NET5)	ดัดแปลงจาก Harris (2005); Zheng, Wang and Li (2011)
ความรับผิดชอบทางสังคม	CSR	ท่านใส่ใจในความต้องการของลูกค้า ผู้ส่งสินค้า และของทุกคนในร้าน (CSR1) ท่านให้ความสนใจในเรื่องความเป็นอยู่ของสังคมหรือชุมชนที่ดีงาม (CSR2) ท่านมักจะทบทวนการตัดสินใจของท่าน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้นเสมอ (CSR3)	ดัดแปลงจาก Amisano (2017); Martinez-Martinez et al. (2017)
ความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม	ENVIRON	ในการทำงานของท่าน ท่านมักจะใส่ใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมเสมอ (ENV1) ท่านมักพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมกับคนอื่นๆ (ENV2) ท่านดูแลการทำงานของร้านเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ENV3)	ดัดแปลงจาก Amisano (2017)

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย (ต่อ)

องค์ประกอบ	สัญลักษณ์	ข้อคำถาม (ตัวแปร)	อ้างอิง
ผู้นำเชิงจริยธรรม	ETHIC-L	ลูกค้าให้ความไว้วางใจในการซื้อสินค้าจากร้านของท่าน (LEAD1) ลูกค้าเชื่อถือและกล่าวถึงความยุติธรรมของร้านท่าน (LEAD2) ท่านกำหนดวิธีทำงานในร้านเพื่อให้ลูกค้ามั่นใจว่ามีความยุติธรรม (LEAD3) ท่านตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้องเสมอ (LEAD4) ท่านทำงานโดยคิดถึงสิ่งที่สังคมสนใจหรือสังคมให้ความสำคัญ (LEAD5)	ดัดแปลงจาก Amisano (2017); Zheng, Wang and Li (2011)

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลของการศึกษาในครั้งนี้ เก็บจากผู้ประกอบการชุมชนที่เข้าร่วมฝึกอบรมกับโครงการฝึกอบรมและพัฒนาผู้ประกอบการธงฟ้าประชารัฐในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวดเพชรบูรณ์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างด้วยวิธี Partial Least Squares (PLS-SEM) โดยใช้โปรแกรม SmartPLS 3 โดยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างเป็นการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายในของตัวแบบ ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ ตัวแปรดังกล่าว โดยตัวแปรแฝงจะถูกวัดค่าจากตัวแปรสังเกตได้ของแต่ละตัวแปรแฝง เมื่อใช้เทคนิควิธี Partial Least Squares (PLS-SEM) จะเริ่มจากการพิจารณาตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวว่า สามารถอธิบายตัวแปรแฝงหรือเป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรแฝงให้ไม่ หากไม่เป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรแฝงก็จะถูกตัดออกไป หลังจากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของตัวแปรแฝงต่างๆในตัวแบบ

เกณฑ์ในการวิเคราะห์ความตรงและความน่าเชื่อถือ การวิเคราะห์เบื้องต้นใช้เกณฑ์ในการประเมินตัวแปรและองค์ประกอบ (Hair, Hult, Ringle, & Sarstedt, 2017) ได้แก่ (1) ความตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) โดยประเมินจากค่า Average Variance Extracted (AVE) ของตัวแปรแฝง ต้องมีค่าสูงกว่า 0.5 (2) การประเมินความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ (Construct reliability) โดยดูจากค่า CR (Composite reliability) เป็นการประเมินความสอดคล้องภายในของตัวแปร (Internal consistency) ต้องมีค่ามากกว่า 0.7 (3) ความน่าเชื่อถือด้วยค่า Cronbach's alpha ใช้ตรวจสอบโมเดลการวัด (measurement model) ต้องมีค่ามากกว่า 0.7 จึงจะถือว่ามีความสอดคล้องภายในของตัวแปรอยู่ในระดับยอมรับได้ (4) ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant validity) โดยวัดจากค่า VIF (Variance inflation factor) เพื่อประเมินองค์ประกอบที่อยู่ในตัวแบบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ (No collinearity) โดยมีเกณฑ์ผ่าน คือ ต้องมีค่า VIF น้อยกว่า 5

เกณฑ์ในการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง การวิเคราะห์ตัวแบบจะวิเคราะห์ด้วยวิธีการทำ Bootstrap ที่ขนาดตัวอย่าง 5000 ตัวอย่าง เพื่อประเมินค่าสถิติที (t-statistic) และค่านัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ ซึ่งจะทำให้ทราบว่า เส้นทางในตัวแบบเส้นทางไหนที่มีความสัมพันธ์หรืออิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ การประเมินตัวแบบจากค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจหรือค่าความเชื่อมั่น (Coefficient of determination: R^2) ที่แสดงถึงความสามารถของตัวแปรต้นในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม จะพิจารณาจากค่า R^2 โดยใช้เกณฑ์ คือ หากค่า R^2 เท่ากับ 0.25 ถือว่า อยู่ในระดับต่ำ หากค่า R^2 เท่ากับ 0.50 ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง และหากค่า R^2 มากกว่า 0.75 ถือว่า อยู่ในสูง ส่วนในการประเมินความเข้ากันได้ดีของตัวแบบ (Goodness of Model fit) จะประเมินจากค่าต่างๆ ดังนี้ (Henseler, 2017) (1) ค่า SRMR

(Standardized root mean squared residual) (2) ค่า dULS (Unweighted least squares discrepancy) และ (3) ค่า dG (Geodesic discrepancy) โดยเปรียบเทียบค่าทั้งสามค่าระหว่างตัวแบบที่ได้จากข้อมูลวิจัยกับตัวแบบเชิงทฤษฎี หากค่าทั้งสามค่าของตัวแบบที่ได้จากข้อมูลวิจัยมีค่าต่ำกว่าตัวแบบเชิงทฤษฎี แสดงว่าตัวแบบของงานวิจัยมีความเหมาะสม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

หลังจากตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลในแบบสอบถาม พบว่า แบบสอบถามที่ใช้ได้และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติ เป็นแบบสอบถามจากจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 300 ฉบับ และจากจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 190 ฉบับ รวมจากทั้งสองจังหวัด เป็น 490 ฉบับ

การวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ผลการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน แสดงไว้ในตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงในสัดส่วนมากกว่าเพศชายทั้งสองจังหวัด ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มใหญ่ มีอายุมากกว่า 36 ปี และ การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นส่วนมากทั้งสองจังหวัดเหมือนกัน ส่วนอายุของกิจการมีความแตกต่างกันระหว่างสองจังหวัด โดยจังหวัดร้อยเอ็ด กิจการของผู้ประกอบการกลุ่มใหญ่มีอายุไม่เกิน 5 ปี ส่วนกิจการกลุ่มใหญ่ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีอายุระหว่าง 6-15 ปี

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน

ตัวแปร		จังหวัดร้อยเอ็ด		จังหวัดเพชรบูรณ์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	140	46.7	81	42.6
	หญิง	160	53.3	109	57.4
อายุ	ไม่เกิน 25 ปี	17	5.7	21	11.1
	26 – 35 ปี	51	17.0	41	21.6
	36 – 45 ปี	121	40.3	64	33.7
	46 ปีขึ้นไป	111	37.0	64	33.7
การศึกษา	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	12	4.0	2	1.1
	ปริญญาตรี	97	32.3	87	45.8
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	191	63.7	101	53.2
อายุกิจการ	0 – 5 ปี	126	42.0	51	26.8
	6 – 15 ปี	104	34.7	89	46.8
	16 – 25 ปี	33	11.0	34	17.9
	26 ปีขึ้นไป	37	12.3	16	8.4

ผลการวิจัยและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างผู้นำเชิงจริยธรรมของทั้งสองจังหวัด โดยทำการวิเคราะห์ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือก่อนเป็นลำดับแรก หลังจากนั้น ทำการวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างทั้งตัวแบบ

การวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของตัวแบบจังหวัดร้อยเอ็ด แสดงในตารางที่ 3 พบว่า ตัวแบบของงานวิจัยผ่านเกณฑ์ประเมินความตรงเชิงสอดคล้อง ความน่าเชื่อถือ และความตรงเชิงจำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่า AVE ของตัวแปรแฝงที่ประเมินความตรงเชิงสอดคล้อง มีค่าสูงกว่า

0.5 ค่า CR ที่ประเมินความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง มีค่ามากกว่า 0.7 ค่า Cronbach's alpha ที่ใช้ตรวจสอบโมเดลการวัด มีค่ามากกว่า 0.7 และค่า VIF ที่ใช้ประเมินความไม่สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ขององค์ประกอบในตัวแบบ มีค่าต่ำกว่า ตัวแบบสุดท้ายแสดงในภาพที่ 2

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความตรงและความน่าเชื่อถือขององค์ประกอบในตัวแบบจังหวัดร้อยเอ็ด

องค์ประกอบ	ความตรงเชิงสอดคล้อง		ความน่าเชื่อถือ		ความตรงเชิงจำแนก
	Loadings	AVE	Cronbach Alpha	CR	VIF
NETWORK	0.763 – 0.840	0.657	0.870	0.878	1.855
CSR	0.853 – 0.921	0.807	0.880	0.888	3.405
ENVIRON	0.866 – 0.903	0.786	0.864	0.874	3.433
ETHIC-L	0.813 – 0.872	0.715	0.900	0.902	

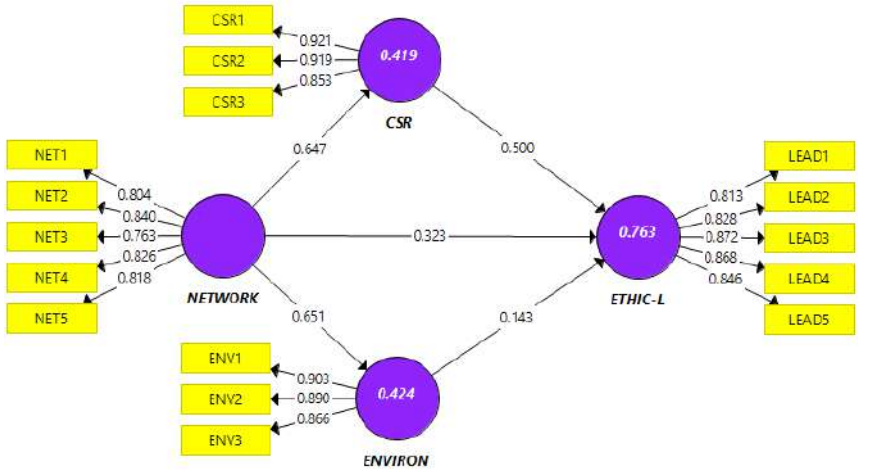

ภาพที่ 2 ตัวแบบสมการโครงสร้างผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเส้นทางระหว่างตัวแปรแฝงในตัวแบบ ใช้วิธีการทำ Bootstrap ด้วยขนาดตัวอย่าง 5000 ตัวอย่าง ประเมินความสัมพันธ์จากค่าสถิติ t ที่มากกว่า 1.96 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 4 พบว่า เส้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกคู่ในตัวแบบของจังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อวิเคราะห์อิทธิพลรวม (Total effects) ของตัวแบบ พบว่า ทุกเส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแปรในตัวแบบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ในตัวแบบสมการโครงสร้างของจังหวัดร้อยเอ็ด

ความสัมพันธ์	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	t-value	p-value	ผลสรุป
NETWORK → CSR	0.647	14.049	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ENVIRON	0.651	15.214	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ETHIC-L	0.323	4.543	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
CSR → ETHIC-L	0.500	7.211	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
ENVIRON → ETHIC-L	0.143	2.283	0.022	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลรวมในตัวแบบสมการโครงสร้างของจังหวัดร้อยเอ็ด

ความสัมพันธ์	อิทธิพลรวม	t-value	p-value	ผลสรุป
NETWORK → CSR	0.647	14.049	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ENVIRON	0.651	15.214	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ETHIC-L	0.740	19.430	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
CSR → ETHIC-L	0.500	7.211	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
ENVIRON → ETHIC-L	0.143	2.283	0.022	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ความเข้ากันดีของตัวแบบสมการโครงสร้าง แสดงในตารางที่ 6 พบว่า ตัวแบบมีความเข้ากันดีและได้ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ (R^2) ในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม CSR และ ENVIRON อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ (R^2) ในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม ETHIC-L อยู่ในระดับสูง ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรต้น NETWORK CSR และ ENVIRON สามารถร่วมกันอธิบายตัวแปรตาม ETHIC-L ได้สูงถึงร้อยละ 76.3

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของจังหวัดร้อยเอ็ด

ค่าประเมินตัวแบบ	ตัวแบบที่ได้จากข้อมูลวิจัย	ตัวแบบเชิงทฤษฎี	ผลลัพธ์
SEMR	0.067	0.017	ตัวแบบมีความเข้ากันดี
d_{ULS}	0.614	1.871	ตัวแบบมีความเข้ากันดี
d_G	0.550	0.754	ตัวแบบมีความเข้ากันดี

ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ (Coefficient of determination: R^2)		
องค์ประกอบ	R^2	**ผลลัพธ์**
CSR	0.419	ต่ำ-ปานกลาง
ENVIRON	0.424	ต่ำ-ปานกลาง
ETHIC-L	0.763	สูง

การวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของตัวแบบของจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ตัวแบบของงานวิจัยผ่านเกณฑ์ประเมินความตรงเชิงสอดคล้อง ความน่าเชื่อถือ และความตรงเชิงจำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดเช่นเดียวกับตัวแบบของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ตัวแบบสุดท้ายดังแสดงในภาพที่ 3

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความตรงและความน่าเชื่อถือขององค์ประกอบในตัวแบบจังหวัดเพชรบูรณ์

องค์ประกอบ	ความตรงเชิงสอดคล้อง		ความน่าเชื่อถือ		ความตรงเชิงจำแนก
	Loadings	AVE	Cronbach Alpha	CR	VIF
NETWORK	0.754 – 0.833	0.640	0.859	0.899	1.917
CSR	0.773 – 0.910	0.728	0.811	0.889	2.460
ENVIRON	0.885 – 0.905	0.801	0.876	0.924	2.406
ETHIC-L	0.762 – 0.876	0.671	0.877	0.911	

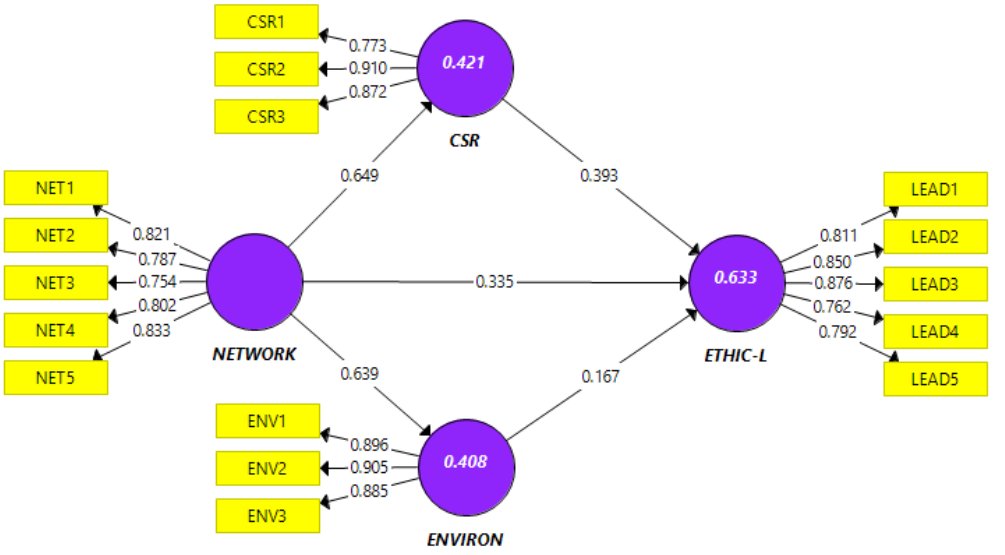

ภาพที่ 3 ตัวแบบสมการโครงสร้างผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเส้นทางด้วยการทำ Bootstrap ที่ขนาด 5000 ตัวอย่าง แล้วประเมินความสัมพันธ์จากค่าสถิติ t ผลวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 8 พบว่า เส้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกคู่ในตัวแบบของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลรวมของความสัมพันธ์ในตัวแบบ พบว่า ทุกเส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแปรในตัวแบบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ในตัวแบบสมการโครงสร้างของจังหวัดเพชรบูรณ์

ความสัมพันธ์	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	t-value	p-value	ผลสรุป
NETWORK → CSR	0.649	13.646	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ENVIRON	0.639	14.400	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ETHIC-L	0.335	6.073	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
CSR → ETHIC-L	0.393	5.287	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
ENVIRON → ETHIC-L	0.167	2.482	0.013	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลรวมในตัวแบบสมการโครงสร้างของจังหวัดเพชรบูรณ์

ความสัมพันธ์	อิทธิพลรวม	t-value	p-value	ผลสรุป
NETWORK → CSR	0.649	13.646	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ENVIRON	0.639	14.400	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
NETWORK → ETHIC-L	0.697	16.876	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
CSR → ETHIC-L	0.393	5.287	0.000	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ
ENVIRON → ETHIC-L	0.167	2.482	0.013	มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ความเข้ากันดีของตัวแบบสมการโครงสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์ แสดงในตารางที่ 10 พบว่า ตัวแบบมีความเข้ากันดี และงานวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ (R2) ในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม CSR และ ENVIRON อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง คล้ายกับตัวแบบของจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ (R2) ในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม ETHIC-L อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง โดยมีค่าการอธิบายตัวแปรตาม ETHIC-L ด้วยแปรต้น NETWORK CSR และ ENVIRON ที่ร้อยละ 63.3 ซึ่งต่ำกว่าตัวแบบจากจังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของจังหวัดเพชรบูรณ์

ค่าประเมินตัวแบบ	ตัวแบบที่ได้จากข้อมูลวิจัย	ตัวแบบเชิงทฤษฎี	ผลลัพธ์
SEMR	0.069	0.097	ตัวแบบมีความเข้ากันดี
d_{ULS}	0.648	1.291	ตัวแบบมีความเข้ากันดี
d_G	0.460	0.547	ตัวแบบมีความเข้ากันดี
ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ (Coefficient of determination: R^2)			
องค์ประกอบ		R^2	**ผลลัพธ์**
CSR		0.421	ต่ำ-ปานกลาง
ENVIRON		0.408	ต่ำ-ปานกลาง
ETHIC-L		0.633	ปานกลาง-สูง

จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในประเด็นของตัวแปรต้นทั้งสามตัวแปร คือ เครือข่ายความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผู้นำเชิงจริยธรรม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dion (2012) ที่ศึกษาทฤษฎีทางจริยธรรมและได้ระบุว่าลักษณะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความเชื่อมโยงอยู่กับหลักทางจริยธรรมหลายด้าน เช่น ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zheng, Wang and Li (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม โดยประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องจะมุ่งเน้นในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ มุมมองสาธารณะและผลประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amisano (2017) ที่ระบุว่า ผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (ซึ่งรวมถึงผู้นำเชิงจริยธรรมในองค์กร) มีแนวโน้มใส่ใจสังคมและสิ่งแวดล้อม จะสร้างบรรยากาศให้พนักงานตระหนักและแสดงออกในการดูแลสิ่งแวดล้อมและเข้าใจผลกระทบของธุรกิจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการร่วมมือกันรับผิดชอบการดำเนินงานทางธุรกิจที่มีผลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gao and He (2017) ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมกับผู้นำเชิงจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Harris (2005) ที่พบว่าผู้นำและพนักงานทุกระดับในองค์กรต้องเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมหรือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งหมายถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆภายนอกองค์การ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ginting (2016) ที่พบว่า ผู้นำที่จะสร้างความสำเร็จในองค์กรและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพนักงานได้ ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ภาครัฐ ชุมชน ผู้จัดหาวัตถุดิบ ผู้ส่งสินค้า ผู้ซื้อหรือลูกค้า สมาคมทางการค้า และองค์กรขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของผู้นำเชิงจริยธรรมในผู้ประกอบการฐานชุมชนจากทั้งจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ตัวแบบทั้งสองจังหวัดมีความเหมือนกันในระดับที่สูง โดยทั้งสองตัวแบบผ่านเกณฑ์ประเมินความตรงเชิงสอดคล้อง ความน่าเชื่อถือ และความตรงเชิงจำแนก เมื่อทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆตามเส้นทางภายในตัวแบบ งานวิจัยพบว่า ทั้งสอง

ตัวแบบจากสองจังหวัดมีความเหมือนกัน คือ ทุกเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เครือข่ายความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม เครือข่ายความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เครือข่ายความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผู้นำเชิงจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผู้นำเชิงจริยธรรม และความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผู้นำเชิงจริยธรรม เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลรวมของเส้นทางความสัมพันธ์ในตัวแบบ พบว่า ทุกเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญเหมือนกันทั้งสองตัวแบบของสองจังหวัด

จากผลวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจหรือค่าความเชื่อมั่น (R^2) ของตัวแบบสมการโครงสร้างจากจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามผู้นำเชิงจริยธรรมด้วยตัวแปรต้น 3 ตัวแปร ได้แก่ เครือข่ายความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ของตัวแบบจังหวัดร้อยเอ็ด มีค่าอยู่ที่ระดับร้อยละ 76.3 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามผู้นำเชิงจริยธรรมด้วยตัวแปรต้นทั้ง 3 ตัวแปรของตัวแบบจังหวัดเพชรบูรณ์ มีค่าอยู่ที่ร้อยละ 63.3 ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรต้นทั้งสามตัวแปรสามารถอธิบายตัวแปรตามคือผู้นำเชิงจริยธรรมได้ในระดับความเชื่อมั่นที่สูงทั้งสองตัวแบบจากสองจังหวัด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างผู้นำเชิงจริยธรรมของสองจังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินลักษณะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชนได้ทั้งสองจังหวัดเหมือนกัน โดยปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายผู้นำเชิงจริยธรรมได้มี 3 ปัจจัย ได้แก่ เครือข่ายความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น งานวิจัยสรุปได้ว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อทั้งความรับผิดชอบต่อสังคม ความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และผู้นำเชิงจริยธรรม ดังนั้น จากผลการวิจัยจากตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมทั้งสองจังหวัด ความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมในผู้ประกอบการชุมชน สามารถประเมินได้จากปัจจัยทางด้านความสามารถในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับส่วนต่างๆภายนอกองค์กร และปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมว่า ผู้ประกอบการนั้นมีการใส่ใจและดูแลในการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมากน้อยเพียงไร รวมถึงการประเมินจากปัจจัยด้านความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้นำเชิงจริยธรรมให้ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนเป้าหมายให้สังคมมีความยั่งยืนและการดำเนินธุรกิจที่ไม่ส่งผลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในทำนองเดียวกัน หากผู้ประกอบการชุมชนมีความมุ่งหวังความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม จำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้เกิดปัจจัยสามด้านที่สำคัญตามตัวแบบสมการโครงสร้างของงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัยเครือข่ายความสัมพันธ์ ปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม และปัจจัยความคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สิ่งที่น่าสนใจและเป็นคำถามต่อเนื่องของงานวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวแบบสมการโครงสร้างที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปใช้ในประชากรอื่นๆได้หรือไม่ และเมื่อทดสอบในประชากรอื่น ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นเหมือนผลสรุปของงานวิจัยนี้หรือไม่ ดังนั้น จึงควรศึกษาในประชากรอื่นๆ เช่น ประชากรในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อพิสูจน์ว่า ตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมนี้สามารถใช้ในประชากรเป็นองค์การขนาดใหญ่ขึ้นได้อย่างเหมาะสม

2. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมว่า ยังมีตัวแปรอื่นที่สำคัญอีกหรือไม่ ที่นำเข้าสู่ตัวแบบสมการโครงสร้างที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ แล้วสามารถอธิบายผู้นำเชิงจริยธรรมได้มากขึ้น เช่น ความเป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจ ความเป็นผู้ประกอบการทางสังคม เป็นต้น จะช่วยให้ตัวแบบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.วิไลวรรณ โพนศิริ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และ ดร.เจน จันทรสุภาเสน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่มีส่วนทำให้การดำเนินการวิจัยเกิดความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงด้วยดี

บรรณานุกรม

Amisano, D. (2017). *The relationship between ethical leadership and sustainability in small businesses.* (Doctoral dissertation). Minnesota: Walden University. (UMI No. 3510938)

Boiral, O., Baron, C., & Gunnlaugson, O. (2014). Environmental leadership and consciousness development: A case study among Canadian SMEs. *Journal of Business Ethics, 123*(3), 363-383.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques.* New York: John Willey and Sons.

Dion, M. (2012). Are ethical theories relevant for ethical leadership? *Leadership & Organization Development Journal, 33*(1), 4-24.

Engelbrecht, A. S., Heine, G., & Mahembe, B. (2017). Integrity, ethical leadership, trust and work engagement. *Leadership & Organization Development Journal, 38*(3), 368-379.

Gao, Y. & He, W. (2017). Corporate social responsibility and employee organizational citizenship behavior: The pivotal roles of ethical leadership and organizational justice. *Management Decision, 55*(2), 294-309.

Ginting, G. (2016). Modeling business responsibility of SMEs: A study based on the stakeholder approach. *Pertamina Journal of Social Science and Humanities, 24*(3), 1043-1056.

Hair, J. F., Hult, G. T. M, Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)* (2nd ed.). California: SAGE Publications.

Harris, C. L. (2005). *Collaboration for organization success: Linking organization support of collaboration and organization effectiveness.* (Doctoral dissertation). Texas: University of North Texas. (UMI No. 3206087)

Henseler, J. (2017). *Partial least squares path modeling.* In P.S.H. Leeflang et al. (Eds.). Advances methods of modeling markets (pp. 361-381). Springer International Publishing.

Madueno, J. H., Jorge, M. L., Conesa, I. M., & Martinez-Martinez, D. (2016). The relationship between corporate social responsibility and competitive performance in Spanish SMEs: Empirical evidence from a stakeholders' perspective. *Business Research Quarterly, 19*, 55-72.

Martinez-Martinez, D., Jesus, H. M., Jorge, M. L., & Sancho, M. P. L. (2017). The strategic nature of corporate social responsibility in SMEs: A multiple mediator analysis. *Industrial Management & Data Systems, 117*(1), 2-31.

Mihelic, K. K., Lipicnik, B., & Tekavcic, M. (2010). Ethical leadership. *International Journal of Management & Information Systems, 14*(5), 31-42.

Othman, Z. & Rahman, R. A. (2014). Attributes of ethical leadership in leading good governance. International Journal of Business and Society, 15(2), 359-372.

Priyankara, H. P. R., Luo, F., Saeed, A., Nubuor, S. A., & Jayasuriya, P. F. (2018). How does leaders' support for environment promote organizational citizenship behavior for environment? A multi-theory perspective. *Sustainability, 10,* 1-20.

Shareef, R. A. & Atan, T. (2019). *The influence of ethical leadership on academic employees' organizational citizenship behavior and turnover intention: Mediating role of intrinsic motivation. Management Decision, 57*(3), 583-605.

Zheng, Q., Wang, M., & Li, Z. (2011). Rethinking ethical leadership, social capital and customer relationship. *Journal of Management Development, 30*(7/8), 663-674.

ความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC1) ด้านการติดตามผล

CPA's ABILITY TO COMPLY WITH THAI STANDARD ON QUALITY CONTROL (TSQC1) MONITORING

Received: March 9, 2019
Revised: June 13, 2019
Accepted: June 14, 2019

เพ็ญธิดา พงษ์ธานี*
Pentida Pongtanee*

* รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Deputy Dean for Administrative Affairs, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
* Email: pentida.poe@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (Thai Standard on Quality Control: TSQC1) ด้านการติดตามผล เพื่อประเมินว่านโยบายและวิธีปฏิบัติการควบคุมคุณภาพว่ามีการออกแบบไว้อย่างเพียงพอเหมาะสม และมีการปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ปัจจัยที่นำมาใช้ในการศึกษาคือ ความสามารถผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล ที่ระบุไว้ในมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (TSQC 1) เรื่องการควบคุมคุณภาพสำหรับสำนักงานที่ให้บริการด้านการตรวจสอบและการสอบทานงบการเงิน และงานให้ความเชื่อมั่นอื่นตลอดจนบริการที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวแปรตาม ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชี ประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์ การศึกษา จำนวนลูกค้า และ จำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี เป็นตัวแปรอิสระ และเป็นตัวกำหนดความสามารถในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

ในการวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 864 ราย ได้รับแบบสอบถามกลับจำนวน 260 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.73

ผลจากการวิจัยพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแตกต่างกัน ความสามารถในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแตกต่างกัน โดยพบว่า ข้อกำหนดด้านการติดตามผล ขึ้นอยู่กับ อายุ ประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชี จำนวนลูกค้า และจำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี

คำสำคัญ: มาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 การติดตามผล ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

Abstract

The purpose of this research is to study The CPA's ability to comply with Thai Standard on Quality Control (TSQC 1) Monitoring. The factors used in this research consist of an ability of CPA's to comply with relevant ethical requirements as indicated in Thai standard on quality control 1 (TSQC1) regarding quality control for firms that perform audits and reviews of financial statements, and other assurance and related services engagements as dependent factor and personal context of CPA include sex, age, experience, education, number of customers and number of the assistant auditor are independent factor.

This research used survey questionnaire which was sent to the CPA-Thailand in Bangkok and suburban areas. Eight hundred and forty six surveys were sent out to respondents from which 260 surveys were returned. Thus, the response rate is equal to 30.73%.

The findings in this research are The CPA-Thailand's ability to comply with Monitoring are different depending on age, experience, number of customers, and number of the assistant auditor.

Keywords: TSQC1, Monitoring, CPA

บทนำ

นโยบายและวิธีปฏิบัติในการควบคุมคุณภาพเป็นส่วนสำคัญของระบบการควบคุมภายในของสำนักงาน การติดตามผลงานส่วนใหญ่ประกอบด้วยการทำความเข้าใจในระบบการควบคุมและพิจารณาว่าระบบการควบคุมมีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในแต่ละด้าน รวมถึงผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชี ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาติ เพื่อประเมินว่านโยบายและวิธีปฏิบัติการควบคุมคุณภาพว่ามีการออกแบบไว้อย่างเพียงพอเหมาะสม และมีการปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ไว้ในมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) เพื่อควบคุมผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผล โดยกำหนดให้ผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชี ต้องจัดให้มีนโยบายและวิธีปฏิบัติที่ออกแบบมาเพื่อให้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่าผู้สอบบัญชีและบุคลากรปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านติดตามผล สามารถประเมินได้ว่านโยบายและวิธีปฏิบัติการควบคุมคุณภาพถูกออกแบบไว้เพียงพอและเหมาะสม และมีการปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้กล่าวไว้ว่า "สำนักงานจะมีระบบควบคุมคุณภาพที่ดีและสามารถทำให้มีการปฏิบัติตามระบบควบคุมคุณภาพได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิผล จำเป็นต้องมีระบบการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพด้วย" (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557)

ศิลปพร ศรีจั่นเพชร (2552) กล่าวว่า ลักษณะ ระยะเวลา และขอบเขตของนโยบายและวิธีการปฏิบัติด้านการควบคุมคุณภาพสำนักงานสอบบัญชีขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ขึ้นอยู่กับขนาดของกิจการ ลักษณะของงานบริการ ลักษณะโครงสร้างขององค์กร ข้อพิจารณาด้านต้นทุนและผลประโยชน์ ซึ่งอาจทำให้สำนักงานสอบบัญชีมีนโยบายและวิธีปฏิบัติในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน โดยสำนักงานบัญชีควรสื่อสารให้บุคลากรทราบถึงนโยบายและวิธีการปฏิบัติด้านการควบคุมคุณภาพและนำไปปฏิบัติจริง

ในระหว่างปี 2557 สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยฝ่ายพัฒนาและกำกับดูแลคุณภาพผู้สอบบัญชีได้ทำการตรวจเยี่ยมสำนักงานสอบบัญชีจำนวน 9 สำนักงานซึ่งเป็นไปโดยสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสอบทานและให้คำแนะนำในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) โดยพบข้อสังเกตว่าสำนักงานยังมิได้กำหนดวิธีปฏิบัติด้านการติดตามผลที่เหมาะสมกับขนาดการดำเนินงานของสำนักงาน รวมทั้งยังมิได้นำข้อกำหนดด้านการติดตามผลไปปฏิบัติ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557)

จากข้อสังเกตที่สภาวิชาชีพบัญชีฯ พบจากการตรวจเยี่ยมสำนักงานสอบบัญชีทั้ง 9 แห่ง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผล จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์การศึกษา จำนวนลูกค้า และ จำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

(2) เพื่อศึกษาความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล

(3) เพื่อศึกษาความแตกต่างของลักษณะบุคคลที่มีผลต่อความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล

สมมติฐานการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแตกต่างกัน ความสามารถในการปฏิบัติตาม TSQC1 ตามข้อกำหนดด้านการติดตามผลแตกต่างกัน

ทบทวนวรรณกรรม

สมาคมนักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants: IFAC) ได้กำหนดให้มีมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) เรื่องการควบคุมคุณภาพสำหรับสำนักงานที่ให้บริการด้านการตรวจสอบและการสอบทานงบการเงินและงานให้ความเชื่อมั่นอื่นตลอดจนบริการเกี่ยวเนื่อง ในปี พ.ศ. 2548 และมีการปรับปรุงเนื้อหาในปี พ.ศ. 2552 ซึ่งรัฐบาลไทยโดยสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้เริ่มเผยแพร่ร่างมาตรฐานฉบับนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และประกาศเป็นมาตรฐานในปี พ.ศ. 2554 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2557 หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2558 สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ออกแนวทางปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 สำหรับผู้สอบบัญชีปฏิบัติงานคนเดียว และแนวทางปฏิบัติงานสำหรับสำนักงานขนาดกลางและขนาดเล็ก ตามลำดับ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานสอบบัญชีและผู้สอบบัญชีต้องจัดให้มีนโยบายและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความเชื่อมั่นสมเหตุสมผลว่า สำนักงานและบุคลากรปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาชีพและข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงรายงานที่ออกโดยสำนักงานหรือผู้สอบบัญชีที่รับผิดชอบงานมีความเหมาะสมกับสถานการณ์

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจึงเป็นข้อมูลด้านแนวทางปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่1 (TSQC 1) สำหรับผู้สอบบัญชีที่ปฏิบัติงานคนเดียว ซึ่งมีลูกค้าส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดกลางและขนาดเล็ก ประกอบกับมีจำนวนทรัพยากรและบุคลากรทางวิชาชีพจำกัด โดยมีรายละเอียดด้านแนวทางดังกล่าวตามข้อกำหนดของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังนี้คือ

การติดตามผล (Monitoring) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการประเมินว่านโยบายและวิธีปฏิบัติการควบคุมคุณภาพว่ามีการออกแบบไว้อย่างเพียงพอเหมาะสม และมีการปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ รวมทั้ง จัดให้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขระบบการควบคุมคุณภาพเมื่อพบว่ามีข้อบกพร่องหรือมาตรฐานและวิธีปฏิบัติทางวิชาชีพเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้สอบบัญชีต้องจัดให้มีการทำเอกสารที่เกี่ยวกับด้านการติดตามผลในเรื่องดังต่อไปนี้

1. วิธีการติดตามผลและการตรวจสอบ สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ

1.1 การติดตามผลระดับภาพรวม เป็นการติดตามผลในระดับสำนักงาน เป็นกระบวนการสอบทานระบบการควบคุมคุณภาพว่านโยบายและวิธีปฏิบัติในแต่ละองค์ประกอบของระบบการควบคุมคุณภาพมีการนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งควรทำเป็นประจำทุกปี

1.2 การติดตามผลระดับงาน เป็นการสอบทานการควบคุมคุณภาพงานตรวจสอบในแต่ละงานเพื่อให้มั่นใจว่าผู้ปฏิบัติงานมีการนำนโยบายและวิธีปฏิบัติของระบบควบควบคุมคุณภาพไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

แผนงานการติดตามผล ควรจะต้องระบุผู้ที่จะทำหน้าที่ในการติดตามผลซึ่งต้องไม่ใช่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบงาน และต้องเป็นผู้มีความเป็นอิสระ โดยแผนติดตามผลต้องระบุวิธีการตรวจสอบการติดตามผล วิธีการเลือกตัวอย่าง และการจัดทำเอกสารหลักฐาน หลังจากเสร็จสิ้นการติดตามผลจะต้องจัดทำรายงานการติดตามผล และสื่อสารให้แก่ผู้รับผิดชอบการควบคุมคุณภาพของสำนักงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และหากพบข้อบกพร่องในระบบการควบคุมคุณภาพ สำนักงานต้องพิจารณาถึงสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขเพื่อจะได้ไม่เกิดขึ้นซ้ำอีก (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2556)

2. การประเมินผล การสื่อสารและการแก้ไขข้อบกพร่อง ผู้สอบบัญชีอาจพบว่าข้อบกพร่องที่เกิดจากการกำหนดนโยบายไม่เหมาะสม หรือจากบุคลากรไม่ปฏิบัติตาม หรือบุคลากรมีประสบการณ์ไม่เพียงพอ ผู้สอบบัญชีและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันพิจารณาหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไข รวมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบในการแก้ไข และระยะเวลาในการแก้ไข หลังจากประเมินติดตามผลแล้วต้องจัดทำรายงานการติดตามผล และจัดประชุมเป็นทางการเพื่อให้มีการสื่อสารผลของการประเมินติดตามผล การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงนโยบายและวิธีการปฏิบัติงานให้บุคลากรได้รับทราบอย่างทั่วถึง

3. ข้อร้องเรียนและข้อกล่าวหา ในกรณีที่มีข้อเรียนจากลูกค้า บุคคลภายนอก หรือหน่วยงานกำกับดูแลเกี่ยวกับผู้สอบบัญชีหรือบุคลากรไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพบัญชีหรือระบบการควบคุมคุณภาพ ผู้สอบบัญชีต้องจัดการโดยเร็ว หรืออาจจำเป็นต้องขอคำปรึกษาด้านกฎหมายจากภายนอกตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ศิลปพร ศรีจั่นเพชร (2553) ยังกล่าวว่า สำนักงานสอบบัญชีควรจัดให้มีนโยบายและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ให้ความเชื่อมั่นว่านโยบายของระบบการควบคุมคุณภาพเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความเพียงพอ และดำเนินงานอย่างมีประสิทธิผล โดยมีการพิจารณาและประเมินผลระบบการควบคุมคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการสุ่มตรวจทานเป็นระยะ โดยตรวจอย่างน้อยหนึ่งงานต่อหนึ่งผู้สอบบัญชีสำนักงานควรสื่อสารให้ผู้สอบบัญชีและบุคคลากรที่เกี่ยวข้องทราบเกี่ยวกับจุดอ่อนที่พบจากขั้นตอนการควบคุมคุณภาพ และแนะนำวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมข้อแนะนำวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องที่เหมาะสมประกอบด้วย (1) การใช้วิธีการแก้ไขที่เหมาะสมกับผู้สอบบัญชีและบุคคลากร (2) การสื่อสารสิ่งที่พบไปยังผู้ที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมและผู้ที่พัฒนาวิชาชีพ (3) เปลี่ยนนโยบายและขั้นตอนการควบคุมคุณภาพ และ (4) การลงโทษทางวินัยแก่ผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายและขั้นตอนของสำนักงานโดยเฉพาะผู้ที่กระทำผิดซ้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย ที่มีรายชื่อเปิดเผยในเว็บไซต์ของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์จำนวน 846 ราย ณ วันที่ 18 ธันวาคม 2557 เนื่องจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่เปิดเผยรายชื่อในเว็บไซต์ของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์มีลักษณะการปฏิบัติงานกระจายอยู่ในสำนักงานสอบบัญชีและบางส่วนเป็นผู้สอบบัญชีอิสระ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยยังไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าผู้สอบบัญชีดังกล่าวปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานหรือเป็นผู้สอบบัญชีอิสระ และจากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบว่ามีงานวิจัยหรือบทความเรื่องใดอ้างอิงถึงตัวเลขด้านจำนวนของผู้สอบบัญชีในสำนักงานและผู้สอบบัญชีอิสระทำให้ผู้วิจัยต้องใช้วิธีเลือกกลุ่มอย่างจากประชากรที่มีอยู่ทั้งหมด 846 ตัวอย่าง ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 260 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 30.73

การวัดคุณลักษณะของตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นตัวแปรอิสระประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชี และระดับการศึกษา รวมถึงจำนวนลูกค้าและจำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี โดยความรับผิดชอบของผู้นำต่อการควบคุมคุณภาพภายในสำนักงาน เป็นตัวแปรตาม

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลในแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ทั้ง 260 ชุด และนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลเพื่อแจกแจงความถี่เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต และหาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีอนุญาตเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (TSQC1) ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) เป็นการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of variance) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความสามารถในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (TSQC 1)

3. การวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ของปัจจัยที่ใช้วัดค่าตัวแปร เป็นการทดสอบความเชื่อถือได้ของปัจจัยที่ใช้วัดค่าตัวแปร โดยการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor analysis) เพื่อทดสอบสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตามตารางที่ 1 พบว่า ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง 180 คน คิดเป็นร้อยละ 69.2 และเป็นเพศชาย จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มากที่สุด จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 34.6 รองลงมามีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7 มีอายุ 50ปี ขึ้นปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 25 และ มีอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 ตามลำดับ

มีประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชีระหว่าง 11 – 20 ปี มากที่สุด จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมามีประสบการณ์ระหว่าง 5 – 10 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 25 มีประสบการณ์ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 และมีประสบการณ์น้อยกว่า 5ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 ตามลำดับ

จบการศึกษาระดับปริญญาโทมากกว่าระดับปริญญาตรี โดยจบการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 และ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 26.9

ในแต่ละปีรับงานสอบบัญชีต่ำกว่า 50 ราย มากที่สุด จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 61.5 รองลงมารับงานสอบบัญชี 50 - 100 ราย จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 28.8 รับงานสอบบัญชี 101 - 150 ราย จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15 และ รับงานสอบบัญชี 151 - 200 ราย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 ตามลำดับ โดยไม่มีผู้ที่รับงานสอบบัญชีเกินกว่า 200 ราย

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตส่วนใหญ่มีผู้ช่วยผู้สอบบัญชีจำนวนระหว่าง 1-5 คน มากที่สุด จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมาไม่มีผู้ช่วยผู้สอบบัญชี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 มีผู้ช่วยผู้สอบบัญชีระหว่าง 6-10 คน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 และ มีจำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชีมากกว่า 10 คน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงการจำแนกปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	80	30.8
	หญิง	180	69.2
	รวม	260	100.0
อายุ	น้อยกว่า 30 ปี	20	7.7
	30 ปี - 39 ปี	85	32.7
	40 ปี – 49 ปี	90	34.6
	50 ปี ขึ้นไป	65	25.0
	รวม	260	100
ประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชี	น้อยกว่า 5 ปี	45	17.3
	5 ปี – 10 ปี	65	25.0
	11 ปี – 20 ปี	95	36.5
	20 ปี ขึ้นไป	55	21.2
	รวม	260	100.0
การศึกษาขั้นสูงสุด	ปริญญาตรี	70	26.9
	ปริญญาโท	190	73.1
	รวม	260	100.0

ตารางที่ 1 แสดงการจำแนกปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต		จำนวน	ร้อยละ
จำนวนลูกค้าของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	ต่ำกว่า 50 ราย	160	61.5
	50 - 100 ราย	75	28.8
	101 - 150 ราย	15	5.8
	151 - 200 ราย	10	3.8
	รวม	260	100.0
จำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชีของผู้สอบบัญชี	ไม่มี	95	36.5
	1 - 5 คน	100	38.5
	6 - 10 คน	50	19.2
	มากกว่า 10 คน	15	5.8
	รวม	260	100.0

การวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ของปัจจัยที่ใช้วัดค่าตัวแปรตาม

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อถือได้ของปัจจัยที่ใช้วัดค่าตัวแปร โดยการวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยมีข้อกำหนดในการทดสอบเบื้องต้นคือ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามต้องมากกว่า 150 คน (Pallant, 2001) 2) ความสัมพันธ์ (Correlation) เบื้องต้นระหว่างปัจจัยสูงกว่า 0.3 ขึ้นไป (Wiersma,1991) 3) พิจารณาค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling) ต้องสูงกว่า 0.6 และค่า Bartlett ‘s test of Sphericity มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significance) (Burns, 1990) และ 4) การสกัดองค์ประกอบ(Factor extraction)โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle component analysis) และกำหนดให้แต่ละองค์ประกอบไม่มีความสัมพันธ์กันจึงเลือกหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal) ด้วยวิธี Varimax แสดงค่าไอเกน (Eigen values) ที่มีค่าสูงกว่า 1 และแสดงค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor loading) มากกว่า 0.5 โดยตัววัดต้องไม่มีค่า Factor Loading มากกว่า 1 ปัจจัย (Gliem & Gliem, 2003) และหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยใช้วิธีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค (Cronbach’s Alpha Coefficient)พิจารณาจากค่า Cronbach’s Alpha ซึ่งต้องมากกว่า 0.6 จึงจะถือว่ามีความเชื่อถือได้ (Gliem & Gliem, 2003) ซึ่งผลการทดสอบความเชื่อถือได้ของปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ข้อกำหนดด้านการติดตามผล พบว่า

ปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในการปฏิบัติตาม TSQC1 ข้อกำหนดด้านการติดตามผล มีสหสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.3 ที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 จำนวน 110 คู่ จากทั้งหมด 272 คู่ จึงตัดปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์กันต่ำกว่า 0.3 ออกจากการวิเคราะห์ จำนวน 6 ปัจจัย และนำปัจจัยที่ที่มีสหสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.3 จำนวน 11 ปัจจัย มาใช้ในการวิเคราะห์โดยสามารถแสดงค่าเฉลี่ย และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับออนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 เกี่ยวกับการติดตามได้ตามตารางที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล

ความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล	ค่าเฉลี่ย		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
Monitoring 1: ประเมินการปฏิบัติงานบุคลากรที่ท่านมอบหมายให้รับผิดชอบในแต่ละองค์ประกอบของระบบการควบคุมคุณภาพที่ได้กำหนดไว้	3.12	1.253	ปฏิบัติได้บ้างไม่ได้บ้างพอๆกัน
Monitoring 2: ประเมินการสื่อสารนโยบายและวิธีปฏิบัติสำหรับการควบคุมคุณภาพไปยังบุคลากร	2.98	1.187	ปฏิบัติได้บ้างไม่ได้บ้างพอๆกัน
Monitoring 3: ตรวจสอบหลักฐานการประเมินความเสี่ยงก่อนตอบรับงานในลูกค้ารายใหม่/รายเดิมเพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจรับงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม	3.63	0.983	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 4: ประเมินมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันผลกระทบ/ขจัดผลกระทบต่อความเป็นอิสระและ การรักษาความลับของลูกค้า	3.63	1.095	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 5: ตรวจสอบหลักฐานการประเมินความเสี่ยงก่อนตอบรับงานในลูกค้าเพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจรับงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม	3.67	0.997	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 6: ตรวจสอบหลักฐานการบันทึกการยุติสหสัมพันธ์กับลูกค้าในระหว่างปีอย่างเพียงพอและเหมาะสม	3.44	1.136	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 7: ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งและนำเรื่องคุณภาพงานเป็นตัวชี้วัดในการประเมินผลงาน	3.54	1.234	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 8: ประเมินความเหมาะสมในการมอบหมายงานรวมถึงมีการจัดการกับภาระงานที่มากเกินไปโดยเฉพาะช่วงที่มีปริมาณงานสูงสุด	3.62	1.230	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 9: ประเมินการวางแผนการตรวจสอบก่อนปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างเหมาะสม	3.79	0.929	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 10: ประเมินขั้นตอนและวิธีการแก้ไขปัญหาในเรื่องที่มีข้อโต้แย้ง/ความเห็นไม่ตรงกันกับลูกค้าอย่างเพียงพอและเหมาะสม	3.81	0.922	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
Monitoring 11: หลังจากการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วหากมีประเด็นข้อบกพร่องที่ควรดำเนินการแก้ไขในเรื่องของการควบคุมคุณภาพได้จัดทำรายงานและดำเนินการแก้ไข	3.67	1.053	ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.53**	**1.092**	**ปฏิบัติค่อนข้างครบถ้วน**

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล

	Monitoring										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Monitoring 1	1	.871*	.630*	.510*	.510*	.534*	.734*	.681*	.618*	.604*	.702*
Monitoring 2	.871*	1	.573*	.648*	.501*	.622*	.745*	.683*	.592*	.543*	.597*
Monitoring 3	.630*	.573*	1	.665*	.764*	.578*	.576*	.554*	.634*	.540*	.574*
Monitoring 4	.510*	.648*	.665*	1	.775*	.721*	.532*	.526*	.664*	.427*	.549*
Monitoring 5	.510*	.501*	.764*	.775*	1	.759*	.458*	.433*	.780*	.561*	.670*
Monitoring 6	.534*	.622*	.578*	.721*	.759*	1	.532*	.426*	.730*	.542*	.638*
Monitoring 7	.743*	.745*	.576*	.532*	.458*	.532*	1	.862*	.538*	.549*	.492*
Monitoring 8	.681*	.683*	.554*	.526*	.433*	.426*	.862*	1	.503*	.445*	.424*
Monitoring 9	.618*	.592*	.634*	.664*	.780*	.730*	.538*	.503*	1	.764*	.817*
Monitoring 10	.604*	.543*	.540*	.427*	.561*	.542*	.549*	.445*	.764*	1	.770*
Monitoring 11	.702*	.597*	.574*	.549*	.670*	.638*	.492*	.424*	.817*	.770*	1

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) ของปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล พบว่าไม่มีปัจจัยใดที่มีค่าน้ำหนักปัจจัยสูงมากกว่า 1 ปัจจัย โดยสามารถลดจำนวนปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผลเหลือเพียง 2 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยการรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่อง และ 2) ปัจจัยแผนงาน และวิธีการตรวจสอบ การติดตามผล โดยปัจจัยที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านข้อกำหนดการติดตามผล มีค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling) เท่ากับ 0.864 ที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 ทางและมีค่า Eigen value ของแต่ละปัจจัยเท่ากับ 4.762 และ 3.602 ตามลำดับ โดยแต่ละปัจจัยมีค่า Cronbach Alpha เท่ากับ 0.931 และ 0.928 ตามลำดับ และมีค่าน้ำหนักปัจจัยย่อยของแต่ละปัจจัยมากกว่า 0.6 ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าน้ำหนักปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล

ปัจจัย	Factor Loading	Eigen Value	% of Variance	Cronbach Alpha
ปัจจัยการรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่อง		4.762	43.293	0.931
Monitoring 3: ตรวจสอบหลักฐานการประเมินความเสี่ยงก่อนตอบรับงานในลูกค้ารายใหม่/รายเดิมเพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจรับงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม	0.675			
Monitoring 4: ประเมินมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันผลกระทบ/ขจัดผลกระทบต่อความเป็นอิสระและ การรักษาความลับของลูกค้า	0.729			

ตารางที่ 4 แสดงค่าน้ำหนักปัจจัยที่ใช้วัดความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล (ต่อ)

ปัจจัย	Factor Loading	Eigen Value	% of Variance	Cronbach Alpha
Monitoring 5: ตรวจสอบหลักฐานการประเมินความเสี่ยงก่อนตอบรับงานในลูกค้าเพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจรับงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม	0.898			
Monitoring 6: ตรวจสอบหลักฐานการบันทึกการยุติสหสัมพันธ์กับลูกค้าในระหว่างปีอย่างเพียงพอและเหมาะสม	0.800			
Monitoring 9: ประเมินการวางแผนการตรวจสอบก่อนปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างเหมาะสม	0.860			
Monitoring 10: ประเมินขั้นตอนและวิธีการแก้ไขปัญหาในเรื่องที่มีข้อโต้แย้ง/ความเห็นไม่ตรงกันกับลูกค้าอย่างเพียงพอและเหมาะสม	0.676			
Monitoring 11: หลังจากการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วหากมีประเด็นข้อบกพร่องที่ควรดำเนินการแก้ไขในเรื่องของการควบคุมคุณภาพได้จัดทำรายงานและดำเนินการแก้ไข	0.787			
ปัจจัยแผนงาน และวิธีการตรวจสอบ การติดตามผล		**3.602**	**32.745**	**0.928**
Monitoring 1: ประเมินการปฏิบัติงานบุคลากรที่ท่านมอบหมายให้รับผิดชอบในแต่ละองค์ประกอบของระบบการควบคุมคุณภาพที่ได้กำหนดไว้	0.786			
Monitoring 2 :ประเมินการสื่อสารนโยบายและวิธีปฏิบัติสำหรับการควบคุมคุณภาพไปยังบุคลากร	0.790			
Monitoring 7: ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างน้อยปีละ หนึ่งครั้งและนำเรื่องคุณภาพงานเป็นตัวชี้วัดในการประเมินผลงาน	0.885			
Monitoring 8: ประเมินความเหมาะสมในการมอบหมายงานรวมถึงมีการจัดการกับภาระงานที่มากเกินไปโดยเฉพาะช่วงที่มีปริมาณงานสูงสุด	0.883			
รวม			**77.038**	

หมายเหตุ: *KMO: Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = 0.854*

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างของความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับ อนุญาต ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชี ระดับการศึกษา รวมไปถึง จำนวนลูกค้า และจำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี พบว่า อายุผู้สอบบัญชีและจำนวนผู้ช่วยของผู้สอบบัญชีต่างกัน ความสามารถในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (TSQC1) ด้านการติดตามผลต่างกันทุกปัจจัย ตามตารางที่ 5 สำหรับคุณลักษณะส่วนบุคคลในด้านอื่นๆ พบว่า

ประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีต่างกัน ความสามารถในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผลต่างกัน เฉพาะการติดตามผลในเรื่องการรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่อง

นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนลูกค้าของผู้สอบบัญชีต่างกันความสามารถในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล ต่างกัน เฉพาะการติดตามผลในเรื่องการรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่อง

ตารางที่ 5 แสดงการสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

การปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผล	ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต					
	เพศ	อายุ	ประสบการณ์ปฏิบัติงานสอบบัญชี	ระดับการศึกษา	จำนวนลูกค้าของผู้สอบบัญชี	จำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี
การติดตามผลในเรื่องการรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่อง	-	✓ (Sig.=0.006)	✓ (Sig.=0.024)	-	✓ (Sig.=0.006)	✓ (Sig.=0.000)
การติดตามผลในเรื่องแผนงาน และวิธีการตรวจสอบการติดตามผล	-	✓ (Sig.=0.000)	-	-	-	✓ (Sig.=0.000)

✓ = แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตาม TSQC1 ด้านการติดตามผลพบว่าในภาพรวมผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีความสามารถในการปฏิบัติตาม TSQC1 ข้อกำหนดด้านการติดตามผลค่อนข้างครบถ้วน แต่เมื่อนำ วิเคราะห์รายละเอียดพบว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (TSQC1) ข้อกำหนดด้านการติดตามผล สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) การรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่อง และ 2) แผนงาน และวิธีการตรวจสอบการติดตามผล โดยพบว่า

การติดตามผลในด้านการรายงาน การสื่อสาร และการแก้ไขข้อบกพร่องผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติตามได้ค่อนข้างครบถ้วน และ การติดตามผลในด้านแผนงาน วิธีการตรวจสอบการติดตามผล ผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติตามได้บ้างไม่ได้บ้างพอๆ กัน

สอดคล้องกับเอกพล คงมา และศิลปพร ศรีจั่นเพชร (2556) กล่าวว่าผู้สอบบัญชีมีความรู้ความเข้าใจในการการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (TSQC1) เกี่ยวกับการติดตามผลในระดับพอใช้โดยผู้สอบบัญชียังไม่เข้าใจกับการประเมินผล การสื่อสารผลการประเมินและข้อบกพร่องที่พบและทำให้ไม่มีหลักฐานในการประเมินข้อบกพร่องในงานที่ทำเพื่อนำไปสู่การวางแผนการปฏิบัติงานในปีถัดไป

สอดคล้องกับ สุพรรณา บุญมาวงศ์ (2551) ซึ่งกล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการสำนักงานหรือผู้สอบบัญชี ประกอบด้วยลักษณะทั่วไปของผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชี ลักษณะและรูปแบบของงบการเงิน กระบวนการในการให้บริการตรวจสอบบัญชี ลักษณะทางกายภาพอื่นๆ

สอดคล้องกับ ปภาวี สุขมณี และคณะ (2553) กล่าวว่าผู้สอบบัญชีในกรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ที่มีประสบการณ์การตรวจสอบบัญชีแตกต่างกันจะส่งผลให้ความสามารถในการใช้เทคนิคและการปฏิบัติหน้าที่ รวมไปถึงคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกันด้วย

สอดคล้องกับ สุพรรณา บุญมาวงศ์ (2551) กล่าวว่า ผู้สอบบัญชี รวมถึงผู้ช่วยผู้สอบบัญชีและบุคลากรของสำนักงานสอบบัญชี ควรมีความเข้าใจด้านนโยบายและกระบวนการในการควบคุมคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่ตนปฏิบัติงานอยู่และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดคุณภาพที่เป็นรูปธรรมได้จริง ซึ่งความสามารถในการนำนโยบายและกระบวนการในการควบคุมคุณภาพมาใช้ในทางปฏิบัติของผู้สอบบัญชีรวมถึงผู้ช่วยผู้สอบบัญชีอาจแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าความรับผิดชอบของผู้นำต่อการควบคุมคุณภาพภายในสำนักงาน อาจแตกต่างกันตามลักษณะทั่วไปของผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชี

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยที่พบและการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สอบบัญชี ประกอบด้วย อายุ และ จำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชี ส่งผลต่อความสามารถของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผลในทุกๆ ด้าน ดังนั้นหากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต รวมไปถึงสำนักงานสอบบัญชี มีความตั้งใจที่จะกำหนดนโยบาย และวิธีปฏิบัติสำหรับการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการติดตามผล เพื่อเป็นเครื่องมือในควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชีของตนเองให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้งานสอบบัญชีมีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม อาจต้องพิจารณาการกำหนดให้มีจำนวนผู้ช่วยผู้สอบบัญชีที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 19 *เรื่องจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ.2553.* (2553, 3 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127 ตอนพิเศษ 127ง. หน้า 68-74.

ปภาวี สุขมณี, จุฑามาศ สุนทร, ฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์ และ ปาลวี พุฒิกุลสาคร. (2553). *ผลกระทบของความเป็นมืออาชีพที่มีต่อคุณภาพงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี ในกรมตรวจบัญชีสหกรณ์.* กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอิสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์.

ศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2552). *การควบคุมคุณภาพสำนักงานสอบบัญชีสำหรับสำหรับสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็กและขนาดกลาง. วารสารวิชาชีพบัญชี, 5*(14), 26-28.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555). *มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชี ฉบับที่ 8 เรื่อง ข้อกำหนดด้านสมรรถนะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชี.* กรุงเทพฯ: บ.แอคทีฟปริ้นท์ จำกัด.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). *รายชื่อผู้สอบบัญชีรับอนุญาต* . สืบค้น 18 ธันวาคม 2557, จาก https://eservice.fap.or.th/fap_registration/cpa_contact_list.php.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). *ผลการตรวจสอบคุณภาพสำนักงานบัญชีโดยรวมปี 2557.* สืบค้น 3 มีนาคม 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/sub_1359024609 /ผลการตรวจสอบคุณภาพสำนักงานบัญชีโดยรวม ปี 2557.pdf.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2556). *Audit Quality Focus - TSQC1.* สืบค้น 3 มีนาคม 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/column_1386298498/Fap_News12_spdf?mode=preview.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2558). *ข้อแนะนำสำหรับการดำเนินการตามมาตรฐาน TSQC1.* สืบค้น 3 มีนาคม 2559, จาก http://www.fap.or.th/images/column_1397118366/TSQC1.pdf.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2558). *การใช้แนวทางปฏิบัติงานตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 สำหรับผู้สอบบัญชีปฏิบัติงานคนเดียว.* กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟปริ้นท์ จำกัด.

สุพรรณา บุญมาวงศ์. (2551). *ปัจจัยที่มีทธิพลต่อการใช้บริการตรวจสอบบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร.* (วิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

เอกพล คงมา และ ศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2556). *ปัญหาการนำมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1* ไปใช้ในงานสอบบัญชี สำหรับสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็กและผู้สอบบัญชีอิสระ. *วารสารวิชาชีพบัญชี,* 9(26), 32-43.

Burns, R. (1990). *Introduction to Research Methods. Melbourne:* Longman Chesire.

Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). *Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficientfor Likert-type scales.* Midwest Research to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education, Retrieved October 6, 2010, from http://hdl. handle. net/1805/344.

Pallant, J. (2001). SPSS Survival Manual: A Stepby-step Guide to Data Analysis. Buckingham: Open University Press.

Wiersma, W. (1991). Research Methods in Education (5th edition). Sydney: Allyn and Bacon.

คุณลักษณะส่วนบุคคลและการยอบรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

PERSONAL CHARACTERISTICS AND TECHNOLOGY ACCEPTANCE TOWARDS PAYMENT VIA QR CODE SYSTEM OF CONSUMERS IN BANGKOK

Received: January 10, 2019
Revised: March 18, 2019
Accepted: March 25, 2019

ชญาภรณ์ คุ้มถิ่นแก้ว*
Chayaporn Khumthinkaew*
จรัญญา ปานเจริญ**
Charunya Parncharoen**

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* M.B.A. Candidate, Master of Business Administration, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
* Email: 605151020005@dpu.ac.th
** ผู้ช่วยศาสตราจารย์และปริญญาเอก วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** Assistant Professor, Doctor, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
** Email: charunya@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาความแตกต่างของคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์กับความคิดเห็นการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากตัวอย่างที่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและเคยชำระเงินผ่านระบบ QR Code จำนวน 385 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้เทคนิค Independent Sample t-test, One-way ANOVA และ Pearson Correlation ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครมีระดับความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นด้านประโยชน์ สูงกว่าด้านการใช้งาน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่มีอายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และสถานภาพสมรส ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบอาร์โค้ด (QR Code) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ความคิดเห็น การชำระเงิน คิวอาร์โค้ด การยอมรับเทคโนโลยี

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the technology acceptance towards payment via QR Code System of consumers in Bangkok, 2) to study the differences of personal characteristics opinions towards payment via QR Code System of consumers in Bangkok, and 3) to study the relationships between the technology acceptance of electronic payment and the opinion towards payment via QR Code System of consumers in Bangkok. A survey research was employed and the data were obtained from questionnaires of 385 people who lived in Bangkok and used to pay via the QR Code System. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis were tested with inferential statistics using Independent Sample T-test, One-way ANOVA, and Pearson Correlation. The results of this study found that in overall, consumers in Bangkok had the high level of opinions towards payment via QR Code System. They had higher Opinions of Perceived Usefulness than Opinions towards Using. The results of hypothesis testing reveal that consumers in Bangkok who had different in age, occupation, educational level, and marital status had statistically different in opinions towards payment via OR Code System. It is also founds that the technology acceptance of electronic payment was related to opinions towards payment via QR Code system at a high level.

Keywords: Opinions, Payment, QR Code, Technology Acceptance

บทนำ

ในยุคปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและอินเตอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการดำเนินชีวิตในทุกๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การศึกษาและการประกอบธุรกิจการค้าต่างๆ โดยเฉพาะธุรกรรมทางการเงิน (Fintech) ผ่านแอพพลิเคชั่นบนมือถือสมาร์ทโฟน โดยเริ่มมีแอพพลิเคชั่นด้านระบบการชำระเงิน (Payment) ซึ่งจากเดิมที่ต้องใช้บริการชำระเงินที่เคาน์เตอร์ธนาคารหรือตู้ ATM แต่ตอนนี้สามารถชำระเงินผ่านแอพพลิเคชั่นบนมือถือสมาร์ทโฟนได้ ไม่ว่าจะเป็นการโอนเงิน การตรวจสอบยอดเงิน การจ่ายบิล การซื้อสินค้าออนไลน์ และอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเงินก็สามารถทำได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว ลดค่าใช้จ่าย และลดต้นทุนในการดำเนินการต่างๆ อีกด้วย ส่งผลให้เกิดแนวคิดเรื่องสังคมไร้เงินสดที่ว่าด้วยความสำคัญของเงินสดจะลดลง และถูกแทนที่ด้วยการใช้ระบบคอมพิวเตอร์และการโทรคมนาคมในการทำธุรกรรมทางการเงิน ระบบการชำระเงินของโลกได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันนั่นคือการมุ่งไปใช้ e-Payment หรือบริการการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์แทนเงินสดกันมากขึ้น วิธีการชำระเงินสำหรับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ การชำระเงินผ่านบัตรเครดิต บัตรเดบิต บัตรเอทีเอ็ม และธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Banking) เช่น Internet Banking และ Mobile Banking เป็นต้น ต้องยอมรับว่ากระแสไทยแลนด์ 4.0 ที่เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมานั้น ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นได้จากการตลาดของกลุ่มสถาบันการเงินที่หันมาโปรโมตแนวคิดสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) กันอย่างหนัก

การใช้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบ Mobile Banking ธนาคารต่างๆ มียอดการใช้งานเติบโตเป็นเท่าตัว ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) พบว่า ในปี 2559 คนไทยทำธุรกรรมทั้งโอนเงินและชำระเงินค่าบริการต่างๆ ผ่าน Mobile Banking สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพิ่มเป็น 20.8 ล้านบัญชี จาก 13.92 ล้านบัญชี ณ สิ้นปี 2558 เมื่อพฤติกรรมการใช้บริการทางการเงินเปลี่ยนไป ธนาคารจึงต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง โดยไม่สามารถทำธุรกิจรูปแบบเดิมได้ ทำให้หลายธนาคารได้เริ่มประกาศใช้เทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดเพื่อรองรับการใช้งานให้ลูกค้าสะดวกสบายมากขึ้น โดยหวังให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสดตามนโยบายของรัฐบาลได้ (วิรไท สันติประภพ, ธนา เธียรอัจฉริยะ และศิริจันทร์ สมภาร, 2560)

QR code หรือ Quick Response Code คือรหัสชนิดหนึ่งที่ถูกพัฒนามาจาก Barcode แต่ใช้งานง่ายกว่าและเก็บข้อมูลได้มากกว่า ซึ่งเราสามารถสแกนคิวอาร์โค้ดผ่านโทรศัพท์มือถือที่เป็นสมาร์ทโฟนได้ ซึ่งตอนนี้พัฒนาให้ใช้จ่ายค่าสินค้าและบริการตามร้านค้าได้แล้ว เช่น ร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร แผงขายของในตลาด ร้านค้าริมทาง ร้านค้าออนไลน์ รวมถึงจ่ายค่ามอเตอร์ไซค์รับจ้างได้ด้วย

ผลการวิจัยของวีซ่า บริษัทผู้ให้บริการด้านการชำระเงินในรูปแบบดิจิตอล ที่พบว่า 3 ใน 4 หรือ 74% ของผู้ทำแบบสำรวจในประเทศไทยรู้จักการชำระเงินด้วย QR Code ซึ่งเป็นตัวเลขที่มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยผู้ใช้ในกลุ่มเจเนอเรชั่น Y (อายุ 26-33 ปี) นิยมใช้มากที่สุด 53% เมื่อเทียบกับผู้ใช้ในกลุ่มเจเนอเรชั่น X (อายุ 34-49 ปี) 29% ส่วนหมวดที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการชำระด้วย QR Code คือ การชำระบิลต่างๆ 50% การชำระเงินในร้านสะดวกซื้อ 39% และในร้านขายของชำ 36% ซึ่งทำให้เห็นว่า มีผู้คนส่วนมากพร้อมที่จะชำระเงินด้วย QR Code ในชีวิตประจำวัน (สุริพงษ์ ตันติยานนท์ และธิดา บุณยเลขา, 2561) แม้ว่าการชำระเงินด้วย QR code จะสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิตอลในยุคที่มีการเชื่อมต่อสูงนั้นแต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีในการชำระเงิน เนื่องจากผู้บริโภคขาดความเชื่อถือในการชำระค่าสินค้าและบริการในแต่ละครั้ง การที่ผู้ใช้ระบบเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของข้อมูล มีขั้นตอนการใช้งานที่ยุ่งยาก และการที่ผู้ใช้ระบบไม่เห็นถึงประโยชน์ของการชำระเงินค่าสินค้าและบริการผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา คุณลักษณะส่วนบุคคลและการยอมรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากในปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่หันมาชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) กันมากขึ้น ทำให้มีการซื้อ-ขายของผู้บริโภคกันมากตามขึ้นไปด้วย ในอุตสาหกรรมการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ประเภทนี้ตามที่กล่าวข้างต้นโดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางให้กับ

หน่วยงานของกลุ่มสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบในเรื่องของ QR Code สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยนี้ไปปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ หรือวางแผนการสื่อสารทางการตลาดเกี่ยวกับเรื่องความง่ายประโยชน์ในการใช้เทคโนโลยีการชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์กับความคิดเห็นการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การยอมรับเทคโนโลยี

Chu and Chu (2011 อ้างถึงใน เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์, 2557) ได้ให้ความหมายของการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) ว่าหมายถึง การทำความเข้าใจในเทคโนโลยีและการตัดสินใจที่จะยอมรับเทคโนโลยีแล้วนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness) ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) ความตั้งใจที่จะใช้ (Intention to Use) การรับรู้ถึงความเสี่ยง (Perceived Risk) ทัศนคติที่มีต่อการใช้ (Attitude toward Using) และการนำมาใช้งานจริง (Actual Use) และในขณะที่ Davis (อ้างถึงใน ศนิ อนันต์รัตนโชติ, 2553) ได้นำเสนอแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เพื่อใช้ในการประเมินการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำมาใช้งานจริง ซึ่งแนวคิดที่ได้จากแบบจำลอง TAM นี้คือ ความเชื่อ ทัศนคติ เจตนาของการใช้งาน รวมไปถึงพฤติกรรมการใช้มีความสัมพันธ์สามารถอธิบายและคาดการณ์เกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีระหว่างผู้ใช้ที่หลากหลายได้

1) การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยี (Perceived Usefulness: PU) หมายถึง ระดับที่ผู้ใช้บริการเชื่อว่าประโยชน์ของเทคโนโลยีจะมาช่วยเพิ่มประสิทธิ์ภาพให้กับงานของตนซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทัศนคติที่มีต่อการใช้งานและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ

2) การรับรู้ความง่ายต่อการใช้เทคโนโลยี (Perceived Ease of Use: PEOU) หมายถึง ระดับที่ผู้บริการเชื่อว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้มีความง่ายในการใช้งาน สามารถใช้งานได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามสูงซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการรับรู้ประโยชน์และทัศนคติ

3) ทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน (Attitude Toward Using: AT) หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อเทคโนโลยีนั้นๆ ซึ่งเกิดจากการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับและการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ (Behavioral Intention)

4) พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ (Behavioral Intention: BI) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของผู้ใช้บริการที่มีต่อเทคโนโลยีนั้นๆ โดยได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ถึงประโยชน์และทัศนคติที่มีต่อการใช้งานเทคโนโลยีนั้น

5) การใช้งานจริง (Actual Use: AU) ซึ่งทัศนคติเป็นตัวแปรที่มีผลต่อการใช้งานจริงของผู้ใช้บริการ

คิวอาร์โค้ด

คิวอาร์โค้ด หมายถึง สัญลักษณ์สี่เหลี่ยม หรือบาร์โค้ด 2 มิติ ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมที่ประกอบด้วยมอดูลสีดำเรียงกัน มีพื้นหลังสีขาว QR Code โค้ดที่มีการตอบสนองอย่างรวดเร็ว สามารถเก็บข้อมูลได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งข้อมูลที่เป็นตัวอักษร ตัวเลข เบอร์โทรศัพท์ ข้อความ อีเมล์หรือกระทั้งเว็บไซต์

URL ก็สามารถจัดเก็บในโค้ดอันเดียวได้ นิยมใช้กับโทรศัพท์มือถือ รุ่นที่มีกล้องถ่ายภาพ (ธนาคารออมสิน, 2561) ซึ่งปัจจุบันนิยมนำมาใช้หลายรูปแบบ เช่น ใช้เป็นช่องทางการรับชำระเงินที่ร้านค้า เข้าถึงข้อมูลเว็บไซต์ต่างๆ เพียงแค่สแกนผ่าน Mobile Application บนสมาร์ตโฟน (ปิยพร อรุณเกรียงไกร, 2560)

การชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (2558) กล่าวว่า การชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Payment) คือ กระบวนการชำระเงินระหว่างผู้จ่ายกับผู้โอนเงิน ไปยังผู้รับเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการ หรือชำระหนี้ ผ่านช่องทางต่างๆ ที่มีความสะดวกและรวดเร็วโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มาช่วย ทั้งด้านสื่อที่ใช้ชำระเงินแทนเงินสด เช่น บัตรเอทีเอ็ม บัตรเดบิต บัตรเครดิต เงินอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงช่องทางการชำระเงินที่ใช้งานง่ายและรวดเร็ว เช่น ผ่านอินเทอร์เน็ต โดยใช้อุปกรณ์ประเภทต่างๆ อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โดย ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ม.ป.ป.) ได้แบ่งประเภทของการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. การชำระเงินตามใบแจ้งหนี้ (Bill Payment)
2. การชำระเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ (Mobile Payment)
3. บัตรเดบิต (Debit Card)
4. บัตรเครดิต (Credit Card)
5. เงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Money)
6. เช็ค (Cheque)
7. บริการโอนเงิน
8. การชำระเงินผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet Payment)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ปรากฏดังภาพที่ 1

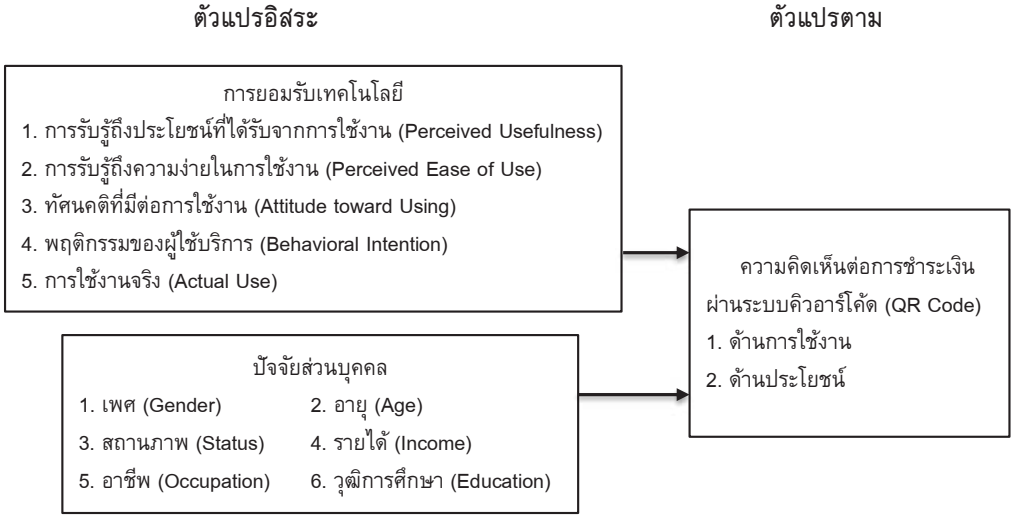

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและเคยชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สูตรของคอแครน (Cochran, 1977) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดตัวอย่าง 385 ตัวอย่าง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยพัฒนาแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาค้นคว้า จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนบุคคลและการยอบรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code และทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability Test) โดยค่า Cronbach's Alpha ที่ได้อยู่ระหว่าง 0.775 - 0.937 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้เทคนิค t-test F-test, One-way ANOVA และ Pearson Correlation

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะส่วนบุคคลและการยอบรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 51.90 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง อายุ 26 - 35 ปี จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 41.30 ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มากที่สุด จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 30.90 ส่วนใหญ่มีช่วงรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 30.60 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 53.00 และมีสถานภาพโสด มากที่สุด จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 70.65

2. ความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code)

ความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการใช้งาน	4.02	0.69	มาก
2. ด้านประโยชน์	4.21	0.62	มากที่สุด
รวม	**4.11**	**0.60**	**มาก**

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่เป็นตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นด้านประโยชน์มากกว่าด้านการใช้งาน อาจเพราะผู้บริโภคเห็นด้วยว่า การชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ทำให้การชำระเงินง่ายขึ้น ทำให้การทำงานง่ายขึ้น สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น และช่วยลดข้อผิดพลาดในการชำระเงิน ซึ่งสอดคล้อง

กับผลงานวิจัยของ สยุมพร พึ่งวาส (2554) ได้ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการ 3G Plus ของเครือข่ายทรูมูฟ เอช ในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่า การใช้บริการที่มีต่อการให้บริการ 3G Plus ของเครือข่ายทรูมูฟ เอชสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง การติดตั้งไม่ยุ่งยาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สยุมพร พึ่งวาส (2554) ได้ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการ 3G Plus ของเครือข่ายทรูมูฟ เอช ในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่า ทำให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาและเรียนรู้ใหม่ๆ ได้นอกสถานที่ ทำให้ทำงานในชีวิตประจำวันนอกสถานที่ได้อย่างสะดวก

3. การยอมรับเทคโนโลยี

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการยอมรับ
1. การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งาน	4.37	0.59	มากที่สุด
2. การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน	4.22	0.60	มากที่สุด
3. ทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน	4.20	0.56	มาก
4. พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ	4.13	0.61	มาก
5. การใช้งานจริง	4.25	0.63	มากที่สุด
รวม	**4.23**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่เป็นตัวอย่างมีระดับการยอมรับเทคโนโลยี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งาน รองลงมาคือ การใช้งานจริง ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน และด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ตามลำดับ อาจเพราะผู้บริโภคเห็นด้วยว่า มีความสะดวกรวดเร็ว มากกว่าการใช้จ่ายด้วยเงินสด ใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา ช่วยลดค่าใช้จ่ายต่างๆ และช่วยให้ปลอดภัยในการไม่ต้องพกเงินสดในจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชยาภรณ์ กิติสิทธิชัย (2559) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการใช้งานกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (E-Wallet) ในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคในจังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การใช้บริการซื้อสินค้าด้วยระบบ E-Wallet ผ่านอุปกรณ์สมร์ทโฟนได้รับความสะดวกรวดเร็ว มากกว่าการใช้จ่ายด้วยเงินสด

4. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความแตกต่างของคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ

ความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code	ชาย (n=185)		หญิง (n=200)		t-test	Sig	ผลการทดสอบสมมติฐาน
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1. ด้านการใช้งาน	4.11	0.65	3.94	0.71	0.015	0.388	แตกต่าง
2. ด้านประโยชน์	4.25	0.56	4.17	0.67	0.232	0.036	ไม่แตกต่าง
รวม	**4.18**	**0.54**	**4.06**	**0.64**	**0.042**	**0.011**	**ไม่แตกต่าง**

ตารางที่ 4 ความแตกต่างของคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน วุฒิการศึกษา สถานภาพ

ความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code	ปัจจัยส่วนบุคคล	$\bar{X}$	S.D.	F-Test	Sig	ผลการทดสอบสมมติฐาน
อายุ	ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	4.15	0.54	7.944	0.00	แตกต่าง
	อายุ 26 - 35 ปี	4.21	0.53			
	อายุ 36 - 45 ปี	4.14	0.60			
	อายุ 46 - 55 ปี	3.89	0.70			
	มากกว่า 55 ปี	3.55	0.75			
อาชีพ	นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	4.22	0.50	4.518	0.001	แตกต่าง
	พนักงานบริษัทเอกชน	4.15	0.52			
	ข้อราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4.08	0.65			
	ธุรกิจส่วนตัว	4.32	0.63			
	พ่อบ้าน/แม่บ้าน	3.73	0.79			
	อื่นๆ (โปรดระบุ).....	3.80	0.62			
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	4.21	0.55	1.917	0.107	ไม่แตกต่าง
	10,001 - 20,000 บาท	4.03	0.59			
	20,001 - 30,000 บาท	4.06	0.61			
	30,001 - 40,000 บาท	4.14	0.57			
	ตั้งแต่ 40,001 บาท ขึ้นไป	4.24	0.62			
วุฒิการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.96	0.72	4.974	0.007	แตกต่าง
	ปริญญาตรี	4.12	0.54			
	สูงกว่าปริญญาตรี	4.24	0.55			
สถานภาพ	โสด	4.16	0.55	3.442	0.033	แตกต่าง
	สมรส	4.05	0.58			
	หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่	3.79	0.80			

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code แตกต่างกันในภาพรวม อาจเพราะการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) เป็นเรื่องใหม่บางช่วงอายุอาจจะตามไม่ทันเทคโนโลยี จึงทำให้แตกต่างกันในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ นุชจรินทร์ ชอบดำรงธรรม (2553) ที่ศึกษาเรื่องอิทธิพลของสื่อโฆษณาในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อกระบวนการตอบสนองของผู้บริโภค และพบว่าผู้ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีเพศ อายุ และอาชีพแตกต่างกันมีกระบวนการตอบสนองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับผลงานของ ศุภรานันท์ กาญจนกุล (2560) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครต่อการรับชม Live Video Streaming และพบว่าผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อการรับชม Live Video Streamingที่มีเพศ และอายุ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

5. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 การยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5 ผลการแสดงความสัมพันธ์การยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์กับความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code)

การยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์	ความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code)		
	ด้านการใช้งาน	ด้านประโยชน์	ภาพรวม
1. การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งาน	r = 0.46 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	r = 0.45 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	**r = 0.50 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง**
2. การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน	r = 0.53 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	r = 0.55 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	**r = 0.59 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง**
3. ทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน	r = 0.52 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	r = 0.53 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	**r = 0.58 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง**
4. พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ	r = 0.63 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก	r = 0.59 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	**r = 0.67 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก**
5. การใช้งานจริง	r = 0.55 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง	r = 0.66 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก	**r = 0.66 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก**
ภาพรวม	**r = 0.66 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก**	**r = 0.68 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก**	r = 0.73 Sig.=0.00 มีความสัมพันธ์ระดับมาก

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ด้านการใช้งานจริง มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า ด้านการใช้งานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการใช้งาน อยู่ในระดับมาก อาจเพราะ เป็นประสบการณ์ที่ดีน่าสนใจสำหรับท่าน มีความปลอดภัยและน่าเชื่อถือ สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง เป็นเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นที่ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย และมีความสะดวกในการเข้าถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศุภรานันท์ กาญจนกุล (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครต่อการรับชม Live Video Streaming และพบว่า Live Video Streaming เป็นสื่อรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นโดยถ่ายทอดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายเพราะมีต้นทุนต่ำ ในการเข้าถึง และมีความสะดวก

ในการเข้าถึงผ่านอุปกรณ์ที่ผู้บริโภคพกติดตัวและใช้เป็นประจา และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่า ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครอาจเนื่องมาจากการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครเกิดจากปัจจัยอื่นๆ รวมถึงมีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหรือซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ มีความลังเลใจว่า การอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จริงหรือสามารถช่วยพัฒนา และเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างแท้จริง และอาจจะยังไม่ตระหนักถึง ด้านความง่ายในการใช้งาน เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีการจัดหมวดหมู่ตามประเภทของหนังสือทำให้ง่ายต่อการสืบค้นหาข้อมูลตามที่ต้องการโดยใช้ระยะเวลาอันสั้น สามารถใช้งานหรือมีการสืบค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือได้ตลอด 24 ชั่วโมง และมีความยืดหยุ่นในการใช้งาน ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้ อาจเนื่องจากการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ทำให้ผู้ใช้งานเกิดความรู้สึกเพลิดเพลินหรือพึงพอใจในการอ่าน และผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่า เสมือนได้พกพาหนังสือไปได้ทุกสถานการณ์ที่ไป แม้ว่าการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้านการใช้งานจริง เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่เคยใช้บริการซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความคิดเห็นว่า การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง มีความสะดวกสบายในการใช้งาน และมีความรวดเร็วในการใช้งาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง คุณลักษณะส่วนบุคคลและการยอบรับเทคโนโลยีที่มีต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีต่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ประกอบธุรกิจหรือหน่วยงานของกลุ่มสถาบันการเงินต่างๆ สามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้ได้ดังนี้

1) ผลจากการศึกษา ความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นว่าด้านประโยชน์มีมากกว่าด้านการใช้งานที่ง่ายไม่ซับซ้อน ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจหรือหน่วยงานของกลุ่มสถาบันการเงินต่างๆ ควรมีการกระตุ้นการใช้งาน QR Code ให้มากยิ่งขึ้น โดยหน่วยงานของกลุ่มสถาบันการเงินต่างๆ ควรมีประชาสัมพันธ์ที่มากขึ้น อาจจะประชาสัมพันธ์ผ่านโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ Application และสื่ออื่นๆ เพื่อที่การชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) มีความน่าสนใจดึงดูดใจให้ผู้บริโภคมาใช้กันมากยิ่งขึ้น

2) ผลจากการศึกษา ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบ QR Code ด้านการใช้งาน พบว่า ผู้บริโภคเพศหญิง ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี มีอาชีพพ่อบ้าน แม่บ้าน มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีสถานภาพ หย่าร้าง/หม้าย/แยกย้าย มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจหรือหน่วยงานของกลุ่มสถาบันการเงินต่างๆ ควรนำข้อมูลต่างๆไปใช้ในการวางแบบกลยุทธ์การตลาด มีการใช้แผนในการทำการตลาดเฉพาะกลุ่ม โดยส่วนใหญ่ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเป็นคนที่มีอายุมาก และไม่ค่อยสนใจในเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ซึ่งควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์กับสื่อโทรทัศน์/วิทยุ/หนังสือพิมพ์ โฆษณาบ่อยๆให้เห็นผ่านตาหรือได้ยินให้บ่อยที่สุด เพราะผู้หญิงชอบความสะดวกสบายมากกว่าผู้ชาย ควรกระตุ้นเพื่อให้เกิดความต้องการการใช้งาน และควรมีการออกแบบโฆษณาให้มีความน่าสนใจมีสีสันสวยงาม เพราะผู้มีอายุมากเริ่มสายตาไม่ค่อยดี

3) ผลจากการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีและความคิดเห็นต่อการชำระเงินผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นมากที่สุด คือ พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการใช้ระบบการชำระเงินในปัจจุบันส่งผลให้ผู้บริโภคมีความตั้งใจอยากที่จะใช้งานเป็นประจำในอนาคต แต่เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า โดยปกติท่านมักจะชำระค่าสาธารณูปโภคต่างๆ (เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์) โดยการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ซึ่งผู้บิโภคส่วนใหญ่ใช้บริการเคาน์เตอร์โดยมีการคิดค่าธรรมเนียมในการใช้บริการด้วย ดังนั้นผู้วิจัยของเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้บริโภคมากขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถชำระค่าสาธารณูปโภคได้ทันเวลา ไม่ถูกตัดน้ำ ตัดไฟ จากหน่วยภาครัฐได้ และ ให้บอกผู้บริโภคถึงสิทธิประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับหลังจากการใช้งานเสร็จแล้ว เช่น ถ้าใช้บริการนี้จะไม่เสียค่าธรรมเนียมต่างๆ และหน่วยงานภาครัฐควรสร้างโปรแกรมที่สามารถใช้งานได้ เพราะ ถ้าโปรแกรมมีความยากซับซ้อน จะทำให้พฤติกรรมผู้ใช้บริการเปลี่ยนไปไม่อยากที่จะใช้อีกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานครบางเขตเท่านั้น ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่กำลังจะทำวิจัยควรมีการขยายพื้นที่ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายให้ทั่วกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล และจังหวัดอื่นๆ เพื่อเป็นการกระจายข้อมูลและครบคลุมมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีขอบเขตที่กว้างมากยิ่งขึ้น เช่น ปัจจัยส่วนประสมการตลาด เพื่อที่จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดให้ดียิ่งขึ้นไป และอาจจะศึกษาปัจจัยความเสี่ยง เพราะการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นความเสี่ยงที่ผู้บริโภคยังมีความกังวลอยู่

บรรณานุกรม

เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์. (2557). *การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ชยาภรณ์ กิติสิทธิชัย (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการใช้งานกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (E-Wallet) ในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคในจังหวัดกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ธนาคารออมสิน (2561). *มารู้จักกับ QR CODE ให้มากขึ้นกันดีกว่า.* สืบค้น 6 ตุลาคม 2561, จาก https://www.gsb.or.th/Blogs/Financial/GSBPAYQRCode.aspx

นุชจรินทร์ ชอบดำรงธรรม (2553). *อิทธิพลของสื่อโฆษณาในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อกระบวนการตอบสนองของผู้บริโภค.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). นครนายก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปิยพร อรุณเกรียงไกร (2560). *QR Code ยกระดับประเทศไทยสู่สังคมไร้เงินสด.* สืบค้น 6 ตุลาคม 2561, จาก https://themomentum.co/qr-code-cashless-thailand/

วิรไท สันติประภพ, ธนา เธียรอัจฉริยะ และศิริจันทร์ สมภาร (2559). *คิวอาร์โค้ด สังคมไร้เงินสด.* สืบค้น 19 กันยายน 2561, จากhttp://www.bltbangkok.com/article/info/8/394

ศนิ อนันต์รัตนโชติ (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการชำระเงินผ่านระบบเว็บไซต์ (Web Payment) ของผู้ซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ในเขตกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภรานันท์ กาญจนกุล (2560). *พฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครต่อการรับชม Live Video Streaming.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ม.ป.ป.). *บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์.* สืบค้น 4 ตุลาคม 2561, จาก https://www.1213.or.th/th/serviceunderbot/payment/Pages/payment.aspx

สยุมพร พึ่งวาส (2554). *ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการ 3G Plus ของเครือข่ายทรูมูฟ เอช ในเขตกรุงเทมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). (2558). *รายงานผลการสำรวจ พฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 Thailand Internet User Profile 2015.* สืบค้น 2 ตุลาคม 2561, จาก https://www.etda.or.th/publishingdetail/thailand-internet-user-profile-2015.html

สุริพงษ์ ตันติยานนท์ และธิดา บุณยเลขา (2561). *กรุงเทพฯ กำลังก้าวไปสู่ระบบดิจิทัล.* สืบค้น 19 กันยายน 2561, จาก http://www.bltbangkok.com/article/info/8/570

Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techiques.* (3d ed). New York: John Wiley & Sons.

โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

CAPITAL STRUCTURE, DIVIDEND POLICY AND EARNINGS QUALITY OF THAI LISTED COMPANIES IN STOCK EXCHANGE OF THAILAND

Received: April 3, 2019
Revised: June 7, 2019
Accepted: June 10, 2019

พุทธิสุทธ์ ตรีรัตน์ดิลกกุล*
Puthisut Treratdilokkul*
พัทธนันท์ เพชรเชิดชู**
Pattanant Petchchedchoo**

* นักศึกษาปริญญาเอก บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Ph.D. Candidate, Doctor of Business Administration, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
* Email: natayatr@gmail.com
** ปริญญาเอก รองอธิการบดีสายงานภาคีสัมพันธ์ และประธานเจ้าหน้าที่บริหาร วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** Ph.D., Vice President for Strategic Alliance and CEO, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
** Email: pattanant.peo@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งจะวัดโดยการใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โครงสร้างเงินทุนวัดโดยหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และนโยบายการจ่ายเงินปันผลวัดโดยความต่อเนื่องของเงินปันผลเพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี และความต่อเนื่องของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี โดยมีประเภทของผู้สอบบัญชี ประเภทของอุตสาหกรรม และขนาดของบริษัทเป็นตัวแปรควบคุม ใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร

ประชากรในการศึกษา คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556 ถึง ปีพ.ศ. 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,685 บริษัท โดยมีกลุ่มอุตสาหกรรมจำนวน 7 กลุ่มอุตสาหกรรม ประกอบด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค กลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรม กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ และกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี ใช้แบบจำลอง Modified Jones Model (1995) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ผลของการศึกษา พบว่า โครงสร้างเงินทุน และประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อคุณภาพกำไร และความต่อเนื่องของการจ่ายเงินปันผลมีความสัมพันธ์ในทางลบต่อคุณภาพกำไร รวมทั้งประเภทอุตสาหกรรมมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไร

คำสำคัญ: โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล คุณภาพกำไร

Abstract

This research aims to investigate the relationship between capital structure, dividend policy and earnings quality of Thai Listed Companies. The discretionary accruals were used as a variable to measure earnings quality. Capital structure is measured by long-term liabilities to shareholders' equity. Dividend policy is measured by dividends paid continuously over a 5-year period and the continuation of dividends paid over a 5-year period. Type of Industry and the size of the company is the control variable. Multiple regression analysis is the main statistical technique to analyze variable.

Population in this research is companies listed in the SET since the year 2013 to year 2017. The total of company are 1,685 companies. Data used to analyze the relationship are from 7 types of industry which consist of Agro and Food Industry, Consumer Products Industry, Industrials Industry, Property and Construction Industry, Resources Industry, Service Industry and Technology Industry. Modified Jones Model (1995) is used as the main the objective of this research. Multiple regression analysis is used as a statistical technique to analyze data.

The result of this research indicated that the capital structure and the type of industry has a positive relationship to the earnings quality. The continuity of dividends has a negative relationship to the earnings quality. The type of industry influences the relationship of capital structure, dividend policy and earnings quality.

Keywords: Capital Structure, Dividend Policy, Earnings Quality

บทนำ

การดำเนินธุรกิจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยปกติจะจัดหาเงินทุนจากเงินลงทุนของผู้เป็นเจ้าของบริษัทฯ หุ้นส่วน หรือการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินรวมทั้งการออกตราสารหนี้ต่างๆ ซึ่งเป็นการก่อหนี้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งพบว่าโครงสร้างเงินทุนของบริษัทจดทะเบียนฯ ส่วนใหญ่มีระดับหนี้สินต่อทุนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรม และในอนาคตอาจทำให้บริษัทฯ มีปัญหาด้านสภาพคล่องหากเกิดปัญหาในการดำเนินธุรกิจ (Laohapakdee, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับ Rajan and Zingales (1998) ที่พบว่าการก่อหนี้จะเกิดประโยชน์ต่อบริษัทฯ จนกระทั่งทำให้การก่อหนี้จะก่อให้เกิดต้นทุน และมีปัญหาทางการเงินมากกว่าประโยชน์ทางภาษีที่ได้รับจากการก่อหนี้ ดังนั้นหากบริษัทฯ ยังคงก่อหนี้เพิ่มในระดับที่สูงขึ้นจะมีโอกาสน้อยกว่าบริษัทฯที่ก่อหนี้น้อยกว่า โดยโครงสร้างเงินทุนของแต่ละบริษัทฯ หรือแต่ละอุตสาหกรรมนั้น มีความแตกต่างกันตามลักษณะของการดำเนินธุรกิจ ทั้งนี้บริษัทฯ ควรมีโครงสร้างเงินทุนที่มีสัดส่วนที่เหมาะสมต่อการวางแผนทางการเงินในระยะยาว และเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเงินของบริษัทฯ ซึ่งจะแสดงให้เห็นในรูปของมูลค่าหุ้นสามัญสูงสุด หากบริษัทฯระดมเงินทุนโดยไม่คำนึงถึงโครงสร้างเงินทุนที่เหมาะสมแล้ว อาจทำให้กระทบต่อกระแสเงินสด ความเสี่ยง และมูลค่าของบริษัทฯได้ (ธนเดช มหโภไคย, 2552)

ปัจจุบัน ผู้มีส่วนได้เสียมีการวิเคราะห์โครงสร้างเงินทุนของบริษัทฯ เพื่อพิจารณาสัดส่วนการลงทุนของเจ้าหนี้และผู้เป็นเจ้าของเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าบริษัทฯ จะสามารถชำระหนี้ และดอกเบี้ยได้เมื่อครบกำหนด เนื่องจากเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งที่ผ่านพบว่าบางบริษัทฯ มีการตกแต่งรายงานทางการเงินเพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือหลีกเลี่ยงการรายงานผลการดำเนินงานที่ขาดทุน โดยใช้การเปลี่ยนแปลงระดับเงินทุนหมุนเวียน หรือสินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (สมชาย สุภัทรกุล, 2548) และบริษัทฯ ที่มีระดับหนี้สินที่เหมาะสมกับธุรกิจ และไม่มีการดัดแปลงโครงสร้างเงินทุนเพื่อสร้างกำไรต่อหุ้นที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง สามารถบ่งบอกว่าเป็นบริษัทฯที่มีกำไรที่มีคุณภาพ โดยพิจารณาได้จากสัดส่วนโครงสร้างเงินทุนของผู้ถือหุ้นน้อยกว่าหนี้สินจะมีกำไรต่อหุ้นสูงกว่าบริษัทฯ ที่มีสัดส่วนโครงสร้างเงินทุนของผู้ถือหุ้นสูงกว่าหนี้สิน ทั้งนี้ผู้บริหารสามารถใช้ดุลยพินิจในการเลือกใช้นโยบายบัญชีเพื่อปรับโครงสร้างเงินทุน ให้บริษัทฯ สามารถสร้างกำไรต่อหุ้นให้สูงขึ้น (Pearlman, 1978) รวมถึงการที่บริษัทฯ มีนโยบายการจ่ายเงินปันผลนั้น มีความสำคัญต่อนักลงทุนเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปนโยบายการจ่ายเงินปันผลจะประกอบด้วย อัตราการจ่ายเงินปันผลซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงินปันผลจ่ายกับกำไรของบริษัทฯ และความสม่ำเสมอในการจ่ายเงินปันผล ซึ่งการจ่ายเงินปันผลอย่างสม่ำเสมอมีความสำคัญเท่าเทียบกับอัตราเงินปันผลที่ได้รับ และบริษัทฯ ที่มีผลประกอบการที่ดีอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ ผู้บริหารจะใช้เป็นสัญญาณผลกำไรเพื่อสื่อให้เห็นถึงเงินปันผลจ่าย เพราะการจ่ายเงินปันผลถือเป็นคำมั่นสัญญาของผู้บริหารที่มีต่อผู้ถือหุ้นว่าจะมีการจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยเป้าหมายของผู้ลงทุนในตลาดฯ คือ การลงทุนที่ได้รับผลตอบแทนสูงสุดจากการทำกำไรจากการขายหลักทรัพย์ฯ และเงินปันผลขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำกำไรของบริษัทฯ (Grullon, Michaely, Benartzi, & Rtaler, 2003)

รายงานทางการเงินและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้มีส่วนได้เสียในการพยากรณ์ และการตัดสินใจ อีกทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการวิเคราะห์ และประเมินมูลค่าบริษัทฯ ซึ่งคุณค่าของข้อมูลทางบัญชีที่มีผลต่อการตัดสินใจคือการที่ผู้ใช้งบการเงินสามารถใช้ข้อมูลเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับมูลค่าตลาดในส่วนของเจ้าของได้ และสามารถวิเคราะห์ราคาหุ้นได้อย่างน่าเชื่อถือ (Barth, Beaver, & Landsman, 2001) และเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ เพราะการมุ่งพิจารณาตัวเลขกำไรโดยไม่เข้าใจพื้นฐานอาจทำให้ผู้ใช้รายงานทางการเงินเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของข้อมูล ซึ่งคุณภาพกำไรเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งในการการประเมินมูลค่าของ บริษัทฯ (Li, 2014) โดยคุณภาพกำไรสามารถให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิภาพของบริษัทฯ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และ เชื่อว่าคุณภาพกำไรที่สูงจะสะท้อนถึงผลการดำเนินงานของบริษัทฯได้ อย่างถูกต้อง (Demerjian, Lev, Lewis, & McVay, 2013) และการวัดคุณภาพกำไรนั้น มีการใช้รายการคงค้างเป็นการวัด

คุณภาพของกำไรซึ่งได้เป็นที่ยอมรับ เนื่องจากรายการคงค้างมีสาระสำคัญต่อรายได้ และค่าใช้จ่ายที่ส่งผลกระทบต่อกำไรขาดทุนของบริษัทฯ (อิสรีย์ โชว์วิวัฒนา, 2552) และพบว่ามีงานวิจัยต่างๆ ที่ได้มีการศึกษาข้อมูลเพื่อวัดความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย รายการคงค้างตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals) และรายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Non -Discretionary Accruals) โดยข้อมูลรายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเป็นข้อมูลบัญชีที่มีความน่าเชื่อถือ Healy & Whalen (1999) เนื่องจากรายการคงค้างตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเป็นการสร้างตัวเลขกำไรให้เป็นไปตามทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ และมีการจัดโครงสร้างรายการเพื่อเปลี่ยนแปลงรายงานทางการเงิน และการที่ฝ่ายบริหารตกแต่งกำไรผ่านรายการเกณฑ์คงค้าง เพราะรายการคงค้างมีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของบริษัทฯ (Subramanyam, 1996)

ทั้งนี้การวัดคุณภาพกำไรของบริษัทฯนั้นมีหลายวิธี ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้รายการคงค้างของบริษัทในการวัดคุณภาพกำไร ซึ่งเป็นการวัดคุณภาพกำไรบนพื้นฐานความใกล้เคียงความเป็นเงินสดจะเป็นกำไรที่มีคุณภาพสูง (Penman, 2001) และรายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารจะเป็นตัวชี้วัดการคุณภาพกำไร โดยหากรายการคงค้างที่ควบคุมได้ของบริษัทฯ มีค่าเป็นบวก แสดงว่าบริษัทฯ มีการจัดการกำไรที่ดีทำให้บริษัทฯมีกำไรที่สูงขึ้น โดยกำหนดให้รายการคงค้างรวม (accruals) มีค่าเท่ากับส่วนต่างระหว่างกำไรสุทธิ และกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานตามแนวคิดกระแสเงินสด (Hribar and Collins, 2002) และการวัดคุณภาพกำไรมีการใช้แบบจำลองในการวัดคุณภาพกำไร ซึ่งแบบจำลอง Modified Jones (1995) เป็นตัวแบบจำลองที่พิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และเป็นการเปลี่ยนแปลงยอดลูกหนี้มาปรับการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในการวิเคราะห์เพื่อประมาณการยอดของรายการคงค้างที่ไม่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร และเป็นตัวแบบที่นักวิจัยทางบัญชีใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เป็นตัวแบบที่ปรับปรุงมาจาก Jones Model (1991) ทำให้เลือกใช้ แบบจำลอง Modified Jones (1995) เป็นแบบจำลองในการวัดคุณภาพกำไร

ด้วยสาเหตุนี้จึงเป็นที่มาของแนวคิดที่จะศึกษาโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผลและคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่สามารถบ่งชี้คุณภาพกำไรที่เกิดขึ้นกับรายการคงค้างรวมโดยใช้แบบจำลอง Modified Jones (1995) ในการวัดคุณภาพกำไร ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์และทิศทางของคุณภาพกำไร พร้อมทั้งข้อมูลทางบัญชีซึ่งสามารถให้ประโยชน์สำหรับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งผู้มีส่วนได้เสียในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม และเป็นสัญญาณแจ้งเตือนของรายงานทางการเงินที่ถูกจัดทำโดยฝ่ายบริหารของบริษัทฯ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุนกับคุณภาพกำไรของ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของนโยบายการจ่ายเงินปันผลกับคุณภาพกำไรของ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน และคุณภาพกำไร

โครงสร้างเงินทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากความสามารถในการทำกำไรของบริษัทฯ ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการตัดสินใจดังกล่าว การกำหนดโครงสร้างที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญของกลยุทธ์ทางการเงินของบริษัทฯ โดยต้องให้ความสำคัญในการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเงินทุน (Velnampy and Niresh, 2012) และความสามารถในการทำกำไรบริษัทฯในการสร้างรายได้สุทธิให้สอดคล้องกัน ซึ่งอัตราส่วนถูกใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินผลการดำเนินงานของบริษัทฯ อัตราส่วนช่วยในการสรุปข้อมูล

ทางการเงินจำนวนมาก และเพื่อให้มีการตัดสินใจเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสามารถในการทำกำไรของบริษัทฯ ซึ่งในการตัดสินใจทางการเงินที่สำคัญที่สุดที่บริษัทฯ ต้องเผชิญคือทางเลือกระหว่างหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นทุน (Glen and Pinto, 1994) โดยพบว่าอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ต่างก็มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร ซึ่งอัตราส่วนดังกล่าวเป็นการแสดงถึงสัดส่วนเงินทุนของบริษัทฯ ที่มาจากหนี้สิน เมื่อเทียบกับส่วนของผู้ถือหุ้นและสินทรัพย์ (Ghosh and Moon, 2010)

โดยพบว่า คุณลักษณะของคุณภาพกำไรกับสถานะทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศจีนในด้านของรายการคงค้าง ความสามารถในการคาดการณ์ และความสม่ำเสมอในแนวโน้มของกำไรมีความแตกต่างกันระหว่างบริษัทฯ ที่มีการดำเนินงานตามปกติ และบริษัทฯ ที่มีโอกาสล้มละลาย ซึ่งบริษัทฯ ที่มีการดำเนินงานปกติจะพบว่ามีคุณภาพกำไรที่ดีกว่า (Li, Abeysekera, & Ma, 2014) และบริษัทในประเทศบราซิลพบว่ามีโครงสร้างเงินทุนต่อความสามารถในการทำกำไร ซึ่งอัตราส่วนหนี้สินระยะสั้นต่อหนี้สินรวม และอัตราส่วนของผู้ถือหุ้นต่อหนี้สินรวมนั้น มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น แต่อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น โดยหากบริษัทมีหนี้สินจำนวนมากจะทำให้มีความสามารถในการทำกำไรต่ำ (Mesquita and Lara, 2003) ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของคุณภาพกำไรกับสัดส่วนของหนี้สินของบริษัทฯ ที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศเบลเยี่ยม ซึ่งไม่ได้มีการจัดหาเงินจากตลาดตราสารหนี้ภาคเอกชน พบว่าคุณภาพกำไรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับสัดส่วนหนี้สินของบริษัทฯ ซึ่งหากมีสัดส่วนของหนี้สินสูงจะมีคุณภาพกำไรสูงขึ้นด้วย (Sercu, Bauwhede, & Willekens, 2006)

การจัดหาเงินทุนและคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เตหะราน พบว่าหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพกำไร (Hashem and Mehdi, 2011) แต่นฤมล วัฒนาชัยผล (2553) พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมและคุณภาพกำไร โดยบริษัทฯ ที่มีอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมที่แตกต่างกัน หรือบริษัทฯ ที่มีความเสี่ยงทางด้านโครงสร้างเงินทุน ไม่มีผลต่อคุณภาพกำไรผ่านรายการคงค้าง หรือไม่มีผลต่อคุณภาพกำไร ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงแข ศิริพงษ์สุวรรณ (2552) ที่พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของดัชนีรายการคงค้างหรือคุณภาพกำไร แต่ขนาดบริษัท และประเภทอุตสาหกรรมนั้นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพัชรี บัวเผื่อน (ม.ป.ป) พบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น หนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม และขนาดของบริษัทฯ ของกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร

ความสัมพันธ์ของนโยบายการจ่ายเงินปันผลและคุณภาพกำไร

นโยบายการจ่ายเงินปันผล และความมีเสถียรภาพของเงินปันผลจ่ายที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพกำไรของบริษัทฯ แต่ในส่วนของการจ่ายเงินปันผลที่เป็นเงินสด และการเปลี่ยนแปลงของจำนวนเงินปันผลจ่าย พบว่าไม่สัมพันธ์กับคุณภาพกำไร โดยการจ่ายเงินปันผลและการจ่ายเงินปันผลอย่างต่อเนื่องนั้น แสดงให้เห็นถึงคุณภาพกำไรของบริษัทฯ (ปิยภรณ์ แซ่เตียว, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับ Sirait and Siregar (2014) ที่พบว่าการจ่ายเงินปันผลมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรเช่นเดียวกัน และบริษัทฯ ที่ไม่จ่ายเงินปันผล หรือมีการจ่ายเงินปันผลเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยนั้น เมื่อเทียบกับบริษัทฯ ในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกันแสดงให้เห็นถึงคุณภาพกำไรที่น้อยของบริษัทฯ โดยพบว่าหากบริษัทฯ ที่มีปัญหาทางการเงินเนื่องจากเกิดผลขาดทุนจากการดำเนินงาน ฝ่ายบริหารจะเลือกใช้นโยบายบัญชีที่แสดงผลการดำเนินงานที่ต่ำกว่าความเป็นจริง และบริษัทฯจะมีนโยบายลดการจ่ายเงินปันผล (Peltier-Rivest, 1999) ซึ่งสอดคล้องกับ Saleh and Ahmed (2005) ที่พบว่าบริษัทฯ ที่มีปัญหาทางการเงินและอยู่ระหว่างการเจรจากับเจ้าหนี้นั้น จะเลือกใช้นโยบายบัญชีที่ทำให้บริษัทฯ แสดงผลการดำเนินงาน หรือกำไรลดลงในงวดที่มีการเจรจาอย่างมีนัยสำคัญ

ความสัมพันธ์ของเงินปันผลและคุณภาพกำไร พบว่าเงินปันผลสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพกำไรได้ โดยมีความสัมพันธ์กับกำไรปัจจุบันและในอนาคตของบริษัทฯ ทำให้สามารถคาดการณ์ผลประกอบการและคุณภาพกำไรของบริษัทฯที่ไม่มีการจ่ายเงินปันผลได้ (Skinner and Soltes, 2011) และสอดคล้องกับ Caskey and Hanlon (2005) ซึ่งพบว่าบริษัทฯ ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาที่มีความถี่ของการจ่ายเงินปันผลเพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติเมื่อเทียบกับบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน จะแสดงให้เห็นว่าการจ่ายเงินปันผลสามารถสะท้อนถึงคุณภาพกำไรของบริษัทฯได้ โดยบริษัทที่มีคุณภาพกำไรสูงขึ้นมักจะมีการจ่ายเงินปันผลที่สูงขึ้นเป็นในทิศทางเดียวกัน และคุณภาพกำไรมีส่วนสำคัญในการกำหนดการจ่ายเงินปันผลของบริษัทฯ

การจ่ายเงินปันผลและผลประกอบการที่มีคุณภาพนั้น ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการจ่ายเงินปันผล โดยการเพิ่มขึ้นของเงินปันผลและความมั่นคงในการจ่ายเงินปันผลนั้น มีความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มขึ้นของจำนวนเงินปันผลและคุณภาพกำไรอย่างมีนัยสำคัญ (Sirait & Siregar, 2014) และ Tong and Miao (2011) ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการจ่ายเงินปันผลกับคุณภาพกำไร ผลการศึกษาพบว่า บริษัทที่มีการจ่ายเงินปันผลมีคุณภาพดีขึ้นเมื่อเทียบกับบริษัทที่ไม่กระจายเงินปันผล การเพิ่มขึ้นของเงินปันผลและความมั่นคงของหุ้นบ่งชี้ว่ารายได้ที่มีคุณภาพสูง และความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับการจ่ายเงินปันผลของบริษัทฯ โดยค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราการจ่ายเงินปันผลอย่างมีนัยสำคัญ โดยขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญ แต่อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม และอัตราส่วนทุนหมุนเวียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหารอย่างมีนัยสำคัญ (นฤมล คุณากรมงคล, 2556)

ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อโครงสร้างทางการเงิน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไร

ประเภทผู้สอบบัญชี (Type of Auditor) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพกำไร เนื่องจากบริษัทที่ได้รับการตรวจสอบบัญชีจากสำนักงานบัญชีขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยการวัดคุณภาพกำไรน้อยกว่าบริษัทฯ ที่ได้รับการตรวจสอบบัญชีขนาดเล็ก แสดงให้เห็นว่าบริษัทสอบบัญชีขนาดใหญ่มีอิทธิพลในการยับยั้งคุณภาพกำไรของทุกขนาดกิจการ ที่พบว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะสามารถทำให้คุณภาพกำไรของบริษัทฯดีขึ้นได้ (Chi & Huang, 2005) และบริษัทที่เป็นมหาชนมีวัดคุณภาพกำไร มากกว่าบริษัทจำกัด และผู้สอบบัญชีสำนักงานขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์กับรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Bauwhede et al., 2003) และคุณภาพกำไรของบริษัทฯ ที่จ้างบริษัทสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีคุณภาพกำไรสูงกว่าบริษัทฯ ที่ไม่ได้รับการตรวจจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ เนื่องจากผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในแต่ละอุตสาหกรรม รวมทั้งคุณภาพกำไรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในเชิงลบกับสัดส่วนการก่อหนี้ (อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของเจ้าของ) สำหรับบริษัทฯที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค บริการ และเทคโนโลยี (Steven, Jagan, & Joon S, 2003) และรายงานทางการเงินที่ผ่านการตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีประเภท Big 4 จะมีคุณภาพมากกว่าสำนักงานสอบบัญชีประเภท Non- Big4 โดยมีผลทำให้รายงานทางการเงินสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของข้อมูลในรายงานทางการเงิน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียใช้ในการคาดการณ์กำไรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Hussainey, 2009) และบริษัทฯที่ใช้บริการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะมีรายการคงค้างต่ำกว่าบริษัทฯ ที่ไม่ได้ใช้บริการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ ซึ่งการตรวจสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะช่วยลดการบริหารกำไรของผู้บริหารที่นักลงทุนให้ความเชื่อมั่นในการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Zhou & Lobo, 2001) แต่ Lawrence et al. (2011) พบว่าคุณภาพงานสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี Big4 และ Non-Big4 ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ Al-Thuneibat, Issa, and Baker (2011) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ของประเภทของสำนักงานสอบบัญชีและคุณภาพงานสอบบัญชีจากการทดสอบด้วยกลุ่มตัวอย่างในประเทศจอร์แดนซึ่งอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย ซึ่ง Phadungsajjakul

and Pongpattrachai (2015) พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างคุณภาพงานสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี Big 4 และไม่ใช่ Big 4 เนื่องจากช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการตรวจสอบที่ช่วยปรับปรุงระดับการทำงานของบริษัทที่ไม่ใช่ Big 4 รวมทั้งวิธีการและบทบาทของหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแลให้มีคุณภาพการสอบบัญชีที่ไม่แตกต่างกัน

ประเภทอุตสาหกรรม (Industry) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของคุณภาพกำไร เนื่องจากประเภทการศึกษาความแตกต่างของคุณภาพกำไรใน 7 กลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์ฯ พบว่าการรับรู้รายการ การตัดจำหน่าย การประมาณการอายุ และการวัดมูลค่าโดยใช้หลักประมาณการส่งผลต่อความสามารถในการอธิบายรายการคงค้างที่ส่งผลต่อรายการคงค้างภายใต้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ทำให้คุณภาพกำไรมีความแตกต่างกันในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม (จิรัชญา บุญช่วย และ ปาริชาต บุตรวงศ์, 2559) และปัจจัยที่เกี่ยวกับประเภทอุตสาหกรรมนั้น พบว่ามีผลต่อความแตกต่างของคุณภาพกำไร เนื่องมาจากประเภทอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันนั้นย่อมมีลักษณะการดำเนินธุรกิจความเสี่ยงที่ต้องเผชิญตลอดจนนโยบายการบัญชีที่ใช้อาจแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจส่งผลทำให้คุณภาพกำไรแตกต่างกันได้ ซึ่งพบว่าคุณภาพกำไรในอุตสาหกรรมในประเทศออสเตรเลีย ได้แก่ คุณภาพคงค้าง การคงอยู่ของรายได้ การคาดการณ์รายได้ และรายได้คงที่เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนในตลาดทุน ซึ่งจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาของ Sarbanes-Oxley Act of 2002 หรือ Australian CLERP Act of 2004 พบว่าคุณภาพกำไรลดลงอย่างเป็นระบบ และคุณภาพกำไรมีความแตกต่างกันในแต่ละอุตสาหกรรม (Monem & Farshadfar, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับคมกฤษณ์ สิงห์ใจ (2550) ที่พบว่าประเภทของอุตสาหกรรมมีผลต่อความแตกต่างของคุณภาพกำไร ซึ่งเกิดจากการดำเนินงาน รวมทั้งนโยบายบัญชีที่ใช้ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพกำไรที่แตกต่างกัน และประเภทอุตสาหกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความผันผวนของผลตอบแทน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลขาดทุนสุทธิของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความผันผวนของผลตอบแทน (Moeinaddin, Heirani, & Mirhosseini, 2012)

ขนาดของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งวัดจาก Logarithm ของสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความสามารถในการบริหารจัดการ เนื่องจากเมื่อเทียบกับบริษัทขนาดเล็กแล้วบริษัทขนาดใหญ่ต้องสร้างความน่าเชื่อถือทางเศรษฐกิจ ข้อมูลทางการเงิน และความรับผิดชอบ รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยได้ดีขึ้นในการจัดการข้อมูลเพื่อให้ทันเวลาและเชื่อถือได้ ดังนั้นจะมีค่าใช้จ่ายในการบริหารรายได้มากขึ้นสำหรับบริษัทขนาดใหญ่มากกว่าบริษัทขนาดเล็ก (Hasan and Mohammad, 2013) และคุณภาพกำไรที่สำคัญคือระดับของกระแสเงินสดที่เกิดจากการดำเนินงานของบริษัทฯ การวิเคราะห์คุณภาพกำไรเป็นการป้องกันที่ดีจากการรายงานกำไรที่มีคุณภาพต่ำ การวิเคราะห์คุณภาพกำไรทำให้สามารถพยากรณ์ผลตอบแทนในอนาคตจากการดำเนินงานได้ รูปแบบคุณภาพกำไรขึ้นกับปัจจัยพื้นฐานของหุ้นซึ่งสามารถช่วยนักลงทุนให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุดและการจัดการกับความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อิสรี สุขสว่าง, 2550) ทำให้งานวิจัยที่ศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดงบกระแสเงินสดมาใช้เพื่อคำนวนรายการคงค้างทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามสมการดังนี้

1. การคำนวณหารายการคงค้างทั้งหมด (Total Accrual: TA) ซึ่งคำนวณจากผลกำไรสุทธิกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน

$$TA_t = OI_t - CFO_t$$

โดยที่ TA = รายการคงค้างทั้งหมด

OI_t = กำไรสุทธิก่อนภาษี

CFO_t = กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

2. การนำรายการคงค้างแทนค่าด้วยแบบจำลอง Modified Jones Model ที่พัฒนามาจาก Jones Model ทำให้ Modified Jones Model เป็นการเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้ออกจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ โดยมีสมการดังนี้

$$TA_t/A_{t-} = \alpha_1(1/A_{t-1}) + \alpha_2(\Delta REV_t/A_{t-1}) + \alpha_3(PPE_t/A_{t-1}) + E_t$$

โดยที่ TA_t = รายการคงค้างทั้งหมด ณ วันสิ้นงวดที่ t

ΔREV_t = การเปลี่ยนแปลงของรายได้ ณ วันสิ้นงวดที่ t

PPE_t = ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ก่อนหักค่าเสื่อมราคาณ วันสิ้นงวดที่ t

A_{t-1} = สินทรัพย์รวม ณ วันสิ้นงวดที่ t

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงเส้นของตัวแบบจำลอง

E_t = ค่าความคลาดเคลื่อนจากการประมาณการรายการคงค้างทั้งหมด

3. การคำนวณยอดคงค้างจากการดำเนินธุรกิจของแต่ละบริษัทฯ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จากข้อ 2. เพื่อคำนวณหารายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร ตามตัวแบบดังนี้

$$NDA_t = \alpha_1(1/A_{t-1}) + \alpha_2(\Delta REV_t - \Delta REC_t/A_{t-1}) + \alpha_3(PPE_t/A_{t-1})$$

โดยที่ NDA_t = รายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร ณ วันสิ้นงวดที่ t

ΔREV_t = การเปลี่ยนแปลงของรายได้ ณ วันสิ้นงวดที่ t

ΔREC_t = การเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้ ณ วันสิ้นงวดที่ t

PPE_t = ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ก่อนหักค่าเสื่อมราคา ณ วันสิ้นงวดที่ t

A_{t-1} = สินทรัพย์รวม ณ วันสิ้นงวดที่ t

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงเส้นของตัวแบบจำลอง

4. เมื่อแทนค่าจากสมการข้อที่ 3 จะได้รายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ให้นำไปหักออกจากรายการคงค้างทั้งหมด จะได้ส่วนต่างที่ต้องการ คือ รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โดยมีรูปแบบดังนี้

$$DA_t = TA_t / A_{t-1} - NDA_t$$

โดยที่ DA_t = รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

TA_t = รายการคงค้างทั้งหมด ณ วันสิ้นงวดที่ t

At-1 = สินทรัพย์รวม ณ วันสิ้นงวดที่ t

NDA_t = รายการคงค้างที่ไม่ใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารณ วันสิ้นงวดที่ t หารด้วยสินทรัพย์รวม ณ วันสิ้นงวดที่ t

ในการศึกษาโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไร ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีกรอบแนวคิด ดังนี้

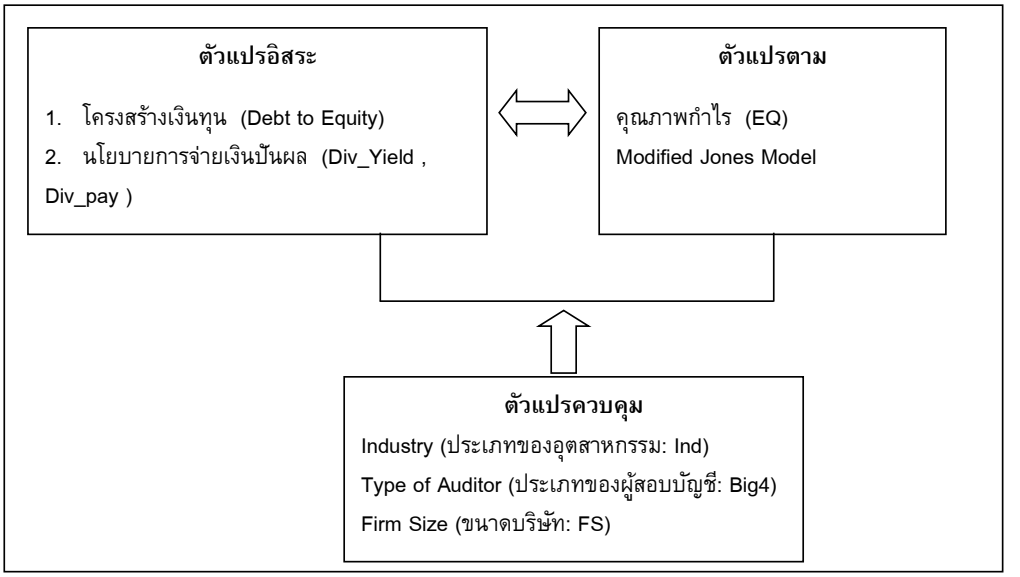

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มประชากรในการศึกษานี้ คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และมีการนำส่งรายงานทางการเงินครบถ้วน ถูกต้องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556 ถึง ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 337 บริษัท ซึ่งเป็นประชากรที่เป็นไปตามเงื่อนไข โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 1,685 บริษัท ซึ่งไม่รวมบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน (Financials Industry) เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเฉพาะในการดำเนินธุรกิจและมีข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูล (พรชนก วิถีธรรม, 2554) และ ยกเว้นบริษัทที่อยู่ระหว่างการแก้ไขงบการเงินตามคำสั่งการของสำนักงานหรือบริษัทจดทะเบียนที่ถูกขึ้นเครื่องหมาย SP อันเนื่องมาจากบริษัทอยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย และบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ในกลุ่ม Non-Performing Group หรือ NPG เนื่องจากบริษัทข้างต้นได้ส่งงบการเงินและเปิดเผยต่อสาธารณะ แต่บางกรณีไม่มีผู้สอบบัญชีตรวจสอบหรือสอบทานหรือหน้ารายงานผู้สอบบัญชีไม่แสดงความเห็นหรือไม่ให้ความเชื่อมั่น และกลุ่มกองทุนและธุรกิจขนาดกลาง (MAI) เนื่องจากต้องปฏิบัติตามข้อบังคับเฉพาะที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายปันผล และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ใช้แบบจำลองต่อไปนี้ในการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

$$DA_{i,t} = b_o + b_1 Debt_{i,t} + b_2 Div_Yield_{i,t} + b_3 Div_pay_{i,t} + b_4 Ind_{i,t} + b_5 Big4_{i,t} + b_6 FS_{i,t} + E_{i,t}$$

โดย

$DA_{i,t}$ = รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ณ วันสิ้นงวดที่ t

$Debt_{i,t}$ = หนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้น

$Div_Yield_{i,t}$ = การจ่ายเงินปันผลที่เพิ่มในระยะเวลา 5 ปี โดยวัดค่าจากตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) ดังนี้

1 บริษัทฯ จ่ายเงินปันผลเพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี
0 บริษัทฯ ไม่ได้จ่ายเงินปันผลเพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี

$Div_pay_{i,t}$ = ความต่อเนื่องของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี โดยวัดค่าจากตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) ดังนี้
1 บริษัทฯ จ่ายเงินปันผลอย่างเนื่องในระยะเวลา 5 ปี
0 บริษัทฯ ไม่ได้จ่ายเงินปันอย่างเนื่องในระยะเวลา 5 ปี

$Ind_{i,t}$ = ประเภทของอุตสาหกรรม โดยวัดค่าจากตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) ดังนี้
Ind 1 = กลุ่มอุตสาหกรรมการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
Ind 2 = กลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค
Ind 3 = กลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรม
Ind 4 = กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง
Ind 5 = กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร
Ind 6 = กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ
Ind 7 = กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี

$Big4_{i,t}$ = ประเภทของผู้สอบบัญชี โดยวัดค่าจากตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) ดังนี้
1 กรณีเป็น 1 ใน 4 สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ ได้แก่ บริษัทไพร้ซวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส เอ บี เอส จำกัด, บริษัทดีลอย์ ทู้ช โธมัสสุไชยยศ จำกัด, บริษัทเคพีเอ็มจี ภูมิไชย สอบบัญชี จำกัด และบริษัทอีวาย คอร์ปอเรท แอดไวซอรี่ เซอร์วิสเซส จำกัด
0 กรณีสำนักงานสอบบัญชีอื่น

$FS_{i,t}$ = ขนาดของบริษัท โดยใช้คำนวณจาก Natural Logarithm ของสินทรัพย์รวมของแต่ละบริษัทฯ และแบ่งข้อมูลเป็น 2 กลุ่มคือ บริษัทฯที่มีขนาดเล็ก และบริษัทฯที่มีขนาดใหญ่ โดยใช้ค่าเฉลี่ยของ Natural Logarithm ของสินทรัพย์รวมของบริษัทฯทั้งหมดเป็นตัวกำหนดขนาดของบริษัทฯ โดยบริษัทฯที่มีค่า Natural Logarithm ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยถือว่าเป็นบริษัทฯขนาดเล็ก และบริษัทฯ ที่มีค่า Natural Logarithm มากกว่าค่าเฉลี่ยถือว่าเป็นบริษัทฯ ขนาดใหญ่

งานวิจัยนี้ศึกษาโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยมีสมมติฐานในการศึกษาดังนี้

สมมติฐานที่ 1
H_o : โครงสร้างเงินทุนไม่มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
H_1 : โครงสร้างเงินทุนมีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
สมมติฐานที่ 2
H_o : นโยบายการจ่ายเงินปันผลไม่มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
H_2 : นโยบายการจ่ายเงินปันผลมีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
สมมติฐานที่ 3
H_o : ประเภทของอุตสาหกรรมไม่มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
H_3 : ประเภทของอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
สมมติฐานที่ 4
H_o : ประเภทของผู้สอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
H_4 : ประเภทของผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
สมมติฐานที่ 5
H_o : ขนาดของบริษัทไม่มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร
H_o5 : ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์ กับคุณภาพกำไร

สมมติฐานที่ 6

H_0 : ประเภทของอุตสาหกรรมไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุนนโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

H_6 : ประเภทของอุตสาหกรรมมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

สมมติฐานที่ 7

H_0 : ประเภทของผู้สอบบัญชีไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

H_7 : ประเภทของผู้สอบบัญชีมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

สมมติฐานที่ 8

H_0 : ขนาดของบริษัทไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

H_8 : ขนาดของบริษัทมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไร สรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล ประเภทอุตสาหกรรม ประเภทผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัท และคุณภาพกำไร พบว่าโครงสร้างเงินทุนและประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมทั้งนโยบายการจ่ายเงินปันผล ในส่วนของความต่อเนื่องของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี มีความสัมพันธ์ทางลบต่อรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่นโยบายการจ่ายเงินปันผล ในส่วนการจ่ายเงินปันผลที่เพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี ประเภทของผู้สอบบัญชีและขนาดของบริษัท ไม่มีความสัมพันธ์ต่อรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ดังภาพที่ 1

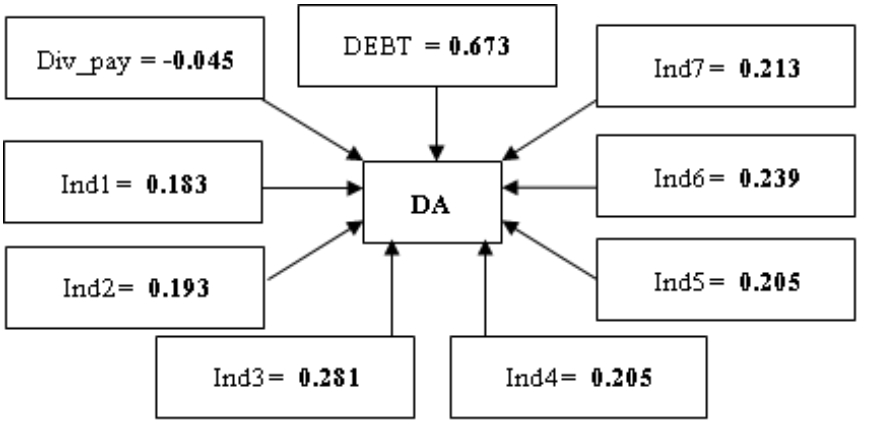

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล ประเภทของอุตสาหกรรม ประเภทของผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัท และคุณภาพกำไร

2. โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล ในส่วนของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี และนโยบายเงินปันผลด้านการจ่ายเงินปันผลที่เพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี พบว่ามีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร และเมื่อควบคุมตัวแปรด้วยประเภทอุตสาหกรรม ซึ่งประเภทอุตสาหกรรมมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภทอุตสาหกรรมที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

		DA	DEBT	Div_yield	Div_pay
Ind1	DEBT	.131	1.000		
		.000			
	Div_yield	.073	.690	1.000	
		.003	.000		
	Div_pay	-.065	-.103	.018	1.000
		.008	.000	.448	
Ind2	DEBT	.119	1.000		
		.000	.		
	Div_yield	.059	.652	1.000	
		.016	.000		
	Div_pay	-.061	-.084	.039	1.000
		.011	.001	.105	
		.009	.000	.553	
Ind3	DEBT	.141	1.000		
		.000			
	Div_yield	.086	.728	1.000	
		.000	.000		
	Div_pay	-.063	-.097	.014	1.000
		.009	.000	.553	

ตารางที่ 1 ประเภทอุตสาหกรรมที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล กับคุณภาพกำไร (ต่อ)

		DA	DEBT	Div_yield	Div_pay
Ind4	DEBT	.141	1.000		
		.000			
	Div_yield	.086	.728	1.000	.015
		.000	.000		.543
	Div_pay	-.067	-.097	.015	1.000
		.006	.000	.543	
Ind5	DEBT	.106	1.000		
		.000			
	Div_yield	.051	.670	1.000	
		.036	.000		
	Div_pay	-.064	-.104	.021	1.000
		.008	.000	.387	
Ind6	DEBT	.142	1.000		
		.000			
	Div_yield	.085	.732	1.000	
		.000	.000		
	Div_pay	-.065	-.098	.015	1.000
		.008	.000	.532	
Ind7	DEBT	.113	1.000		
		.000			
	Div_yield	.060	.695	1.000	
		.013	.000		
	Div_pay	-.061	-.088	.029	1.000
		.012	.000	.237	

3. โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล ในส่วนของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี และนโยบายเงินปันผลด้านการจ่ายเงินปันผลที่เพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี พบว่ามีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร และเมื่อควบคุมตัวแปรด้วยประเภทผู้สอบบัญชี ซึ่งประเภทผู้สอบบัญชีไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประเภทผู้สอบบัญชีที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการเงินปันผลกับคุณภาพกำไร

		DA	DEBT	Div_yield	Div_pay
Big4	DEBT	.136	1.000		
		.000			
	Div_yield	.084	.729	1.000	
		.001	.000		
	Div_pay	-.054	-.080	.021	1.000
		.027	.001	.390	
Non-Big4	DEBT	.142	1.000		
		.000			
	Div_yield	.086	.724	1.000	
		.000	.000		
	Div_pay	-.067	-.118	-.008	1.000
		.006	.000	.750	

4. โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล ในส่วนของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี และนโยบายเงินปันผลด้านการจ่ายเงินปันผลที่เพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี พบว่ามีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร และเมื่อควบคุมตัวแปรด้วยขนาดของบริษัท ซึ่งขนาดของบริษัทไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ขนาดของบริษัทมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการเงินปันผล กับคุณภาพกำไร

		DA	DEBT	Div_yield	Div_pay
FS	DEBT	.140	1.000		
		.000			
	Div_yield	.087	.733	1.000	
		.000	.000		
	Div_pay	-.062	-.088	.009	1.000
		.010	.000	.726	
FS1	DEBT	.147	1.000		
		.000			
	Div_yield	.093	.720	1.000	
		.000	.000		
	Div_pay	-.063	-.119	-.012	1.000
		.010	.000	.617	

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศ โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี 2556-2560 พบว่าโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล ในส่วนของการจ่ายเงินปันผลเพิ่มขึ้นในระยะ 5 ปี และประเภทอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (DA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อมีการควบคุมตัวแปรโดยประเภทอุตสาหกรรมพบว่ามีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (DA) โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถสรุปตามตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อศึกษาโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไร

ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	สมมติฐานที่ตั้ง	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมติฐาน
DEBT	โครงสร้างเงินทุน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1	ปฏิเสธ
Div_Yield	การจ่ายเงินปันผลที่เพิ่มขึ้นในระยะ 5 ปี	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2.1	ยอมรับ
Div_pay	ความต่อเนื่องของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี	ไม่ไปตามสมมติฐานที่ 2.2	ปฏิเสธ
Ind	ประเภทของอุตสาหกรรม	ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3	ปฏิเสธ
Big4	ประเภทของผู้สอบบัญชี	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 4	ยอมรับ
FS	ขนาดของบริษัท	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 5	ยอมรับ

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรควบคุมต่อโครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปัน และคุณภาพกำไร

ตัวแปรควบคุม	ตัวแปร	สมมติฐานที่ตั้ง	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมติฐาน
Ind	Debt	ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 6	ปฏิเสธ
	Div_Yield	ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 6	ปฏิเสธ
	Div_pay	ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 6	ปฏิเสธ
Big4	Debt	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 7	ยอมรับ
	Div_Yield	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 7	ยอมรับ
	Div_pay	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 7	ยอมรับ
FS	Debt	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 8	ยอมรับ
	Div_Yield	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 8	ยอมรับ
	Div_pay	เป็นไปตามสมมติฐานที่ 8	ยอมรับ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเงินทุน นโยบายการจ่ายเงินปันผล และคุณภาพกำไร มีรายละเอียดดังนี้

1. โครงสร้างเงินทุน จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างเงินทุนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Ismail et al. (2009) และ Ujah and Brusa (2011) ซึ่งพบว่าปริมาณหนี้สินและคุณภาพกำไรจะมีความสัมพันธ์เชิงบวก โดยบริษัทฯ จะแสดงข้อมูลผลการดำเนินงานที่แท้จริงให้เจ้าหนี้เพื่อแสดงความสามารถในการชำระหนี้ ทำให้บริษัทฯที่ต้องกู้ยืมเงินจะมีการจัดการกำไรต่ำลง เพื่อทำให้มีคุณภาพกำไรที่สูงขึ้นและเป็นที่น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับ Sercu et al. (2006) โดยความสัมพันธ์ของคุณภาพกำไรกับสัดส่วนของหนี้สินของบริษัทฯ ที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศเบลเยี่ยม และไม่ได้มีการจัดหาเงินจากตลาดตราสาร

หนี้ภาคเอกชน พบว่าคุณภาพกำไรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับสัดส่วนหนี้สินของบริษัทฯ ซึ่งหากมีสัดส่วนของหนี้สินสูงจะมีคุณภาพกำไรสูงขึ้นด้วย และโครงสร้างเงินทุนต่อความสามารถในการทำกำไรของบริษัทในประเทศบราซิล พบว่าอัตราส่วนหนี้สินระยะสั้นต่อหนี้สินรวม และอัตราส่วนของผู้ถือหุ้นต่อหนี้สินรวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น แต่อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น โดยหากบริษัทมีหนี้สินจำนวนมากจะทำให้มีความสามารถในการทำกำไรต่ำ (Mesquita & Lara, 2003)

อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ต่างก็มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร ซึ่งอัตราส่วนดังกล่าวเป็นการแสดงถึงสัดส่วนเงินทุนของบริษัทฯ ที่มาจากหนี้สิน เมื่อเทียบกับส่วนของผู้ถือหุ้นและสินทรัพย์ (Ghosh & Moon, 2010) และสอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สินของการจัดหาเงินทุนและคุณภาพกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เตหะราน พบว่าหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพกำไร (Hashem & Mehdi, 2011) แต่ไม่สอดคล้องกับพัชรี บัวเผื่อน (ม.ป.ป) ที่พบว่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น หนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม และขนาดของบริษัทฯ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร

2. นโยบายการจ่ายเงินปันผล ซึ่งประกอบด้วยความต่อเนื่องของการจ่ายเงินปันผลในระยะเวลา 5 ปี และ การจ่ายปันผลเพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปี ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการจ่ายเงินปันผลต่อเนื่องในระยะเวลา 5 ปี มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับ ปิยภรณ์ แซ่เตียว (2558) ซึ่งพบว่าการจ่ายเงินปันผลและการจ่ายอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงคุณภาพกำไรของบริษัทฯ แต่การจ่ายเงินปันผลที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร ซึ่งสอดคล้องกับ Sirait and Siregar (2014) และCaskey and Hanlon (2005) พบว่าการจ่ายเงินปันผลมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร ทำให้เห็นศักยภาพของบริษัทในการจ่ายเงินปันผล เนื่องจากบริษัทมีคุณภาพกำไรจะมีกำไรในรูปเงินสดที่เพียงพอ แต่การจ่ายผลตอบแทนให้ผู้ถือหุ้นคือเงินปันผล ซึ่งได้นำตัวแบบรายการคงค้างมาปรับใช้ซึ่งได้ระบุถึงประเภทของคุณภาพกำไรว่าเป็นรายการคงค้างที่ควบคุมได้ ยกเว้นขนาดของเงินปันผลที่ไม่สามารถบอกถึงคุณภาพกำไร ซึ่งเห็นว่าคุณภาพกำไรเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการคงค้าง (Coemier, Magnan, & Morard, 2000) และ Putro and Agung (2017) พบว่าบริษัทฯในประเทศอินโดนีเซียที่จ่ายเงินปันผลมีคุณภาพกำไรดีกว่าบริษัทที่ไม่จ่ายเงินปันผล โดยบริษัทที่จ่ายเงินปันผลเป็นจำนวนมากมีคุณภาพกำไรดีกว่าบริษัทที่มีการจ่ายเงินปันผลในปริมาณที่น้อยกว่า

3. ประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์ (2559) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่าประเภทอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรในทิศทางตรงข้ามเฉพาะการวัดคุณภาพกำไรจากรายการคงค้างรวม และความแตกต่างของคุณภาพกำไรใน 7 กลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่าการรับรู้รายการ การตัดจำหน่าย การประมาณการอายุ และการวัดมูลค่าโดยใช้หลักประมาณการส่งผลต่อความสามารถในการอธิบายรายการคงค้าง และความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์ของประเภทอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อรายการคงค้างภายใต้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ทำให้คุณภาพกำไรมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม (จิรัชญา และปาริชาต, 2559) ปัจจัยที่เกี่ยวกับประเภทอุตสาหกรรมนั้น พบว่ามีผลต่อความแตกต่างของคุณภาพกำไร เนื่องมาจากประเภทอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันนั้นย่อมมีลักษณะการดำเนินธุรกิจความเสี่ยงที่ต้องเผชิญ ตลอดจนนโยบายการบัญชีที่ใช้อาจแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจส่งผลทำให้คุณภาพกำไรแตกต่างกันได้ โดยคุณภาพกำไรในอุตสาหกรรมในประเทศออสเตรเลียซึ่งจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาของ Sarbanes-Oxley Act of 2002 หรือ Australian CLERP Act of 2004 พบว่าคุณภาพกำไรลดลงอย่างเป็นระบบ และคุณภาพกำไรมีความแตกต่างกันในแต่ละอุตสาหกรรม (Monem & Farshadfar, 2007)

4. ประเภทผู้สอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของกนกอร แก้วประภา, รติยา ไขลายหงษ์ และอรพรรณ ขันวัง (2556) ซึ่งพบว่ากลุ่มบริษัทจดทะเบียนที่ได้รับการสอบบัญชีโดยกลุ่ม Big4 มีรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหารน้อยกว่ากลุ่ม

บริษัทจดทะเบียนที่ได้รับการสอบบัญชีโดยกลุ่ม Non–Big4 แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหากพิจารณาการสอบบัญชีของแต่ละอุตสาหกรรมพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบบัญชีที่ไม่มีความชำนาญและมีความชำนาญไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชีสามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพการสอบบัญชีได้ (Myers & Omer, 2003) แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ Phadungsajjakul and Pongpattrachai (2015) พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างคุณภาพงานสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี Big 4 และไม่ใช่ Big 4 เนื่องจากช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการตรวจสอบที่ช่วยปรับปรุงระดับการทำงานของบริษัทที่ไม่ใช่ Big 4 รวมทั้งวิธีการและบทบาทของหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแล ให้มีคุณภาพการสอบบัญชีที่ไม่แตกต่างกัน และคุณภาพงานสอบบัญชีจากกลุ่มตัวอย่างในประเทศจอร์แดนซึ่งอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยประเภทผู้สอบบัญชี ซึ่งพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร เนื่องจากคุณภาพการสอบบัญชีของกลุ่ม Big4 และ Non-Big4 นั้น ไม่ใช่ปัจจัยหลักในการยับยั้งคุณภาพกำไรอย่างแท้จริง แต่คุณภาพกำไรเกิดจากสภาพแวดล้อมและประสิทธิภาพของกฎหมายของประเทศ (Memis and Cetenak, 2012; Yasar, 2013)

5. ขนาดของบริษัท พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ไม่พบขนาดของบริษัทฯมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร (ปรารถนา พรมุตตาวรงค์, 2552) และสอดคล้องกับพัชรี บัวเผื่อน (ม.ป.ป) ที่พบว่าขนาดของบริษัทฯ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์ (2556) และขนาดของบริษัทไม่มีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของฝ่ายบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ขัดแย้งกับอนุชา ถาพยอม (2555) ซึ่งพบว่าคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประเภทผู้สอบบัญชี ขนาดของบริษัท และประเภทอุตสาหกรรมมีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคุณภาพกำไร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. นักลงทุนสามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำหรับการตัดสินใจในการลงทุน หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องนำไปใช้ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

2. หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมทั้งผู้บริหารสามารถใช้นโยบายการจ่ายเงินปันผลเป็นตัวชี้วัดเบื้องต้นสำหรับการประเมินคุณภาพกำไร และเป็นแนวทางในการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อกำกับดูแลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้แสดงข้อมูลอย่างถูกต้อง และมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิเคราะห์คุณภาพกำไรควรใช้ตัวแบบวิธีอื่นๆ เนื่องจากตัวแบบการวิเคราะห์คุณภาพกำไรแต่ละวิธีมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผลที่คำนวณได้มีความละเอียดและชัดเจนมากขึ้น และการวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงคุณภาพของมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่แต่ละบริษัทฯเลือกใช้

2. งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนั้นควรมีการศึกษาบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลคุณภาพกำไร

บรรณานุกรม

กนกอร แก้วประภา, รติยา ไขลายหงษ์ และอรพรรณ ขันวัง. (2556). คุณภาพการสอบบัญชีและการจัดการกำไร. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร, 21*(2), 37-44.

จิรัชญา บุญช่วย และปาริชาต บุตรวงศ์. (2559). ความแตกต่างของคุณภาพกำไรในแต่ละอุตสาหกรรม. *ในประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับนานาชาติ ประจำปี 2559.* มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดวงแข ศิริหงษ์สุวรรณ. (2552). *ผลของโครงสร้างเงินทุนที่มีต่อคุณภาพกำไร* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธนเดช มหโภไคย. (2552). *รู้เท่าทันการเงิน: เวลาอัตราความเสี่ยง.* กรุงเทพฯ. ธรรมนิติเพรส.

นฤมล วัฒนาชัยผล. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเงินทุนและคุณภาพกำไร* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นวชล คุณากรมงคล. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับการจ่ายเงินปันผล* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรารถนา พรมุตตาวรงค์. (2552). *ความสัมพันธ์ของคุณภาพกำไรกับโครงสร้างเงินทุน กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* (การค้นคว้าแบบอิสระบัญชีปริญญามหาบัณฑิต). ปทุมธานี: คณะบัญชี มหาวิทยาลัยรังสิต.

ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 10*(1), 143-155.

ปิยะภรณ์ แซ่เตียว. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างการจ่ายเงินปันผลกับคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พัชรี บัวเผื่อน. (ม.ป.ป). *ความสัมพันธ์ของโครงสร้างเงินทุนและขนาดกิจการที่มีผลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง.* สืบค้น 15 มกราคม 2561, จาก https://www.spu.ac.th.

สมชาย สุภัทรกุล. (2548). *แรงจูงใจในการตกแต่งกำไรเพื่อบรรลุเป้าหมายกำไร TBS series on Corporate governance – การกำกับดูแลกิจการที่ดี.* กรุงเทพฯ: คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิสรี สุขสว่าง. (2550). *คุณภาพกำไร:กรณีศึกษาของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ กลุ่มพัฒนาอสังหาริมทรัพย์* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อนุชา ถาพยอม. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้าการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีกับคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยใน SET100* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Al-Thuneibat, A. A., Issa, R.T., & Baker, R. A. (2011). Do audit tenure and firm size contribute to audit quality?. *Managerial Auditing Journal, 26*(4), 317-334.

Balsam, S., Krisham, J., & Yang, J. S. (2003). Audit Industry Specialzation and Earning Quality. *Auditng: A Journal of Practice & Theory, 22*(2), 71-97.

Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R. (2001). The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: Another view. *Journal of Accounting and Economics, 31*(1-3), 77-104.

Bauwhede, H. V., Willekens, M., & Gaeremynck, A. (2003). Audit firm size, public ownership, and firms' discretionary accruals management. The International *Journal of Accounting, 38*(1), 1-22.

Behrghani, H. F., & Pajoohi, M. R. (2013). Examining the Effect of Firm Size on Conservatism and Earnings Management Relationships; Evidences from Tehran Stock Exchange. *Journal of Novel Applied Sciences, 2*(S), 776-783.

Cameran, M., Prencipe, A., & Trombetta, M. (2008). Earnings management, audit tenure and auditor changes: Does mandatory auditor rotation improve audit quality?, Working paper, UniversitaBoncconi.

Caskey, J., & Hanlon, M. (2005). *Do Dividends Indicate Honesty? The Relation Between Dividends and the Quality of Earnings*. Retrieved October 22, 2018, from http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.145.7314&rep=rep1&type=pdf

Cormier, D., Magnan, M., & Morard, B. (2000). *The Contractual and Value Relevance of Reported Earnings in a Dividend Focused Environment. The European Accounting Review, 9*(3), 387-417.

Chi, W., & Huang, H. (2005). Discretionary accruals, audit-firm tenure and audit-partner tenure: Empirical evidence from Taiwan. *Journal of Contemporary Accounting and Economics, 1*(1), 65-92.

Demerjian, P. R., Lev, B., Lewis, M. F., & McVay, S. E. (2013). Managerial ability and earnings quality. *The Accounting Review, 88*(2), 463-498.

Ghosh, A. A., & Moon, D. (2010). Corporate Debt Financing and Earnings Quality. *Journal of Business Finance & Accounting, 37*(5-6), 538-559.

Glen, J. D., & Pinto, B. (1994). Debt or equity?: How firms in developing countries choose. Washington, D.C: World Bank

Grullon, G., Michaely, R., Benartzi, S., & Thaler, R. H. (2003). *Dividend changes do not signal changes in future profitability*. Working paper, Rice University, Cornell University, University of Chicago.

He, W., Ng, L., & Zaiats, N. (2012). *Do Dividends Signal Earings Manipulation.* Retrieved October 22, 2018, from https://scholar.google.co.th/citations?user=3i1Uz2YAAAAJ&hl=th

Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting. *Accounting Horizons, 13*(4), 365-383.

Hribar, P., & Collins, D. (2002). Errors in Estimating Accruals; Implications for Empirical Research. *Journal of Accounting Research, 40*(1), 105-134.

Hussainey, K. (2009). The impact of audit quality on earning predictability. *Managerial Auditing Journal, 24*(4), 340-351.

Ismail, W. A. W., Dunstan, K., & Zijl, T. V. (2009). *Earning quality and corporate governance following the implemention of Malaysian code of corporate govenance.* Wellington: Victoria University of Wellington, School of Accounting and Commercial Law.

Laohapakdee, A. (2009). Capital Structure Management: Theories and Determinants. *Thai Journal of Public Administration, 6*(2), 9-42.

Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang, P. (2011). Can Big 4 versus Non-Big 4 Differences in Audit-Quality Proxies Be Attributed to Client Characteristics?. *The Accounting Review, 86*(1), 259-288.

Li, H. (2014). Top executives' ability and earnings quality: Evidence from the Chinese capital markets. *International Journal of Financial Research, 5*(4), 79-86.

Li, F., Abeysekera, I., & Ma, S. (2014). Earnings management and the effect of earnings quality in relation to stress level and bankruptcy level of Chinese listed firms. *Corporate Ownership and Control, 9*(1), 366-392.

Memis, M. U., & Cetenak, E. H. (2012). Earnings Management, Audit Quality and Legal Environment: An International Comparison. *International Journal of Econnomics and Financial Issues, 2*(4), 460-469.

Mesquita, J. M. C., & Lara, J. E. (2003). Capital structure and profitability: the Brazilian case, Academy of Business and Administration Sciences Conference. Vancouver. July 11-13.

Moeinaddin, M., Heirani, F., & Mirhosseini, A. (2012). The Relationship Between Financial Reporting Quality and Return Volatility and The Role of Institutional and Accounting Factors. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business, 4*(6), 150-163.

Monem, R., & Farshadfar, S. (2007). *Has earning quality declined over time? Australian evidence.* Retrieved October 22, 2018, from https://research-repository.griffith.edu.au/

Myers, J. N., Myers, L. A., & Omer, T.C. (2003). Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation?. *The Accounting Review, 78*(3), 779-799.

Pearlman, L. (1978). *Quality of Earnings.* Brighton: Harvard Business.

Peltier-Rivest, D. (1999). The Determinants of Accounting Choices in Troubled Companies. *Quarterly Journal of Business and Economics, 38*(4), 28-44.

Penman, S. (2001). Financial Statement Analysis and Security Valuation, New York: McGraw-Hill/Irwin.

Phadungsajjakul, O., & Pongpattrachai, D. (2015). Can Big 4 versus Non-Big 4 differences in Audit Quality Be Attributed to Client Characteristics?: Evidence of the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Accounting Profession, 11*(32), 34-53.

Putro, H. D., & Juliarto, A. (2017). Evidence on the Relationship Between Cash Dividend and Earnings Quality. *Advanced Science Letters, 23*(8), 7090-7093.

Rajan, R. G., & Zingales, L. (1994). *What Do We Know About Capital Structure? Some Evidence from International Data.* Retrived March 20, 2017, from http://www.nber.org/papers/w4875.pdf

Rajan, R. G., & Zingales, L. (1998). Financial Dependence and Growth. *The American Economic Review, 88*(3), 559-586.

Sajjad, A. S., Abdollah, D., & Samanehs, T. (2014). Earning Quality and Capital Structure. *Journal of Management System (Financial Economics and Development), 8*(27), 1-10.

Saleh, N. M., & Ahmed, K. (2005). Earnings management of distressed firms during debt renegotiation. *Accounting and Business Research, 35*(1), 69-86.

Sercu, P., Bauwhede, H. V., & Willekens, M. (2006). *Earnings Management and Debt.* Belgium: Ku Leuvan.

Sirait, F., & Siregar, S. V. (2014). Dividend payment and earnings quality: Evidence from Indonesia. *International Journal of Accounting & Information Management, 22*(2), 103-117.

Skinner, D. J., & Soltes, E. (2011). What Do Dividends Tell Us About Earnings Quality?. *Review of Accounting Studies, 16*(1), 1-28.

Steven, B., Jagan, K., & Joon S. Y. (2003). Auditor Industry Specialization and Earnings Quality. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory: 22*(2), 71-97.

Tong, Y. H., & Miao, B. (2011). Are Dividends Associated with the Quality of Earnings?. *Accounting Horizons, 25*(1), 183-205.

Ujah, N. U., & Brusa, J. O. (2011). *Earnings Management, Financial Leverage, and Cash Flow Volatility: Do Economic Conditions Matter?.* Retrieved October 22, 2018, from https://ssrn.com/abstract=1929550 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1929550

Valipour, H., & Moradbeygi, M. (2011). Corporate Debt Financing and Earnings Quality. *Journal of Applied Finance & Banking, 1*(3), 139-157.

Velnampy, T., & Niresh, J. N. (2012). The Relationship between Capital Structure & Profitability. *Global Journal of Management and Business Research, 12*(13), 66-74.

Zhou, J., & Lobo, G. J. (2001). Disclosure Quality and Earnings Management. Disclosure Quality and Earnings Management. *Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics, 8*(1), 1-20.

Yasar, A. (2013). Big Four Auditors' Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Turkish Stock Market. *International Journal of Business and Social Science, 17*(4), 153-163.

บล็อกเชน เพชรฆาตคอรัปชั่น

BLOCKCHAIN – A CORRUPTION KILLER

Received: December 12, 2018
Revised: March 18, 2019
Accepted: March 21, 2019

โกสิทธิ์ เฟื่องสวัสดิ์*
Kosit Fuangswasdi*

* นักศึกษาปริญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต นานาชาติ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
* Ph.D. Candidate, Public Administration International Program, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalonkornrajavidyalaya University
* Email: kositf@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยขีดความสามารถของประเทศไทยแบบยั่งยืน ซึ่งอันดับขีดความสามารถของประเทศไทยจัดอยู่ในระดับกลางของโลกโดยสถาบันชั้นนำต่างๆ โดยไม่สามารถขยับขึ้นไปในระดับที่ดีขึ้นได้ด้วยสาเหตุหลายประการ ทั้งนี้ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือการคอรัปชั่นและการฉ้อฉลที่อยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานจนมีความเชื่อว่าไม่มีทางกำจัดได้ แม้ว่าเริ่มมีการตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 มีการออกกฎหมาย จัดตั้งองค์กรและมาตราการ รวมทั้งกลไกการตรวจสอบมากมาย แต่นับวันการทุจริตในภาครัฐมีแต่จะมากขึ้น ในส่วนของภาคเอกชน ได้เกิดความร่วมมือเพื่อการต่อต้านการทุจริตมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 แม้จะเห็นผลลัพธ์ในทางที่ดีขึ้นแต่การคอรัปชั่นได้กลายเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาประเทศ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ได้มีการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการข้อมูลทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยโครงสร้างของเทคโนโลยีบล็อกเชน ธุรกรรมทางการเงินจึงไม่เพียงมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด แต่ยังมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ทุกครั้งที่มีธุรกรรมการเงินเกิดขึ้น จะมีการบันทึกในระบบที่ทุกคนเห็นได้ในทันที ทั้งจำนวนเงิน วัน เวลา สถานที่ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง และใครก็ไม่สามารถทำการลบบันทึกออกจากระบบได้ รัฐบาลในหลายประเทศจึงได้ตัดสินใจนำบล็อกเชนมาใช้เพื่อจุดประสงค์ต่างๆ รวมทั้งเพื่อกำจัดคอรัปชั่นจนประสบความสำเร็จเช่นกลุ่มประเทศนอร์ดิกในยุโรปเหนือ บทความฉบับนี้ได้นำเสนอข้อมูลบทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยเริ่มให้การศึกษาบล็อกเชนกับประชาชน พัฒนาระบบและนำมาใช้ ฐานของระบบบล็อกเชนควรเป็นแบบร่วมของทุกชุมชนโดยให้ทุกภาคส่วนร่วมวางระบบและเป้าประสงค์ให้ชัดเจน ซึ่งรวมถึงการกำจัดการโกงและฉ้อฉล ถึงเวลาของบล็อกเชนแล้วที่จะกำจัดคอรัปชั่นให้หมดไปจากประเทศไทย

คำสำคัญ: บล็อกเชน คอรัปชั่น ความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

Abstract

This paper is part of the research project on Thailand's sustainable competitiveness. The competitiveness ranking for Thailand assessed by several international institutions has been moving in the middle group of countries with no chance to rise due to many factors including corruption, believed that cannot be eliminated. The government system audit was firstly introduced in Thailand in 1933. Since then, several state organizations and mechanisms have been put in place, but all the efforts have failed to succeed to eliminate malpractices in the government sector. In the private sector, higher number of coalition business parties have jointly fought against corruption, but still far from the reality. Obviously, corruption in Thailand is a national issue. Nevertheless, the technology of blockchain has been recently brought in to partially support data management in both public and private sectors. Blockchain, a modern financial technology, has been well developed. Because of its architectural design, blockchain provides not only efficiency and effectiveness of financial transactions, but also transparency and auditability. All data are recorded and visible to all connected in the platform, cannot be deleted but can be tracked with all the digital value including numbers, dates, locations, people involved. More governments worldwide have decided to adopt blockchain as a national system for many applications, partly to strive for zero corruption, including members of the Nordic group. Thailand should employ blockchain seriously, beginning with the public learning about the technology, development and implementation. The crowdsourcing Government as a Platform (GaaP) should be initiated to help define a clear strategy on the specific innovations and applications tailored to fit with the national requirements, specifically to eliminate corruption completely. It is the time for Thailand to terminate corruption totally with a disruptive technology known as Blockchain.

Keywords: Blockchain, Corruption, Transparency, Auditability

Introduction

The national competitiveness of all countries is annually assessed and published by the International Institute for Management Development or IMD, the World Economic Forum or WEF, and the World Bank. These annual competitiveness reports are direct indicators of where the global investments and fund flows would take place. The IMD World Competitiveness ranking is evaluated 4 main categories; economic performance, government efficiency, business efficiency, and infrastructure of which transparency and bribing and corruption are two distinct matters under the government efficiency. The WEF's annual Global Competitiveness Index (GCI) is a weighted average of 12 components of which the first one focuses on transparency, fraud and mismanagement including corruption which are crucial factors prohibiting advancement of the national competitiveness. The World Bank Group, initiated by Simeon Djankov, annually publishes the World's Ease of Doing Business Index with ranking of countries. Global institutional and major independent investors routinely employ these annual research reports as guides to their decision making on moving enormous amount of capital to invest in high ranking countries to increase their portfolio wealth where risks are measurably low. Transparency and non-compliance including corrupt practices are therefore vital criteria for the measurement of the index.

Thailand's ranking of corruption perception index has been fluctuating from 34th in 1995 to 102nd in 2013 with an average of 71.04 during the period of 1994-2018.

Research Objectives

1. To learn where Thailand is in the world's corruption perception ranking and what Thailand has done to fight and resolve corruption and eventually better its ranking position.
2. To understand the technological evolution of blockchain and how it works.
3. To learn from actual examples of other countries who have implemented blockchain successfully.
4. To recommend how Thailand should adopt blockchain and implementation options.

Background

It has been said that corruption and fraud are born with Thai people and cannot be eliminated totally. The reality is that corruption has no boundary and takes place in every country. However, some countries are ranked better and some have developed ways to counter or even eliminate it successfully. With failures to fight against corruption for over a century, corruption is getting worse in Thailand. This clearly shows that all rules and regulations, and measures implemented throughout our history have failed. Thailand certainly needs a new tool and a new way of thinking to counter corruption and financial technology could be an answer.

Research Methodology

The first step of this research is to clearly understand how the Corruption Perception Index (CPI) process is generated and published by the Transparency International (TI), and where Thailand is in the world's ranking. This can be done by documentary research through reports and publications of TI, Office of the National Anti-Corruption Commission (NACC) and GAN Business Anti-Corruption Portal, an organization financially supported by the EU; followed by an

in-depth interview with the Thai CAC (Thailand's Private Sector Collective Action Coalition Against Corruption). The second step is to learn what Thai government and private sectors have done to counter corruption and how successful our cumulative efforts are. Documentary research and brief interview with NACC officials are the main source of the data. Understanding the evolution of financial technology called blockchain is the next step. Actual cases of countries where blockchain has been implemented are exemplified in the following step. Accenture, American consulting firm, provides data sources on distributed ledger technology including Blockchain. The last step is to conclude with recommendations that Thailand should adopt this financial technology to counter corruption, and how to kick off.

Research Findings

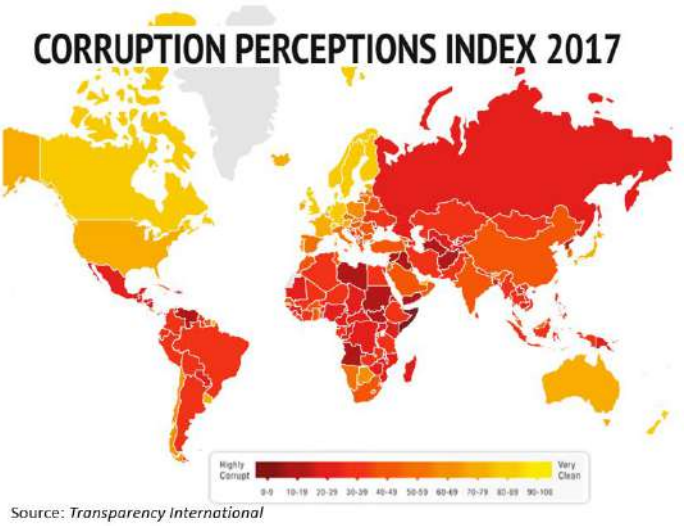

Figure 1: World's Corruption Perception Index Map 2017

First launched in 1995, the Corruption Perception Index (CPI) is published annually by the Transparency International (TI) and has been widely used by all industries worldwide. The latest published index was made in February 2018 with Thailand ranked at 96th from 180 total countries in the survey, with the CPI of 37 (the higher the index, the smaller the corruption). New Zealand and Denmark were ranked as the world's top leaders in anti-corruption success, with CPI of 89 and 88 respectively. Singapore and Hong Kong are the only 2 countries in Asia that can make it in the top 15.

The TI is a non-partisan organization created in 1993. The TI Organization is truly independent and is run by a 12 board-members, elected by associate countries in its annual TI conference. The Secretariat Office is in Berlin. The office is supervised and supported by a group of 31 dignitaries of the Advisory Council, including Khun Anand Panyarachun, a former Thai Prime Minister.

In Thailand, the first national audit committee was appointed by the Thai government in 1933. Since then, several laws have been promulgated to officiate and empower the anti-corruption officers. The Office of the National Anti-Corruption Commission (NACC) was legally officiated on November 17, 1999. Specific laws, rules and regulations have been enforced but fail to counter corruption practices. The NACC is managed by a 9-member Commission and tasked to combat all corruption activities. Unfortunately, the organization is perceived by many as a paper tiger or a tiger without authoritative power.

The anti-corruption activities in the business sector have been more progressive and advanced. The Thai CAC – Thailand's Private Sector Collective Action Coalition Against Corruption, is the only associated chapter of TI and approved by various sectors including the government and businesses. As of mid-October 2018, there are 921 private companies expressed their intention to join the chapter, only 332 companies have been certified.

Thailand's ranking in the last 10 years has been up and down with the worst in 2013. After staging a coup and becoming the prime minister, Gen. Prayut Chan-o-cha and his administration managed the national CPI to up markedly in 2015 to 76th, best for the last decade. However, his administration was beset by various corruption scandals (Chachavalpongpan, 2014). The national CPI was skyrocketed to 101st in the following year ranking. For the record between 1995 through to 2018, Thailand's CPI ranking averaged 71.04, reaching an all-time high of 102nd in 2013 during the Yingluck's government and a record low of 34th in 1995 during the Chuan Leekpai's government (Note: 1995 ranking reflects the 1994 data).

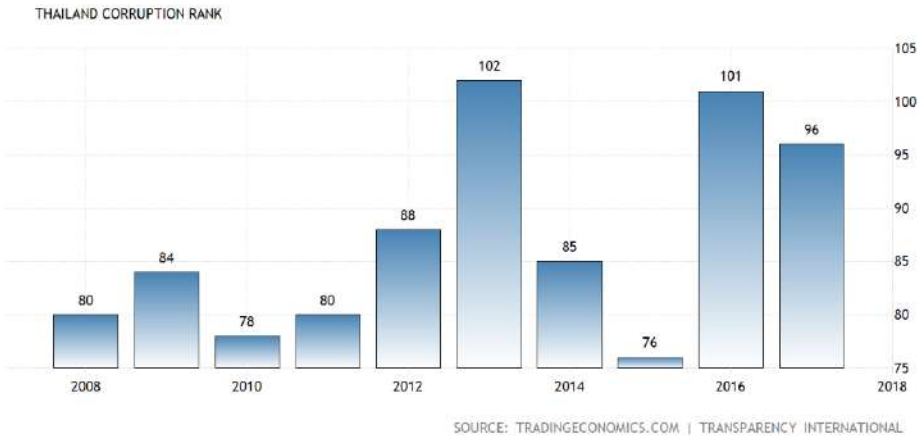

Figure 2: Thailand's Corruption Rank, between 2008-2017

In the snapshot report presented by GAN Business Anti-Corruption Portal, Thailand has successfully deployed the legal framework and a range of institutions to counter corruption. However, anti-corruption legislation is inadequately enforced, and facilitation payments and gifts are common in several areas including judicial system, public services; land, tax, and customs administrations, public procurement and civil society. GAN Integrity concluded in conjunction with the Corruption Perception Index that there are high risks of corruption in most sectors in Thailand.

Using Blockchain to Disrupt Corruption

The chronic disease of corruption has been proven its persistent to all mechanisms in the past decade, with the lowest and highest corruption perception ranking of 76th and 102nd. At least one technique or mechanism Thailand has never been tried, a disruptive financial technology known as "Blockchain".

Blockchain is an incorruptible digital ledger of economic transactions that can be programmed to record not just financial transactions but virtually everything of value (Tapscott & Tapscott, 2016). In a conventional financial database architecture, all of customers' financial data is stored at the data center of banking institutions. In practice, each of these banking institutions not only store customers' data, but also edit, copy, distribute or share, and modify. All these activities are routinely done by bank staff without our permissions, based upon the fact that all customers had already given their assigned banks the authority to do so when opening accounts. This practice is also against the EU GDPR or General Data Protection Regulation which has been deployed in the EU since 1995 but was later universally adopted on April 14, 2016 and globally enforced on May 25, 2018. From a legal perspective, customers worldwide cannot claim any losses from their respective assigned banking institutions. Not only we cannot protect our own financial and personal data, even our account can be involved with legal and illegal transactions without our consent and awareness due to the flaw in the database architecture. In a blockchain architecture, each customer fully controls his or her own data. All data points of customers' database are up in the single trusted platform and only each customer can edit, move or remove, modify and update his or her own data. Anyone or any banking institution can use any pieces of data of each customer only on that particular transaction without permission to edit or modify or else.

There are many features and applications of blockchain. Blockchain provides a decentralized database, as mentioned above, or distributed ledger, of transactions that everyone in the network can see. This network is essentially a chain of computers, also known as nodes, that must all approve an exchange before it can be verified and recorded (Borrows, et al. 2017). In other words, blockchain is truly transparent. Assuming we transfer cash to a friend, the blockchain structure would have to create one transaction process at our end for the out-going transfer and create another transaction process at our friend's account. The transaction record includes not only a financial figure of the transaction but also from a person to a person, date and time of transfer, from where to where, and all relevant information of the transaction. This record is not destructible but forwarded to all other following transactions. The technology of blockchain is therefore truly transparent and auditable at all time. Moreover, all transaction processes and audit processes are done in parts of a second, through millions of computers worldwide connected to the single trusted platform. Another advantage of this distributed model is that if one node fails, the remainder of the blockchain ecosystem still works. Blockchain stores an immutable log of transactions that cannot be changed after the transactions are completed. The system is powered by cryptography and includes consensus mechanisms that minimize fraud.

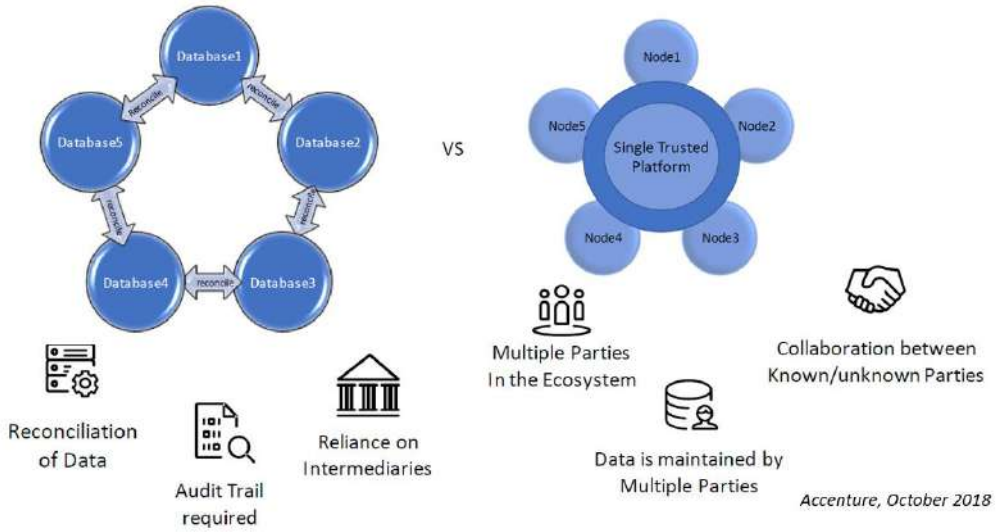

Figure 3: Comparison between conventional banking databases and blockchain.

In any blockchain transaction, several millions on the system are inter-connected. The ecosystem is shared and used by several million people at all time. Everyone keeps current of his or her own data automatically. All activities are fully and thoroughly recorded, and all parties can collaborate among parties or across parties without knowing each other. Because of different nature of needs of each user, data are reconciled at all time automatically. Anyone can track any record and perform audit trail of all transactions, including those involved in the money laundering. Under a conventional banking system, banks act as intermediary and charge banking or brokering fees and others cannot check or audit. Under the blockchain architecture, we can perform all transactions without banks. This is what Bill Gates, founder of Microsoft, said in 1994, "banking is necessary, banks are not" (O'Hernaes, 2017). William Mougayar, venture advisor of Blockgeeks explains the differences between conventional and blockchain technologies with a simple sense. Banks maintain money balances and transfers by briefly locking access while they make a transfer, then update the other side, then re-open access or update again. During this period, customers like us cannot do anything. This period can last for minutes or up to two weeks. With a blockchain technology, both parties have access to the same document or transaction at the same time, and the single version of that document is always visible to both. It acts like a shared ledger. Blockchain cannot be controlled by any single entity and it has no single point of failure in the system. With blockchain, we can dismiss the intermediary. With blockchain, there is no banking or brokering fee. With blockchain, we do not have to wait for minutes or up to two weeks anymore. The blockchain architecture provides not only transparency and auditability, but also efficiency and effectiveness; which are the desires of all governments in the world to handle the public management. Blockchain has the potential to enable radical public services transformation in a more profound way than all other previous Internet-based technologies. Blockchain is a unique technology as it allows the control of identity data to move from government to the citizen, more importantly securely and efficiently (Zyskind, et al. 2014). It would enable everyone to view his or her public service identity via an identity app on his or her smartphone and share relevant

data with government to access public services. This is a totally different model from the past where the government was acting as the controller. In this new Blockchain model, government would become the verifier. Blockchain technology offers a shift in data ownership, from database administrator to the individual who owns the original data. Many governments have foreseen the use of blockchain to transform identity management and all subsequent value-added applications. It is noted that certain type of blockchain has been developed into virtual money or digital money known as cryptocurrency. There are many currencies of this type traded actively worldwide, with Bitcoin as the most well-known. Cryptocurrency is run on the technology of blockchain. To incentivize users of Bitcoin to increase trading activities, a transaction fee known as miner's fee or blockchain fee is collected to reward miners for maintaining the Bitcoin network.

The Government of Singapore saw the opportunity of blockchain deployment and picked customs and formality services as the first attempt. With approval of a regulatory sandbox, the National Trade Platform was initiated for the selected team of experts from both state and private sectors to develop from June 2016 through to January 2017. With a vision to develop a national trade info-ecosystem that provides the foundation for Singapore to be the world's leading trade, supply chain and trade financing hub; the Singaporean Government has successfully developed a platform that connecting all businesses, boosting competitiveness of Singapore to be the world's number 1 and creating tremendous opportunities for the future of their country. The result of this adoption of technology leads Singapore to become more competitive, with a rank of world's number 3 in the 2018 IMD World Competitiveness, and world's number 6 in the 2017 Transparency International's Corruption Perception Index.

South Korea is one of the very advanced employers of Blockchain technology and related FinTech applications. However, adopting this highly advanced technology comes at a big cost to South Korea. With a jump to adopt disruptive financial technologies including ICOs – initial coin offerings, investors were deceived to several corrupt practices. The government took an immediate action in 2017 to ban the use of cryptocurrency trading including the ICOs. The ban was enforced for all citizens including government officials. However, to compete with rival countries like Singapore and Hong Kong, the South Korean government in early 2018 lifted the blanket ban of ICOs and Bitcoin. New policies that govern blockchain technologies including decentralized applications (dapps) and platform are being developed to provide a leading edge for South Korea. With a series of corrupt practices discovered in many chaebol (family-owned Korean conglomerates) and government offices including the office of the President, blockchain has been widely used and supported by the government for transparency and security. Currently, almost half of the workforce routinely interacts with blockchain and more than 20 percent of all the crypto trading in the world is either operated in South Korea or in other countries but managed by South Korean entities. At present, the government is on the way to establish the Financial Innovation Bureau, a dedicated organization to provide stewardship for emerging financial technologies including blockchain and cryptocurrencies. The Ministry of Science and ICT is kicking off with pilot blockchain projects involving using the technology for online voting, customs clearance, supply chain management, logistics, real estate, and cross-border e-document distribution.

The case study of E. coli outbreak in the United States is probably the simplest and best analogy of blockchain application (Collak, 2018). The outbreak took place in 2006. The U.S. Food & Drug Administration (US FDA) launched a nationwide investigation to search for the origin of the outbreak. After millions of dollars, hundreds of state officials and weeks of investigation process, the source of E. coli bacteria was discovered in spinach from a specific farm delivered to Walmart. Walmart immediately halted the distribution and sales of all spinach in all 26 states, resulting in a big loss of revenue and trust to consumers. Walmart recently announced a requirement for their suppliers to leverage blockchain. With the use of blockchain, Walmart can now trace the source of food in seconds and trigger disaster management plan immediately including protection of its consumers and financial loss.

Probably the most advanced blockchain technology is being deployed in the Nordic region led by Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden. The Nordic group took an early adopter in strategic approach on the use of blockchain and has seen the political implications and opportunities of this unlimited technology. They perceive that the technology will eventually shape their society and the social environment would, vice versa, also shapes the technology. Realizing the drastic change in both technology and social environment, as well as political implications, the Nordic countries have collectively developed blockchain systems which designs and uses will set standards for future development. The "Nordic Model Blockchain" is built around liberal, social democratic values, where trusted and appreciated social institutions are not bypassed, but streamlined and strengthened.

Trond Benstestuen, Norway's largest bank DNB executive, said in January 2016 that half of all cash transfers in Norway were made without the bank's control. He also stated that those cash transfers could be used for illegal purposes including under-the-table payments and laundering activities. Two members of the Nordic Group, Sweden and Denmark, decided to adopt a national policy of becoming cashless. The Danish government has set a 2030 deadline to completely do away with paper money. Sweden, on the other hand, has reduced money paper in the market to only 60 percent and plan to become the world's first cashless country. Aina Eidsvik, president of the Thai-Norwegian Chamber of Commerce, made a speech during the Thailand's 9th National Conference on Collective Action against Corruption in Bangkok on October 11, 2018 to commemorate the signing of Joint MOU with Thailand Institute of Director to support activities in Thailand to counter corruptions. With these features, blockchain has been deployed by many enterprises and state governments as a platform for more and more applications. The IDG Computerworld UK recently reported that blockchain has become more and more popular as more applications are proven to benefit the public services particularly records of health and personal data, election voting, taxation and financial transactions, logistics and procurement (Macaulay, 2018).

In Thailand, academic reports suggest total damage from rampant graft and irregularities range between Baht50 billion and Baht100 billion for 2018 (, 2018). An associate professor and dean of the College of Social Innovation at Rangsit University, Mr. Piriyarangsan elaborated that the transgressions were committed by state officials at all levels at agencies in Bangkok and provincial offices nationwide. He cited that a closed Thai political system is the root cause and that there is no agency that truly scrutinizes government officials and particularly politicians. Not surprisingly to many that his view on corrupt practices in Thailand in the future will inevitably be worse and the damage can only go higher. His findings and conclusions may be true if all mechanisms currently in place will still be used to counter all these transgressions.

Now that financial technology of blockchain is available and it is real. It has a proven track record in many developed countries for absolute transparency and auditability. All transactions are real-time recorded under a single trusted platform where the entire history related to that suspected transaction can be trailed and scrutinized. All transaction activities are processed in real-time and visible not only to both ends of the transaction, but also every person or entity in the platform. All records stay forever in the trusted system where no one can manipulate, move or remove, modify or change. All intermediary activities or interventions are not permitted, Baht100 transfer from the Comptroller General's Department to Company A or Government Department B is subject to no fee at the most secured, transparent, visible by all, and most efficiently and effectively. All money laundering from narcotics trading and political patronage can be tracked fully and thoroughly, and probably more importantly in real-time. The scrutinization process can be done very efficiently. Ironically, once the technology is fully applied, there is no need for the scrutinization as all parties will see all the records of the transaction during the transaction process which all irregularities, transgressions and other corrupt practices are visible to all.

Two important things the government shall be fully aware of, the two-sided coin effect and the application limitation. All technologies come with two sides like coin. Tremendous opportunities are awaiting as well as cybersecurity hacking and fraud or corrupt practices. The case of South Korea is a classic mistake of adopting the technology too early and not knowing the flaws and possibility of illicit transactions. Because of complexity of the technology itself and related internet protocol and applications, through study and true understanding of all users are essential. Blockchain depends on the network size. The larger the network, the more secure and anti-fragile the technology becomes. Size also does matter to the cost of maintaining the system. There is a huge cost to maintain transaction activities and the network speed. The dark side of technology is the unavoidable security flaw. There are always people who love to challenge the technology, mostly for personal profits, like the case of South Korean ICOs. All technologies interfacing with human are subject to human errors. Education and intensive trainings and governance can help minimize the errors. Blockchain is a distributed ledger technology, developed under a democratic concept which everyone is the owner. Like the politics, where there is a democracy, there is a need for governance structure. There is a need for development of governance structure for blockchain. The blockchain system must therefore be fully equipped with cybersecurity protection facilities, and all citizens shall be sufficiently trained and encouraged to continually learn. All applications have limitation, blockchain is not exempted. The reality is that blockchain is merely a tool, it is a technology and not an outcome. The government needs to fully understand the objectivity of blockchain application, then develop application model for using the technology. Blockchain is not a canned program sitting on a shelf waiting for users to buy and install in their computers.

South Korea is one of the very advanced employers of Blockchain technology and related FinTech applications. However, adopting this highly advanced technology comes at a big cost to South Korea. With a jump to adopt disruptive financial technologies including ICOs – initial coin offerings, investors were deceived to several corrupt practices. The government took an immediate action in 2017 to ban the use of cryptocurrency trading including the ICOs. The ban was enforced for all citizens including government officials.

Developing a blockchain technology for the entire nation as a platform is certainly not an easy task but very possible. Several consulting and academic institutions worldwide have developed a disruptive technology framework with indicators and indices to measure how ready each government is ready to deploy blockchain technology with highest degree of success. GaaP or Government as a Platform is a synonym for a system with key factors for any government to prepare for the readiness to launch a disruptive blockchain technology as a platform for all the transactions, identity management, trade, e-documents, and opportunities for competitiveness development into the future. GaaP Index is an indicator of how ready each country can deploy blockchain technology successfully. The GaaP Readiness Index analyzes more than 100 data points from proprietary and secondary data sources, including amongst others the World Bank, International Telecommunication Union, Global Entrepreneurship Monitor, World Economic Forum, United Nations, and Open data barometer. Data are measured from 4 key factors known as 4 pillars including the following;

1. Fostering a mindset of change & innovation: Government as a Platform requires an entrepreneurial, innovation-oriented culture that displays a capacity for change.
2. Innovating for public service delivery: It is critical to innovate and improve public service delivery through ecosystem collaboration with citizens, NGOs and businesses.
3. Enabling economic growth: Government as a Platform plays a key role in enabling businesses to seize the opportunities of the rising platform economy.
4. Building the foundation: A strong Government as a Platform foundation relies on workforce skills, information and communication technology infrastructure and regulation, digital savvy and trust in society.

Accenture Consulting published the first attempt on August 31, 2018 the GaaP global readiness rankings, beginning with the first batch of 10 target countries. With criteria of 4 key factors mentioned above, the final top 3 winners went to Singapore, United Kingdom and United States of America.

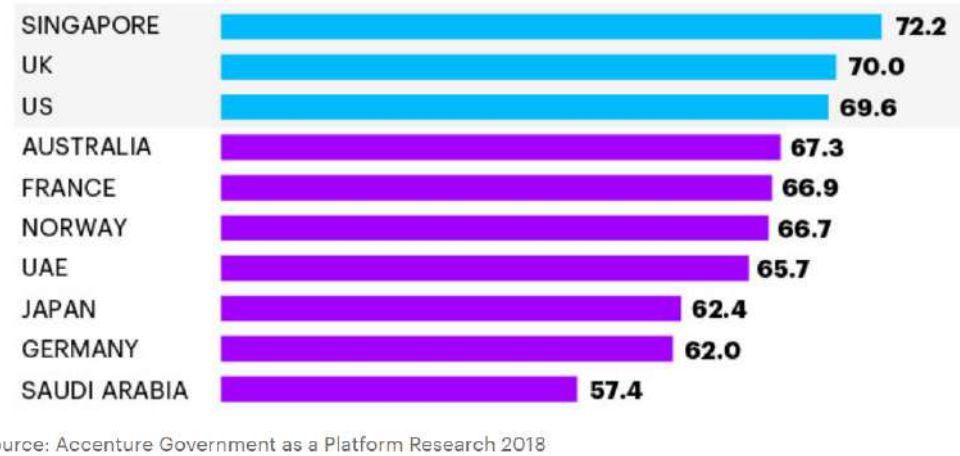

Figure 4: The global readiness ranking on Government-as-a-Platform by Accenture Consulting.

There are 4 models for GaaP or 4 choices of platform for any government to adopt; (1) Whole-of-Government Platform: Focused on the role of government as the centralized service provider, (2) Peer Platform: A service-centric and vertically integrated platform established by two or more government entities, (3) Ecosystem Platform: An open and outcome-focused platform in which government collaborates or offers services jointly with non-governmental actors, and (4) Crowdsourcing Platform: An innovation-focused approach in which governments collaborate with citizens, companies, other government organizations or NGOs.

The Prayut Chan-o-cha administration and the Ministry of Digital Economy and Society have been driving under the Thailand 4.0 toward a centralized government platform on a basis of security, rather upon transparency and auditability. Under the current scheme, the focus is on the development of e-government pertaining to identity management and e-document. Blockchain technology and its applications have never been mentioned, particularly pertaining to anti-corruption practices.

Like all other technologies, Blockchain is one of financial technologies and still new to all of us. It is very young and evolving very fast. The world is now experiencing this technology in the same way to what we all were experiencing the Internet back in the mid-1990s. There are unlimited number of challenges as we have not truly found all the applications blockchain can offer. Regulatory challenges dominate the fear of using this technology. The U.S. Securities Exchange Commission (SEC) treats blockchain and cryptocurrencies as securities and therefore all the SEC rules are applied. On the other hand, the U.S. Internal Revenue Service (IRS) treats cryptocurrencies including blockchain as property and therefore subject to tax assessment and payment. In Thailand, the Bank of Thailand has gradually and slowly recognized the use of blockchain and cryptocurrencies, but still treated under a strict regulatory control.

Conclusions and Recommendations

Since 1933, tremendous efforts have been taken by the administrative and private sectors in Thailand to fight against corruption but to no avail. The corruption perception index of Thailand has been relatively lower than the world's average and shown no sign of positive development. Because of its efficiency and effectiveness as well as transparency and auditability features, blockchain is a proven technology to minimize or eliminate corrupt practices. Like many developed countries, Thailand should seriously consider the blockchain applications.

The present Thai government and the Bank of Thailand have initiated discussions about this technology but very much hesitated to seriously learn and adopted the use of blockchain. With the fact that once the technology is implemented, effects would likely be nationwide and therefore, the learning shall be widely exercised at the public scale. The government should clearly define at the policy level beginning with the development of GaaP or government as a platform. The whole-of-government platform and peer platform models seem to be easy to develop as they are more centralized, however applications are limited. The ecosystem platform is an open and outcome-focused platform and could be suitable for Thailand. This platform provides highest efficiency and effectiveness but because of involvement of the state authorities, it could still create loopholes and flaws in matters pertaining to transparency and audit trailing. The crowdsourcing platform is widely chosen by most of global enterprises and state governments as it is an innovation-focused platform in which governments' roles are to collaborate with citizens, enterprises and entities.

Once the platform is established, all financial transactions, not limited to companies and citizens, but all state incomes and payments shall be expedited through the blockchain platform. Scandals that the underprivileged nationwide did not receive the welfare of state allowance would not be possible if all the underprivileged could receive the allowance directly without intermediary including government officials, and all transfers of allowance are transparent and can be audited in real-time. The education fund corruption could never take place. Disbursement of all national budgets to contractors contracted to provide works and services can be directly forwarded without state officials' involvement, and all related values and documents can be tracked and audited in association with the financial transactions. Payments like under-the-table and corrupt practices at the airport immigration for visa-on-arrival fees, for instance, can be visible to all and therefore prevented.

Now that all the prerequisite technologies including smartphone, cross-border connection and telecommunication, and internet have become available for blockchain, and the technology has been proven to hold a great potential to positively impact the enterprises, state government and the public at large; it is the time for Thailand to adopt the implementation of blockchain at the national scale. Time will tell if blockchain could become a true corruption killer.

References

Blockgeeks Inc. (2018). *What is blockchain technology? A step-by-step guide for beginners.* Retrieved October 13, 2018, from https://blockgeeks.com/guides/what-is-blockchain-technology/

Borrows, M., Harwich, E. & Heselwood, L. (2017). *The Future of public service identity: blockchain.* Accenture Consulting U.K., 16 pp.

Bris, A. & Cabolis, C. (2018). *IMD World Competitiveness Ranking 2018.* IMD World Competitiveness Center. p. 5, 16-37, 44-50, 279-282

Chachavalpongpun, P. (2014). Thai junta beset by corruption scandals. *The Diplomat – Asia-Pacific Magazine,* October 12, 2014. Retrieved October 24, 2018, from https://thediplomat.com/2014/10/thai-junta-beset-by-corruption-scandals/

Collak, V. (2018). Blockchain Q&A. *Forbes Magazine,* October 25, 2018. Retrieved October 25, 2018, from https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2018/10/25/blockchain-qa/#a0f449b5ef7e

EU GDPR Organization. (2018). The EU General Data Protection Regulation. Retrieved October 13, 2018, from https://eugdpr.org/

GAN Integrity. (2018). *Thailand Corruption Report – September 2018.* Retrieved October 14, 2018, from https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/thailand/

Georgieva, K. (2018). *Doing Business – Measuring Business Regulations.* World Bank. 312 pp.

Le Masson, B. & Ward, C. (2018). Government as a Platform. Accenture Consulting. Retrieved October 16, 2018, from https://www.accenture.com/us-en/insights/public-service/government-as-a-platform

Lyon, N. (2016). Norway, Sweden and Denmark say "No" to cash. *Cointelegraph – The Future of Money.* Retrieved October 20, 2018, from https://cointelegraph.com/news/cash-electronic-money-scandinavia

Macaulay, T. (2018). How government around the world are using blockchain. *IDG Computerworld.* Retrieved October 18, 2018, from https://www.computerworlduk.com/galleries/applications/how-governments-are-using-blockchain-3680393/

Ministry of Finance. (2017). Building a new National Trade Platform – A Vision for the Future of Singapore Trade. Ministry of Finance report to the Parliament and the public. 16 pp.

Office of the National Anti-Corruption Commission. (2018). Power and Duties of the National Anti-Corruption Commission. Retrieved October 12, 2018, from https://www.nacc.go.th/ewt_news.php?nid=937

O'Hernaes, C. (September 2017). Banking is necessary, banks are not. *Sbanken, Norway's first online bank.* Retrieved October 19, 2018, from https://hernaes.com/2017/09/11/banking-is-necessary-banks-are-not/

Piriyarangsan, S. (2018). The cost of corruption: Bt100 billion. Public Sector Anti-Corruption Commission (PACC). *The Nation,* September 19, 2018. p. 2A

Poomchusri, N. (2018). Blockchain and other modern tools to tackle corruption – Disrupting Corruption. Thailand's 9th National Conference on Collective Action against Corruption Conference, Bangkok. 6 pp.

Ramvi, J. (2018). Blockchain in the Nordic Model. *Blockchangers,* April 23, 2018. Retrieved October 25, 2018 from https://medium.com/blockchangers/blockchain-in-the-nordic-model-6f2deff43a5

Schwab, K. (2018). *The Global Competitiveness Report 2017-2018.* World Economic Forum. p. 317-325.

Tapscott, D. & Tapscott, A. (2016). *Blockchain Revolution.* Portfolio Publishing. 368 pp.

Trading Economics. (2018). Thailand Corruption Index 1995-2018, Trading Economics. Retrieved October 19, 2018, from https://tradingeconomics.com/thailand/corruption-rank

Transparency International. (2018). *Corruption Perceptions Index,* Transparency International Organization. Retrieved October 13, 2018, from https://www.transparency.org/research/cpi

Vilner, Y. (2018). South Korea is Cementing its Place as a Global Blockchain Leader. *Forbes Magazine,* August 23, 2018. Retrieved October 25, 2018, from https://www.forbes.com/sites/yoavvilner/2018/08/23/south-korea-is-cementing-its-place-as-a-global-blockchain-leader/#63849d579bc7

Zyskind, G., Oz, N. & Pentland, A. (2014). Decentralizing Privacy: Using Blockchain to Protect Personal Data. USA: MIT Press.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

FACTORS AFFECTING WORK-LIFE BALANCE OF WOMEN CALL CENTER AGENTS IN THE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY BUSINESS GROUP

Received: November 24, 2018
Revised: February 14, 2019
Accepted: February 15, 2019

ศยามล เอกะกุลานันต์*
Sayamon Akakulanan*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
* Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University
* Email: fsocsma@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านงาน ความฉลาดทางอารมณ์ และการปฏิบัติงานที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงกลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีผสม โดยวิธีเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง จำนวน 484 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน วิธีเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด วิธีการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง จำนวน 12 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การทำงานล่วงเวลา อายุงาน ความฉลาดทางอารมณ์ การปฏิบัติงานสามารถร่วมกันพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์ได้ร้อยละ 42.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และยังพบว่าข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

คำสำคัญ: การทำงานล่วงเวลา อายุงาน ความฉลาดทางอารมณ์ สมดุลระหว่างงานและชีวิต การปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์

Abstract

The purpose of this study was to influences of family factors, work factors, emotional intelligence and job performance on work-life balance of women call center agents in the communication technology company group. Mixed methods data collection was employed. For quantitative method, data were collected from 484 women call center agents by questionnaire. Percentage, mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis were used for data analysis. In terms of qualitative method, data were collected from women call center agents using open-ended questionnaire and from 12 women call center agents by focus group and in-depth interview. The content analysis was used to analyze the data. The quantitative results indicated that overtime, tenure, emotional intelligence and job performance could jointly predict work-life balance of women call center agents around 42.1% at statistically significance level of .001. The findings from qualitative data also support the quantitative results.

Keywords: Overtime, Tenure, Emotional Intelligence, Work-Life Balance, Job Performance, Women Call Center Agent

บทนำ

ชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากงานต่างก็มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในหลายด้าน เช่น รายได้ที่ได้มาจากการทำงานสามารถนำไปซื้ออาหาร ซื้อยา หรือซื้อบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และงานยังทำให้มีโอกาสร่วมงานกับบุคคลอื่นๆ หัวหน้า เพื่อนร่วมงาน และลูกน้อง ได้พบปะติดต่อสื่อสารกับลูกค้า จึงรู้สึกได้ถึงความมีพวกพ้อง มีกลุ่ม และมีสังคม สำหรับชีวิตครอบครัวและชีวิตส่วนตัว ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับบุคคลที่เราใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย หรือลูกๆ ที่สามารถเป็นที่พึ่งทางกายและใจ ให้คำปรึกษา สั่งสอน ตักเตือน หรือให้กำลังใจ ทำให้รู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่ามีความหมายและมีความสุข เป็นต้น แต่เนื่องจากทั้งงานและชีวิตเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กันไป จึงอาจส่งผลกระทบต่อกันได้ เช่น ทุ่มเททำงานหนักจนไม่มีเวลาที่จะดูแลตนเองและทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว หรือใช้เวลากับเรื่องส่วนตัวและครอบครัวมากเกินไปจนกระทั่งเสียงาน ดังนั้นจึงต้องมีการจัดสรรเวลาและความรับผิดชอบให้เหมาะพอดีและเกิดความสุข หากพนักงานสามารถผสมผสานชีวิตในการทำงาน ชีวิตส่วนตัว และชีวิตครอบครัวอย่างเหมาะสมจะส่งผลดีต่อตัวพนักงานเองและต่อองค์การหลายประการ (Bloom, Kretschmer & Reenen, 2006) ต่อพนักงาน เช่น เครียดน้อยลง สุขภาพดี ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย พฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพลดลง เกิดความผูกพันและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ รวมทั้งมีความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง (Duxbury & Higgins, 2001,15; Hudson Initiative, 2005,12) ผลดีต่อองค์การ เช่น ช่วยลดต้นทุนการจ้างงาน ลดการขาดงาน ลดอัตราการลาออก และลดอุบัติเหตุ พนักงานมีความตั้งใจในการทำงานมากขึ้น และมีความจงรักภักดีต่อองค์การ (Forsyth & Polzer-Debruyne, 2007) องค์การได้ผลิตผลที่มีประสิทธิภาพ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Hudson Initiative, 2005) องค์การในปัจจุบันจึงพยายามค้นหายุทธวิธีในการบริหารจัดการที่ทำให้พนักงานเกิดความสมดุลระหว่างงานและชีวิตไปพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านผลผลิตและด้านกำไรให้กับองค์การ (Barber, Grawitch, & Maloney, 2016, p.111)

การสร้างให้งานและชีวิตมีความสมดุลไปพร้อมๆ กันนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งปัจจัยด้านองค์การและปัจจัยส่วนบุคคล (ศิรภัสสร วงศ์ทองดี, 2552) จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ ที่พบว่าพนักงานที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูงจะมีความสมดุลระหว่างงานและชีวิตสูงไปด้วย (ขนิญร์นัสท์ อินทุลักษณ์ และ อารีย์วรรณ อ่วมตานี, 2557; Sharma, 2014) นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านงานพบว่ามีอิทธิพลโดยตรงต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต ดังเช่นงานของ Albertsen et al. (2008) ที่ศึกษาพบว่าในกลุ่มพนักงานหญิง จำนวนชั่วโมงการทำงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า ชั่วโมงการทำงานที่ไม่ได้มาตรฐานมีอิทธิพลทางลบต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตเช่นกัน งานวิจัยของ Barik (2017) ศึกษาสมดุลระหว่างงานและชีวิตของครูหญิงของโรงเรียนเอกชนและรัฐบาลในเขตไรปูร์ ประเทศอินเดียที่สมรสแล้วพบว่าครูมีสมดุลระหว่างงานและชีวิตอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากปริมาณงานและชั่วโมงการทำงานที่มีมากเกินไป ในงานวิจัยของ Kshirsagar & Kadam (2012) มีการศึกษาผลกระทบของรายได้ที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของพนักงานมีฝีมือและกึ่งฝีมือในบริษัทขนส่งที่ตั้งอยู่ในมุมไบและนาวี ประเทศอินเดีย พบว่ารายได้มีผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต งานวิจัยของ Bhandari & Soni (2015) พบว่าพนักงานธนาคารบาโรดา เมืองอุทัยปุระ ประเทศอินเดียที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 7 ปีมีความพึงพอใจต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตลดลง เนื่องจากองค์การไม่ยืดหยุ่นให้พนักงานได้ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องของครอบครัว และการศึกษาของ Barik (2017) พบว่าครูหญิงที่สมรสแล้วนั้นเลือกทำงานในโรงเรียนใกล้บ้านเพื่อประหยัดเวลาในการเดินทางและใช้เวลากับครอบครัวหรือเพื่อนได้มากขึ้น เป็นต้น

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยรวมถึงเหตุผลต่างๆ ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านงาน ความฉลาดทางอารมณ์ และการปฏิบัติงานมีอิทธิพลหรือไม่ อย่างไรต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต ทั้งนี้สนใจที่จะศึกษากับเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากมีลักษณะงานที่ต้องเผชิญกับสภาพการทำงานเสี่ยงต่อการ

เกิดปัญหาด้านสมดุลระหว่างงานและชีวิต เพราะต้องทำงานล่วงเวลา ทำงานในวันหยุด ทำงานในช่วงกะกลางคืน พักผ่อนไม่ได้เต็มที่และไม่เป็นเวลา ทำให้ไม่สามารถจัดสรรเวลาให้กับชีวิตส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากงานได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งต้องอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นระยะเวลาที่ยาวนานและต่อเนื่องเพื่อหาข้อมูลให้กับผู้รับบริการที่มีจำนวนมาก และในขณะปฏิบัติงานต้องใช้อุปกรณ์หูฟังเกือบตลอดเวลา เสี่ยงต่อปัญหาทางสุขภาพ และส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์และองค์การในอนาคตอย่างแน่นอน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากับเจ้าหน้าที่เป็นเพศหญิง ด้วยเหตุที่ว่า เกือบทั้งหมดของงานในตำแหน่งนี้เป็นเพศหญิง ประกอบกับในสังคมไทยเพศหญิงเป็นเพศที่มีแนวโน้มที่ยังต้องรับผิดชอบหรือมีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลคนในครอบครัว ความเสี่ยงการขาดสมดุลระหว่างงานและชีวิตจึงมีมากกว่าเพศชาย

โดยผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจะช่วยเพิ่มความชัดเจนในเชิงวิชาการ สะท้อนถึงคุณค่าของการส่งเสริมให้บุคคลรักษาสมดุลระหว่างงานและชีวิตอย่างเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านครอบครัว (สถานภาพสมรส สถานภาพการมีบุตร) ปัจจัยด้านงาน (อายุงาน การทำงานเป็นกะ การทำงานล่วงเวลา รายได้ ระยะเวลาในการเดินทางระหว่างที่พักกับที่ทำงาน) ความฉลาดทางอารมณ์ และผลการปฏิบัติงานที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มบริษัทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สมดุลระหว่างงานและชีวิต

สมดุลระหว่างงานและชีวิตเป็นการประเมินตนเองถึงความเหมาะสมของชีวิตการทำงานและการทำกิจกรรมส่วนตัว (Brough et al., 2014) เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจในบทบาทที่บุคคลมีต่อการทำงานและต่อครอบครัวว่าเหมาะสมตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ (Quick & Tetrick, 2011) เป็นความสามารถในการทำกิจกรรมในงานและกิจกรรมของชีวิตส่วนของตนได้ตามวิถีปกติ (Brough et al., 2014) เกิดเป็นความรู้สึกพึงพอใจและปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดีทั้งในที่ทำงานและที่บ้าน (Clark, 2000 cited in Kaiser, Ringlstetter, Eikhof, & Cunha, 2011) ในการวิจัยครั้งนี้ประเมินสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง 3 ด้าน ตามแนวคิดของ Greenhaus, Collins, & Shaw (2003) ได้แก่ 1) สมดุลด้านเวลา (time balance) 2) สมดุลด้านความผูกพันทางจิตใจ (involvement balance) และ 3) สมดุลด้านความพึงพอใจ (satisfaction balance)

ความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะรู้อารมณ์ตนเองและผู้อื่น เพื่อที่จะจัดการอารมณ์ต่างๆ กระตุ้นแรงจูงใจของตนเอง รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นและจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (Goleman, 1995 cited in Lunenburg, 2011, 2) และยังเป็นความสามารถในการให้เหตุผลเกี่ยวกับอารมณ์เพื่อเสริมสร้างความคิด เข้าใจอารมณ์และกระบวนการของอารมณ์ คิดใคร่ครวญและควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดี เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางอารมณ์และทางปัญญา (Mayer, Salovey, & Caruso, 2004) Singh (2004) ได้สรุปแนวคิดของ Goleman (1995, 1998) ซึ่งแบ่งความฉลาดทางอารมณ์เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การตระหนักในตนเอง (self awareness) 2) การควบคุมตนเอง (self-regulation) 3) แรงจูงใจในตนเอง (self-motivation) 4) การเอาใจใส่ (empathy) และ 5) ทักษะทางสังคม (social skills)

การปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงาน (job performance) หมายถึง พฤติกรรมของพนักงานที่สนับสนุนให้องค์การบรรลุในเป้าหมาย (Cambell, 1990 cited in Jex & Britt, 2008) โดย Butler (2004) แบ่งประเมินการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์เป็น 9 ด้าน ได้แก่ 1) ความอดทน (patience) 2) การสร้างความมั่นใจ (assertiveness) 3) ความละเอียดถี่ถ้วน (thoroughness) 4) ความกระตือรือร้น (enthusiasm) 5) ความรับผิดชอบ (responsibility) 6) ความรู้ด้านเทคนิค (technical knowledge) 7) ความเข้าอกเข้าใจ (empathy) 8) การติดต่อสื่อสาร (communication) และ 9) การทำงานภายใต้แรงกดดัน (ability to work well under pressure)

ชั่วโมงการทำงานหรือการทำงานเป็นกะกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

ชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นก่อให้เกิดผลดีกับพนักงาน ช่วยให้พนักงานตอบสนองต่อการสร้างความสมดุลระหว่างงานและชีวิต (Thomson, 2008) จากการศึกษาของ Albertsen et al. (2008) พบว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มพนักงานหญิง แต่ก็ยังพบงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าการมีตารางการทำงานที่มากจะมีเกี่ยวข้องกับการมีสมดุลระหว่างงานและชีวิต เนื่องจากมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาร่วมเกี่ยวข้องด้วย เช่น ค่าตอบแทนการทำงานเปลี่ยนกะ เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Shagcaliyeva & Yazdanifard (2014) พบเช่นกันว่าปัจจุบัน ชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญในองค์การ โดยองค์การที่กำหนดให้ชั่วโมงการทำงานมีความยืดหยุ่นได้จะส่งผลดีต่อทั้งพนักงานและนายจ้าง ให้ผลผลิตที่ดีกว่าและองค์การจะได้กำไรที่มากกว่า

ความฉลาดทางอารมณ์กับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

Sharma (2014) ศึกษาบทบาทของความฉลาดทางอารมณ์ต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานอยู่และไม่ได้ทำงาน ในกลุ่มอาชีพคุณครู นักธุรกิจ นักวิทยาศาสตร์ นักสังคมสงเคราะห์และนักการเมือง กรณีศึกษาในเมือง Sidhi พบว่าหากพนักงานมีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีสมดุลระหว่างงานและชีวิตสูงเช่นกัน

การปฏิบัติงานกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

เรื่องการปฏิบัติงานมักเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับชีวิตส่วนต่างๆ ของคนทำงาน หากสามารถปฏิบัติงานได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ปรับตัวได้ งานสำเร็จเสร็จเร็ว ชีวิตส่วนอื่นๆ ก็น่าจะไม่มีปัญหาอะไร งานวิจัยที่ยืนยันสนับสนุนความคิดนี้ เช่น งานวิจัยของ ขนิญร์นัสท์ อินทุลักษณ์ และ อารีย์วรรณ อ่วมตานี (2557) ได้ศึกษาความหมายของสมดุลระหว่างงานและชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลเอกชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการบันทึกเทป ร่วมกับการสังเกตและการบันทึกภาคสนาม ผลการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่า การที่พยาบาลมีความสุขในงานจะส่งเสริมให้เกิดสมดุลชีวิตกับงานได้ พยาบาลที่มีความอดทน มีความเข้าใจ และเรียนรู้เร็ว เพื่อทำให้ตนเองสามารถปฏิบัติงานพยาบาลในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยและผู้รับบริการได้อย่างมั่นใจ ผู้ป่วยปลอดภัย เกิดความประทับใจในการบริการ จะเกิดเป็นความสุขและนำมาซึ่งสมดุลระหว่างงานและชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิศาชล โทแก้ว สุธนา บุญเหลือ และ ภูริศร์ พงษ์เพียจันทร์ (2557) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสมดุลชีวิตในการทำงานกับผลการปฏิบัติงานของผู้จัดการแผนกต้อนรับส่วนหน้าธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสมดุลระหว่างงานและชีวิตด้านความยืดหยุ่นในการทำงานและด้านการส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานโดยรวม เนื่องจากการจัดสรรเวลาที่ใช้ในการทำงานและเวลาที่ให้กับครอบครัวที่เหมาะสม มีเวลาส่วนตัวเพื่อพักผ่อนและทำกิจกรรมอื่นๆ ทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ซึ่งส่งเสริมให้เกิดสมดุลระหว่างงานและชีวิตของพนักงาน

สถานภาพสมรสกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

Panisoara & Serban (2013) ได้ศึกษาผลกระทบของสถานภาพสมรสที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตเพื่อให้องค์การสามารถเข้าใจและใช้นโยบายสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับพนักงานได้อย่างเหมาะสม โดยแบ่งพนักงานออกเป็น 4 กลุ่มตามสถานภาพสมรส ได้แก่ ไม่แต่งงาน แต่งงานแต่ไม่มีบุตร แต่งงานแล้วมีบุตรอายุต่ำกว่า 18 ปี และแต่งงานแล้วมีบุตรอายุมากกว่า 18 ปี ไม่พบความแตกต่างของสมดุลระหว่างงานและชีวิตระหว่างพนักงานทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งไม่เป็นไปตามการวิจัยก่อนหน้าที่พบว่าพนักงานที่แต่งงานและมีบุตรมีสมดุลระหว่างงานและและชีวิตน้อยกว่าพนักงานที่แต่งงานและไม่มีบุตร การศึกษานี้ไม่ได้เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติกับพนักงานเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับนายจ้างด้วย นายจ้างควรดูแลหรือให้การสนับสนุนสมดุลระหว่างงานและชีวิตของพนักงานทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เพียงแต่พนักงานที่แต่งงานและมีบุตรแล้วเท่านั้น

สถานภาพการมีบุตรกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนที่มีครอบครัวและมีบุตรแล้วคือการให้เวลาใส่ใจ อบรม เลี้ยงดูบุตรของตนให้มีพัฒนาการที่ดีในด้านต่างๆ ซึ่งหน้าที่นี้เป็นหน้าที่ที่สำคัญและต้องใช้เวลา หากต้องทำหน้าที่นี้ควบคู่ไปกับหน้าที่การงานอื่นด้วย อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสมดุลระหว่างงานและชีวิตได้ เช่นการศึกษาของ Barik (2017) ศึกษาสมดุลระหว่างงานและชีวิตของครูหญิงที่สมรสแล้วของโรงเรียนเอกชนและรัฐบาลในเขตไรปูร์ ประเทศอินเดีย พบว่าครูขาดความสุขกับมีสมดุลระหว่างงานและชีวิต เนื่องจากปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงาน เช่น ปริมาณงาน ชั่วโมงการทำงาน ซึ่งครูมีความพยายามอย่างมากที่จะจัดการสมดุลระหว่างงานและชีวิตให้มีประสิทธิภาพ โดยการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมต่างๆ บริหารจัดการเวลาที่บ้านและที่โรงเรียน รวมทั้งการขอการสนับสนุนจากคนในครอบครัว ในทำนองเดียวกัน Mattessich, Shea, & Whitaker-Worth (2017) ได้ศึกษาสมดุลระหว่างงานและชีวิตของแพทย์ผิวหนังโดยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การลาคลอด และความสำเร็จในอาชีพ พบว่ามีบุตรในขณะที่เป็นแพทย์ประจำบ้าน 51% แม้จะพบอุปสรรคต่อการคลอดบุตร รวมถึงการลาคลอด รับผิดชอบงานได้น้อยกว่าเพื่อนร่วมงาน มีเวลาและความส่วนตัวไม่เพียงพอในการให้นมบุตร และขาดการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ตึงเครียด โดยแพทย์จะเพิ่มความสมดุลให้กับตนเองโดยการจ้างคนงานเพื่อช่วยงานบ้าน การทำงานนอกเวลา หรืออาศัยการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว

อายุงานกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

Sturges & Guest (2004) ศึกษาความสัมพันธ์ของสมดุลระหว่างงานกับชีวิต ความขัดแย้งระหว่างงานกับชีวิต ชั่วโมงการทำงาน และความผูกพันต่อองค์การของพนักงานองค์การขนาดใหญ่ในสหราชอาณาจักร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาจะถูกดึงเข้าไปในสถานการณ์ที่ทำงานเป็นเวลานานและได้ประสบการณ์มากขึ้น ซึ่งเพิ่มความไม่พึงพอใจในสมดุลระหว่างงานและชีวิต จำนวนชั่วโมงการทำงานเพิ่มขึ้นด้วยอายุงาน และอายุงานเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในงานและชีวิตมากขึ้น ความเชื่อที่ว่านายจ้างไม่รักษาสัญญาและความคาดหวังเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานและปริมาณงาน โดยพนักงานกล่าวว่าไม่ใช่สถานการณ์ที่เตรียมรับมือหรือทนตลอดไป และผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นอีกว่ายิ่งนานพนักงานก็ยิ่งขาดสมดุลระหว่างงานและชีวิตมากขึ้นเท่านั้น ในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของ Bhandari & Soni (2015) ที่พบว่า พนักงานที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 7 ปี มีความพึงพอใจต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตลดลง เนื่องจากองค์การไม่ยืดหยุ่นให้กับพนักงานได้ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องของครอบครัว

ระยะเวลาในการเดินระหว่างที่พักกับที่ทำงานกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

Hill, Hawkins, Ferris, & Weitzman (2004) ศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่ในการทำงานต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต พบว่า การรับรู้ความยืดหยุ่นมีความเกี่ยวข้องกับสมดุลระหว่างงานและชีวิตในทางที่ดีขึ้นและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อพนักงานที่มีบุตร เนื่องจากทำให้พนักงานสามารถดูแลและจัดการครอบครัวได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และลดความรู้สึกเครียดของพนักงานได้ เช่นเดียวกับ Barik (2017) ที่พบว่าครูหญิงที่แต่งงานแล้วนั้นเลือกที่จะทำงานที่โรงเรียนใกล้บ้านเพื่อประหยัดเวลาในการเดินทางและใช้เวลานั้นกับครอบครัวหรือเพื่อนได้มากขึ้น

รายได้กับสมดุลระหว่างงานและชีวิต

Kshirsagar & Kadam (2012) ศึกษาผลกระทบของรายได้ที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของพนักงานมีฝีมือและกึ่งฝีมือในบริษัทขนส่งในมุมไบและนาวี ประเทศอินเดีย พบว่า รายได้มีผลต่อดุลชีวิตทำงาน โดยอธิบายว่าผู้ที่มีรายได้สูงมีกำลังซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับตนเองได้ สามารถรับประทานอาหารในร้านอาหารที่นอกบ้าน และช้อปปิ้งในห้างสรรพสินค้าซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยลดเวลาในการทำสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดสมดุลระหว่างและชีวิต

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

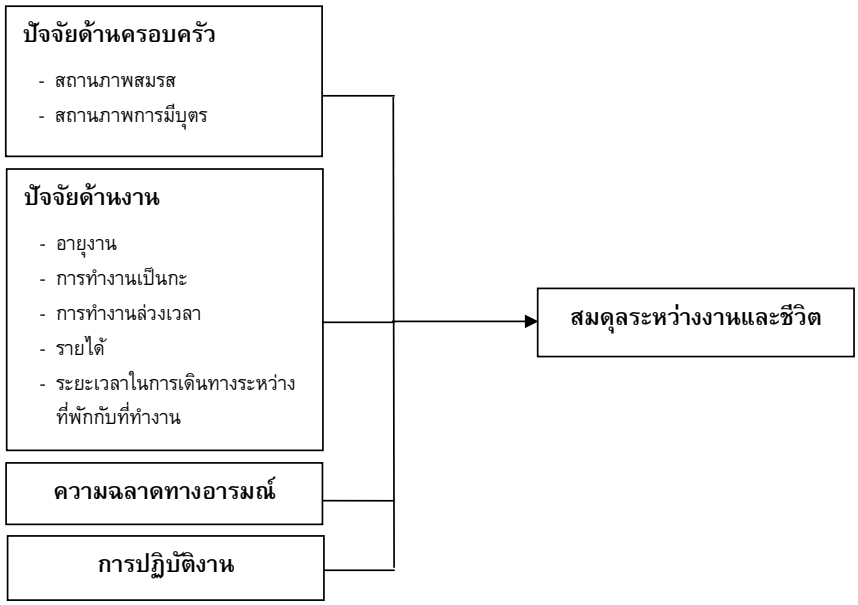

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านครอบครัว (สถานภาพสมรส สถานภาพการมีบุตร) ปัจจัยด้านงาน (อายุงาน การทำงานเป็นกะ การทำงานล่วงเวลา รายได้ ระยะเวลาในการเดินทางระหว่างที่พักกับที่ทำงาน) ความฉลาดทางอารมณ์ และผลการปฏิบัติงานสามารถร่วมพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlation research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีผสม (mixed methods data collection) วิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพที่นำมาสนับสนุนและใช้อภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณ วิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มบริษัทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) 29 แห่ง (ตามรายชื่อบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ข้อมูล ณ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2560) จำนวน 8,890 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบขนาดของประชากรกับตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ

Krejcie and Morgan (1970, 608 อ้างใน วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2553, 39-40) ได้เท่ากับ 367 คน แต่เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดเพิ่มเป็น 500 คน จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยเลือกบริษัทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) 4 แห่งจากแบบเจาะจง แล้วจึงสุ่มเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงจากแต่ละบริษัทด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามสัดส่วนของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงแยกตามเขต/ศูนย์ จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) เพื่อให้ได้จำนวนเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงครบตามขนาดที่ต้องการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป (อายุ วุฒิการศึกษา ภูมิลำเนา สถานภาพสมรส สถานภาพการมีบุตร รายได้ อายุงาน การทำงานเป็นกะ การทำงานล่วงเวลา ระยะเวลาในการเดินทางระหว่างที่พักกับที่ทำงาน และโรคประจำตัว) 2) แบบสอบถามวัดสมดุลระหว่างงานและชีวิต เป็นการประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านเวลา ด้านความผูกพันทางจิตใจ และด้านความพึงพอใจ จำนวน 17 ข้อ ตามแนวคิดของ Greenhaus, Collins, & Shaw (2003) เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ จริงน้อยที่สุด ไปจนถึง จริงมากที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .949 3) แบบสอบถามวัดการปฏิบัติงาน เป็นการประเมิน 9 ด้าน คือ ความอดทน การสร้างความมั่นใจ ความละเอียดถี่ถ้วน ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ ความรู้ด้านเทคนิค ความเข้าอกเข้าใจ การติดต่อสื่อสาร และการทำงานภายใต้แรงกดดัน (ค่าความเชื่อมั่นรายด้านเท่ากับ .902, .890, .929, .876, .822, .924, .905, .926 และ .895 ตามลำดับ) จำนวน 47 ข้อ ตามแนวคิดของ Butler (2004) เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ เป็นตัวฉันน้อยที่สุด ไปจนถึง เป็นตัวฉันมากที่สุด และ 4) แบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการประเมิน 5 ด้าน คือ การตระหนักในตนเอง การควบคุมตนเอง แรงจูงใจในตนเอง การตระหนักทางสังคม และทักษะทางสังคม จำนวน 52 ข้อ เป็นของ Singh (2004) ที่ศึกษาตามทฤษฎีของ Goleman (1995, 1998) เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ เป็นตัวฉันน้อยที่สุด ไปจนถึง เป็นตัวฉันมากที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .966

3. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) กับเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงรวม 12 คน (พิจารณาเลือกแบบเจาะจงตามความเหมาะสม) และโดยแบบสอบถาม (คำถามปลายเปิด) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 484 คน มีอายุเฉลี่ย 30.59 ปีโดยมีอายุอยู่ระหว่าง 31 – 35 ปีมากที่สุด เกือบทั้งหมดเรียนจบปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 96.9 มีภูมิลำเนาอยู่ที่ต่างจังหวัดร้อยละ 65.4 ยังโสด คิดเป็นร้อยละ 70.2 และยังไม่มีบุตรคิดเป็นร้อยละ 74.0 มีรายได้ร้อยละ 75.4 อยู่ในช่วงต่ำกว่า 30,000 บาท/เดือนมากที่สุด อายุงานเฉลี่ย 5.86 ปี และอายุงานมากที่สุดน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.2 ต้องทำงานเป็นกะร้อยละ 93.6 ใช้เวลาเดินทางระหว่างที่พักและที่ทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 นาที ร้อยละ 67.6 และต้องทำงานล่วงเวลาถึงร้อยละ 85.3

ผลจากการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานของตัวแปรพบว่าเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงมีสมดุลระหว่างงานและชีวิตโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.74 ถึง 3.90) มีการปฏิบัติงานโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.71 ถึง 3.94) และมีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.60 ถึง 3.83)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ตัวแปรอิสระ	b	SE b	Beta	t	p
การทำงานล่วงเวลา	-.151	.062	-.087	-2.447	.015
อายุงาน	-.015	.005	-.106	-2.982	.003
ความฉลาดทางอารมณ์	.526	.062	.378	8.523	.000
การปฏิบัติงาน	.410	.054	.338	7.543	.000
ค่าคงที่ (a) (Constant) = .407					
$R = .653$ $R^2 = .426$ R^2 Adj = .421 $F_{overall} = 88.851$ p = .000					

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การทำงานล่วงเวลา อายุงาน ความฉลาดทางอารมณ์ และการปฏิบัติงานสามารถร่วมกันพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (F = 88.851, p = .000) โดยปัจจัยทั้งหมดดังกล่าวสามารถร่วมกันพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตได้ร้อยละ 42.1 (R2adj = .421) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .653 ส่วนสถานภาพสมรส สถานภาพการมีบุตร การทำงานเป็นกะ ระยะเวลาเดินทางระหว่างที่พักกับที่ทำงาน และรายได้นั้น พบว่า ไม่สามารถร่วมพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง สามารถเขียนสมการถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐานดังนี้

สมดุลระหว่างงานและชีวิต =.378 (ความฉลาดทางอารมณ์) + .338 (การปฏิบัติงาน)
-.087 (การทำงานล่วงเวลา) -.106 (อายุงาน)

อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ การปฏิบัติงานอายุงาน และการทำงานล่วงเวลาสามารถร่วมกันพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงกลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงสนับสนุนสมมติฐานเพียงบางส่วน

ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต หากเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะทำให้งานและชีวิตมีความสมดุลสูงตามไปด้วย เนื่องจากบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีลักษณะที่สำคัญคือ ตระหนักรู้ในอารมณ์และอารมณ์ สามารถควบคุมจัดการอารมณ์ของตนให้แสดงออกอย่างเหมาะสม ใช้สติในการจัดการและควบคุมอารมณ์ของตน อีกทั้งยังมีความใส่ใจและเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับคนรอบข้าง มีเป้าหมายในชีวิตและมีแรงจูงใจที่จะดำเนินชีวิตไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ ส่งผลให้สามารถบริหารจัดการงานที่รับผิดชอบให้สำเร็จได้ด้วยดี และเมื่อสามารถจัดการชีวิตการทำงานได้อย่างลงตัวแล้ว หน้าที่อื่นๆ ของชีวิต เช่น หน้าที่ทางครอบครัว ชีวิตส่วนตัว ก็สามารถแบ่งสรรและจัดการได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านการให้บริการลูกค้าทางโทรศัพท์ซึ่งเป็นงานที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มาขอรับบริการที่มีความแตกต่างหลากหลายเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ภาวะเช่นนี้มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดความอ่อนล้าทางร่างกายและเกิดความเครียดได้ง่าย ดังนั้นการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้แสดงออกต่อผู้รับบริการในทางที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งกับตำแหน่งหน้าที่นี้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sharma (2014) ที่ศึกษาถึงบทบาทของความฉลาดทางอารมณ์ในการสนับสนุนสมดุลระหว่างงานและชีวิต พบว่าพนักงานที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีสมดุลระหว่างงานและชีวิตสูงเช่นกัน นอกจากนี้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากคำถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ โดยเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงเห็นว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสมดุล

ระหว่างงานและชีวิตด้านความพึงพอใจ ดังคำพูดของเจ้าหน้าที่ท่านกล่าวว่า *"ไม่รู้สึกกดดันเลย รู้สึกว่าไปทำงานแล้วก็ต้อง Happy กับงาน ก็คิดว่าเราต้องเจอแบบนี้ทุกวัน เราทำงานตรงนั้นให้จบไป ไม่เก็บเอามาคิดก็ปล่อยวางไป"*

อีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่พยากรณ์หรือมีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคือ การปฏิบัติงานบุคคลที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์ได้ดี มีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์และบริการเป็นอย่างดี สามารถแก้ปัญหาให้กับผู้รับบริการได้รวดเร็วจนเกิดความประทับใจมีรับผิดชอบอดทน กระตือรือร้น และมีทักษะการติดต่อสื่อสารที่ดี ซึ่งส่งเสริมให้บริหารจัดการงานให้สำเร็จในเวลาที่กำหนด สามารถแบ่งเวลาไปทำหน้าที่ส่วนอื่นๆ ของชีวิตได้อย่างเพียงพอ โดยผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของขนิญร์นัสท์ อินทุลักษณ์ และ อารีย์วรรณ อ่วมตานี (2557) ที่พบว่าพยาบาลที่มีความอดทน มีความเข้าใจเรียนรู้เร็ว เพื่อทำให้ตนเองสามารถปฏิบัติงานพยาบาลในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยและผู้รับบริการได้อย่างมั่นใจ ผู้ป่วยเกิดปลอดภัย เกิดความประทับใจในการบริการ และยังสามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้ดีจะสามารถสร้างสมดุลระหว่างระหว่างงานและชีวิตให้กับตนเองได้ จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นยืนยันเช่นกันว่า ปัจจัยด้านภาระงานและหน้าที่ในการปฏิบัติงานมีผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต เนื่องจากการที่มีลูกค้าที่โทรเข้ามาขอรับบริการจำนวนมาก แต่ละคนต้องการให้เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะลูกค้าที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในขณะเดียวกันยังได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลกลุ่มลูกค้ากลุ่มอื่นๆ เพิ่มเติม ทำให้ต้องใช้เวลาในการสะสางงานให้เสร็จ ซึ่งมีผลต่อการแบ่งเวลาไปทำธุระส่วนตัว การพักผ่อน ปัญหาสุขภาพ และแบ่งเวลาเพื่อพบปะเพื่อนฝูง เช่นเจ้าหน้าที่สามท่านให้ข้อมูลว่า *"งานต้องเร่งมาก แถมยังต้องเรียน e-learning ด้วย อะไรก็เร่งไปหมด แล้วยังต้องปรับตัวกับการรับสายที่เข้ามาทั้งบุคคลและบริษัทด้วย" "เพื่อนๆ มีเจอบ้าง นานๆ ที ต่างคนต่างยุ่ง ยิ่งช่วงนี้งานเยอะ เพื่อนก็อยู่ไกลด้วย" "เสาร์อาทิตย์ไม่ได้หยุดเลย วันหยุดไม่ได้ fix จริงๆ ต้องไปโบสถ์เคยขอนะแต่ไม่ได้"* เป็นต้น

ผลการวิจัยยังพบอีกว่าอายุงานเป็นอีกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต โดยมีอิทธิพลทางลบ หรืออายุงานของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงยิ่งมาก สมดุลระหว่างงานและชีวิตจะน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhandari & Soni (2015) ได้ศึกษาผลของตัวแปรทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อความสมดุลในชีวิตการทำงานของพนักงานธนาคารบาโรดาเมืองอุทัยปุระประเทศอินเดีย พบว่าความพึงพอใจมีผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต โดยพนักงานที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 7 ปีมีความพึงพอใจต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตลดลงเนื่องจากองค์การไม่ยืดหยุ่นให้กับพนักงานได้ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องของครอบครัว อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบข้อสังเกตเมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ซึ่งให้ข้อมูลว่าสมดุลระหว่างงานและชีวิตของตนไม่เป็นปัญหาอะไร โดยผู้ที่ให้ข้อมูลนั้นมีอายุงานนานพอสมควรคือ 5 ปี และ 13 ปี ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่พบว่าอายุงานมากสมดุลระหว่างงานและชีวิตต่ำทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจะมีสมดุลหรือไม่สมดุลระหว่างงานละชีวิตขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้นำมาร่วมศึกษาในครั้งนี้ด้วย และค่าอิทธิพลของอายุงานที่มีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตนั้นมีค่าค่อนข้างต่ำมาก

การทำงานล่วงเวลา ที่พบว่ามีอิทธิพลทางลบ หมายถึง หากเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงต้องปฏิบัติงานล่วงเวลา สมดุลระหว่างงานและชีวิตจะลดน้อยลง มีหลักฐานทางวิชาการที่ชี้ชัดว่าชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานและต่อเนื่องกันส่งผลกระทบในทางลบต่อพนักงาน Fagan, Lyonette, Smith, & Saldaıa-Tejeda (2012) รวบรวมเอกสารเชิงวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของการบริหารจัดการเวลาการทำงานที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตรายงานว่า ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานในแต่ละวันและในแต่ละสัปดาห์เป็นปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อตารางกิจกรรมของครอบครัว และตารางกิจกรรมชีวิตส่วนตัว Albertsen et al. (2008) พบว่าชั่วโมงการทำงานที่ไม่เป็นมาตรฐานมีอิทธิพลทางลบต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตซึ่งจะพบมากในกลุ่มพนักงานเพศหญิง แต่ก็พบในงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า ตารางการ

ทำงานที่มีมากนั้นไม่เกี่ยวข้องกับสมดุลระหว่างงานและชีวิต เนื่องจากมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาร่วมเกี่ยวข้องด้วย เช่น ค่าตอบแทน การทำงานเปลี่ยนกะ เป็นต้น จึงยากที่จะกล่าวสรุปอย่างมั่นใจว่าชั่วโมงการทำงานมีผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต ในทำนองเดียวกัน Shagcaliyeva & Yazdanifard (2014) ที่ศึกษาเรื่องผลกระทบของชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นที่มีต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิต ซึ่งพบว่าในปัจจุบัน ชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญในองค์การ หากมีชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นจะส่งผลดีต่อทั้งพนักงานและนายจ้าง ทั้งพนักงานจะทำงานที่ให้ผลผลิตที่ดีกว่าและองค์การจะได้กำไรที่มากกว่า นอกจากนี้ชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นจะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสมดุลระหว่างงานและชีวิตและช่วยลดความเครียดได้ สำหรับสถานภาพสมรส สถานภาพการมีบุตร การทำงานเป็นกะ ระยะเวลาเดินทางไปกลับที่ทำงาน และรายได้นั้น ไม่พบว่า ร่วมพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิง อาจเป็นเพราะส่วนหนึ่งเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นมีสถานภาพสมรสโสดและยังไม่มีบุตร ไม่ต้องมีภาระเกี่ยวกับการดูแลครอบครัว สามีและบุตร จึงย่อมมีเวลาให้กับงานและชีวิตส่วนตัวส่วนอื่นๆ เพิ่มขึ้น และแม้ว่าในส่วนของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงที่มีครอบครัวและมีบุตรแล้วก็ไม่พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการดูแลครอบครัวและบุตรเพราะสามารถจัดการได้ โดยได้รับการช่วยเหลือจากคนในครอบครัว ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่งซึ่งกล่าวว่า"จริงๆ เรื่องลูกไม่ค่อยได้ดูแลเรื่องโรงเรียนแม่พี่ก็ช่วย แต่ช่วงปิดเทอมพี่ก็ต้องรับมาดูแลเอง พี่ไม่ได้อยู่กับแฟนแล้ว เวลาพี่ทำงานลูกก็อยู่กับคุณตาทวด เค้าจะรู้เวลาไง" ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่สถานภาพสมรสและสถานภาพการมีบุตรไม่ส่งผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่หญิงซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนของการทำงานเป็นกะและระยะเวลาในการเดินทางไปกลับที่ทำงาน ไม่พบว่ามีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากเจ้าหน้าที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกะระหว่างพนักงานด้วยกันเองในกรณีที่ต้องการหยุดงานไปทำกิจกรรมส่วนอื่นๆ ของชีวิต ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่งที่กล่าวว่า "สามารถแลกกะได้ ใครอยากทำอยากเข้าตอนไหนก็ได้ เพราะบางทีเราไม่ต้องการหยุดเหมือนออฟฟิศ เราอยากมาทำงานเสาร์อาทิตย์ สบายกว่า วันหยุดนักขัตฤกษ์ก็มีโอที มีอะไรเสริม มันเหมือนแพลนได้ จะไปนู่นนี่ จะหยุดกี่วัน เราก็มาทำแทนเวลาที่หยุดไป ก็โอเคกว่า" ในส่วนของระยะเวลาในการเดินทางไปกลับระหว่างที่พักกับที่ทำงานไม่ส่งผลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตเช่นกัน เพราะเจ้าหน้าที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การคือ มีรถตู้ให้บริการรับส่งไปกลับระหว่างที่ทำงานและที่บ้าน ดังคำพูดของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่งซึ่งกล่าวว่า "การเดินทางไกลมากขึ้น เพราะย้ายสถานที่ทำงาน แต่บริษัทมีรถตู้อำนวยความสะดวก เลยสะดวกขึ้นมาก" ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ประหยัดเวลาในส่วนของการเดินทางเวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิตมีมากขึ้น และในส่วนของรายได้เช่นกันว่าไม่มีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตเช่นกัน ซึ่งขัดแย้งกับการทบทวนวรรณกรรมที่ระบุว่ารายได้สามารถทำให้เกิดความสมดุลระหว่างงานและชีวิตได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีอายุไม่มากนัก เป็นช่วงวัยที่กำลังสร้างเนื้อสร้างตัว และส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาท ซึ่งถือว่ามีรายได้ไม่ได้สูงมากนักเมื่อเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ดังนั้นการใช้จ่ายให้กับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อช่วยลดเวลาในกิจกรรมบางอย่างเพื่อให้มีเวลาไปทำกิจกรรมอื่นๆ ของชีวิตที่เพิ่มขึ้นนั้นอาจเป็นเรื่องที่ดูฟุ่มเฟือยเกินไป แต่เห็นว่าควรนำรายได้ไปใช้กับเรื่องอื่นๆ ที่จำเป็นมากกว่า ดังนั้นรายได้จึงไม่ได้ส่งผลให้เกิดภาวะสมดุลระหว่างงานและชีวิต

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบว่าการทำงานล่วงเวลา อายุงาน ความฉลาดทางอารมณ์ และการปฏิบัติงานสามารถร่วมกันพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตของเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงได้ ดังนั้นหากต้องการให้เจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงมีสมดุลระหว่างงานและชีวิตที่ดี สามารถทำได้โดย

1. องค์การควรจัดให้มีกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ผลการปฏิบัติงาน และสมดุลระหว่างงานและชีวิตให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ องค์การควรให้มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ปฏิบัติหน้าที่หรือสร้างผลงานร่วมกันเป็นทีม จัดให้มีโครงการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ตระหนักรู้และเข้าใจในตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้องความเป็นจริงโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น ฝึกสมาธิ ฝึกสติ และฝึกวิเคราะห์ตนเอง เป็นต้น

การพัฒนาการปฏิบัติงาน องค์การควรให้มีการจัดกิจกรรมการจัดฝึกอบรมความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น การติดต่อสื่อสาร การใช้คอมพิวเตอร์ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา เป็นต้น

การส่งเสริมสมดุลระหว่างงานและชีวิต องค์การควรให้มีการจัดกิจกรรมการจัดฝึกอบรมความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการเวลา ด้านการจัดการงานและชีวิต ด้านการเผชิญและแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น กิจกรรมที่เน้นส่งเสริมให้มีความพึงพอใจ มีทัศนคติที่ดีต่องานต่อชีวิตในด้านต่างๆ และเกิดความผูกพันต่อองค์การ เป็นต้น

2. องค์การควรกำหนดนโยบายด้านการสรรหาคัดเลือกโดยนำความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน ความสามารถด้านการบริหารจัดการเวลา ความพึงพอใจ ความเต็มใจ และทัศนคติที่มีต่อการทำงานและต่อการดำเนินชีวิตในส่วนต่างๆ มาเป็นเกณฑ์ในการประกอบการพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์

3. องค์การอาจการกำหนดนโยบายการทำงานที่ยืดหยุ่นในเรื่องการทำงานล่วงเวลา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าโทรศัพท์สามารถจัดสรรเวลาให้กับชีวิตส่วนอื่นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

4. เจ้าหน้าที่ดูแลลูกค้าทางโทรศัพท์หญิงเองควรที่จะพัฒนาตนเองในด้านศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในตำแหน่งให้มากขึ้น เช่น การบริหารจัดการเวลา รวมถึงปรับตนปรับใจ และปรับพฤติกรรมเมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคที่ก่อให้เกิดความเครียด เช่น การฝึกสมาธิ การควบคุมตนเอง การพักผ่อน และการออกกำลังกาย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างงานและชีวิตของบุคลากรในสายอาชีพอื่นๆ ที่มีความเสี่ยงต่อการขาดสมดุลระหว่างงานและชีวิต เช่น พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน มัคคุเทศก์ เป็นต้น

2. ศึกษาปัจจัยอื่นๆ เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว ความสามารถด้านการบริหารเวลา ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา บุคลิกภาพ สภาวะสุขภาพ ร่วมพยากรณ์สมดุลระหว่างงานและชีวิตด้วย

3. อาจศึกษาเปรียบเทียบสมดุลระหว่างงานชีวิตระหว่างกลุ่มที่มี generation ที่ต่างกัน เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

4. อาจศึกษาเชิงลึกในกลุ่มผู้บริหาร เน้นเจาะจงในประเด็นเกี่ยวกับนโยบายขององค์การ โครงสร้างและแผนงานขององค์การ เป็นต้น เพื่อให้ได้แนวในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทขององค์การต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

ขนิญร์นัสท์ อินทุลักษณ์ และอารีย์วรรณ อ่วมตานี. (2557). การสร้างสมดุลชีวิตกับงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง. *วารสารพยาบาลทหารบก, 15*(3), 382-389.

นิศาชล โทแก้ว, สุธนา บุญเหลือ, และภูริศร์ พงษ์เพียจันทร์. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างความสมดุลชีวิตในการทำงานกับผลการปฏิบัติงานของผู้จัดการแผนกต้อนรับส่วนหน้าธุรกิจโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 33*(2), 163-172.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). *สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ศิรภัสสร วงศ์ทองดี. (2552). *การสร้างสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

Albertsen, K., Rafnsdottir, G., Grimsmo, A., Tomasson, K & Kauppinen, K. (2008). Workhours and Work-life Balance. *Scandinavian Journal of Work, Environment and Health, 5*, 14-21.

Barber, L. K., Grawitch, M. J., & Maloney, P. W. (2016). Work-life Balance: Contemporary Perspectives. In Grawitch, M. J. & Ballard, D. W. (eds.). *The Psychologically Healthy Workplace: Building a Win-win Environment for Organizations and Employees* (pp. 111-133). Washington, DC: American Psychological Association.

Barik, P. (2017). Work-Life Balance of Married Female Teachers in Government and Private Schools of Raipur, Chhattisgarh. *IOSR Journal of Humanities and Social Science, 22*(11), 38-46.

Bhandari, B. & Soni, P. H. (2015). Impact of Gender, Age and Work Experience on Satisfaction towards Work Life Balance (with Special Reference to Bank of Baroda, Udaipur). *IOSR Journal of Business and Management, 17*(3), 48-53.

Bloom, N., Kretschmer, T., & Reenen, J. V. (2006). *Work-Life Balance, Management Practices and Productivity*. Discussion Paper, Centre for Economic Performance, London School of Economics, London.

Brough, P., Timms, C., O'Driscoll, M. P., Kalliath, T., Siu, O., Sit, C., & Lo, D. (2014). Work–life Balance: A Longitudinal Evaluation of a New Measure across Australia and New Zealand workers. *The International Journal of Human Resource Management, 25*(19), 2724-2744.

Butler, D. L. (2004). *Bottom-Line Call Center Management Creating a Culture of Accountability and Excellent Customer Service.* Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.

Duxbury, L., & Higgins, C. (2001). *Work-life Balance in the New Millennium: Where are we? Where do we need to go?* CPRN Discussion Paper, no. 1/12 (Ottawa, ON: Canadian Policy Research Networks, October 2001), website: http://www.cprn.org.

Fagan, C., Lyonette, C., Smith, M., & Salda๑a-Tejeda, A. (2012). *The Influence of Working Time Arrangements on Work-life Integration or "Balance": A Review of the International Evidence.* Geneva: International Labour Office.

Forsyth, S., & Polzer-Debruyne, A. (2007). The Organizational Pay-offs for Perceived Work–life Balance Support. *Asia Pacific Journal of Human Resources, 45*(1), 113-123.

Greenhaus, J. H., Collins, K. M., & Shaw, J.D. (2003). The Relation between Work-Family Balance and Quality of Life. *Journal of Vocational Behavior, 63,* 510-531.

Hill, E. J., Hawkins, A. J., Ferris, M., & Weitzman, M. (2004). Finding an Extra Day a Week: The Positive Influence of Perceived Job Flexibility on Work and Family Life Balance. *Family Relations, 50,* 49-58.

Hudson. (2005). The Case for Work Life Balance: Closing the Gap Between Policy and Practice, 20:20 Series. Hudson Global Resources.

Jex, S. M., & Britt, T. W. (2008). *Organizational Psychology* (2nd ed). New Jersey: John Wiley & Sons.

Kaiser, S., Ringlstetter, M. J., Eikhof, D. R., & Cunha, M. P. (eds.). (2011). *Creating Balance?: International Perspectives on the Work-Life Integration of Professionals.* Heidelberg: Springer.

Kshirsagar, V. S. and Kadam, A. S. (2012). Impact of Shift Timings and Income on Work Life Balance of Employees in Shipping Organization. *International Journal of Science and Research (IJSR) IJSR* (Online). 2319-7064.

Lunenburg, F. C. (2011). Emotional Intelligence in the Workplace: Application to Leadership. *International Journal of Management, Business, and Administration, 14*(1), 1-6.

Mattessich, S., Shea, K., & Whitaker-Worth, D. (2017). Parenting and Female Dermatologists' Perceptions of Work-life Balance. *International Journal of Women's Dermatology, 3,* 127-130.

Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry, 15*(3), 197-215.

Panisoara, G. & Serban, M. (2013). Marital Status and Work-Life Balance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences,* 78, 21-25.

Quick, J. C., & Tetrick, L. E. (2011). *Handbook of occupational health psychology* (2nd ed). Washington, D.C.: American Psychological Association.

Shagvaliyeva, S., & Yazdanifard, R. (2014). Impact of Flexible Working Hours on Work-Life Balance. *American Journal of Industrial and Business Management, 4,* 20-23.

Sharma, L. N. (2014). Emotional Intelligence as Correlate to Work Life Balance (A Case Study of Sidhi MP). *Global Journal of Finance and Management, 6*(6), 551-556.

Singh, S. (2004). Development of a Measure of Emotional Intelligence. *National Academy of Psychology, 49*(2-3), 136-141.

Sturges, J. & Guest, D. (2004). Working to Live or Living to Work? Work/life Balance Early in the Career. *Human Resource Management Journal, 14*(4), 5-20.

Thomson, P. (2008). The Business Benefits of Flexible Working. *Strategic HR Review, 7*(2), 17-22.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่นที่เดินทางมาประเทศไทย

UNDERSTANDING MARKETING MIX INFLUENCING SOUVENIR PURCHASE SATISFACTION OF JAPANESE VISITORS TO THAILAND

Received: October 11, 2018
Revised: March 6, 2019
Accepted: March 25, 2019

ภควดี วรรณพฤกษ์*
Pakawadee Vanapruk*
พรทิพย์ บุญเที่ยงธรรม**
Pornthip Boontheingtham**

* อาจารย์ประจำ สาขาการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Lecturer, Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University
* Email: pakawadee.van@dpu.ac.th
** อาจารย์ประจำ สาขาการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** Lecturer, Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University
** Email: pornthip.boo@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

ชาวญี่ปุ่นเป็นชนชาติหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับการซื้อของฝากในประเทศที่ไปเยือน สำหรับประเทศไทย นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นถูกจัดว่าเป็นกลุ่มตลาดที่สำคัญรองจากจีนและมาเลเซีย ทั้งยังมีศักยภาพสูงเรื่องการจับจ่ายใช้สอย ทำให้นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นเป็นกลุ่มตลาดที่น่าสนใจสำหรับธุรกิจของฝากในประเทศไทย การศึกษาวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อของฝากโดยนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่เดินทางมาเยือนประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงซ้อน (Linear Regression) ของกลุ่มปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้มาจากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นทั้งสิ้น 413 ชุด ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ (Product) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการเลือกซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมากที่สุด จากผลการวิจัยจึงนำมาซึ่งข้อแนะนำสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนาสินค้าของฝากและการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของฝากในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด (4Ps), ความพึงพอใจ, ของฝาก, นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น

Abstract

Japanese tourists are also known for placing a significant importance on souvenir purchases. For Thai travel industry, Japanese tourists still remain as one of the most lucrative markets because of their high spending tendency which is only second to Chinese and Malaysian tourists. These two factors combine to make Japanese tourists a potential market for souvenir-related businesses in Thailand. This study examines the marketing mixes that influence the souvenir purchasing behavior of Japanese visitors to Thailand, with emphasis on purchase satisfaction. Factor and linear regression analysis were combined to analyze self-administered questionnaires from 413 Japanese visitors. The results of hypothesis testing indicated that product attributes and promotional mix have substantial influence on the overall satisfaction of Japanese souvenir buyers. From the finding, the paper suggests how Thai entrepreneurs and related organizations could improve their souvenir products and services.

Keywords: Marketing mix (4Ps), Satisfaction, Souvenir, Japanese tourists

บทนำ

ของฝากเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ในด้านหนึ่งของฝากเสมือนเป็นวัตถุที่ช่วยเก็บรักษาความทรงจำและประสบการณ์จากการเดินทางให้นักท่องเที่ยวได้ระลึกถึงเมื่อกลับคืนสู่ชีวิตประจำวัน (Gordon, 1986) ในขณะเดียวกัน การจับจ่ายซื้อของฝากถือเป็นกิจกรรมสำคัญในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยรวมได้ (Castellanos-Verdugo, Oviedo-Garcia & Vega-Vแzquez, 2017) นอกจากนี้ ของฝากยังเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวผ่านการสนทนา การได้เห็นสัญลักษณ์ และการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวนั้น (Glass, 2008; Wilkins, 2011) อีกทั้งยังเป็นช่องทางสนับสนุนให้ผู้ผลิตรายย่อยในท้องถิ่นนำเสนอสินค้าสู่นักท่องเที่ยวได้ (Holder, 1989; Huttasin, 2011)

ในกลุ่มชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทย นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจัดว่าเป็นส่วนแบ่งการตลาดที่สำคัญด้วยจำนวนการมาเยือนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในภาพรวม นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2561 โดยในปี พ.ศ. 2560 และ 2561 มีนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นเข้ามาเยือนประเทศไทยไม่ต่ำกว่าปีละ 1.5 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2558; 2559; JTB Tourism Research & Consulting Co., 2019) โดยทั่วไปแล้วนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจัดว่าเป็น "Big spender" ที่มีการใช้จ่าย ณ จุดหมายปลายทางค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวจากชาติอื่นๆ (Spears & Rosenbaum, 2012) โดยในปี พ.ศ. 2560 นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มาเยือนประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายโดยรวมสูงถึง 6.7 หมื่นล้านบาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,595.95 บาท/คน/วัน ถือว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีมูลค่าการใช้จ่ายสูง (กรมการท่องเที่ยว, 2561) ซึ่งพฤติกรรมการใช้จ่ายที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นอย่างหนึ่ง คือการให้ความสำคัญกับการซื้อของฝาก (Aoyama Happy Kenkyusho, 2017; JTB, 2014) เนื่องจากของฝากในสังคมญี่ปุ่นมีบทบาทเป็นเครื่องมือในการเข้าสังคมที่สำคัญ (Chaiklin, 2016; Kanzaki, 1997) โดยในปี 2558 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมีการใช้จ่ายกับการช็อปปิ้งและซื้อของฝากมากถึง 18% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดระหว่างพำนักในประเทศไทย (กรมการท่องเที่ยว, 2559)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย พบว่ายังมีงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นดังกล่าวค่อนข้างน้อย ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อของฝาก ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของฝากและความพึงพอใจต่อการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มาเยือนประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญอันนำไปสู่การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป และเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของฝากของไทยให้เป็นที่ต้องการแก่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภคของ Engel, Miniard และ Blackwell (EBM Model) (Blackwell, Miniard & Engel, 2006) ระบุถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคไว้ดังต่อไปนี้ 1) ปัจจัยภายนอก เช่น วัฒนธรรม ธรรมเนียมประเพณี และปัจจัยด้านสถานการณ์ 2) ปัจจัยภายใน เช่น แรงจูงใจและเหตุผลในการซื้อสินค้าและค่านิยม และ 3) ปัจจัยกระตุ้น ซึ่งแบ่งเป็นปัจจัยทางการตลาด และปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตลาดโดยตรง สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาในส่วนปัจจัยกระตุ้นทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น จึงได้นำแนวคิดเรื่องส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix) มาใช้ประกอบในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (ภาพที่ 1) โดยเลือกใช้แนวคิด 4Ps ของ McCarthy (1960) ซึ่งแจกแจงปัจจัยทางการตลาดที่สามารถกระตุ้นความต้องการซื้อและ

ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคไว้ 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ปัจจัยด้านราคา (Price) 3) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และ 4) ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดที่มีชื่อเสียง เช่น Kotler (1996) แม้ว่าภายหลังจะมีผู้นำเสนอแนวคิดต่อยอดที่เพิ่มเติมปัจจัยอื่นๆเข้าไป เช่น 7Ps หรือ 8Ps แต่ในภาพรวมแล้ว แนวคิด 4Ps ยังคงถูกใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และวางแผนธุรกิจในขั้นพื้นฐาน และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทั้งธุรกิจประเภทผลิตและธุรกิจบริการ (Hฺkansson & Waluszewski, 2005; Zineldin & Philipson, 2007)

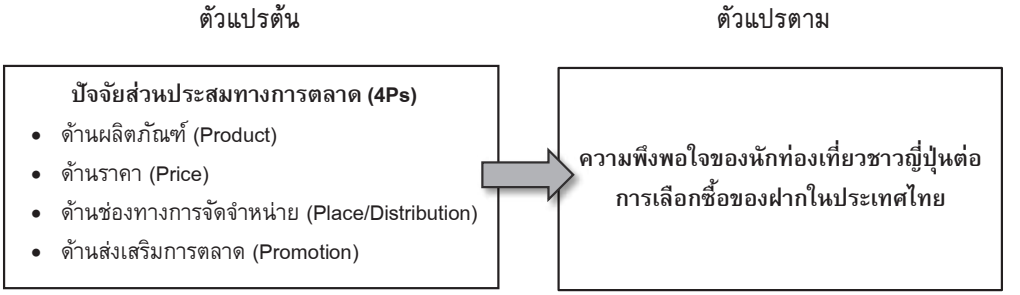

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ชาวญี่ปุ่นมีพฤติกรรมในการเลือกซื้อและบริโภคของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ แตกต่างจากชนชาติอื่นๆแม้แต่ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกด้วยกันเอง (Park, 2000) คำว่า "ของฝาก" ในภาษาญี่ปุ่นตรงกับคำว่า **お土産** (โอมิยาเกะ) ซึ่งมีรากศัพท์ในการเขียนมาจากคำว่า **土産** (โตะซัง หรือ โดะซัง) หมายความว่า "ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น" ในญี่ปุ่นสมัยโบราณมีธรรมเนียมการเรี่ยไรเงินและปัจจัยการเดินทาง (**餞別** เซ็นเบ็ทสึ) เพื่อส่งตัวแทนประจำหมู่บ้านไปสักการะศาลเจ้าสำคัญ เมื่อตัวแทนเดินทางกลับมายังหมู่บ้านก็จะนำของศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับจากศาลเจ้า (มิยาเกะ) และของขวัญอื่นๆกลับมามอบให้แก่ผู้ที่ช่วยออกเงินและปัจจัยเพื่อแสดงความขอบคุณ ต่อมาธรรมเนียมนี้ได้กลายเป็นรากฐานของธรรมเนียมการให้ของฝากของชาวญี่ปุ่นในปัจจุบัน (Kanzaki, 1997)

Suzuki (2013) และ Potts (2018) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ชาวญี่ปุ่นมักให้ความสำคัญกับการซื้อ "ของฝาก" จากการเดินทางเพื่อนำมามอบให้แก่ผู้อื่น ต่างจากในวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นการซื้อ "ของที่ระลึก"(souvenir) เพื่อใช้ระลึกถึงความทรงจำจากการเดินทาง การมอบและรับของฝากจึงเป็นส่วนหนึ่งในธรรมเนียมประเพณีของการให้ของขวัญ (gift-giving) ของชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีลักษณะการใช้ของขวัญเพื่อตอบแทนบุญคุณหรือสร้างหนี้บุญคุณใหม่ รวมถึงใช้เพื่อประกาศถึงสถานะทางสังคมของผู้ให้ในเชิงที่เกี่ยวพันกับผู้รับ เป็นที่เข้าใจกันดีในสังคมญี่ปุ่นว่า ผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและการเข้าสังคมจะต้องมีความฉลาดทั้งในการเลือกหาของฝากและการส่งมอบให้อย่างเหมาะสม ถือได้ว่าการมอบและรับของฝากเป็นการแสดงออกทางสังคม (social gesture) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง (Callans,1998; ; Nobuo, 1988; Rupp, 2003) โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นได้สรุปผลไปในทิศทางเดียวกันกับบริบทนี้ เช่น Tsujimoto, Taguchi และ Araki (2013) ได้สรุปไว้ว่า แรงจูงใจหลักในการซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่น มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อตอบแทนของขวัญที่ได้รับมา (2) เพื่อแสดงความขอบคุณ และ (3) เพื่อแสดงถึงมิตรภาพต่อผู้รับ ในขณะที่ Park (2000) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมักซื้อของฝากด้วยเหตุผลทางมารยาทสังคมมากกว่าการซื้อเพื่อแสดงถึงความเสน่หา นอกจากนี้ ผลสำรวจพฤติกรรมการซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่นโดย Asahi Group Holdings ในปี 2017 ยังพบว่า ร้อยละ 41.5 ของผู้ตอบแบบสำรวจมักซื้อของฝากให้กับเพื่อนร่วมงานและเจ้านายทุกครั้งที่เดินทางท่องเที่ยว โดยให้เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับมารยาททางสังคม เช่น "ได้รับของฝากจากเพื่อนร่วมงานบ่อยๆ จึงซื้อของมาฝากเพื่อตอบแทน" และ "การหยุดงานไปเที่ยว

เป็นการรบกวนเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ จึงคิดว่าควรจะต้องซื้อของมาฝาก" (Aoyama Happy Kenkyusho, 2017) อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในปัจจุบันเริ่มให้ความสำคัญกับการซื้อของให้ตนเองเพิ่มขึ้น โดยมีทั้งการซื้อเพื่อใช้สอยเอง เช่น สินค้าแบรนด์เนม น้ำหอม และเสื้อผ้า หรือซื้อเพื่อใช้เป็นของที่ระลึกจากการเดินทางในแบบของ "souvenir" โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพศหญิง (Kanzaki, 1997; Pigliasco, 2005; Witkowski & Yamamoto, 1991;)

ในส่วนของพฤติกรรมการซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่น ด้วยค่านิยมที่ถือว่าการมอบของฝากจากการเดินทางมีนัยยะทางสังคมที่สำคัญเทียบเท่าการมอบของขวัญ ของฝากที่สะดวกต่อการแจกจ่ายและถูกใจผู้รับทั่วๆไปจึงได้รับความนิยมที่สุด โดยสินค้าประเภทอาหาร เช่น ขนมหวาน อาหารแปรรูป และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนสินค้าที่ได้รับความนิยมรองลงมามักเป็นสินค้าที่เลือกซื้อให้แก่ผู้อื่นได้ยาก เนื่องจากมีเรื่องของรสนิยมและความชอบส่วนบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องสูง จึงเหมาะกับการซื้อเพื่อใช้เองมากกว่า ได้แก่ เสื้อผ้าและกระเป๋า งานศิลปหัตถกรรม ของประดับตกแต่งบ้าน และของใช้กระจุกกระจิก เช่น พวงกุญแจ แม่เหล็กติดตู้เย็น และที่ทับกระดาษ เป็นต้น (Maruyama, 2008; Ohashi, 2003; Rosenbaum & Spears, 2005; Tsunematsu, 2005) การสำรวจโดย Asahi Group Holdings (Aoyama Happy Kenkyusho, 2017) พบว่า ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ตั้งงบประมาณสำหรับการซื้อของฝากไว้ราว 1,000-6,000 เยน (300-1,800 บาท) ในขณะที่รายงานพฤติกรรมการจับจ่ายของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในต่างประเทศ ประจำปี 2014 โดยบริษัท JTB Corporation พบว่า เมื่อนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมีอายุเพิ่มขึ้นก็จะมีแนวโน้มในการจับจ่ายซื้อของในต่างแดนเพิ่มมากขึ้นไปด้วย สอดคล้องกับผลศึกษาการใช้จ่ายของชาวญี่ปุ่นที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังสหรัฐอเมริกาของ Jang, Bai, Hong และ O'Leary (2004) ที่พบว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่ามักจะมีปริมาณการใช้จ่ายที่สูงกว่า อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในฮาวายโดย Spears & Rosenbaum (2006) กลับพบว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มีอายุมากจะมีความสนใจในกิจกรรมช็อปปิ้งน้อยลง อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมในการประหยัดเงินมากขึ้น

สำหรับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing mix) ที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มากที่สุด กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้า ความคุ้มราคา ความเชื่อมโยงกับท้องถิ่น/ความเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์และหายาก (Ohashi, 2003; Maruyama, 2008; Tsujimoto et. al, 2013; Witkoski & Yamamoto, 1991) รูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์ (Hendry, 1995; Oka, 2008; Tsujimoto et al., 2013) ความสะดวกในการพกพา และความง่ายในการแจกจ่ายแก่ผู้รับ (Tsunematsu, 2005) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีคุณลักษณะหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการมอบเป็นของขวัญแก่ผู้อื่น นอกจากนี้แล้ว ความเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะชาวญี่ปุ่นมีค่านิยมว่าของฝากที่ดีควรเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อประจำท้องถิ่น (**名物** Meibutsu) ซึ่งเชื่อว่ามีความพิเศษและมีคุณภาพที่ดีกว่าผลิตภัณฑ์ที่หาซื้อได้โดยทั่วไป (Ashkenazi & Jacob, 2013) โดย Rupp (2003) ได้ยกตัวอย่างเรื่องของนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันจากรัฐเทกซัสที่ซื้อไวน์ชั้นดีมามอบให้แก่ชาวญี่ปุ่น แต่ผู้รับกลับไม่รู้สึกประทับใจนัก เพราะในความคิดของชาวญี่ปุ่นนั้น รัฐเทกซัสมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับคาวบอยมากกว่าเป็นแหล่งผลิตไวน์ หากนักท่องเที่ยวผู้นั้นซื้อผลิตภัณฑ์จำพวกเครื่องหนังหรือหมวกคาวบอยก็อาจจะทำให้ผู้รับชาวญี่ปุ่นประทับใจได้มากกว่า ในขณะที่งานวิจัยของ Onoda, Koshizuka และ Ohsawa (2007) พบว่ายิ่งสินค้าของฝากถูกขายอยู่ห่างจากท้องถิ่นที่เป็นแหล่งผลิตมากเท่าใด ยอดขายก็มักจะลดน้อยลง เช่น สินค้าของฝากของกรุงโตเกียวจะมียอดขายสูงที่สุดในร้านซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณกรุงโตเกียวและโดยรอบ แต่จะมียอดขายลดน้อยลงในร้านที่อยู่ห่างจากกรุงโตเกียวออกไป ข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านอกจากจะช่วยเสริมในการเป็นหลักฐานของการเดินทางแล้ว ความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นยังเป็นสิ่งที่ทำให้ของฝากมีความพิเศษและน่าดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมากขึ้นด้วย

สำหรับปัจจัยด้านช่องทางจำหน่ายและการส่งเสริมการขาย งานวิจัยที่ผ่านมาได้ตั้งข้อสังเกตว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นภายในประเทศมักซื้อของฝากจากร้านขายของฝากตามแหล่งท่องเที่ยวและภายในสถานีขนส่ง (Kanzaki, 1997; Onoda et al., 2007) ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่เดินทางไป

ต่างประเทศจะนิยมจับจ่ายซื้อของจากร้านค้าปลอดภาษีทั้งในและนอกสนามบิน (Rosenbaum & Spears, 2005; Witkowski & Yamamoto, 1991) ห้างสรรพสินค้า (Kim, Timothy & Hwang, 2011) ร้านค้าประเภท outlet และตลาดนัดของใช้/สินค้ามือสอง (Spears & Rosenbaum, 2012) งานวิจัยของ Shimohata, Miki, Hosono และ Tachibana (2012) พบว่าการบริการของพนักงานเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นใช้เวลาอยู่ในร้านค้านานขึ้นและเพิ่มโอกาสที่จะซื้อของฝากจากร้านนั้น ยกตัวอย่างเช่น การมีบริการน้ำชาและมุมสำหรับนั่งพัก และการเข้าไปแนะนำสินค้าอย่างเหมาะสม ส่วนงานวิจัยของ Kim et al. (2011) เกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อของของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศเกาหลี พบว่าลักษณะของสินค้าที่วางขาย ราคา และบรรยากาศของร้าน เป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นใช้พิจารณาในการเลือกร้านค้า

เนื่องจากงานวิจัยที่ศึกษาอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดต่อพฤติกรรมการซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่นยังมีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงทำการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาพฤติกรรมการของนักท่องเที่ยวชาติอื่นๆเพิ่มเติมด้วย Swanson (2004) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ของฝากและร้านขายของฝากที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ พบว่าในส่วนของร้านขายของฝาก นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับทำเลที่ตั้งและการส่งเสริมการขายมากกว่าราคาของสินค้าและพนักงานขาย และในส่วนของผลิตภัณฑ์ พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับ ความสวยงาม ความเป็นเอกลักษณ์ของสินค้าของฝาก และความง่ายต่อการพกพามากที่สุด โดย Kim และ Littrell (2001) ได้อธิบายไว้ว่า นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มไม่เลือกซื้อของฝากที่มองว่าไม่สะดวกในการจัดเก็บหรือถือหิ้ว โดยเฉพาะในการซื้อเพื่อนำไปมอบแก่ผู้อื่น ในขณะเดียวกัน งานวิจัยหลายชิ้นได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของความเป็นเอกลักษณ์ (uniqueness) และความเป็นของแท้ (authenticity) ต่อการตัดสินใจซื้อของฝาก ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อตัวผลิตภัณฑ์ และประสบการณ์การซื้อโดยรวม (Kim & Littrell, 2001; Littrell, Anderson & Brown, 1993; Torabian & Arai, 2016)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นภาษาญี่ปุ่น และตรวจสอบความถูกต้องทางภาษาโดยชาวญี่ปุ่น และนำไปทดสอบ Pre-test กับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจำนวน 20 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และค่าความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Content validity) ดำเนินการปรับแก้ตามคำแนะนำและรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในบริเวณอาคารผู้โดยสารขาออกระหว่างประเทศ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ สถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมไปเที่ยวเป็นจำนวนมาก และเก็บรวบรวมจากแบบสอบถามออนไลน์ รวมเก็บแบบสอบถามได้ 500 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาผ่านกระบวนการคัดเลือกจนได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวนทั้งสิ้น 413 ชุด

แบบสอบถามที่ได้นำมาวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และแสดงการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยว จากนั้นวิเคราะห์ด้วย Multiple Response สำหรับชุดตัวแปรที่กำหนด เพื่อหาจำนวนและร้อยละของข้อมูลคุณลักษณะเกี่ยวกับประเภทของของฝากและสถานที่ที่ซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น นอกจากนั้นได้ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของชุดตัวแปรส่วนประสมทางการตลาด 23 ตัวที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม (ตารางที่ 3) เพื่อให้ทราบระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น โดยตัวแปรส่วนประสมทางการตลาดตัวใดที่มีค่าเฉลี่ยความสำคัญระดับมาก จะมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.40 ขึ้นไป แสดงว่าเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น และเพื่อให้ได้เห็นมิติของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มีต่อการซื้อของฝากในประเทศไทยชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรทุกตัวไปวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อจัดกลุ่มตัวแปรส่วน

ประสมทางการตลาดให้เป็นหมวดหมู่ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดให้เป็นกลุ่มใหญ่ (ตารางที่ 4) จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน (Linear Regression) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัยกับตัวแปรตามด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นต่อการซื้อของฝากในประเทศไทย (ตารางที่ 5) ซึ่งทำให้ทราบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดตัวใดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในภาพรวม และตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการทดสอบสมมติฐานโดยการตรวจสอบค่า Significant ของตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน (Linear Regression) โดยตัวแปรใดที่มีค่า Sig เท่ากับหรือน้อยกว่า 0.05 แสดงว่าตัวแปรดังกล่าวเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัย

จากแบบสอบถาม 413 ชุด พบว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.3 และ 47.7 ตามลำดับ นักท่องเที่ยวเกือบครึ่งหนึ่งเป็นผู้ที่มีอายุในช่วงต่ำกว่า 30 ปี–30 ปี (ร้อยละ 45.3) ส่วนกลุ่มที่น้อยที่สุดคือกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 6.1) ทั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 63.7) มีสถาพภาพโสด (ร้อยละ 48.9) และมีรายรับต่อเดือนระหว่าง 300,001-500,000เยน (ร้อยละ 37.5)

พฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น

พบว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มาเยือนประเทศไทยส่วนใหญ่มีงบประมาณในการซื้อของฝากระหว่าง 3,001-6,000 เยน (ประมาณ 900 -1,800 บาท) คิดเป็นร้อยละ 29.5 รองลงมาคือ 6,001-9,000 เยน (ประมาณ 1,800-2,100 บาท) ร้อยละ 16.9 และ 9,001-12,000 เยน (ประมาณ 2,100-3,600 บาท) คิดเป็นร้อยละ 14.0 ต่ำกว่า 3,000 เยน (ต่ำกว่า 900 บาท) คิดเป็นร้อยละ 12.6 และมากกว่า 21,000 เยน (มากกว่า 6,300 บาท) คิดเป็นร้อยละ 11.1

ตารางที่ 1 เหตุผลสำคัญของการซื้อของฝากในภาพรวม เรียงลำดับตามเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการซื้อจากมากไปน้อย

ลำดับความสำคัญ	เหตุผลในการซื้อของฝาก	จำนวนครั้งของการตอบโดยการให้เหตุผลสำคัญเป็นอันดับ 1	ร้อยละของการตอบโดยการให้เหตุผลสำคัญเป็นอันดับ 1
1	เพื่อใช้หรือบริโภคด้วยตนเอง	171	32.6
2	เพื่อมอบเป็นของขวัญให้แก่ผู้อื่น	149	28.4
3	เพื่อเป็นของที่ระลึกหรือเป็นหลักฐานการเดินทาง	74	14.1
4	ซื้อเพราะเหตุผลทางมารยาทสังคม	69	13.2
5	เพื่อแสดงความนับถือและเคารพรักแก่ผู้รับ	33	6.3
6	ซื้อเพราะถูกไหว้วานให้ซื้อ	28	5.3

จากตารางที่ 1 อธิบายเหตุผลสำคัญในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มาเยือนประเทศไทย โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามใส่หมายเลข 1-6 เพื่อเรียงลำดับเหตุผลสำคัญในการซื้อของฝาก หมายเลข 1 คือ เหตุผลที่สำคัญมากที่สุดในการซื้อของฝาก และหมายเลข 6 คือเหตุผลที่สำคัญน้อยที่สุดในการซื้อของฝาก ทั้งนี้ จำนวนครั้งของการตอบโดยการใส่หมายเลข 1 ของแต่ละเหตุผลจะถูกนำมาคิดคำนวณเป็นค่าร้อยละ ได้ผลการวิเคราะห์เรียงตามลำดับความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ (1) ซื้อเพื่อใช้หรือบริโภคด้วยตนเอง ร้อยละ 32.6 (2) ซื้อเพื่อมอบเป็นของขวัญให้แก่ผู้อื่น ร้อยละ 28.4 (3) ซื้อเพื่อเป็นของที่ระลึกหรือเป็นหลักฐานการเดินทาง ร้อยละ 14.1 (4) ซื้อเพราะเหตุผลทางมารยาทสังคม ร้อยละ 13.2 (5) เพื่อแสดงความนับถือและเคารพรักแก่ผู้รับ ร้อยละ 6.3 และ (6) ซื้อเพราะถูกไหว้วานให้ซื้อ ร้อยละ 5.3 โดยไม่พบความแตกต่างระหว่างนักท่องเที่ยวเพศชายและเพศหญิง

ประเภทของฝากและประเภทสถานที่ซื้อที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่เดินทางมาประเทศไทย

ผู้วิจัยได้สร้างรายการประเภทสินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมซื้อเป็นของฝาก รวมทั้งประเภทของแหล่งขายที่สามารถซื้อสินค้าของฝากได้ เพื่อศึกษาว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมซื้ออะไรเป็นของฝากและซื้อจากที่ใด ผลวิเคราะห์พบว่า ประเภทของสินค้าที่ชาวญี่ปุ่นนิยมซื้อเป็นของฝากมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ (1) อาหารและเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ (2) เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายที่มีชื่อหรือสัญลักษณ์ของประเทศไทยหรือสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย (3) เครื่องดื่มแอลกฮอล์ (4) ของใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน และ (5) เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายทั่วไป ส่วนสินค้าที่ได้รับความนิยมน้อยที่สุด ได้แก่ สินค้าจำพวกของเล่นและผลิตภัณฑ์สำหรับเด็ก และดอกไม้สด/ดอกไม้แห้ง เมื่อเปรียบเทียบโดยพิจารณาปัจจัยประชากรศาสตร์ พบว่านักท่องเที่ยวเพศหญิงและเพศชายนิยมซื้อของฝากไม่แตกต่างกันในส่วนของ 5 อันดับแรก แต่นักท่องเที่ยวเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะซื้อเครื่องประดับและอัญมณี เครื่องสำอางค์และน้ำหอม งานศิลปะและหัตถกรรม และโปสการ์ด มากกว่านักท่องเที่ยวเพศชาย ในขณะที่นักท่องเที่ยวเพศชายนิยมซื้อสินค้าประเภทบุหรี่และยาสูบมากกว่านักท่องเที่ยวเพศหญิง เมื่อพิจารณาจากสถานะสมรส พบว่านักท่องเที่ยวที่สมรสแล้วมีการเลือกซื้อสินค้าที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เองหรือมีลักษณะเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยลดน้อยลง เช่น สินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องประดับ และงานหัตถกรรม ซึ่งอาจอนุมานได้ว่าการมีครอบครัวส่งผลให้ตัดสินใจซื้อของฝากเพื่อตนเองน้อยลง เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการวิจัยของ JTB (2014)

ผลวิจัยพบว่า ตลาด เป็นแหล่งขายสินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมใช้บริการเพื่อซื้อของฝากมากที่สุด โดยความหมายของ ตลาด (**マーケット/市場**) ในที่นี้ หมายถึงสถานที่ซึ่งจัดไว้สำหรับให้ผู้ค้าใช้ชุมนุมเพื่อจำหน่ายสินค้าประเภทต่างๆ แต่ไม่ใช่ในลักษณะของห้างสรรพสินค้า ยกตัวอย่าง เช่น ตลาดนัด ตลาดกลางคืน ตลาดน้ำ บาซาร์ ตลาดขายของมือสอง ตลาดขายสินค้าหัตถกรรม และตลาดขายสินค้าการเกษตร เป็นต้น แหล่งขายสินค้าที่ได้รับความนิยมรองลงมาได้แก่ ห้างสรรพสินค้า (**デパート**) ร้านค้าภายในสนามบิน (**空港内の店**) ร้านขายของฝากภายในแหล่งท่องเที่ยว (**観光地内お土産屋**) ร้านค้าปลอดภาษีนอกสนามบิน (**空港外の免税店**) และร้านค้าประเภทอื่นๆ (**その他**) ส่วนแหล่งที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นซื้อของฝากน้อยที่สุด คือ ร้านค้าในโรงแรมหรือที่พัก (**ホテル内の店**) ตารางที่ 2 แสดงประเภทของฝากที่เป็นที่นิยม 5 อันดับแรกและแหล่งขายสินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมซื้อของฝากเหล่านั้น พบว่า ของฝากที่ได้รับความนิยมส่วนมากมักถูกซื้อจากตลาดและห้างสรรพสินค้ามากที่สุด

ตารางที่ 2 ประเภทสินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมซื้อเป็นของฝากและแหล่งที่ซื้อ

ประเภทของฝากที่นิยมซื้อ 5 อันดับแรก	สถานที่ซื้อของฝาก ร้อยละในการซื้อของฝากแต่ละประเภทในแต่ละสถานที่						
	ร้านขายของฝาก ในแหล่งท่องเที่ยว	ร้านค้าในโรงแรม	ห้างสรรพสินค้า	ร้าน Duty free (นอกสนามบิน)	ร้านค้าในสนามบิน	ตลาด	อื่นๆ
1. อาหารและเครื่องดื่ม (ไม่รวมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์)	5.90	5.46	26.42	8.30	16.38	27.73	9.83
2. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	1.86	6.83	26.09	13.04	18.63	24.84	8.70
3. เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายที่มีชื่อหรือสัญลักษณ์ของประเทศไทย/สถานที่ท่องเที่ยว	20.00	1.95	19.51	9.76	9.76	32.68	6.34
4. เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายทั่วไป	7.30	2.92	28.47	8.03	7.30	30.66	15.33
5. ของใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน	5.76	5.04	30.94	5.04	5.04	30.22	17.99

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของระดับปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝาก	Mean ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับความสำคัญของการตัดสินใจซื้อของฝาก
1. ปัจจัยทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product)			
1.1 หีบห่อและบรรจุภัณฑ์	3.58	1.05	สำคัญมาก
1.2 รูปลักษณ์ของสินค้า	3.78	0.96	สำคัญมาก
1.3 ความเชื่อมโยงกับท้องถิ่น	3.68	1.00	สำคัญมาก
1.4 ปริมาณของสินค้า	3.30	0.99	สำคัญปานกลาง
1.5 คุณภาพของสินค้า	3.89	0.96	สำคัญมาก
1.6 ความปลอดภัยต่อการบริโภค	3.88	0.99	สำคัญมาก
1.7 พกพาได้ง่าย	3.57	1.03	สำคัญมาก
1.8 แจกได้ง่าย	3.89	1.02	สำคัญมาก
1.9 มีประโยชน์ต่อการใช้สอย	3.48	0.97	สำคัญมาก
1.10 ความเป็นของแท้ดั้งเดิม	3.57	1.03	สำคัญมาก
1.11 เป็นสินค้าท้องถิ่น	3.89	0.98	สำคัญมาก

ปัจจัยที่มีความสำคัญ ต่อการตัดสินใจซื้อของฝาก	Mean ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับความสำคัญของ การตัดสินใจซื้อของฝาก
2. ปัจจัยทางด้านราคา (Price)			
2.1 ราคาเหมาะสม	3.59	0.89	สำคัญมาก
3. ปัจจัยทางด้านช่องทางการจำหน่าย (Place)			
3.1 ที่ตั้งของร้านค้าสะดวกต่อการเข้าถึง	3.32	1.09	สำคัญปานกลาง
3.2 บรรยากาศของร้านค้า	3.43	1.03	สำคัญมาก
3.3 ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่าย	3.52	1.03	สำคัญมาก
3.4 ความเอาใจใส่ของพนักงาน	3.39	1.03	สำคัญปานกลาง
3.5 มีสินค้าตัวอย่างให้ลอง	3.31	1.06	สำคัญปานกลาง
4. ปัจจัยทางด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion)			
4.1 การส่งเสริมการขาย	3.41	1.01	สำคัญมาก
4.2 มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันแถมให้	3.13	1.09	สำคัญปานกลาง
4.3 มีของแถมให้	3.06	1.05	สำคัญปานกลาง
4.4 มีส่วนลดพิเศษ	3.48	1.06	สำคัญมาก
4.5 ให้สะสมแต้มหรือคะแนนจากการซื้อ	2.52	1.15	สำคัญปานกลาง
4.6 ให้ชิงรางวัลหรือชิงโชค	2.64	1.15	สำคัญปานกลาง
รวม	**3.45**	**1.03**	**สำคัญมาก**

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยนำตัวแปรทั้งหมด 23 ตัวแปรมาทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความสำคัญของตัวแปร ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทำให้ทราบว่าตัวแปรแต่ละตัวมีระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยระดับใด โดยในภาพรวมพบว่ามีค่าเฉลี่ยความสำคัญ 3.45 กล่าวคือ มีระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากในระดับสำคัญมาก แต่เพื่อให้เห็นมิติของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความพึงพอใจต่อการซื้อของฝากชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) มาจัดกลุ่มปัจจัยทั้ง 23 ข้อให้เป็นหมวดหมู่ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยได้ค่า KMO .838 ซึ่งสูงกว่า .5 และค่า P-Value ต่ำกว่า .05 หมายความว่าตัวแปรทั้ง 23 ตัวมีความสัมพันธ์กันมากเพียงพอที่จะทำการวิเคราะห์ปัจจัยได้ ผลการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 4

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยความสำคัญมากกว่า 3.40 จะเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อ แต่ก็มิได้หมายความว่าจะเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการซื้อของฝากในประเทศไทยด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในขั้นต่อไป เพื่อให้เห็นมิติของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis-Varimax Rotation) ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	Factor Loading			
	ผลิตภัณฑ์ (Product)	ราคา (Price)	ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	การส่งเสริมการขาย (Promotion)
1. ปัจจัยทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product)				
ความเป็นของแท้ดั้งเดิม	.756	-	-	-
ความปลอดภัยต่อการบริโภค	.722	-	-	-
พกพาได้ง่าย	.676	-	-	-
มีประโยชน์ต่อการใช้สอย	.675	-	-	-
คุณภาพของสินค้า	.632	-	-	-
เป็นสินค้าท้องถิ่น	.587	-	-	-
แจกได้ง่าย	.522	-	-	-
รูปลักษณ์ของสินค้า	.783	-	-	-
ความเชื่อมโยงกับท้องถิ่น	.763	-	-	-
หีบห่อและบรรจุภัณฑ์	.709	-	-	-
ปริมาณของสินค้า	.446	-	-	-
2. ปัจจัยทางด้านราคา (Price)				
ราคาเหมาะสม	-	.716	-	-
3. ปัจจัยทางด้านช่องทางการจำหน่าย (Place)				
ความเอาใจใส่ของพนักงาน	-	-	.754	-
ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์	-	-	.746	-
มีสินค้าตัวอย่างให้ลอง	-	-	.718	-
บรรยากาศของร้านค้า	-	-	.714	-
ที่ตั้งของร้านค้าสะดวกต่อการเข้าถึง	-	-	.647	-

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis-Varimax Rotation) ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย (ต่อ)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	Factor Loading			
	ผลิตภัณฑ์ (Product)	ราคา (Price)	ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	การส่งเสริมการขาย (Promotion)
4. ปัจจัยทางด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion)				
ให้สะสมแต้มหรือคะแนนจากการซื้อ	-	-	-	.830
ให้ชิงรางวัลหรือชิงโชค	-	-	-	.802
มีส่วนลดพิเศษ	-	-	-	.761
มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันแถมให้	-	-	-	.758
มีของแถมให้	-	-	-	.755
การส่งเสริมการขาย	-	-	-	.645
Eigenvalues	7.492	1.033	3.079	3.004
Total Variance Explained	26.880%			
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)	.838			

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการซื้อสินค้าของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยนำตัวแปรทั้ง 23 ตัวแปรมาทำการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อจัดกลุ่มตัวแปรทั้ง 23 ตัวแปรเป็นปัจจัยใหญ่ๆ ทั้งนี้เมื่อทำการหมุนแกนแบบวาริแม็กซ์ (Varimax Rotation) พบว่าตัวแปรทั้ง 23 ตัว สามารถแบ่งเป็นกลุ่มปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดได้ 6 กลุ่ม หรือ 6 ปัจจัยใหญ่ ซึ่งแสดงด้วยค่า Eigenvalues ที่มีค่าสูงกว่า 1 โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่มีความแปรปรวนของตัวแปรมากหรือมีความสำคัญสูงไปยังปัจจัยที่มีความแปรปรวนของตัวแปรน้อยลงมาหรือมีความสำคัญน้อยลง ดังนี้

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ*ลำดับที่หนึ่ง* (Eigenvalues = 7.492) ได้แก่ ความเป็นของแท้ดั้งเดิม ความปลอดภัยต่อการบริโภค พกพาได้ง่าย มีประโยชน์ต่อการใช้สอย คุณภาพของสินค้า เป็นสินค้าท้องถิ่น แจกได้ง่าย รูปลักษณ์ของสินค้า ความเชื่อมโยงกับท้องถิ่น หีบห่อและบรรจุภัณฑ์ และปริมาณของสินค้า ในส่วนของปัจจัยด้านราคา (Price) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ*ลำดับที่สี่* (Eigenvalues = 1.033) คือ มีราคาเหมาะสม สำหรับปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ*ลำดับที่สอง*รองจากปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Eigenvalues = 3.079) ได้แก่ ความเอาใจใส่ของพนักงาน ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ มีสินค้าตัวอย่างให้ลอง บรรยากาศของร้านค้า และที่ตั้งของร้านค้าสะดวกต่อการเข้าถึง และปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ*ลำดับที่สาม* (Eigenvalues = 3.004) ได้แก่ การให้สะสมแต้มหรือคะแนนจากการซื้อ การให้ชิงรางวัลหรือชิงโชค มีส่วนลดพิเศษ มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันแถมให้ มีของแถมให้ และการส่งเสริมการขาย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

ตารางที่ 5 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

Dependent variable	ความพึงพอใจในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย			
Independent variables	ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการขาย (Promotion)			
Prediction: Goodness-of-Fit				
Multiple R	.461			
R Square	.213			
Adjusted R Square	.205			
Standard Error	.72904			
Analysis of Variance	Degree of Freedom	Sum of Squares	Mean Square	
Regression	4	58.593	14.648	
Residual	408	216.588	.532	
F = 27.560	Sig. F = .000			
Durbin-Watson	1.782			
Explanation : Variables in the Equation				
Independent Variable	Unstandardized Coefficients (B)	Standardized Coefficient (β)	T-value	Sig.
การส่งเสริมการขาย (Promotion)	.324	.329	6.318	.001
ผลิตภัณฑ์ (Product)	.210	.180	3.452	.000
(Constant)	1.933		8.182	.005

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์จะใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน (Linear Regression) ระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการความพึงพอใจในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นทั้ง 4 ตัว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางในการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) กับตัวแปรตาม 1 ตัว คือ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในการซื้อของฝากในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังตารางที่ 5 แสดงผลการทดสอบ Goodness-of-Fit ของโมเดลการถดถอยเชิงซ้อนเพื่อหาค่าอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านการส่งเสริมการขายที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ซึ่งได้แก่ความพึงพอใจในภาพรวมต่อการซื้อของฝากในประเทศไทย ค่า Adjusted R^2 เท่ากับ .205 อธิบายได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 20.5 ในขณะที่ค่า F-ratio 27.560 (significant ที่ 0.000) หมายความว่าผลลัพธ์ในโมเดลนี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ แต่เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลทั้งหมดมีความเหมาะสมที่จะใช้อธิบายอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Belsley, Kuh & Welsch, 1980)

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อนพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมี 2 ปัจจัย ได้แก่ การส่งเสริมการขาย (Promotion) (β .329) และผลิตภัณฑ์ (Product) (β .180) ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ซึ่งมีค่า β .329 แปลความหมายได้ว่า ถ้าความแปรปรวนด้านความสำคัญต่อการส่งเสริมการขาย (Promotion) เพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะทำให้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มีต่อการซื้อของฝากของในประเทศไทยเพิ่มขึ้น .329 หน่วย หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 32.9 ถ้าความแปรปรวนด้านความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ (Product) เพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะทำให้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มีต่อการซื้อของฝากของในประเทศไทยเพิ่มขึ้น .180 หน่วย หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.0

อาจสรุปได้ว่า หากผู้ประกอบการร้านของฝากมีการจูงใจนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นด้วยการส่งเสริมการขาย เช่น ให้ส่วนลดพิเศษ มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันแถมให้ มีของแถมอื่นๆ ให้ หรือจัดการส่งเสริมการขาย ก็จะยิ่งทำให้นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นพึงพอใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของความเป็นของแท้ของผลิตภัณฑ์ ความปลอดภัยต่อการบริโภค ความสะดวกต่อการพกพา เป็นสินค้าที่มีประโยชน์ต่อการใช้สอย มีคุณภาพ เป็นสินค้าท้องถิ่น และง่ายต่อการแจกจ่าย รวมทั้งการให้ความสำคัญของรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ มีความเชื่อมโยงกับท้องถิ่น และการมีหีบห่อและบรรจุภัณฑ์ที่ดี ซึ่งจะยิ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจในการซื้อของฝากให้แก่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยได้

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานหลัก (H_0) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ *ไม่แตกต่างกัน*

การทดสอบสมมติฐานรอง (H_1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ *แตกต่างกัน*

ผู้วิจัยได้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์ตัวแปรจากการใช้สถิติ Linear Regression เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4 ด้าน ที่ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการขาย (Sig = .001) และด้านผลิตภัณฑ์ (Sig = .000) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการเลือกซื้อของฝากของชาวญี่ปุ่นที่เดินทางมาประเทศไทย

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มีต่อการซื้อของฝากในประเทศไทยในภาพรวม

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อคิดเห็นที่ได้รวบรวมของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจากการตอบในแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 70 ชุด และนำมาสรุปเป็นความคิดเห็นที่มีต่อของฝากในประเทศไทยในภาพรวม 5 ด้าน ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นเห็นว่าสินค้าของฝากไทยมีความสวยงาม น่ารัก น่าสนใจ มีรสชาติดี และมีความหลากหลาย นักท่องเที่ยวสนใจสินค้าแบรนด์ของไทย เช่น Naraya และ Jim Thompson และต้องการของฝากที่แสดงออกถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน เช่น อาหารไทย ผลไม้ไทย และสินค้าที่มีตัวอักษรไทยอยู่บนบรรจุภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม บางส่วนให้ความเห็นว่าถึงแม้ของฝากไทยจะมีความน่าดึงดูด แต่กลับไม่รู้ว่าอะไรคือของดีประจำแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งการบรรจุภัณฑ์ยังไม่ค่อยสวยงามเรียบร้อย และไม่ค่อยมีสินค้าที่บรรจุแยกห่อหรือแยกชิ้นซึ่งทำให้ไม่สะดวกต่อการนำไปแจกจ่ายแก่ผู้รับ รวมทั้งพบว่าสินค้าส่วนใหญ่ไม่มีข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่เป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาญี่ปุ่น ทำให้ไม่มั่นใจเวลาตัดสินใจซื้อ เช่น "กินของเผ็ดไม่ค่อยได้ จึงอยากให้มีคำเตือนหากเป็นของรสเผ็ด" และ "จะเป็นเรื่องที่ดีมาก ถ้าหากผลิตภัณฑ์อย่างเช่นน้ำปลาจะมีฉลากที่อ่านเข้าใจง่าย"

ด้านราคา นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นพึงพอใจกับราคาของฝากของไทยที่มีราคาที่สมเหตุสมผล แต่ตั้งข้อสังเกตว่าราคาของสินค้าที่ขายต่างที่กันมักจะมีราคาที่แตกต่างกันอย่างสังเกตได้ชัด

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งนิยมซื้อสินค้าของฝากจากตลาด ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านสะดวกซื้อมากกว่าหาซื้อจากร้านขายของฝากโดยตรง เพราะเชื่อว่าร้านค้าจำพวกนี้เป็นร้านค้าที่คนไทยเองก็เข้าใช้บริการ จึงน่าจะมีสินค้าที่มีความเป็น ไทยแท้ มากกว่าดังปรากฏในข้อคิดเห็น เช่น "ชอบซื้อของฝากจากตลาดและร้านสะดวกซื้อ เพราะอยากได้ของที่คนไทยซื้อใช้เองเหมือนกัน" นอกจากนี้ยังพอใจในการบริการของพนักงานที่ไม่เข้ามาวุ่นวายในระหว่างเลือกซื้อสินค้ามากเกินไป

ด้านการส่งเสริมการขาย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นชอบให้มีของแถม และอยากให้มีบริการห่อของขวัญสำหรับของฝากที่จะนำไปให้ผู้อื่น เป็นต้น

ด้านอื่นๆ พบว่า ผลไม้แห้งของไทยเป็นที่นิยมมากสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น บางส่วนต้องการซื้อผลไม้สดกลับไปเป็นของฝากด้วย แต่เกรงว่าจะไม่สามารถนำเข้าประเทศญี่ปุ่นได้

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่มาเยือนประเทศไทยมีเหตุผลสำคัญ 3 ประการในการซื้อของฝากในประเทศไทย ได้แก่ (1) ซื้อเพื่อบริโภคเอง (2) ซื้อเพื่อมอบเป็นของขวัญแก่ผู้อื่น และ (3) ซื้อเพื่อเป็นของที่ระลึก ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างที่สำคัญระหว่างเพศ สถานะสมรส และการศึกษาในการให้เหตุผลสำคัญของการซื้อของฝาก ส่วนสินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมซื้อเป็นของฝากมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ (1) อาหารและเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ (2) เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายที่มีชื่อหรือสัญลักษณ์ของประเทศไทยหรือสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย (4) เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (4) ของใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน และ (5) เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายทั่วไป นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งงบประมาณในการซื้อของฝากไว้ที่ราว 3,001-6,000 เยน (900-1,800 บาท) ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ Asahi Group Holdings (Aoyama Happy Kenkyusho, 2017) เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าในภาพรวมแล้วสินค้าในประเทศไทยจะมีราคาถูกกว่าสินค้าในประเทศญี่ปุ่นและหลายๆประเทศที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมเดินทางไป แต่กลับไม่ได้มีการปรับลดงบประมาณในการซื้อของฝากลงแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวรู้สึกว่าสามารถซื้อสินค้าได้ในปริมาณมากขึ้น หรือสามารถเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพและราคาสูงมากขึ้น ด้วยงบประมาณเดียวกันกับที่ใช้ซื้อของฝากภายในประเทศญี่ปุ่นหรือประเทศอื่นๆ นำมาสู่ความรู้สึกพึงพอใจต่อราคา

สำหรับประเภทของแหล่งที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นนิยมใช้ซื้อหาของฝาก เป็นที่น่าสังเกตว่า ตลาดกลับเป็นแหล่งซื้อหาของฝากที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับการซื้อของฝากทุกประเภท โดยได้รับความนิยมมากกว่าร้านค้าปลอดภาษีทั้งในและนอกสนามบิน หรือแม้แต่ร้านขายของฝากภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นจุดแตกต่างที่ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในจุดหมายปลายทางอื่น โดยพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างนี้อาจมีสาเหตุมาจาก (1) สินค้าประเภทอาหาร เสื้อผ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นกลุ่มสินค้าที่นิยมซื้อเป็นของฝากมากที่สุด สามารถหาซื้อได้สะดวกทั้งจากตลาดและห้างสรรพสินค้า อีกทั้งยังมีตัวเลือกหลากหลายและมีราคาย่อมเยากว่าแหล่งอื่นๆ (2) นักท่องเที่ยวอาจมองว่าสินค้าที่ขายในตลาดและห้างสรรพสินค้ามีความเป็น "ไทยแท้" เนื่องจากเป็นสินค้าที่คนไทยก็ใช้บริโภคเหมือนกัน โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมคือการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงลึกได้มากขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลประเภทรีวิวแนะนำที่เขียนโดยชาวญี่ปุ่น ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งช็อปปิ้งท้องถิ่น ไม่จำกัดเพียงแค่ร้านค้าปลอดภาษีหรือร้านขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น ประกอบกับนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยเดินทางมาประเทศไทยแล้ว (repeater) จึงมีข้อมูลและประสบการณ์จับจ่ายซื้อของในประเทศไทย มีความคุ้นเคยกับสินค้าไทยในระดับหนึ่ง ทำให้มีความมั่นใจในการเลือกซื้อสินค้าของฝากจากตลาดมากขึ้น และ (3) ในบริบทของการท่องเที่ยวไทย ประเทศไทยมีตลาดหลายแห่งที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น ตลาดนัดจตุจักร ตลาด อ.ต.ก. ตลาดน้ำดำเนินสะดวก และตลาดถนนคนเดินในจังหวัดต่างๆ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมีโอกาสเลือกซื้อของฝากจากแหล่งขายประเภทตลาดได้มาก

ในภาพรวมแล้วพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยความสำคัญรวม 3.45 ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ (1) คุณภาพของสินค้า (3.89) (2) แจกจ่ายได้ง่าย (3.89) (3) เป็นสินค้าท้องถิ่น (3.89) (4) ความปลอดภัยต่อการบริโภค (3.88) และ (5) รูปลักษณ์ของสินค้า (3.78) ซึ่งในภาพรวมแล้วมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการซื้อของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นภายในประเทศ สำหรับประเด็นของความเป็นสินค้าท้องถิ่น ผลวิจัยชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นยังคงต้องการซื้อของฝากที่เป็นของดังประจำท้องถิ่น (Meibutsu) แม้ว่าจะไม่ได้ท่องเที่ยวอยู่ในประเทศญี่ปุ่นก็ตาม แต่กลับขาดข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าประจำท้องถิ่นของไทยทำให้ไม่สามารถซื้อของฝากตามที่ต้องการได้ ดังนั้น การเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ

ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่ง คือ งานวิจัยนี้พบว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญเรื่องความปลอดภัยของสินค้าของฝากเมื่อเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ตรงข้ามกับผลวิจัยพฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นภายในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่พบว่าประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อการตัดสินใจซื้อของฝาก อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นรู้สึกไม่คุ้นเคยและไม่มั่นใจกับของฝากไทย ข้อคิดเห็นจากคำถามปลายเปิดชี้ว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นบางส่วนมีอุปสรรคในเรื่องของภาษาทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับพนักงานขาย หรือทำความเข้าใจข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่มีคำอธิบายเป็นภาษาไทยได้ และบางครั้งผลิตภัณฑ์ก็ไม่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจซื้ออย่างเพียงพอ ดังนั้น หากสามารถทำให้ชาวญี่ปุ่นมั่นใจได้ว่าของฝากที่เลือกซื้อมีคุณสมบัติตามที่ตนเองต้องการและมีความปลอดภัยสำหรับการบริโภคก็จะทำให้ตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น

ในมิติเรื่องของความพึงพอใจในการซื้อของฝากพบว่าปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) เป็นส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจมากที่สุด แม้ว่าในภาพรวมแล้ว กระบวนการตัดสินใจซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าการส่งเสริมการขาย เช่นเดียวกันกับปัจจัยทางด้านราคาที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อแต่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจน้อย แสดงว่านักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นยังคงต้องการความคุ้มค่าในการซื้อของฝาก แต่อาจเป็นเพราะสินค้าของฝากในประเทศไทยมีราคาที่ค่อนข้างถูกอยู่แล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับของฝากในประเทศญี่ปุ่นหรือจุดหมายปลายทางอื่นๆ (สอดคล้องกับการอภิปรายผลเรื่องงบประมาณก่อนหน้านี้) นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจึงได้รับความรู้สึกคุ้มค่าจากการส่งเสริมการขายมากกว่าราคาของสินค้า ดังนั้น กิจกรรมส่งเสริมการขายจึงเป็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ช่วยให้เกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ภายใต้ปัจจัยนี้ยังรวมถึงตัวแปรเรื่องบรรจุภัณฑ์และความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นด้วย อย่างไรก็ตาม ข้อคิดเห็นที่ได้จากคำถามปลายเปิดแสดงให้เห็นว่า รูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าของฝากไทยยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นบางกลุ่ม เช่น ยังมีรูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ที่ไม่สวยงามพอสำหรับนำไปมอบเป็นของขวัญ ไม่มีการบรรจุแยกชิ้นที่ช่วยให้ง่ายต่อการแจกจ่าย และยังขาดการออกแบบตัวผลิตภัณฑ์ให้เชื่อมโยงกับท้องถิ่นที่มาของของฝากนั้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผู้จำหน่ายของฝากควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมการขาย โดยเฉพาะการให้ส่วนลดพิเศษ การแถมผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันหรือจัดของแถมอื่นๆให้ เพื่อสร้างความพึงพอใจต่อการซื้อสินค้าของฝาก
2. ผู้ผลิตของฝากควรให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นใจเรื่องความปลอดภัยของสินค้า โดยการให้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เช่น คำอธิบายผลิตภัณฑ์ ส่วนประกอบ วิธีบริโภค วันเดือนปีที่ผลิตและวันหมดอายุ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ควรจัดทำเป็นภาษาอังกฤษเป็นอย่างน้อย และอาจจัดทำเป็นภาษาญี่ปุ่นเพิ่มเติม

3. ผู้บริหารตลาดรวมทั้งผู้ประกอบการภายในตลาดที่สนใจเจาะตลาดนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น ควรยกระดับประสบการณ์การจับจ่ายซื้อของ (shopping experience) เช่น ควรจัดร้านค้าให้มีบรรยากาศที่น่าดึงดูดใจต่อการชมและเลือกซื้อสินค้า มีสินค้าให้เลือกหลากหลาย มีป้ายราคาชัดเจน รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย พร้อมทั้งสร้างความมั่นใจในด้านคุณภาพสินค้า ความปลอดภัย และราคา โดยอาจร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดประเมินมาตรฐานคุณภาพสินค้า การบริการ และสุขอนามัยของร้านค้า รวมถึงสร้างความรับรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเหล่านี้เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการซื้อสินค้า นอกจากนี้ ยังอาจจัดอบรมพนักงานขายให้มีทักษะการสื่อสารขั้นพื้นฐานกับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นด้วยภาษาอังกฤษหรือภาษาญี่ปุ่นอย่างง่าย
4. ผู้ผลิตควรออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถสะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่นและแสดงออกถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน เช่น การใช้วัตถุดิบที่เป็นของดังประจำท้องถิ่นในการผลิต การนำสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่นหรือเป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทยมาใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ อาทิ ตัวหนังสือไทย ลายสัตว์และดอกไม้ไทย ลายสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และรูปวิถีชีวิตไทย เป็นต้น รวมถึงการถ่ายทอดเรื่องราว (story) ของผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและทำให้นักท่องเที่ยวจดจำผลิตภัณฑ์นั้นได้ดีมากขึ้น นอกจากนี้ ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ชาวญี่ปุ่นรับรู้ถึงผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อประจำละท้องถิ่นโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโฆษณาต่างๆ เว็บไซต์การท่องเที่ยว คู่มือท่องเที่ยว ผ่านทางมัคคุเทศก์ และงานประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไทยที่จัดในประเทศญี่ปุ่น
5. ผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมี่ยมที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นสามารถซื้อเพื่อนำไปมอบแก่ผู้ใหญ่หรือบุคคลที่เคารพได้ สำหรับสินค้าที่บรรจุหลายชิ้นภายในห่อเดียวกัน ควรห่อแยกชิ้นเพื่อให้สะดวกสำหรับการใช้ เช่น สามารถแบ่งรับประทานได้ และง่ายต่อการแบ่งแจกให้แก่ผู้รับหลายคน นอกจากนี้ ควรพิจารณารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีขนาดที่เหมาะสม ทนทาน และพกพาได้สะดวกสำหรับการเดินทางระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาในเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อและความพึงพอใจในการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย รวมถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการลูกค้า เช่น เพิ่มเติมในส่วนของ Process, People และ Physical Environment ตามโมเดล 7Ps นอกจากนี้ยังอาจศึกษาปัจจัยอื่นๆ อาทิ ปัจจัยส่วนบุคคล รูปแบบและจุดประสงค์ในการท่องเที่ยวเป็นต้น อนึ่ง งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มุ่งศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ เช่น นักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับบริษัททัวร์หรือนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าอาจมีพฤติกรรมการซื้อของฝากที่แตกต่างจากข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยนี้ และอาจเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการซื้อ ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่ครบถ้วนมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรมการท่องเที่ยว. (2558). *International Tourist Arrivals to Thailand* [online]. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2561, จาก https://www.mots.go.th

กรมการท่องเที่ยว. (2559). *Average Expenditure of International Tourist Arrivals (By Expenditure Item).* [online]. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2561, จาก https://www.mots.go.th

กรมการท่องเที่ยว. (2561). *Tourism Receipts From International Tourist Arrivals 2017.* [online]. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562, จาก https://www.mots.go.th

Ashkenazi, M., & Jacob, J. (2001). *The essence of Japanese cuisine: An essay on food and culture.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Anderson, L. F., & Littrell, M. A. (1996). Group Profiles of Women as Tourists and Purchasers of Souvenirs. Family and Consumer Sciences Research Journal, 25(1), 28-56. DOI: 10.1177/1077727x960251002

Aoyama Happy Kenkyusho (Asashi Group Holdings). (2017). **旅行や出張時にお土産を買いますか？** Retrieved January 11, 2018, from http://www.asahigroup-holdings.com/company/research/hapiken.

Belsley, D.A., Kuh, E. & Welsch, R.E. (1980). *Regression diagnostic: Identifying influential data and sources of collinearity.* New York: Wiley.

Blackwell, R. D., Miniard, P. W., & Engel, J. F. (2006). *Consumer behavior.* Mason, OH: Thomson/South-Western.

Callans, J. (1998). Craving for Edible Souvenirs. *Japan Quarterly, 45*(3), 67-76.

Castellanos-Verdugo, M., Oviedo-Garcia, M. Á., & Vega-Vázquez, M. (2017). Souvenir shopping satisfaction: antecedents and consequences. *European Journal of Tourism Research, 17,* 191–205. Retrieved from http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=hjh&AN=125672864&site=ehost-live

Chaiklin, M. (2017). *Mediated by gifts: Politics and society in Japan,* 1350-1850. Leiden: Brill.

Glass, A. (2008). Crests on cotton: ''Souvenir'' T-Shirts and the materiality of remembrance among the Kwakwaka'wakw of British Columbia. *Museum Anthropology, 31*(1), 1-17.

Gordon, B. (1986). The Souvenir: Messenger of the Extraordinary. *The Journal of Popular Culture, 20*(3), 135-146. DOI: 10.1111/j.0022-3840.1986.2003_135.x

Håkansson, H. & Waluszewski, A. (2005). Developing a new understanding of markets: reinterpreting the 4Ps. *Journal of Business & Industrial Marketing, 20*(3), 110-117. DOI: 10.1108/08858620510592722

Hendry, J. (1995). *Wrapping culture: Politeness, presentation, and power in Japan and other societies* [Google Books version]. Retrieved from http://books.google.com.au/books?id=7EMD2y_ALkQC

Holder, J. (1989). Tourism and the future of Caribbean handicraft. *Tourism management, 10*(4), 310-314. DOI: 10.1016/0261-5177(89)90009-5

Huttasin, N. (2011). Perceived social impacts of tourism by residents in the OTOP tourism village, Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism research, 13*(2), 175-191.

Kanzaki, N. (1997). **おみやげ—贈答と旅の日本文化** [in Japanese]. Tokyo: Seikyusha.

Kim, S., & Littrell, M. A. (1999). Predicting Souvenir Purchase Intentions. J*ournal of Travel Research, 38*(2), 153-162. DOI: 10.1177/004728759903800208

Kim, S., & Littrell, M. A. (2001). Souvenir buying intentions for self versus others. *Annals of Tourism Research, 28*(3), 638-657. DOI: 10.1016/s0160-7383(00)00064-5

Kim, S., Timothy, D., & Hwang, J. (2011). Understanding Japanese tourists' shopping preferences using the Decision Tree Analysis method. *Tourism Management, 32*(3), 544-554.

Kotler, P., & Armstrong, G. (1996). *Principles of Marketing.* Singapore: Prentice Hall.

Jang, S., Bai, B., Hong, G., & O'Leary, J. (2004). Understanding travel expenditure patterns: a study of Japanese pleasure travelers to the United States by income level. *Tourism Management, 25*(3), 331-341.

JTB Corporation. (2014). **海外ショッピングレポート** (2014) [in Japanese]. Retrieved from https://www.tourism.jp/tourism-database/survey/2014/11/shopping-oversea-2014/

JTB Tourism Research & Consulting Co. (2019). *Statistics of Japan Residents'/Japanese Visits Abroad (Historical figures/by Country).* Retrieved January 18, 2019 from https://www.tourism.jp

Littrell, M. A., Anderson, L. F. & Brown, P. J. (1993). What makes a craft souvenir authentic?. *Annals of tourism research, 20*, 197-215

Maruyama, K. (2008). **富山県における地域ブランド創造に関する実証的研究：顧客を富山県に誘発するお土産品からのアプローチ** [in Japanese]. *Journal of Toyama College 43*(1), 33-47, 2008

McCarthy, J. E. (1960). *Basic Marketing. A Managerial Approach.* Retrieved from https://babel.hathitrust.org

Nobuo, T. (1988). Japanese Abroad: Armed With Slippers and Soy Sauce. *Japan Quarterly, 35* (October-December), 432-436.

Ohashi, A. (2003). **信州限定土産商品の考察** [in Japanese]. **観光文化研究所所報 創刊号**, 11-31.

Onoda T., Koshizuka T.& Ohsawa Y. (2007). **地名別お土産販売種類数と重力モデル** [in Japanese]. **日本オペレーションズ・リサーチ学会秋季研究発表会アブストラクト集**2007, 62-63.

Park, M. K. (2000). Social and cultural factors influencing tourists' souvenir purchasing behavior: A comparative study on Japanese ''Omiyage'' and Korean ''Sunmul'. *Journal of Travel and Tourism Marketing, 9*(1/2), 81–91.

Pigliasco, G. C. (2005). Lost in Translation: from Omiyage to Souvenir: Beyond aesthetics of the Japanese office ladies' gaze in Hawaii. *Journal of Material Culture, 10,* 177-196.

Potts, R. (2018). *Souvenir.* USA: Bloomsbury Publishing.

Rupp, K. (2003). *Gift-Giving in Japan: Cash, Connections, Cosmologies.* Stanford: Stanford University Press

Rosenbaum, M. & Spears, D. (2005). Who buys that? Who does what? Analysis of cross-cultural consumption behaviours among tourists in Hawaii. *Journal of Vacation Marketing, 11,* 235-247.

Shimohata, M., Miki, H., Hosono, N. & Tachibana, S. (2012). **観光地での土産購入における購入率と行動指標の分析** [in Japanese]. *Journal of Japan Industrial Management Association, 63*(3), 173-181.

Spears, D. & Rosenbaum, M. (2006). An Exploration of Spending Behaviors among Japanese Tourists. *Journal of Travel Research, 44*(4), 467-473.

Spears, D. & Rosenbaum, M. (2012). The packaged tourist: A Japanese and American perspective. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism, 7,* 19-40.

Suzuki, Y. (2013). **おみやげと鉄道: 名物で語る日本近代史** [in Japanese]. **講談社**, 20113.

Swanson, K. S. (2004). Tourists′ and retailers′ perceptions of souvenirs. *Journal of Vacation Marketing, 10*(4), 363-377.

Tsujimoto, N., Taguchi, N., Araki, N. (2013). **贈与動機が消費者の購買行動にあたえる影響―熊本県における観光土産の実証研究**―[in Japanese]. *St. Andrew′s University economic and business review, 55*(1/2), 225-255.

Torabian, P., & Arai, S. M. (2016). Tourist perceptions of souvenir authenticity: an exploration of selective tourist blogs. *Current Issues in Tourism, 19*(7), 697–712. https://doi.org/10.1080/13683500.2013.820259

Wilkins, H. (2010). Souvenirs: What and why we buy. *Journal of Travel Research, 50,* 239. DOI: 10.1177/0047287510362782

Witkowski, T. & Yamamoto, Y. (1991). Omiyage Gift Purchasing By Japanese Travelers in the U.S. *Advances in Consumer Research, 18,* 123-128.

Zineldin, M. & Philipson, S. (2007). Kotler and Borden are not dead: myth of relationship marketing and truth of the 4Ps. *Journal of Consumer Marketing, 24*(4), 229-241. DOI: 10.1108/07363760710756011

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์: กรณีศึกษาของธุรกิจความงามและสุขภาพ

THE KEY SUCCESS FACTORS FOR ONLINE BUSINESS: A CASE STUDY OF BEAUTY AND WELLNESS BUSINESS

Received: November 18, 2018
Revised: March 27, 2019
Accepted: April 10, 2019

ปวริศา จันทร์อุดม*
Pawarisa Janudom*
จรัญญา ปานเจริญ**
Charunya Parncharoen**

* นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* M.B.A. Candidate, Master of Business Administration, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
* Email: 605151020009@dpu.ac.th
** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และปริญญาเอก วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** Assistant Professor, and Ph.D, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
** Email: charunya@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ของผู้ประกอบการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และประเภทธุรกิจ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey) จากตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการออนไลน์ เฉพาะธุรกิจความงามและสุขภาพ จำนวน 400 ตัวอย่าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา โดยใช้ค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้เทคนิค t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน Analysis of Variance (ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ที่สำคัญที่สุด คือ ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค รองลงมาคือ ด้านความพึงพอใจ ด้านความไว้วางใจ ด้านบริการหลังการขาย และด้านชื่อเสียง ตามลำดับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค ด้านความไว้วางใจ และด้านความพึงพอใจ และพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์ที่มีประเภทธุรกิจแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านชื่อเสียง และด้านความพึงพอใจ

คำสำคัญ: ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ธุรกิจออนไลน์ ธุรกิจความงามและธุรกิจสุขภาพ

Abstract

This study aims to investigate the key success factors for online business and to compare the key success factors of online business of entrepreneurs classified by individual attributes and types of business. A survey research was employed and the data were obtained from an online survey of 400 beauty and wellness entrepreneurs. Statistics used to analyze the data were descriptive statistics, including percentage, frequency distribution, mean, and standard deviation. The inferential statistics were used to test the hypothesis, including t-Test and Analysis of Variance (ANOVA). This study indicates that the most important key success factors for online business was Customers Loyalty, followed by Satisfaction, Trust, After-sales Service, and Reputation, respectively. The results of hypothesis testing found that online entrepreneurs, who have different gender have significance difference in the opinion toward the key success factors for online business in overall and 3 aspects: Customers Loyalty, Trust, and Satisfaction. It is also found that online entrepreneurs in different types of business have significance difference in the opinion toward the key success factors for online business in overall and 2 aspects: Reputation and Satisfaction.

Keywords: Key Success Factors, Online Business, Beauty and Wellness Business

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันอยู่ในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ถูกเชื่อมโยงกับโครงข่ายการสื่อสารของ Internet of Things (IoT) หมายถึง การเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ต (ต่อตระกูล พิริยะพงษ์, 2558) ทำให้มนุษย์สามารถสั่งการ ควบคุมการใช้งานของอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจของมนุษย์ในสังคมและผู้ประกอบการธุรกิจหลากหลายราย ทำให้การประกอบธุรกิจต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขัน จากที่ในอดีตผู้ประกอบการมีเพียงหน้าร้านเป็นช่องทางการขายสินค้าเพียงทางเดียว จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าและบริการ และความอยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จึงทำให้เกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ขึ้นมา นั่นก็คือ ธุรกิจการค้าผ่านสังคมออนไลน์หรือที่เรียกกันว่าธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีผลตอบแทนที่คุ้มค่าไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งยังเป็นการทำการค้าที่ไร้พรมแดน ไม่มีขีดจำกัดของเวลาและสถานที่ ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มของผู้บริโภคได้โดยตรงและรวดเร็ว โดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลาง และด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคสะดวก รวดเร็ว ง่ายดาย แค่เพียงปลายนิ้วสัมผัส ผู้ประกอบการได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์นี้ เห็นได้จากธุรกิจออนไลน์ที่มีแนวโน้มและทิศทางที่ดีในการขยายตัวในประเทศไทย

จากข้อมูลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2560 โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือ ETDA พบว่า ข้อมูลผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเปรียบเทียบตามกิจกรรมการใช้งาน เป็นเรื่องน่าแปลกใจที่สังเกตว่า กิจกรรมที่คนนิยมทำบนอินเทอร์เน็ตในการสำรวจปีนี้ แตกต่างจากปีก่อนๆ ที่การซื้อสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์ขึ้นมาติด 1 ใน 5 ของกิจกรรมยอดฮิตเป็นครั้งแรก จากอันดับที่ 8 เมื่อปี 2559 ดังภาพที่ 1 โดยมีสัดส่วนผู้ให้ข้อมูลว่า ทำกิจกรรมดังกล่าวในปี 2560 คิดเป็นร้อยละ 50.8 เนื่องจากการซื้อสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์นั้น มีความสะดวก สินค้ามีให้เลือกหลากหลาย และสามารถเปรียบเทียบราคาก่อนตัดสินใจซื้อได้ อีกทั้งยังมีช่องทางการชำระเงินได้หลากหลายช่องทางด้วย

ภาพที่ 1 ร้อยละของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในปี 2560 เปรียบเทียบตามกิจกรรมการใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ต
ที่มา: สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

อย่างไรก็ดี การคาดการณ์อัตราการเติบโตของมูลค่าตลาด E-commerce ปี 2559 เมื่อเทียบกับปี 2558 พบว่ามูลค่า E-commerce ของประเทศไทยมีแนวโน้มการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.86 ดังภาพที่ 2 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2559) จึงทำให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าสู่ธุรกิจออนไลน์ได้ง่าย ส่งผลให้จำนวนร้านค้าออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และถือว่าเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันที่สูงขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ เพื่อที่จะรักษาและขยายฐานลูกค้าและสร้างความสามารถในการแข่งขันกับธุรกิจออนไลน์ที่มีจำนวนมากในปัจจุบันได้

ภาพที่ 2 มูลค่า E-commerce ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2557-2559 และคาดการณ์ปี พ.ศ. 2560
ที่มา: สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ เนื่องจากเล็งเห็นว่าธุรกิจออนไลน์ในปัจจุบันมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจึงน่าจะเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการที่จะพัฒนาและต่อยอดธุรกิจของตนเองให้แข็งแกร่ง เพื่อสามารถเข้ามาแข่งขันในตลาดที่กำลังเติบโตนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ประกอบการจะต้องศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจขายสินค้าและบริการผ่านทางสังคมออนไลน์ให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ของผู้ประกอบการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ของผู้ประกอบการจำแนกตามประเภทธุรกิจ

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ถือเป็นการซื้อและขายสินค้าหรือบริการที่ก่อให้เกิดรูปแบบของการทำธุรกิจและธุรกรรม โดยอาศัยช่องทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการซื้อขายปกติที่ต้องมีหน้าร้าน ทั้งนี้ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ที่กล่าวถึงได้หมายรวมถึงเว็บไซต์หรืออินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ อุปกรณ์พกพาแบบไร้สาย และอื่นๆ (ภานุวุธ พงษ์วิทยภานุ, 2550 อ้างถึงใน วิทวัส เค้าคุณากร, 2553, น.21)

ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจความงามและสุขภาพ

เรื่องของความสวยความงามเป็นกิจวัตรที่หลายต่อหลายคนไม่สามารถจะเลี่ยงได้ เชื่อว่าใครๆ ก็อยากสวยและดูดีเสมอตลอดเวลา จึงทำให้ตอนนี้เทรนด์ความงามและการดูแลสุขภาพของคนไทยมาแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ (Millennials) และกลุ่มผู้สูงอายุ (Older) ซึ่งถือเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่คาดว่าจะมีบทบาทมากในการขับเคลื่อนตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพและความงามในระยะข้างหน้า นำมาซึ่งโอกาสของผู้ประกอบการ SMEs ที่จะผลิตหรือจัดหาสินค้ากลุ่มดังกล่าวมาสนองต่อความต้องการของกลุ่มลูกค้าเหล่านี้ อย่างไรก็ดี ด้วยพฤติกรรมของผู้บริโภคที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย การแข่งขันของตลาดที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการที่จะต้องเร่งปรับตัวและพัฒนาสินค้า หรือนำเสนอสินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าให้ดีและรวดเร็วที่สุด และจะต้องมีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของลูกค้าที่ไม่หยุดนิ่งเช่นกัน (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2560)

ความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์

จากความสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการต่างไขว่คว้า เพราะหากประสบความสำเร็จจะได้รับการยอมรับเป็นวงกว้าง อีกทั้งจะนำพามาซึ่งเกียรติยศที่ได้รับการกล่าวถึงไปอีกเนิ่นนาน ธุรกิจจะมั่งคงได้ต้องมาจากรากฐานที่มั่นคงที่ผู้ประกอบการเป็นผู้สร้างขึ้น ชุลีพร มาสเนตร (2555, น.40) กล่าวถึงความสำเร็จของกิจการไว้ว่า เป็นการบรรลุเป้าหมายอันเกิดจากการประกอบธุรกิจ โดยอยู่ในลักษณะของผลกำไร กิจการมีการผลิตสินค้า มีการพัฒนาสินค้า สามารถทำการตลาด จำหน่ายสินค้าได้ ลูกค้ามีความพึงพอใจในสินค้า และกิจการได้รับการยอมรับ ในขณะที่ เจนวิทย์ คูหากาญจน์ (2546, น.26-29 อ้างถึงใน ชุลีพร มาสเนตร, 2555) ได้กล่าวถึง หลักแนวคิดของผู้ประกอบการที่ประกอบความสำเร็จไว้ 3 ประการ ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในอนาคต คือ

1. กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของตัวเอง ภายใต้ความสอดคล้องกับความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่แล้วเดินตามเป้าหมายที่วางไว้
2. ค้นหากลยุทธ์ที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย
3. สามารถใช้กลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ภานุวัฒน์ รัตนดิษฐ์ (2555, น.7-8) ยังได้กล่าวไว้ว่า ความสำเร็จของธุรกิจออนไลน์ประกอบด้วยปัจจัยหลายปัจจัย ขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่กำหนดขอบเขตของความสำเร็จไว้ บางสมมติฐานมีเพียงรายรับมากกว่ารายจ่าย สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ บางสมมติฐานต้องใช้รายได้เข้ามาอ้างอิงว่ามียอดรายได้เพิ่มขึ้นกี่เท่าตัว โดยบางสมมติฐานก็ไม่ได้ดูในรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่า หรือบางสมมติฐานวัดจาก ROI หรือ ROA ซึ่งเป็นหลักการคิดตามหลักการบริหารการเงิน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย ปรากฏดังภาพที่ 3

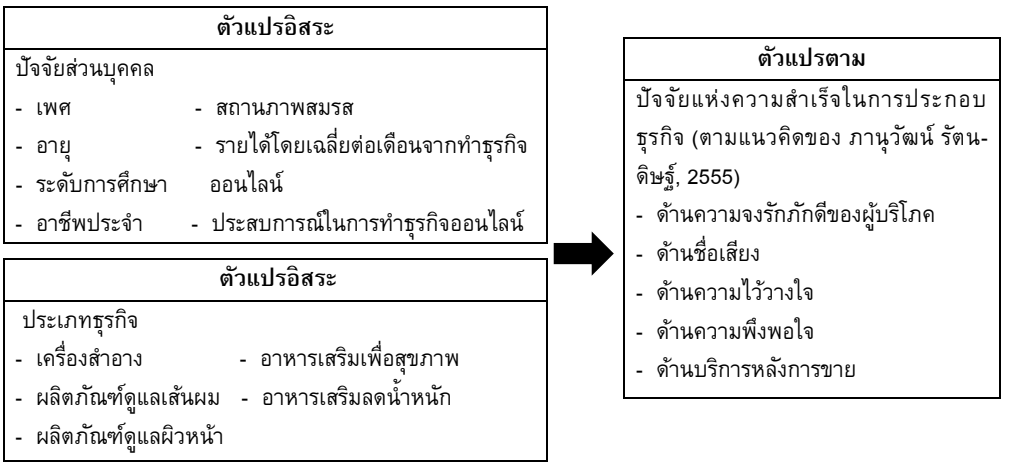

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ประกอบการออนไลน์ เฉพาะธุรกิจเครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ และธุรกิจอาหารเสริมลดน้ำหนัก ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สูตรของคอแครน (Cochran, 1977) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการออนไลน์ตามธุรกิจข้างต้นเท่านั้น แบ่งเป็นธุรกิจละ 80 ตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยพัฒนาแบบสอบถามจากการทบกวนวรรณกรรม ศึกษาค้นคว้า จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ และทำการทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) และทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability Test) โดยค่า Cronbach's Alpha ที่ได้อยู่ระหว่าง 0.72-0.86 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) โดยแบ่งเป็นสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้เทคนิค t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน Analysis of Variance (ANOVA)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบการออนไลน์ต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ: กรณีศึกษาของธุรกิจความงามและสุขภาพ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค	4.84	0.46	มากที่สุด
ด้านชื่อเสียง	4.43	0.50	มากที่สุด
ด้านความไว้วางใจ	4.47	0.49	มากที่สุด
ด้านความพึงพอใจ	4.49	0.47	มากที่สุด
ด้านบริการหลังการขาย	4.45	0.52	มากที่สุด
รวม	**4.54**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้

1) ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์เห็นว่าการที่จะประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ได้ ก็ต่อเมื่อมีลูกค้าประจำที่กลับมาซื้อซ้ำเสมอ และการที่ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในคุณภาพสินค้าหรือบริการ อาจเนื่องมาจากความพึงพอใจที่สม่ำเสมอจนกระทั่งอาจมีการซื้อตราสินค้าเดิมในผลิตภัณฑ์ของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง ซึ่งถือเป็นความสามารถของบริษัทในการดึงดูดและรักษาลูกค้าเดิมไว้ โดยวัดได้จากความถี่และจำนวนสินค้าที่ซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (Otim & Grover, 2006, p.6 อ้างถึงใน ภานุวัฒน์ รัตนดิษฐ์, 2557) ดังนั้น ผู้ประกอบการออนไลน์จึงให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนี้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อดึงดูดใจให้ผู้บริโภคมีความจงรักภักดีต่อธุรกิจไปนานๆ

2) ด้านความพึงพอใจ จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์เห็นว่ารูปภาพและคุณสมบัติของสินค้าที่มีความถูกต้องตามความเป็นจริง และเว็บไซต์ที่สามารถแสดงผลได้ทั้งบนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลและโทรศัพท์พกพาได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจในการซื้อสินค้าและ/หรือใช้บริการมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรภัทร ธูปพนม (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์อีเบย์ และพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์อีเบย์มากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดและการออกแบบเว็บไซต์ที่ดึงดูดความสนใจ อาจเนื่องมาจากความพึงพอใจของแต่ละบุคคลนั้นไม่มีวันสิ้นสุด มีการเปลี่ยนแปลงได้แสมอ ตามสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี ดังนั้นความพึงพอใจจึงเป็นความรู้สึกระดับบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้ผลหรือประสิทธิภาพของสินค้าและบริการ กับความคาดหวังของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าและบริการนั้น ซึ่งสามารถแบ่งได้ 4 รูปแบบดังนี้ 1) ความพึงพอใจอันเนื่องมาจากความคาดหวัง 2) ความพึงพอใจอันเนื่องมาจากความปรารถนา 3) ความพึงพอใจอันเนื่องมาจากความยุติธรรม และ 4) ความพึงพอใจอันเนื่องมาจากความหวังจากประสบการณ์พื้นฐาน (ณัฐพล ปะมี, 2558) อีกทั้งความรู้สึกทางบวกของผู้บริโภคต่อสินค้าและบริการนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ

3) ด้านความไว้วางใจ จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์เห็นว่าเว็บไซต์ที่มีการรักษาความปลอดภัยในข้อมูลส่วนตัวให้กับลูกค้า และเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงด้านที่ดีสามารถสร้างความเชื่อมั่นในการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้า ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพิศุทธิ์ อุปถัมภ์ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความไว้วางใจและลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และพบว่า ความไว้วางใจและลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้านประโยชน์ทางเศรษฐกิจและด้านการบอกต่อส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ โดยลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้านการบอกต่อส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด ส่วนลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้านขนาด ชื่อเสียงการสื่อสารความปลอดภัยในการทำธุรกรรม และคุณภาพข้อมูล ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อาจเนื่องมาจากความไว้วางใจเป็นความเชื่อมั่นในสินค้าหรือบริการที่ผู้ขายสินค้าสร้างขึ้นในระยะยาว โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริโภค และผู้ขายสินค้าหรือบริการในระยะยาว เนื่องจากผู้บริโภคในกลุ่มธุรกิจออนไลน์ส่วนใหญ่จะตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการก่อนได้รับสินค้าหรือบริการจริง และเมื่อผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ หรือสิ่งที่ผู้บริโภคได้รับนั้น เกินความคาดหวังที่ได้ตั้งไว้ ก็จะยิ่งเพิ่มความแข็งแกร่งในส่วนของความน่าเชื่อถือในผู้ขายสินค้าหรือบริการ (Crosby, Evans & Cowles, 1990 อ้างถึงใน ปพน เลิศชาคร, 2559, น.19) ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้บริโภคถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์อีกอย่างหนึ่ง เพราะความไว้วางใจจากผู้บริโภคจะสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว และอาจนำไปสู่ความภักดีต่อผู้ประกอบการและธุรกิจอีกด้วย

4) ด้านบริการหลังการขาย จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์เห็นว่าการมีประกันสินค้าให้กับลูกค้า และเว็บไซต์ของธุรกิจที่มีการอัพเดตข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ลูกค้าทราบความเคลื่อนไหวของบริษัท กิจกรรมของบริษัท และรู้จักสินค้าใหม่ๆ ของบริษัทอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับกรุงไทย แอกซ่า อคาเดมี่ (2558) ที่ให้ความสำคัญกับบริการหลังการขายเช่นกัน กล่าวคือ การขายเป็นเพียงด่านแรกที่ลูกค้าใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่การบริการหลังการขายจะเป็นด่านสำคัญที่เน้นย้ำความมั่นใจให้กับลูกค้าว่าคุ้มค่าแก่การลงทุนในการซื้อสินค้าครั้งนั้น ดังนั้น ในการเป็นผู้ประกอบการไม่ใช่เพียงแต่ขายเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินจากผู้บริโภคเท่านั้น การให้บริการที่ดีตั้งแต่ผู้บริโภคสอบถามข้อสงสัยในสินค้าก่อนสั่งซื้อไปจนถึงการติดตามเอาใจใส่ผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าหรือใช้บริการไปแล้ว โดยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มใจและจริงใจเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจกับการบริการ

5) ด้านชื่อเสียง จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์เห็นว่าเว็บไซต์ของธุรกิจเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมออนไลน์ และเว็บไซต์ของธุรกิจเป็นรู้จักในสังคมทั่วไป มีผลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ อาจเนื่องมาจากการรับรู้ต่อชื่อเสียงของเว็บไซต์เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้บริโภคที่จะทำการซื้อขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะผู้บริโภคที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการซื้อสินค้ากับเว็บไซต์หรือร้านค้าออนไลน์มาก่อนมักจะต้องการข้อมูลที่ทำให้ตนสามารถเชื่อถือเว็บไซต์นั้นๆ ได้ (Barber, 1983 อ้างถึงใน ธัญนันท์ วรเศรษฐพงษ์, 2558, น.20) ดังนั้น ธุรกิจออนไลน์ในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้เลยว่า การมีชื่อเสียงที่ดีย่อมมาซึ่งความได้เปรียบ เพราะธุรกิจที่มีชื่อเสียงนั้นจะทำให้ผู้บริโภคมอบความไว้วางใจในการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการ และจะนำมาซึ่งความสามารถในการทำกำไรระยะยาวและสร้างความยั่งยืนให้แก่ธุรกิจนั้นอีกด้วย

2. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผู้ประกอบการออนไลน์ ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันโดยใช้ค่าสถิติ t-test นำเสนอในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการออนไลน์จำแนกตาม เพศ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์	เพศชาย (n = 73)		เพศหญิง (n = 327)		t-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค	4.35	.56	4.52	.43	-2.414	.018	แตกต่าง
ด้านชื่อเสียง	4.41	.48	4.44	.51	-0.507	.612	ไม่แตกต่าง
ด้านความไว้วางใจ	4.33	.56	4.51	.47	-2.870	.004	แตกต่าง
ด้านความพึงพอใจ	4.38	.57	4.51	.44	-2.056	.040	แตกต่าง
ด้านบริการหลังการขาย	4.36	.54	4.47	.51	-1.646	.101	ไม่แตกต่าง
ภาพรวม	**4.36**	**.46**	**4.49**	**.36**	**-2.143**	**.035**	**แตกต่าง**

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า ผู้ประกอบการณ์ออนไลน์ที่เป็นเพศหญิง ให้ความสำคัญกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค ด้านความไว้วางใจ และด้านความพึงพอใจ รวมทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จในภาพรวม มากกว่าผู้ประกอบการเพศชาย อาจเนื่องมาจากสินค้าที่เพศหญิงซื้อส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าในกลุ่มธุรกิจความงาม และอาหารเสริมลดน้ำหนัก เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยความไว้วางใจและความพึงพอใจในตัวสินค้าหรือบริการนั้นเป็นอย่างมาก หากผู้ประกอบการออนไลน์สามารถสร้างความไว้วางใจในการสั่งซื้อสินค้า และการทำธุรกิจออนไลน์ที่รวดเร็วและปลอดภัยให้กับผู้บริโภค รวมถึงสร้างความพึงพอใจให้ผู้บริโภคเกินความคาดหวังที่ตั้งไว้ จะนำไปสู่การกลับมาซื้อซ้ำปากต่อปากในทางที่ดี รวมถึงความจงรักภักดีของผู้บริโภคในที่สุด สอดคล้องกับศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538 อ้างถึงใน ภัทรานิษฐ์ ฉายสุวรรณคีรี, 2559, น.10) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เพศ (Sex) เป็นตัวแปรที่สำคัญเช่นกัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแปรด้านเพศ จากการที่ผู้หญิงต้องออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้ผู้หญิงรักสวยรักงาม ดูแลหุ่นดูแลสุขภาพกว่าเมื่อก่อน เพื่อสร้างความมั่นใจในการออกไปทำงาน พบปะเจ้านาย เพื่อนร่วมงาน หรือลูกค้า ในการแต่งหน้าแต่งตัวให้ดูดีตลอดเวลา จึงอาจส่งผลให้สตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ควรพิจารณา เนื่องจากสตรีจะเป็นผู้ตัดสินใจในการซื้อและมีอำนาจการซื้อมากกว่า

3. ผลการวิเคราะห์สมมติฐานที่ 2 ผู้ประกอบการออนไลน์ที่มีประเภทธุรกิจแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกัน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน Analysis of Variance (ANOVA) นำเสนอในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการออนไลน์จำแนกตาม ประเภทธุรกิจ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจออนไลน์	ประเภทธุรกิจ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค	เครื่องสำอาง	4.47	.55			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม	4.45	.43			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า	4.58	.35	1.917	.107	ไม่แตกต่าง
	อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ	4.40	.48			
	อาหารเสริมลดน้ำหนัก	4.53	.45			
2. ด้านชื่อเสียง	เครื่องสำอาง	4.38	.46			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม	4.45	.55			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า	4.54	.42	2.760	.028	แตกต่าง
	อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ	4.30	.47			
	อาหารเสริมลดน้ำหนัก	4.49	.55			
3. ด้านความไว้วางใจ	เครื่องสำอาง	4.50	.54			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม	4.43	.46			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า	4.52	.44	1.585	.178	ไม่แตกต่าง
	อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ	4.38	.55			
	อาหารเสริมลดน้ำหนัก	4.55	.44			
4. ด้านความพึงพอใจ	เครื่องสำอาง	4.51	.53			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม	4.39	.45			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า	4.58	.41	2.893	.022	แตกต่าง
	อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ	4.39	.51			
	อาหารเสริมลดน้ำหนัก	4.55	.41			
5. ด้านบริการหลังการขาย	เครื่องสำอาง	4.46	.53			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม	4.38	.51			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า	4.53	.51	1.489	.205	ไม่แตกต่าง
	อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ	4.37	.52			
	อาหารเสริมลดน้ำหนัก	4.49	.52			
ภาพรวม	เครื่องสำอาง	4.46	.45			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม	4.42	.35			
	ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า	4.55	.33	3.007	.018	แตกต่าง
	อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ	4.37	.41			
	อาหารเสริมลดน้ำหนัก	4.52	.36			

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ยังพบว่า ผู้ประกอบการออนไลน์ที่มีประเภทธุรกิจแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านชื่อเสียง และด้านความพึงพอใจ โดยผู้ประกอบการออนไลน์ธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า ให้ความสำคัญกับด้านชื่อเสียง และด้านความพึงพอใจมากกว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านอื่นๆ และผู้ประกอบการออนไลน์ธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า ให้ความสำคัญกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ

ในภาพรวมมากกว่าประเภทธุรกิจอื่นๆ อาจเนื่องมาจากปัจจุบันต้องพบเจอกับมลภาวะทางอากาศหรือฝุ่นละออง และมลภาวะทางน้ำ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่มีส่วนในทำลายผิวหน้าทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการทำลายของชั้นคอลลาเจนและชั้นไขมัน ซึ่งเป็นชั้นเกราะกำบังหลักในการปกป้องผิวของร่างกาย อาจจะทำให้เกิดการนำมาซึ่งสาเหตุหลักของความหมองคล้ำ ริ้วรอย สิว การอุดตัน และยังรวมถึงอาการแพ้และอักเสบของผิวหน้าอีกด้วย เพราะฉะนั้นการทำความสะอาดและการบำรุงผิวหน้าจึงมีความสำคัญมาก พวกแบรนด์ต่างๆ ในกลุ่มผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าจึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องผลิตสินค้าที่ดีมีคุณภาพสามารถตอบสนองความต้องการให้กับผู้บริโภคเพื่อสร้างความพึงพอใจขั้นสุดตามที่ผู้บริโภคได้ตั้งความหวังไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรท ธรรมวิทยาภูมิ (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการสถานีบริการน้ำมันในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และพบว่าปัจจัยด้านคุณค่าของสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าได้รับส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้ามากที่สุด อาจเนื่องมาจากความพึงพอใจคือความรู้สึกที่เป็นการยอมรับ ความรู้สึกชอบ ความรู้สึกที่ยินดีกับการปฏิบัติงาน ทั้งการให้บริการและการรับบริการในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ (ภานุเดช รัตน-ดิษฐ์, 2558) รวมถึงชื่อเสียงที่ดีและการเป็นที่รู้จักทั้งสังคมออนไลน์และสังคมทั่วไปของธุรกิจจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและความรวดเร็วในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

จากผลการวิจัยทำให้ทราบถึง ความคิดเห็นของผู้ประกอบการออนไลน์ต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ เพื่อไว้เป็นข้อมูลให้ผู้ประกอบการได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน แก้ไขปัญหาและปรับปรุงดำเนินธุรกิจ ให้สามารถอยู่รอดและประสบความสำเร็จแบบยั่งยืน รวมถึงผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้า สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการออนไลน์ให้ประสบความสำเร็จ เพื่อลดปัญหาการว่างงาน และส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอสรุปข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการออนไลน์ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ โดยเรียงตามระดับความสำคัญที่ค้นพบจากงานวิจัย ดังนี้

1.1 ด้านความจงรักภักดีของผู้บริโภค ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพและการตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค เพื่อสร้างความพึงพอใจที่สม่ำเสมอ จนกระทั่งลูกค้ามีการกลับมาซื้อสินค้าซ้ำอีก

1.2 ด้านความพึงพอใจ ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ โดยเฉพาะธุรกิจผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าไม่ควรใช้รูปภาพและการเขียนคำบรรยายคุณสมบัติของสินค้าที่เกินความเป็นจริง จนอาจทำให้ผู้บริโภคเกิดการเข้าใจผิดในคุณสมบัติของสินค้า และควรให้ความสำคัญคุณภาพของสินค้าให้มาก เพื่อที่จะตอบสนองความคาดหวังและความต้องการได้ตรงกับที่ลูกค้าพึงพอใจ รวมถึงควรออกแบบเว็บไซต์ที่สามารถแสดงผลได้ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลและโทรศัพท์พกพา เพื่อเพิ่มความสะดวกในการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการให้กับผู้บริโภค

1.3 ด้านความไว้วางใจ ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในข้อมูลส่วนตัวของผู้บริโภค เพื่อสร้างความรู้สึกมั่นใจ เชื่อมั่นต่อเว็บไซต์ ผู้บริโภคจะได้แวะเวียนกลับมาซื้อซ้ำ และอาจแนะนำบอกเล่าให้ผู้อื่นได้ทราบอีกด้วย

1.4 ด้านบริการหลังการขาย ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับการให้บริการที่ดีเยี่ยมแก่ผู้บริโภคทั้งก่อนและหลังซื้อสินค้าหรือบริการ เพื่อช่วยสร้างความประทับใจ เพราะความประทับนั้นจะกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดผู้บริโภคเก่าใหม่ให้เข้ามาเรื่อยๆ

1.5 ด้านชื่อเสียง ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์โดยเฉพาะธุรกิจผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าควรให้ความสำคัญกับการรับรู้ของผู้บริโภคในด้านบวกเสมอ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ธุรกิจ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ พฤติกรรมการโปรโมทสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ เช่น ความถี่ในการโปรโมทสินค้าต่อวัน ช่วงเวลาในการโปรโมทสินค้า เป็นต้น เนื่องจากการโปรโมทสินค้าก็เปรียบเสมือนการเปิดร้านเชิญชวนให้ผู้บริโภคได้เห็นและรู้ว่าสินค้าของเราคืออะไร ซึ่งยิ่งโปรโมทบ่อยโอกาสที่กลุ่มผู้บริโภคจะเห็นสินค้ายิ่งมีมากขึ้น โอกาสในการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการอาจเพิ่มตามไปด้วย

2) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มผู้ประกอบการประเภทธุรกิจอื่นๆ นอกเหนือจากประเภทธุรกิจความงามและสุขภาพ เพื่อต้องการความคิดเห็นในมุมมองที่หลากหลายจากผู้ประกอบการณ์ธุรกิจออนไลน์ประเภทอื่นๆ เช่น ธุรกิจเสื้อผ้า ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น จะได้เปรียบเทียบกันว่าในกลุ่มธุรกิจอื่นที่นอกเหนือจากธุรกิจความงามและสุขภาพแล้ว มีความคิดเห็นที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ

3) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของกลุ่มผู้ประกอบการออฟไลน์ เพื่อดูแนวโน้มความสนใจที่เปลี่ยนมาขายสินค้าแบบออนไลน์

บรรณานุกรม

กรุงไทย แอกซ่า อคาเดมี่. (2558). *ความหมายการบริการหลังขาย.* สืบค้น 14 กันยายน 2561, จาก http://fliphtml5.com/gtfg/rwep/basic.

จิดาภา สดสี. (2557). *สื่อสังคมออนไลน์ ความรับผิดชอบต่อสังคมของลูกค้า และคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟสำหรับคนรักแมวในเขตกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ชุลีพร มาสเนตร. (2555). *ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบธุรกิจอาหารทะเลแปรรูปพื้นบ้านของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส.* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ). นราธิวาส: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ต่อตระกูล พิริยะพงษ์. (2558). *ความหมายของInternet of Things.* สืบค้น 17 กันยายน 2561, จาก http://tormootech.blogspot.com.

ณัฐพล ปะมี. (2558). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าออนไลน์กับธุรกิจไฮเปอรมาร์เก็ต (Hypermarket) ของประชากรในกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ธัญนันท์ วรเศรษฐพงษ์. (2558). *ความไว้วางใจในธุรกิจ E-COMMERCE ของบริษัท LAZADA.* (ดุษฎีนิพนธ์วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ปพน เลิศชาคร. (2559). *คุณภาพของเว็บไซต์ ความไว้วางใจ การรับรู้ถึงคุณค่าและการจัดอันดับ และความคิดเห็นที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่าน eBay ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระบริหาธุรกิจบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พิศุทธิ์ อุปถัมภ์. (2556). *ความไว้วางใจและลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ภานุวัฒน์ รัตนดิษฐ์. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจออนไลน์.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วิทวัส เค้าคุณากร. (2553). การสร้างแบบจำลองพฤติกรรมผู้บริโภคแบบธุรกิจกับธุรกิจผ่านทางช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางการตลาดโดยการทำเหมืองข้อมูล. (การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีรภัทร ธูปพนม. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์อีเบย์.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2560). *ธุรกิจความงามและธุรกิจสุขภาพ.* สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2562, จาก https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/E-Commerce_E-Market-Place.pdf.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2559). *อัตราการเติบโตของมูลค่าตลาด E-commerce.* สืบค้น 5 กันยายน 2561, จาก https://thumbsup.in.th/2017/09/e-commerce-thailand-etda-2016-growth.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2560). *พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทย.* สืบค้น 1 ตุลาคม 2561, จาก https://www.etda.or.th/content/thailand-internet-user-profile-2017.html.

ปัญหาทางกฎหมายเรื่องความยินยอมของผู้บริจาคอวัยวะที่เสียชีวิตและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

LEGAL PROBLEMS ON THE CONSENT OF THE ORGAN DONORS WHO PASSED AWAY AND THEIR CONCERNED PARTIES

Received: September 15, 2018
Revised: November 5, 2018
Accepted: November 27, 2018

ณัฐวีร์ อสิพงษ์*
Nattawee Asipong*

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
* Graduate student, Master of Laws Thesis, Faculty of Law, National Institute of Development Administration
* Email: nattawee3621@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้บริจาคอวัยวะที่เสียชีวิตและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการปลูกถ่ายอวัยวะในประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับแนวทางการปลูกถ่ายอวัยวะขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) หรือ WHO และมาตรการทางกฎหมายของบางประเทศ เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

จากการศึกษา พบว่ายังขาดหลักเกณฑ์เริ่มต้นของกฎหมายที่กำหนดผู้ที่มีอำนาจ ขั้นตอนและวิธีการให้ความยินยอมในการบริจาคอวัยวะกับกฎหมายการให้ความยินยอมในการบริจาคอวัยวะและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิด และการยกเว้นความผิดทางกฎหมายของบุคลากรทางการแพทย์จากการปลูกถ่ายอวัยวะ ซึ่งหลักกฎหมายบางหลัก เช่น หลักเรื่องความยินยอม หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีนิยม ก็สามารถที่จะนำมาปรับใช้ได้

ดังนั้นแล้วการที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องผู้เขียนจึงได้เสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะ เป็นร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปลูกถ่ายอวัยวะและการบริจาคอวัยวะมนุษย์หลังการตายเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาล

คำสำคัญ: ความยินยอม การปลูกถ่ายอวัยวะ การบริจาค

Abstract

This article aims to study the problems of laws on consent given by the persons who donate the organs after death and relevant persons and legal measures on controlling organ transplantation in Thailand in comparison with the organ transplantation guidelines of World Health Organization (WHO), and legal measures of certain countries; for instance, Republic of Singapore, United Kingdom, and the United States of America.

According to the study, there are lack of initial criteria of laws on determining the authorized persons, procedures, and methods of giving consent in donating organs and laws on legal offense exemption of medical personnel from organ transplantation, despite the fact that certain principles of law; for example, principle of consent, principle of public order and good morals, or principle of liberalization can be applied thereto.

Therefore, due to no specific law, the researcher proposes providing specific laws as the bills on organ transplantation and human organ donation after death for the benefit of treatment.

Keywords: Consent, Organ transplantation, Donation

บทนำ

ความยินยอมเป็นเงื่อนไขสำคัญในกระบวนการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย เนื่องจากการที่แพทย์นำอวัยวะออกจากผู้ที่เสียชีวิตจากสมองตาย แพทย์จะมีอำนาจกระทำได้หรือไม่นั้นต้องพิจารณาเรื่องความยินยอม (consent) ปัญหาของเรื่องความยินยอมก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีการขาดแคลนอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายซึ่งเป็นปัญหาสากลที่เกิดกับทุกประเทศที่มีการรักษาด้วยการปลูกถ่ายอวัยวะต้องเผชิญ สำหรับประเทศไทย อวัยวะที่ได้รับบริจาคมีจำนวนน้อยมากจนไม่พอเพียงสำหรับผู้ป่วยที่รอรับบริจาคอวัยวะ อุปสรรคการได้รับบริจาคอวัยวะอีกส่วนมาจากการปฏิเสธความยินยอมของญาติ โดยเฉพาะการคัดค้านการปฏิเสธการบริจาคอวัยวะของผู้บริจาคที่ถึงแม้ผู้ตายจะมีการแสดงเจตจำนงให้ความยินยอมไว้ล่วงหน้าก่อนตายหรือ กรณีที่ผู้ตายไม่ได้แสดงความยินยอมบริจาคเอาไว้ บุคคลใดที่สามารถให้ความยินยอมบริจาคอวัยวะแทนได้ รวมทั้งการให้ความยินยอมแทนของบุคคลที่หย่อนความสามารถในการบริจาคอวัยวะ รวมถึงการยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายของแพทย์ผู้ทำการปลูกถ่ายอวัยวะ อันเป็นสาเหตุสำคัญทำให้บุคลากรทางการแพทย์ไม่มั่นใจเรื่องกฎหมายของความยินยอมที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคอวัยวะ ทำให้เกิดปัญหาฟ้องร้องเป็นคดีความกับญาติหรือครอบครัวผู้ตายทั้งทางแพ่งและอาญา นับว่าเป็นอุปสรรคของกระบวนการขั้นตอนการปลูกถ่ายอวัยวะ จึงนำไปสู่การศึกษาหลักเกณฑ์เริ่มต้นของกฎหมายที่กำหนดผู้ที่มีอำนาจ ขั้นตอนและวิธีการให้ความยินยอมในการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายและการยกเว้นความผิดทางกฎหมายของบุคลากรทางการแพทย์จากการปลูกถ่ายอวัยวะ ผิด หากมีกฎหมายที่บัญญัติเฉพาะสำหรับการปลูกถ่ายอวัยวะ ข้อดีในเรื่องนี้ก็คือ การมีกรอบกฎหมายที่ชัดเจนให้แพทย์ปฏิบัติตามและสามารถทำให้กระบวนการปลูกถ่ายอวัยวะดำเนินการได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

1. หลักความยินยอมอันเป็นฐานทางกฎหมายที่รองรับต่อการแสดงเจตนาบริจาคอวัยวะ

หลักความยินยอมนี้ก็มีที่มาจากหลักเสรีนิยม (principle of autonomy) เป็นหลักการพื้นฐานที่มีสาระสำคัญคือ เป็นแนวคิดที่เคารพอิสระในการแสดงเจตนาของบุคคลโดยเห็นว่า บุคคลผู้เป็นเจ้าของชีวิตมีความสามารถสมบูรณ์ย่อมมีอิสระที่จะเลือกหรือยินยอมให้ผู้อื่นมากระทำกับชีวิต ร่างกายหรือสิทธิของตนเองเพื่อจะได้สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดและความต้องการแท้จริงของบุคคลนั้น ตราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่รบกวนหรือแทรกแซงสิทธิของบุคคลอื่น เมื่อนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับเรื่องการบริจาคอวัยวะที่จะมีผลต่อร่างกายของผู้บริจาคต้องให้ผู้บริจาคเป็นผู้ให้ความยินยอมด้วยตัวเอง แต่ทั้งนี้การใช้สิทธิตามหลักเสรีนิยมดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย ซึ่งตามหลักสากลลักษณะความยินยอมที่ถูกต้องตามกฎหมายประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

1.1 ผู้ให้ความยินยอมจะต้องมีความสามารถในการให้ความยินยอมตามกฎหมาย โดยหลักความสามารถของผู้ให้ความยินยอมจะต้องสามารถเข้าใจหยั่งรู้ถึงการกระทำนั้น (reasonable) และรู้คุณค่าของการกระทำนั้นว่าดีหรือไม่ เข้าใจถึงธรรมชาติของการกระทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นได้จากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งจะต้องเป็นผู้ใหญ่พอสมควร (maturity) (พิชัยศักดิ์ หรยางกูร และนริศรา แดงไผ่, ม.ป.ป., น.11)

1.1.1 ในกรณี ที่ผู้บริจาคอวัยวะเป็นผู้มีความสามารถตามกฎหมายและมีสติสัมปชัญญะที่ส มบูรณ์มิได้ อยู่ ใต้สภาวะใดๆ ที่อาจทำให้เกิดการตัดสินใจเบี่ยงไปจากเจตนารมณ์ที่แท้จริง (ชนภัทร วินยวัฒน์, 2551, น. 99) บุคคลนั้นย่อมสามารถให้ความยินยอมในการบริจาคอวัยวะได้ด้วยตนเอง

1.1.2 ผู้ให้ ความ ยินยอมแทน ในกรณีที่ความยินยอมของผู้ตายไม่เป็นที่ปรากฏหรือมิได้แสดง เจตจำนงล่วง หน้าในการบริจาคเอาไว้ กรณีดังกล่าวในต่างประเทศจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการปลูกถ่าย อวัยวะในระดั บพระ ราชบัญญัติหรือรัฐบัญญัติให้อำนาจไว้ว่าบุคคลใดสามารถให้ความยินยอมแทนได้บ้าง นอกจากนั้นในบางประเทศยังกำหนดให้ผู้ที่มีความสามารถทางกฎหมายสามารถทำหนังสือมอบอำนาจแต่งตั้งบุคคลอื่นสามารถให้ความยินยอมบริจาคอวัยวะหลังการตายแทนได้โดยถือว่าความยินยอมของตัวแทนนั้นเป็นความยินยอมของผู้บริจาค

1.2 ความยินยอมต้ องเกิดจากความสมัครใจ ไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับหรือหลอกลวงหรือสำคัญผิดดังสุภาษิตที่ว่า "Nothing is so contrary to consent as force and fear" (ไม่มีสิ่งใดเป็นปฏิปักษ์ต่อความยินยอมเท่ากับการถูกบังคับและความเกรงกลัว)

1.3 ช่วงหรือระยะเวลาที่มีผลทางกฎหมายของการให้ความยินยอมในเรื่องระยะเวลาในการให้ความยินยอมนี้ความยินยอมจะต้องมีอยู่ก่อนหรืออย่างน้อยขณะกระทำและจะต้องมีอยู่ตลอดการกระทำนั้น (คณิต ณ นคร, 2545, น.264) ความยินยอมนั้นอาจจะยกเลิกเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้ เพราะบุคคลที่แสดงเจตนาย่อมไม่ผูกพันตามที่แสดงเจตนาตลอดไปอาจเปลี่ยนใจบังคับตามสิทธิของตน (ไพจิตร ปุญญพันธ์, 2558, น.26)

1.4 ค วามยินยอมที่ให้จะต้องไม่ขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คำว่า"ความสงบเรียบร้อยของประชาชน" (public policy หรือ public order) และคำว่า"ศีลธรรมอันดีของประชาชน" (good moral) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมากและเปลี่ยนไปได้ตามนโยบายของรัฐ สภาวะทางสังคม เศรษฐกิจรวมทั้งทัศนะของมหาชนที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยจึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีๆ ไปเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (พิชัยศักดิ์ หรยางกูรและณัฐนันทน์ อัศวเลิศศักดิ์, ม.ป.ป., น.10)

1.5 ปร ะเภทของความยินยอมที่นำไปสู่รูปแบบของระบบการให้คว ามยินยอมในกา รบริจ าคอวัยวะมี 2 ประเภทดังนี้

1.5.1 ความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้ (presumed consent) เป็นความยินยอมที่ไม่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศไทย แต่ในต่างประเทศ เช่น เยอรมนี มีการนำเอามาใช้ปรับกับคดีด้วย โดยหลักการแล้วความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้เป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างความยินยอมและความจำเป็นที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็เป็นสิ่งที่แยกออกมาเป็นเอกเทศจากหลักกฎหมายทั้งสอง ความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้แตกต่างจากความยินยอมในแง่ที่ว่าเป็นเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจที่จะกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยเป็นเหตุให้ ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้เหตุหนึ่งเป็นเรื่องของโครงสร้างในทางบรรทัดฐานตามกฎหมายจารีตประเพณีความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้จะถูกนำมาอ้างก็ต่อเมื่อการได้มาซึ่งความยินยอมที่แท้จริงนั้นเป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้หรือไม่สามารถขอความยินยอมได้[1]

1.5.2 การให้ความยินยอมโดยชัดแจ้ง (Apparent consent) เช่น การที่เราไปฉีดวัคซีนที่อนามัยตามประกา ศของกระทรวงสาธารณสุข การเดินเข้าไปแล้วยกไหล่ให้พยาบาลเพื่อฉีดยาถือเป็นการแสดงความยินยอมโดยชัดแจ้งไปในตัวการให้ความยินยอมแบบนี้พบได้ทั่วไปในปัจจุบันที่มีการให้กรอกเอกสารการแสดง ความยินยอมรับการรักษาพยาบาลหรือผ่าตัดในกรณีที่ไม่เป็นการเร่งด่วนหรือฉุกเฉินเพื่อช่วยชีวิตรวมถึงการบริจาคอวัยวะ (เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ, 2549, น.202)

2. แนวทางขององค์กรอนามัยโลกและแนวปฏิบัติของรัฐต่างประเทศเกี่ยวกับการแสดงเจตนาให้ความยินยอมของผู้บริจาคอวัยวะที่เสียชีวิต

องค์กร อนามัยโลกเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ (WHO Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation) ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับแหล่งที่มาของอวัยวะมนุษย์และชิ้นส่วนอวัยวะม นุษย์ที่ใช้เพื่อการปลูกถ่ายอันมีพื้นฐานมาจากหลักความยินยอมที่กล่าวข้างต้นไว้ในแนวทางที่ 1 คือ อ วัยวะอาจนำมาจากศพเพื่อใช้ในการปลูกถ่าย โดยหลักสำคัญนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ตาย หรือไม่มีเหตุที่เชื่อได้ว่าผู้ตายเคยปฏิเสธหรือไม่ยินยอมให้นำอวัยวะออกขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ นำไปสู่มีทางเลือกในการกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศที่ออกมาเป็นกฎหมายในเรื่องของการบริจาคอวัยวะเมื่อตนถึงแก่ความตาย

---

[1] จาก ความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้ตามกฎหมายอาญาเยอรมัน โดย สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์ 2547. บทบัณฑิตย์, 60, น 160-171 เนติบัณฑิตยสภา เจ้าของลิขสิทธิ์

2.1 ระบบใช้วิธีให้คนเลือกเข้าร่วม (Opt-in หรือ Contracting in) ใช้หลักความยินยอมโดยชัดแจ้ง กล่าวคือ ให้ผู้ที่ประสงค์จะบริจาคอวัยวะ แสดงความจำนงล่วงหน้าก่อนที่จะถึงความตายไว้ที่โรงพยาบาล หน่วยงานราชการ หรือมูลนิธิ (ฉัตรแก้ว สอนศิริ,2555, น.44) หรือเรียกว่า การลงทะเบียนรับเลือก (Opt-in registe rs) ดำเนินการโดยต้องมีการตกลงร่วมกันว่าเป็นผู้บริจาคจะต้องแสดงความยินยอมอย่างชัดเจนมากกว่าที่จะสันนิษฐานไว้ โดยจะบันทึกการตัดสินใจของแต่ละบุคคลว่าเป็นผู้บริจาคที่เสียชีวิตและมักใช้ในการส่งเสริมการตระหนักรู้ของผู้บริจาคอวัยวะและประเมินแคมเปญสาธารณะ เช่น สหราชอาณาจักร และรัฐส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาดำเนินการเลือกลงทะเบียนเข้าร่วม

2.1.1 การบริจาคอวัยวะของสหราชอาณาจักร ภายใต้พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเนื้อเยื่อมนุษย์ (สกอตแลนด์) พ.ศ. 2549 (Human Tissue (Scotland) Act 2006) เป็นระบบของการเลือกเข้าร่วม (Opt-in) การบริจาคอวัยวะจึงขึ้นอยู่กับหลักการของการอนุญาตให้ความยินยอมที่มีจุดประสงค์เพื่อให้บุคคลมีสิทธิจะแสดงความปรารถนาของตนเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับร่างกายหลังจากการตาย เพื่อการปลูกถ่ายอวัยวะ การวิจัย การศึกษาหรือการฝึกอบรมหรือการตรวจสอบ[2]โดยผู้ที่อายุ 16 ปีขึ้นไปสามารถอนุญาตด้วยตัวเองก่อนตาย หรือหลังจากการตายโดยตัวแทนที่ถูกแต่งตั้งหรือญาติสนิทตามลำดับความสำคัญ[3] และรวมถึงเด็กอายุ 12 ปีขึ้นไปถ้ามีความสามารถหรืออนุญาตโดยผู้มีอำนาจปกครองสิทธิและความรับผิดชอบหรือหลังจากเด็กตายโดยตัวแทนหรือบิดามารดา[4] สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี บุคคลที่มีสิทธิและความรับผิดชอบของผู้ปกครองเท่านั้นสามารถบริจาคอวัยวะได้[5] การอนุญาตสามารถกระทำได้ทั้งในรูปแบบลายลักษณ์อักษรรวมทั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือแสดงออกด้วยวาจาโดยสามารถเพิกถอนการอนุญาตสำหรับการปลูกถ่ายได้ตลอดเวลาแต่ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้มีความชัดเจนว่ามีความประสงค์ใดในช่วงเวลาที่เสียชีวิต

ในกรณี ที่ความปรารถนาของผู้บริจาคในการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายที่แสดงเจตจำนงไว้ล่วง หน้าก่อนตายมีความชัดเจนก็ไม่มีความจำเป็นต้องขออนุญาตจากญาติหรือครอบครัวของผู้บริจาคอีกครั้งเนื่องจากความปรารถนาของผู้ตายในกรณีเหล่านี้คือสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถนำอวัยวะจากร่างกายเพื่อไปทำการปลูกถ่ายได้ตามกฎหมาย[6] แต่ในกรณีที่ความประสงค์ของผู้เสียชีวิตไม่เป็นที่ปรากฏญาติหรือครอบครัวจะถูกขอให้พิจารณาการอนุญาตให้บริจาคอวัยวะเมื่อให้การอนุญาตแล้วจะไม่สามารถเพิกถอน ได้[7] เนื่องจากจะความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการเพิกถอนนาทีสุดท้ายที่ก่อให้เกิดปัญหากับผู้รับที่ได้รับก ารปลูกถ่ายอวัยวะไปแล้วและถ้าหากความตายของผู้บริจาคอวัยวะทำให้จะต้องมีการดำเนินคดีอาญากับผู้หนึ่งผู้ใดแล้วแพทย์จะต้องปรึกษากับพนักงานอัยการ หรือที่เรียกว่าProcurator Fiscal ซึ่งหากการตัดเอาอวัยวะออกไปจะทำลายหลักฐานและทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหายก็จะไม่อนุญาตให้มีการนำอวัยวะไปปลูกถ่าย[8]

---

[2] section 3 Use of part of body of deceased person for transplantation, research etc. of Human Tissue (Scotland) Act 2006.

[3] section 60 Interpretation of Human Tissue (Scotland) Act 2006

[4] Section 8Authorisation: child 12 years of age or over of Human Tissue (Scotland) Act 2006.

[5] Section10 Authorisation as respects child who dies under 12 years of age. of Human Tissue (Scotland) Act 2006

[6] Human Tissue (Scotland) Act 2006: A guide to its implications for NHS Scotland.

[7] Section 7 Authorisation by adult's nearest relative of Human Tissue (Scotland) Act 2006

[8] Section 5 Consent by procurator fiscal to removal of part of body.of Human Tissue (Scotland) Act 2006

2.1.2. การบริจาคอวัยวะของสหรัฐอเมริกานั้น การบริจาคอวัยวะให้ความสำคัญกับการเคารพอิสระในการแสดงเจตนาของบุคคลเพื่อการบริจาคอวัยวะ ซึ่งการบริจาคอวัยวะหรือร่างกายที่ไม่ได้ถูกเพิกถอนโดยผู้บริจาคก่อนตายนั้นจะไม่สามารถเพิกถอนได้และไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมหรือสมัครใจของบุคคลอื่น โดยรัฐบัญญัตินี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อระบุกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าการตัดสินใจของผู้บริจาคเป็นอิสระ จะต้องได้รับการเคารพอิสระในการแสดงเจตนาของบุคคลและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยผู้อื่น[9] โดยการบริจาคร่างกายหรืออวัยวะของผู้บริจาคอาจทำขึ้นในช่วงชีวิตของผู้ที่ผู้บริจาคยังมีชีวิตอยู่เพื่อการปลูกถ่าย การรักษา การวิจัยหรือการศึกษา เช่น ผู้บริจาคที่บรรลุนิติภาวะซึ่งมาอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป[10] หรือผู้เยาว์ก็สามารถบริจาคอวัยวะได้ถ้าได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายของรัฐเพื่อขอใบอนุญาตขับรถ โดยใส่อายุที่อายุน้อยที่สุดที่บุคคลสามารถขอรับใบอนุญาตขับรถประเภทใดก็ได้ และครอบครัวและญาติของผู้ที่เสียชีวิตอาจถูกขอให้ทำการบริจาคอวัยวะหรือร่างกายแทน โดยบุคคลที่สามารถทำการบริจาคอวัยวะหรือร่างกายแทนได้นั้นมักจะได้รับการพิจารณาว่าพวกเขายินดีที่จะบริจาคเมื่อผู้บริจาคใกล้เสียชีวิตรวมถึงบุคคลที่อยู่ในช่วงเวลาของการตายของผู้ตายทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ตายบุคคลรวมถึงบิดามารดาของผู้บริจาคถ้าผู้บริจาคเป็นผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ

การบริจาคอวัยวะสามารถทำได้[11] โดยให้อำนาจคำแถลงหรือสัญลักษณ์แสดงว่าผู้บริจาคได้ทำขึ้นของการบริจาคอวัยวะหรือร่างกายเพื่อพิมพ์ลงบนใบอนุญาตขับขี่หรือบัตรประจำตัวของผู้บริจาคหรือในหนังสือพินัยกรรมและ ในระหว่างการเจ็บป่วยหรือการบาดเจ็บของผู้บริจาคโดยการสื่อสารรูปแบบใดๆ สำหรับการเพิกถอน การระงับ การหมดอายุหรือการยกเลิกใบอนุญาตขับขี่หรือบัตรประชาชนที่แสดงให้เห็นถึงการบริจาคอวัยวะหรือร่างกายไม่ได้ทำให้การบริจาคอวัยวะหรือร่างกายเป็นโมฆะ และในสหรัฐอเมริกาได้นำหลักเกณฑ์เรื่อง required request มาใช้หลักการนี้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาลที่รักษาผู้ป่วยที่ใกล้จะสมองตาย หรือสมองตายแล้ว ต้องขอรับบริจาคอวัยวะของผู้ป่วยและยังได้กำหนดให้บุคคลที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบหรือสอบถามต่อเอกสารการบริจาคหรือข้อมูลอื่นๆ ซึ่งบ่งชี้ว่าบุคคลที่เสียชีวิตหรือใกล้ที่ จะเสียชีวิตนั้น เป็นผู้บริจาคหรือเป็นผู้ปฏิเสธการบริจาคอวัยวะหรือร่างกายเพื่อหาผู้บริจาคที่เหมาะสม[12]

2.2 ระบบถอนตัวออก (Opt-out หรือ Contracting out) ใช้หลักความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้ (Presumed consent) โดยกำหนดให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้บริจาคอวัยวะโดยอัตโนมัติและถือว่าให้แพทย์สามารถนำอวัยวะออกจากผู้ที่สมองตายได้เลยถือเป็นข้อสันนิษฐานว่าคนที่ตายแล้วทุกคนเป็นผู้บริจาคอวัยวะ ถ้าประชาชนไม่มาแจ้งถอนสิทธิ์ แสดงว่ายินยอมที่จะบริจาคอวัยวะและให้คนที่ไม่ยินดีที่จะบริจาคอวัยวะไปแสดงความจำนงถอนชื่อของตนออก หรือเรียกว่า การลงทะเบียนออก (Opt-out registers) ระบบนี้ใช้ในประเทศยุโรปหลายประเทศ เช่น ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐฝรั่งเศส ฯลฯ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านของไทยคือ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งวิธีถอนตัวออกก็สามารถแยกย่อยออกเป็น 2 แบบ คือ การถอนตัวออกแบบไม่เคร่งครัด (Soft opt-out) และการเลือกถอนตัวออกที่เคร่งครัด (Hard opt-out)

---

[9] Section 4 Who may make Anatomical gift before donor's death.In this Uniform Anatomical Gift Act 1987 (Last Revised or Amended in 2009).

[10] Section 2 Definitions of this Uniform Anatomical Gift Act 1987 (Last Revised or Amended in 2009)

[11] Section 5 Maner of making Anatomical Gift before donor's death. In this Uniform Anatomical Gift Act 1987 (Last Revised or Amended in 2009)

[12] Section 12 Search and Notification of this Uniform Anatomical Gift Act 1987 (Last Revised or Amended in 2009)

2.2.1 การถอนตัวออกแบบไม่เคร่งครัด (Soft opt-out) เวลส์โดยภายใต้พระราชบัญญัติการปลูกถ่ายอวัยวะในเวลส์ 2013 (Human Transplantation (Wales) Act 2013 คือการถือว่าประชาชนทุกคนประสงค์จะบริจาคอวัยวะเมื่อเสียชีวิตเว้นแต่จะได้แสดงเจตนาไว้ชัดแจ้งว่าไม่ประสงค์จะบริจาค อย่างไรก็ตามเมื่อผู้บริจาคเสียชีวิตลงแพทย์หรือพยาบาลต้องถามความสมัครใจของญาติผู้เสียชีวิตว่ายังคงประสงค์จะบริจาคอวัยวะอยู่หรือไม่ หากญาติผู้เสียชีวิตปฏิเสธ การบริจาคอวัยวะก็จะไม่เกิดขึ้น[13] ผู้อาศัยอยู่ในเวลส์นั้นมีทางเลือกสำหรับการบริจาคอวัยวะดังนี้

1. เลือกที่จะเป็นผู้บริจาคโดย การลงทะเบียนการตัดสินใจเพื่อเป็นผู้บริจาคตาม (การเลือกเข้าร่วม "opt-in") เวลส์ก็เป็นแบบผสมอีกลักษณะหนึ่งด้วย

2. ไม่กระทำการใดๆเกี่ยวกับการบริจาคซึ่งหมายความว่าบุคคลนั้นไม่มีข้อคัดค้านในการเป็นผู้บริจาค (ถือว่าได้รับความยินยอม "deemed consent")

3. เลือกที่จะไม่เป็นผู้บริจาคโดยการลงทะเบียนการตัดสินใจอย่างชัดแจ้งว่าจะไม่เป็นผู้บริจาค (เลือกถอนตัวออก "opt-out")

2.2.2 การเลือกถอนตัวออกที่เคร่งครัด (Hard opt-out) คือการถือว่าประชาชนทุกคนประสงค์จะบริจาคอวัยวะเมื่อเสียชีวิต เว้นแต่จะได้แสดงเจตนาไว้ชัดแจ้งว่าไม่ประสงค์จะบริจาค โดยไม่ต้องคำนึงถึงความประสงค์ของญาติผู้เสียชีวิต ตัวอย่างประเทศที่ใช้นโยบายนี้ คือสาธารณรัฐสิงคโปร์ภายใต้การปลูกถ่ายอวัยวะหลังจากการเสียชีวิตของกฎหมาย Human Organ Transplant Act (HOTA) การบริจาคอวัยวะภาคบังคับหลังการตายของกฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้บริจาคอวัยวะโดยอัตโนมัติบังคับใช้กับพลเมืองสิงคโปร์และผู้ที่อาศัยอยู่ถาวรทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไปโดยไม่คำนึงถึงศาสนาอาจใช้กับผู้ที่อายุต่ำกว่า 21 ปีตราบเท่าที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของบุคคลนั้นยินยอมและถือว่าให้แพทย์สามารถนำอวัยวะบางอย่างออกจากผู้ที่สมองตายได้เลย ถือเป็นข้อสันนิษฐานว่าคนที่ตายทุกคนเป็นผู้บริจาคอวัยวะ ถ้าประชาชนไม่มาแจ้งถอนสิทธิ์ แสดงว่ายินยอมที่จะบริจาคอวัยวะและให้คนที่ไม่ยินดีที่จะบริจาคอวัยวะไปแสดงความจำนงถอนชื่อของตนออก

2.3 ระบบการลงทะเบียนร่วมกัน (Combined registers) ทำให้ผู้คนมีโอกาสบันทึกข้อตกลงได้2กรณีดังนี้คือ เป็นผู้บริจาคหรือคัดค้านการเป็นผู้บริจาค การลงทะเบียนแบบผสมผสานใช้กันโดยถือว่าเข้าใจข้อตกลงและข้อตกลงที่ต้องแสดงอย่างชัดแจ้ง เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์คือการบริจาคอวัยวะโดยสมัครใจมีผลหลังการตายภายใต้รัฐบัญญัติการแพทย์ การบำบัดการศึกษาและการวิจัย (The Medical Therapy, Education, and Research Act: MTERA) และรัฐบัญญัติการปลูกถ่ายอวัยวะ (Human Organ Transplant Act: HOTA)

[13] Section15 Codes of practice of Human Transplantation (Wales) Act 2013.

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกฎหมายรัฐบัญญัติการปลูกถ่ายอวัยวะ Human Organ Transplant Act (HOTA) และรัฐบัญญัติการแพทย์ การบำบัดการศึกษาและการวิจัย (The Medical Therapy, Education, and Research Act: MTERA)

	HOTA	MTERA
อายุ	อายุ 21 ปีขึ้นไป	อายุ 18 ปีขึ้นไป
อวัยวะ	ไต ตับ หัวใจ กระจกตา	อวัยวะและเนื้อเยื่อทั้งหมดเช่น ไต, ตับ, หัวใจ, กระจกตา, ปอด, กระดูก, ผิวหนัง
วัตถุประสงค์	การปลูกถ่าย	การปลูกถ่าย การรักษา การศึกษา การวิจัย
สัญชาติ	พลเมืองสิงคโปร์และ PRs	สัญชาติใดก็ได้
ศาสนา	ศาสนาใด ๆก็ได้	ศาสนาใดๆก็ได้ (สำหรับชาวมุสลิม MUIS ได้ออก fatwas (ฟัตวา) = คำตัดสินความตามหลักศาสนาอิสลามระบุว่าการบริจาคไต, ตับ, หัวใจและกระจกตาได้รับอนุญาตให้บริจาคได้)
ความยินยอม	Opt-out ผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้างต้นจะรวมอยู่ใน HOTA โดยอัตโนมัติเว้นแต่จะลงทะเบียนคัดค้าน	Opt-in ผู้ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ HOTA รวมทั้งผู้ที่ต้องการให้อวัยวะ / เนื้อเยื่อที่ไม่ได้รับการคุ้มครองโดย HOTA, อวัยวะที่ถูกเอาออกจะมีเพียงอวัยวะที่ได้ให้คำมั่นสัญญาระบุเอาไว้ว่าเป็นอวัยวะ / เนื้อเยื่อสำหรับการบริจาค

ซึ่งทั้งสามแบบนี้เป็นแนวทางทางเลือกของแต่ละประเทศว่าจะเลือกใช้แบบใดให้เหมาะสมกับภายในประเทศของตนโดยการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อใช้กำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการปลูกถ่ายอวัยวะและลักษณะความผิดหรือความรับผิด

3. ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้บริจาคอวัยวะที่เสียชีวิตในประเทศไทย

เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายการปลูกถ่ายอวัยวะของประเทศไทยและต่างประเทศพบว่า การบริจาคอวัยวะนั้นต้องเป็นไปตามความสมัครใจของผู้บริจาคในกรณีที่ผู้ตายได้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะไว้กับศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย และมีบัตรประจำตัวผู้ที่แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะดังกล่าว ถ้าไม่สามารถติดตามหาญาติผู้ตายได้ให้ดำเนินการผ่าตัดนำอวัยวะไปปลูกถ่ายได้[14] แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว แม้จะสมัครใจบริจาคอวัยวะแต่ถ้าญาติไม่ยินยอมก็เท่ากับไม่ได้บริจาคจึงจำเป็นที่ต้องได้รับความยินยอมของครอบครัวหรือญาติอีกครั้ง ในกรณีนี้แตกต่างกับกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร (อังกฤษ สกอตแลนด์) และสหรัฐอเมริกา เนื่องจากการให้ความยินยอมมีที่มาจากหลักเสรีนิยม (principle of autonomy) เป็นแนวคิดที่เคารพอิสระในการแสดงเจตนาของบุคคลดังนั้นปัญหา

[14] ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ฉบับที่ 5 พ.ศ.2560 ข้อ 53 (4)

ที่ว่าความจำเป็นที่จะต้องได้รับความยินยอมจากครอบครัว แม้ว่าผู้เสียชีวิตจะแสดงเจตจำนงบริจาคอวัยวะเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น จำเป็นหรือไม่ที่ต้องขอความยินยอมจากครอบครัวผู้บริจาคอีกนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อวิธีการให้ความยินยอมถูกต้องตามความประสงค์ของผู้บริจาคชอบด้วยกฎหมายและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ไม่ใช่เรื่องที่จำเป็นจะต้องขอความยินยอมจากครอบครัวหรือญาติของผู้บริจาคที่เสียชีวิตไปแล้วอีกครั้ง

ในกรณีที่ผู้เสียชีวิตไม่มีความประสงค์อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะของร่างกายสำหรับการปลูกถ่าย ญาติและครอบครัวจะถูกขอให้พิจารณาการให้ความยินยอมบริจาคอวัยวะสำหรับในประเทศไทยตามที่ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม[15] ได้กำหนดว่าการขอบริจาคอวัยวะจากญาติผู้เสียชีวิตตามเกณฑ์สมองตายของแพทยสภาต้องดำเนินการโดยคณะแพทย์หรือผู้ได้รับมอบหมายจากคณะแพทย์เท่านั้น สำหรับการริเริ่มขอบริจาคควรเป็นคณะแพทย์ หรือพยาบาลที่รับผิดชอบดูแลผู้ป่วยที่เสียชีวิตควรเป็นผู้ริเริ่ม ส่วนญาติผู้ตายที่จะบริจาคอวัยวะต้องเป็นทายาทหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ตายและจะเป็นผู้ลงนามบริจาคอวัยวะเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งมีพยานลงนามรับรองไม่น้อยกว่าสองคนแต่ก็ยังไม่ชัดเจนว่าบุคคลใดบ้างสามารถให้ความยินยอมแทนในการบริจาคอวัยวะ

ในกรณีพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพที่ 6 มาตรา 1646 ได้กำหนดไว้ว่าเมื่อการตายให้มรดกตกแก่ทายาทซึ่งสิ่งที่กฎหมายมรดกกำหนดให้ตกทอดแก่กันนั้นจะจำกัดเฉพาะทรัพย์หรือทรัพย์สินในทำนองเดียวกันบุคคลอาจทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายเรื่องทรัพย์สินหรือการต่างๆไว้เช่น การจัดการศพ ประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าบุคคลสามารถให้ความยินยอมโดยทำพินัยกรรมยกศพหรืออวัยวะของตนเองให้แก่ผู้อื่นได้หรือไม่ในเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1174/2508 วินิจฉัยว่าการแสดงเจตนาบริจาคศพของผู้ตายมีผลบังคับตามกฎหมายทำให้ทายาทไม่อาจขอศพดังกล่าวคืนจากคณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล ในทำนองเดียวกันหากเป็นอวัยวะที่ผู้ตายได้แสดงเจตนาบริจาคอวัยวะไว้เมื่อเทียบเคียงกับแนวคำพิพากษาดังกล่าวแล้วก็น่าจะถือว่าต้องบังคับตามที่ผู้ตายแสดงความประสงค์ไว้เพราะโดยสภาพแล้วอวัยวะของศพก็ไม่ได้ต่างจากศพทั้งร่าง ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาก็ให้การยอมรับวิธีการบริจาคอวัยวะโดยให้ความยินยอมไว้ล่วงหน้าในหนังสือพินัยกรรมด้วย

ส่วนการกำหนดให้ผู้หย่อนความสามารถทางกฎหมายเช่นเด็กหรือผู้เยาว์สามารถบริจาคอวัยวะได้เช่นเดียวกับอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาและกำหนดให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยกันต่อไป

สำหรับระบบการบริจาคอวัยวะที่ใช้วิธีให้คนเลือกเข้าร่วม (Opt-in หรือ Contracting in) ให้ผู้ที่ประสงค์จะบริจาคอวัยวะ แสดงความจำนงให้ความยินยอมล่วงหน้าก่อนที่จะถึงความตาย ผู้เขียนเห็นว่าระบบนี้เพียงระบบเดียวคนส่วนใหญ่นั้นไม่ให้ความสนใจในเรื่องการแสดงเจตจำนงล่วงหน้าสำหรับการบริจาคอวัยวะไม่ว่าจะกรณีใดๆ ตัวอย่างเช่น ใน 100 คนถ้าทำแบบเลือกเข้าร่วมอาจจะมีคนบริจาค 5 คน คืออีก 95 คนไม่บริจาค หากนำระบบการถอนตัวออก (opt-out) มาใช้ร่วมกันให้ประเทศไทยมีการปลูกถ่ายอวัยวะแบบระบบผสมเช่นเดียวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ก็จะมีคนแจ้งถอนตัวออกว่าจะไม่บริจาคน้อยกว่า 95 คนเพราะเหตุผลนี้รัฐบาลจึงอาจนำมาเป็นกุศโลบายในการกระตุ้นให้คนบริจาคอวัยวะมากขึ้นด้วยการใช้หลักความยินยอมที่พึงสันนิษฐานได้ (Presumed consent) คือกำหนดให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้บริจาคอวัยวะโดยอัตโนมัติและถือว่าให้แพทย์สามารถนำอวัยวะจากผู้ที่สมองตายได้เลยถือเป็นข้อสันนิษฐานว่าคนที่ตายทุกคนเป็นผู้บริจาคอวัยวะซึ่งถือหลัก Presumed consent คือถ้าประชาชนไม่มาแจ้งถอนสิทธิ์แสดงว่ายินยอมที่จะกระทำการนั้นๆคือการบริจาคอวัยวะและให้คนที่ไม่ยินดีที่จะบริจาคอวัยวะไปแสดง

---

[15] ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ฉบับที่ 5 พ.ศ.2560 ข้อ 53 (5)

ความจำนงถอนชื่อของตน ดังนั้นระบบนี้ประชาชนยังคงมีสิทธิ์ตัดสินใจในการจัดการร่างของตนเองหลังเสียชีวิตไม่ใช่การบังคับแต่อย่างใด แต่ก็อาจจะเพิ่มความยากในการปฏิเสธส่วนเรื่องที่กังวลว่าจะมีการฆาตกรรมเพื่อเอาอวัยวะนั้นผู้เขียนเห็นว่าการปลูกถ่ายโอนอวัยวะนั้นมีกระบวนการที่ซับซ้อนไม่ใช่ใครก็ได้ที่จะให้อวัยวะกันได้อย่างง่ายๆ เนื่องจากยังต้องมีการตรวจความเข้ากันได้ของหมู่เลือดและอวัยวะด้วยการจับให้คนสองคนที่สามารถแลกเปลี่ยนอวัยวะกันได้ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะกระทำได้เพราะมีปัจจัยทางชีววิทยาเยอะซึ่งเป็นเรื่องทางการแพทย์ ดังนั้นถ้าจะมีการฆาตกรรมจริงแปลว่าต้องมีการรู้ละเอียดมาว่าคนที่จะตายนั้นอวัยวะเข้ากันกับผู้ป่วยที่รอรับอวัยวะได้สมบูรณ์กับผู้รับแน่นอนซึ่งการวินิจฉัยสมองตายนั้นจะต้องกระทำโดยองค์คณะของแพทย์ไม่น้อยกว่า 3 คน และต้องไม่ประกอบด้วยแพทย์ผู้ทำการผ่าตัดปลูกถ่ายอวัยวะรายนั้นหรือแพทย์ที่ดูแลผู้ป่วยที่ต้องการอวัยวะไปปลูกถ่าย[16]

บทสรุป

การปลูกถ่ายอวัยวะให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุดตามหลักความยินยอมที่นั้นจะต้องประกอบด้วย 1.ผู้ให้ความยินยอมจะต้องมีความสามารถในการให้ความยินยอม 2.ถ้ามีการให้การให้ความยินยอมแทนกฎหมายกำหนดให้บุคคลใดบ้างสามารถให้ความยินยอมในการบริจาคอวัยวะแทนได้ 3.ระยะเวลาของการให้ความยินยอมนั้นต้องมีอยู่ก่อนหรือขณะที่จะดำเนินการผ่าตัดปลูกถ่ายอวัยวะ 4. วิธีการให้ความยินยอมกฎหมายมิได้กำหนดแบบไว้แต่สำหรับการบริจาคอวัยวะเพื่อปลูกถ่ายควรมีรูปแบบเฉพาะ 5.ความยินยอมที่ได้ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ถ้าหากประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะก็จะเป็นการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปลูกถ่ายอวัยวะให้มีมาตรฐานเช่นในหลายๆ ประเทศที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถ่าย ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาเฉพาะในส่วนของความยินยอมจึงขอเสนอร่างกฎหมายเพียงแต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความยินยอมเท่านั้น โดยร่างกฎหมายมีชื่อว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยการปลูกถ่ายอวัยวะและการบริจาคอวัยวะมนุษย์หลังการตายเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาล” มีใจความสำคัญดังนี้

1. ห้ามปลูกถ่ายอวัยวะโดยปราศจากความยินยอม อวัยวะนั้นอาจนำมาจากศพเพื่อใช้ในการปลูกถ่ายได้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ตาย หรือไม่มีเหตุที่เชื่อได้ว่าผู้ตายเคยปฏิเสธหรือไม่ยินยอมให้นำอวัยวะออกขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

2. ผู้ที่สามารถบริจาคอวัยวะ ได้แก่ ก่อนเสียชีวิตผู้ที่บรรลุนิติภาวะอาจยินยอมบริจาคให้มีการนำออกและการใช้อวัยวะใดของร่างกายหลังจากการเสียชีวิตเพื่อการปลูกถ่าย หรือครอบครัวและญาติของผู้ที่เสียชีวิตที่ได้รับการวินิจฉัยแล้วว่าสมองตาย

3. วิธีการบริจาค ผู้ประสงค์จะบริจาคอวัยวะของตนหลังตายเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลต้องแสดงความจำนงเป็นลายลักษณ์อักษรหรือบันทึกลงในบัตรประจำตัวของผู้บริจาคหรือกำหนดไว้ในหนังสือพินัยกรรมและระหว่างการเจ็บป่วยหรือการบาดเจ็บของผู้บริจาคโดยการสื่อสารรูปแบบใดๆ

4. การให้ความยินยอมโดยญาติสนิทของผู้ตายจะมีผลบังคับใช้ทันทีก่อนที่ผู้ตายจะเสียชีวิตเนื่องจากผู้ตายไม่ได้แสดงเจตจำนงไว้ก่อนตายญาติสนิทได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้ คู่สมรสตามกฎหมายรวมทั้งผู้ที่อยู่กินฉันสามีหรือภริยาหรือมีความสัมพันธ์ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของความสัมพันธ์ระหว่างคู่ครองและอาศัยอยู่ด้วยกัน ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา

---

[16] ประกาศแพทยสภาที่ 7/2554 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตาย ข้อ 5

5. หากผู้บริจาคได้ทำการบริจาคอวัยวะหรือแก้ไขการบริจาคอวัยวะแล้วบุคคลอื่นจะไม่สามารถแก้ไขหรือเพิกถอนการบริจาคนั้นได้

6. ถ้าเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลมีเหตุผลที่จะเชื่อได้ว่าสถานการณ์ที่ใช้บังคับกับการตายของบุคคลนั้นเป็นเช่นนั้นที่เจ้าหน้าที่ชันสูตรศพมีอำนาจพิจารณาคดีในลักษณะและสาเหตุของการเสียชีวิตของบุคคลนั้น เจ้าหน้าที่ควบคุมจะไม่อนุญาตให้มีการผ่าตัดอวัยวะใดๆ ออกจากร่างกายของผู้ตายได้เว้นแต่เจ้าหน้าที่ชันสูตรศพได้ให้ความยินยอมให้นำออก

7. ผู้กระทำการเก็บรักษาอวัยวะหรือเนื้อเยื่อจากผู้ที่ถึงแก่ความตาย ซึ่งปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและได้พ้นความรับผิดทั้งปวง

การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1645 ที่ได้กำหนดไว้ว่าเมื่อการตายให้มรดกตกแก่ทายาทซึ่งสิ่งที่กฎหมายมรดกกำหนดให้ตกทอดแก่กันนั้นจะจำกัดเฉพาะทรัพย์หรือทรัพย์สิน โดยกำหนดเพิ่มในทำนองเดียวกันบุคคลอาจทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายเรื่องทรัพย์สินหรือการต่างๆ ไว้ เช่น การบริจาคอวัยวะ

บรรณานุกรม

ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/E/070/26.PDF

ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551. *เรื่องการตายของบุคคล.* สืบค้น 15 กรกฎาคม 2561, จาก https://www.tmc.or.th/download/jul09-01.pdf

ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2561, จาก https://www.tmc.or.th/news_file/tmc-rule-2549.pdf

คณิต ณ นคร. (2545). *กฎหมายอาญาภาคความผิด.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ฉัตรแก้ว สอนศิริ. (2555). *ความรับผิดทางอาญาของแพทย์ผู้กระทำการปลูกถ่ายอวัยวะจากคนตาย.* (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชนภัทร วินยวัฒน์. (2551). ความยินยอมในการรักษาพยาบาล: สิทธิของผู้ป่วยที่ถูกละเลย. *วารสารนิติศาสตร์, 1,* 95-117.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2555). *ประมวลกฎหมายอาญา.* (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ประกาศแพทยสภาที่ 7/2554. *เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตาย.* สืบค้น 15 กรกฎาคม 2561, จาก https://www.tmc.or.th/download/7_54.pdf

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร และณัฐนันทน์ อัศวเลิศศักดิ์, (ม.ป.ป.). *หน่วยที่ 2 หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน.* สืบค้น15 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.stou.ac.th/schools/slw/upload/ex.40701-2.pdf

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร และนริศรา แดงไผ่. (ม.ป.ป.). *หน่วยที่ 3 หลักความยินยอม.* สืบค้น 15 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/Ex%2040701-3.pdf

ไพจิตร ปุญญพันธุ์. (2558). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด.* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.

เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ. (2549). *กฎหมายกับการประกอบวิชาชีพเวชกรรม.* กรุงเทพฯ: บุ๊คเน็ท.

สมยศ เชื้อไทย. (2556). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. (ตุลาคม-ธันวาคม 2547). ความยินยอมที่ที่พึงสันนิษฐานได้ตามกฎหมายอาญาเยอรมัน. *บทบัณฑิตย์, 60,* 160-169.

Human Tissue (Scotland) Act 2006. Retrieved July 3, 2018, from https://www.legislation.gov.uk/asp/2006/4/contents

Human Tissue Authority. (n.d.). *Code A Guiding principle and the fundamental principle of consent.* 2017. Retrieved July 3, 2018, from https://www.hta.gov.uk/sites/default/files/HTA%20Code%20A_1.pdf

Human Tissue Authority. (n.d.). *Code F Donation of solid organs and tissue for transplantation.* Retrieved July 3, 2018, from https://www.hta.gov.uk/sites/default/files/files/HTA%20Code%20F.pdf

Human Transplantation (Wales) Act 2013. Retrieved July 3, 2018, from http://www.legislation.gov.uk/anaw/2013/5/contents/enacted

The Medical (Therapy, Education and Research) Act (MTERA). Retrieved July 3, 2018, from https://sso.agc.gov.sg/Act/MTERA1972

The statues of Republic of Singapore Human Organ Transplant Act (Chapter 131A) (2012). Retrieved July 15, 2018, from https://sso.agc.gov.sg/Act/HOTA1987

World Health Organization. (n.d.). *Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation.* Retrieved July 18, 2018, from http://www.who.int/transplantation/Guiding_PrinciplesTransplantation_WHA63.22en.pdf

ผลการใช้ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักศึกษาครู สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป

RESULTS OF USING THE ACTIVITIES PACKAGE INTEGRATED WITH LOCAL HISTORICAL LEARNING RESOURCE, MUANG SING HISTORICAL PARK, TO PROMOTE SCIENCE PROCESS SKILLS OF PRESERVICE TEACHERS IN DEPARTMENT OF GENERAL SCIENCE

Received: November 24, 2018
Revised: February 27, 2019
Accepted: February 28, 2019

ศิขริน ดอนขำไพร*
Sikarin Donkampai*
เกรียงไกร ทองศรี**
Kriangkai Tongsri**

* อาจารย์ประจำ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
* Lecturer, Department of General Science, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University
* Email: bow_si@hotmail.co.th
** อาจารย์ประจำ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
** Lecturer, Department of Social Studies, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University
** Email: krumim@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ และ 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาครูสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ก. หมู่เรียน 581410601 จำนวน 14 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 เครื่ องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ 1) ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวั ติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ 2) แบบวัดทักษะกระบว นการทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 77.92/73.03 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 และ 2) นักศึกษาที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียน รู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ มีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีร้อยละของความก้าวหน้าเท่ากับ 10.23

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรม อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were to 1) develop and determine the efficiency of the activities package integrated with local historical learning resource, Muang Sing Historical Park, and 2) study learning achievements of science process skills of preservice teachers in the Department of General Science before and after using the activities package integrated with local historical learning resource, Muang Sing Historical Park. The research sample consisted of 14 fourth-year preservice teachers in the Department of General Science, section 581410601, Faculty of Education, A Rajabhat University, selected by a purposive sampling method. The Data were collected in the first semester of the 2018 academic year. The research instruments were 1) the activities package integrated with local historical learning resource, Muang Sing Historical Park, to promote science process skills; and 2) the science process skills achievement test. The research findings revealed that 1) the activities package integrated with local historical learning resource, Muang Sing Historical Park, to promote science process skills had efficiency value of 77.92/73.03 correspond with criterion 75/75; and 2) preservice teachers, who learned with the activities package integrated with local historical learning resource, Muang Sing Historical Park, had the post-learning achievements of science process skills higher than pre-learning achievements and the percentage of progress was 10.23.

Keywords: Activities Package, Muang Sing Historical Park, Science Process Skills

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาสำหรับครูว่า ครูควรจัดการศึกษาโดยให้ความสำคัญในด้านความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งครูควรจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ และคณะ (2555, น. 30-50) ได้ทำวิจัยมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการนำมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 สาขาวิชามาใช้ ซึ่งได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา โดยให้ข้อเสนอแนะสำหรับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ว่า ครูวิทยาศาสตร์ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตร สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์ สามารถจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนให้มีทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะได้ผลการปลูกฝังเจตคติทางวิทยาศาสตร์ตามมาด้วย รวมทั้งครูวิทยาศาสตร์ต้องมีความรู้ในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการบูรณาการกับความรู้ เทคโนโลยี และวิธีสอนแบบต่างๆ

ในอนาคต (พ.ศ. 2560-2569) หลักสูตรการผลิตครูวิทยาศาสตร์ควรตั้งเป้าหมายการผลิตอย่างชัดเจน ซึ่งบัณฑิตควรมีคุณลักษณะสำคัญ กล่าวคือ พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาตนเองตลอดเวลา ทันสมัยรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ดี มีความสามารถ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีความเป็นครู รักในวิชาชีพครู มีคุณธรรมและจริยธรรม และมีสมรรถนะเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นกระบวนการ (process) ในการผลิตครู ควรจัดกิจกรรมให้นักศึกษาครูได้เรียนนอกชั้นเรียนนอกสถานที่มากขึ้น ทั้งการเรียนรู้ในชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดกิจกรรมร่วมกันนอกสถานศึกษาในเวลาที่เหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนของคณาจารย์ต้องลดบทบาทการสอน ทำหน้าที่เป็นกระบวนกร (facilitator) ลดการบรรยายในชั้นเรียน และใช้กระบวนการกลุ่ม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 93; สุวิชา วันสุดล, รุ่งทิวา แย้มรุ่ง, วิลาวัลย์ ด่านสิริสุข, และวันเพ็ญ ประทุมทอง, 2560, น. 170-186)

แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์นอกชั้นเรียนให้กับนักศึกษาครูได้ อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์เป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งหนึ่งที่มีอายุยาวนาน การนำอุทยานประวัติศาสตร์มาเป็นแหล่งการเรียนรู้ส่งผลให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไทยในอดีตที่ผ่านมาและเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชาติ รวมถึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557, น. 69) นอกจากนี้การนำเอาประเด็นของท้องถิ่นนั้นๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาทำให้นักศึกษาครูเกิดความภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่ความรู้สากล สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดการสร้างสรรค์อย่างสมดุลและเหมาะสมให้กับสังคมได้ จึงเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายที่นักศึกษาครูได้เชื่อมโยงสภาพชีวิตจริงกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ (ประสาท เนืองเฉลิม, 2546, น. 67; พยุง ใบแย้ม, 2558, น. 65)

ในการศึกษาวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การค้นหาความรู้จากการสำรวจตรวจสอบ หรือจากการทดลอง (สาขาวิทยาศาสตร์มัธยมศึกษาตอนต้น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2556, น. 4) และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นผลลัพธ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียน ครูวิทยาศาสตร์ต้องสามารถปรับเปลี่ยนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสู่การจัดกิจกรรมปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพได้ แต่อย่างไรก็ตามครูจำนวนมากยังขาดทักษะการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการวางแผนการจัดการเรียนรู้ของครู (Kruea-in & Buaraphan, 2014, p. 52) นอกจากนี้สำหรับหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี ยังพบว่า ในขณะที่นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์จัดประสบการณ์วิชาชีพครูในชั้นปีที่ 5 นักศึกษาครูทำการสอนโดยไม่เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2553, น. 3) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jirana & Damayanti (2016, pp. 454-457) ที่พบว่า นักศึกษาครูสามารถ

จดจำทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ แต่การบ่งชี้นี้ไม่ได้แสดงถึงความเข้าใจในกระบวนการทำงาน (working process) จึงสะท้อนได้ว่า ครูวิทยาศาสตร์และนักศึกษาครูไม่สามารถนำทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษางานวิจัยชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังจากใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (นฤมล วัฒนวิกกิจ และนวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์, 2559, น. 1559; ประภาพร สุรินทร์, 2553, น. 22; ประภาพันธ์ บุญยัง, สพลณภัทร์ ศรีแสนยงค์, และสมสิริ สิงห์ลพ, 2559, น. 223; รำพึง โนพวน และวีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2557, น. 143-144) แต่ในประเทศไทยมีงานวิจัยเกี่ยวกับชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ มีงานวิจัยชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของครูวิทยาศาสตร์และนักศึกษาครูจำนวนน้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำงานวิจัย เรื่อง การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักศึกษาครูสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะทางกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาครูในรูปแบบของการบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประสาทเมืองสิงห์ ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มด้วยชุดกิจกรรมที่ประกอบด้วยสื่อท้องถิ่นที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้วิจัยนำสื่อท้องถิ่นมาใช้จัดกิจกรรมใน 2 ลักษณะ คือ การนำนักศึกษาเข้าไปทำกิจกรรมยังแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ และนำสื่อท้องถิ่นซึ่งหาได้จากแหล่งอื่นๆ และมีลักษณะเดียวกับที่อยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์มาใช้ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ผู้วิจัยหวังอย่างยิ่งว่างานวิจัยดังกล่าวจะเป็นจุดเริ่มต้นในการผลักดันให้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มีแนวทางปรับประยุกต์เข้าหาท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณค่า สร้างความรักและความผูกพันให้กับคนในท้องถิ่นสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์

2. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาครูสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์

สมมติฐานของการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมบูรณาการการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2. นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังจากการใช้ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ สูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากร คือ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ก. หมู่เรียน 581410601 จำนวน 24 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ก. หมู่เรียน 581410601 จำนวน 14 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากความสมัครใจของนักศึกษาที่สามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมได้ครบทั้ง 5 กิจกรรม เป็นเวลา 9 ชั่วโมง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวกับชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1.2 ดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 2 ส่วน ดังนี้

1.2.1 ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษา เป็นชุดกิจกรรมที่ให้นักศึกษาใช้ศึกษาขั้นตอนการทำกิจกรรม และบันทึกผลการทำกิจกรรม ประกอบด้วย 5 กิจกรรม เวลาทำกิจกรรม 9 ชั่วโมง ดังนี้ 1) หินศิลาแลงและหินทราย 2) ลวดลายประติมากรรมของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและนางปรัชญาปารมิตา 3) การเขียนแผนผังของโบราณสถานหมายเลข 1 และการสังเกตเงา 4) การหาความสูงโคปุระ (ซุ้มประตู) ด้านทิศตะวันตกของโบราณสถานหมายเลข 1 และ 5) ความหนาแน่นและแรงพยุงของก้อนหิน ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยนำสื่อท้องถิ่นมาใช้ใน 2 ลักษณะ คือ การนำนักศึกษาเข้าไปทำกิจกรรมยังแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ซึ่งได้แก่กิจกรรมที่ 1-4 และนำสื่อท้องถิ่นที่สามารถหาได้ในแหล่งอื่นๆ และมีลักษณะเดียวกับที่อยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์มาใช้ทำกิจกรรมในชั้นเรียน ซึ่งได้แก่กิจกรรมที่ 5

1.2.2 คู่มือสำหรับผู้สอนประกอบการใช้ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยในคู่มือมีแผนการจัดกิจกรรมจำนวน 5 เรื่อง ที่ใช้ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษา 13 ทักษะ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของแผนการจัดกิจกรรมและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการส่งเสริมให้กับนักศึกษา

แผนการจัดกิจกรรม	ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมนักศึกษา	จุดประสงค์การเรียนรู้	สถานที่จัดกิจกรรม
เรื่องที่ 1 หินศิลาแลงและหินทราย (เวลาทำกิจกรรม 60 นาที)	• ทักษะการสังเกต	เพื่อให้นักศึกษาสามารถสังเกตหินศิลาแลงและหินทรายได้อย่างถูกต้อง	อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ กาญจนบุรี
เรื่องที่ 2 ลวดลายประติมากรรมของพระโพธิสัตว์อวกิเตศวรและนางปรัชญาปารมิตา (เวลาทำกิจกรรม 90 นาที)	• ทักษะการสังเกต • ทักษะการจำแนกประเภท	เพื่อให้นักศึกษาสามารถ 1. สังเกตลวดลายทางสถาปัตยกรรมของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี 2. จำแนกประเภทลวดลายประติมากรรมของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตรศวร และนางปรัชญาปารมิตาโดยใช้เกณฑ์ที่ผู้เรียนกำหนด	อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ กาญจนบุรี
เรื่องที่ 3 การเขียนแผนผังของโบราณสถานหมายเลข 1 และการสังเกตเงา (เวลาทำกิจกรรม 120 นาที)	• ทักษะการหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปสกับสเปสและสเปสกับเวลา	เพื่อให้นักศึกษาสามารถ 1. เขียนแผนผังแสดงส่วนต่างๆ ของโบราณสถานหมายเลข 1 พร้อมกับบอกทิศทางได้ถูกต้อง 2. ทำการทดลองโดยใช้นาฬิกาแดดอย่างง่ายหามุมที่เงาเคลื่อนที่เทียบกับเวลาได้ถูกต้อง	อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ กาญจนบุรี
เรื่องที่ 4 การหาความสูงโคปุระ (ซุ้มประตู) ด้านทิศตะวันตกของโบราณสถานหมายเลข 1 (เวลาทำกิจกรรม 90 นาที)	• ทักษะการวัด • ทักษะการคำนวณ • ทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล • ทักษะการพยากรณ์ • ทักษะการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป	เพื่อให้นักศึกษาสามารถ 1. ใช้ไคลโนมิเตอร์วัดและคำนวณหาความสูงโคปุระ (ซุ้มประตู) ด้านทิศตะวันตกขอโบราณสถานหมายเลข 1 ได้ถูกต้อง 2. อธิบายวิธีการหาความสูงโคปุระ (ซุ้มประตู) ด้านทิศตะวันตกของโบราณสถานหมายเลข 1 โดยใช้ไคลโนมิเตอร์ได้อย่างถูกต้อง	อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ กาญจนบุรี

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของแผนการจัดกิจกรรมและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการส่งเสริมให้กับนักศึกษา (ต่อ)

แผนการจัดกิจกรรม	ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมนักศึกษา	จุดประสงค์การเรียนรู้	สถานที่จัดกิจกรรม
เรื่องที่ 5 ความหนาแน่นและแรงพยุงของก้อนหิน (เวลาทำกิจกรรม 180 นาที)	• ทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล • ทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล • ทักษะการตั้งสมมติฐาน • ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ • ทักษะการกำหนดและควบคุมตัวแปร • ทักษะการทดลอง • ทักษะการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป	เพื่อให้นักศึกษาสามารถ 1. ออกแบบการทดลองและทำการทดลองเพื่อหาความหนาแน่นของหินศิลาแลงและหินทราย 2. ออกแบบการทดลองและทำการทดลองเพื่อหาแรงพยุงของหินทรายเมื่ออยู่ในของเหลวต่างชนิดกัน 3. คำนวณเพื่อหาความหนาแน่นของวัตถุได้ 4. อธิบายความแตกต่างระหว่างความหนาแน่นของหินศิลาแลง และหินทรายได้ถูกต้อง 5. อธิบายความหมายของความหนาแน่นได้ถูกต้อง	คณะครุศาสตร์

1.3 นำชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างกิจกรรมกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการส่งเสริมให้กับนักศึกษา จากนั้นผู้วิจัยเลือกใช้ส่วนของกิจกรรมในชุดกิจกรรมที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.50 – 1.00 ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้พบว่า กิจกรรม 5 กิจกรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

1.4 นำชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หมู่เรียน 571410601 (ห้อง 1) และ 571410602 (ห้อง 2) จำนวน 40 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ใช้เกณฑ์มาตรฐาน 75/75 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

1.4.1 นำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หมู่เรียน 571410602 เป็นรายบุคคล จำนวน 6 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกจากนักศึกษาที่ยินดีเข้าร่วมทำกิจกรรมในวันเวลาที่กำหนด พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 66.67/66.67 จากนั้นผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมมาปรับปรุงแก้ไข

1.4.2 นำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หมู่เรียน 571410602 เป็นกลุ่มเล็กจำนวน 12 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกจากนักศึกษาที่ยินดีเข้าร่วมทำกิจกรรมในวันเวลาที่กำหนด พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพเป็น 68.65/62.22 จากนั้นผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมมาปรับปรุงแก้ไข

1.4.3 ดำเนินการตรวจสอบประสิทธิภาพภาคสนาม โดยนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หมู่เรียน 571410601 จำนวน 22 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกจากนักศึกษาที่ยินดีเข้าร่วมทำกิจกรรมในวันเวลาที่กำหนด ซึ่งผลที่ได้จะเป็นการรับประกันประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมพบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 77.92/73.03

1.5 นำชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

2. ขั้นตอนการสร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2.2 วิเคราะห์ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 13 ทักษะ เพื่อนำมาสร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งข้อที่ถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ไม่ได้ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จากแนวคิดของ Devadasa (2007) และ SOLpass (2013)

2.3 นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจประเมินคุณภาพของชุดกิจกรรมเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตรวจประเมินความถูกต้องของแบบวัด โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการวัด ซึ่งพบว่าแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00

2.4 นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หมู่เรียน 571410601 (ห้อง 1) และ 571410602 (ห้อง 2) จำนวน 40 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 เพื่อหาค่าคุณภาพของแบบทดสอบ โดยนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) คัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อ ที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และค่าความยากง่ายมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 ซึ่งพบว่า แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.20 – 0.70 และมีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.25 – 0.80

2.6 นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่คัดเลือกไว้ 30 ข้อ ไปทดสอบกับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หมู่เรียน 571410601 (ห้อง 1) และ 571410602 (ห้อง 2) จำนวน 40 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2560, น. 157) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เท่ากับ 0.74

2.7 นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขออนุมัติกำหนดการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาต่อคณบดีคณะครุศาสตร์

2. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์เพื่อขอดำเนินกิจกรรม

3. เลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างเจาะจง โดยเลือกนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ หมู่เรียน 581410601 จำนวน 14 คน ให้ทำกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

4. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ เวลา 50 นาที

5. ผู้วิจัยอบรมให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นเวลา 2 ชั่วโมง ตลอดจนชี้แจงการทำกิจกรรมด้วยชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

6. กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมประกอบการใช้ชุดกิจกรรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษา ทั้งหมด 5 กิจกรรม เป็นเวลา 9 ชั่วโมง ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมที่ 1-4 ในระยะเวลา 1 วัน จำนวน 6 ชั่วโมง ณ อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ และกลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมที่ 5 อีกหนึ่งวัน จำนวน 3 ชั่วโมง ซึ่งเป็นกิจกรรมในชั้นเรียน โดยทำกิจกรรมที่คณะครุศาสตร์ ทั้งนี้ก่อนการทำกิจกรรมผู้วิจัยหรือเจ้าหน้าที่ควรนำชมอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

7. เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม จึงทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งแบบวัดเป็นชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียนจำนวน 30 ข้อ เวลา 50 นาที

8. นำคะแนนจากการตรวจแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยเทียบกับเกณฑ์ 75/75 ปรากฏผลแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ชุดกิจกรรม	E1	E2	E1/ E2	แปลผล
ชุดกิจกรรมบูรณาการการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	77.92	73.03	77.92/73.03	มีประสิทธิภาพ

จากตารางที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมบูรณาการการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พบว่ามีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 77.92/73.03 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 แสดงว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

2. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีดังนี้

ตารางที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน ที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์

คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (30 คะแนน)	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน	คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (30 คะแนน)	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน	คะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ย	ร้อยละของความก้าวหน้า
20.79	69.30	23.86	79.53	3.07	10.23

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 20.79 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 69.30 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 23.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.53 และมีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 10.23 ทั้งนี้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 77.92/73.03 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 แสดงว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมวงษ์ (2556, น. 11) ที่ว่า ผลลัพธ์ของค่า E1 หรือ E2 ให้ถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์ ถ้ามีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกิน 2.5% รวมทั้ง ค่า E1 หรือ E2 ที่คำนวณได้จากการทดสอบประสิทธิภาพจะต้องใกล้เคียงกัน ห่างกันไม่เกิน 5% นอกจากนี้ การที่ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ได้ อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมตามแนวทางการสร้างชุดการเรียนการสอนของ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2561, น. 29-31) ดังนี้ 1) เลือกหัวข้อ 2) กำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดการเรียนการสอน 3) เขียนจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน 4) สร้างแบบทดสอบ 5) จัดทำชุดการเรียนการสอน 6) จัดทำแผนการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมหลากหลาย เน้นผู้เรียนมีบทบาทสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการคิด ตลอดจนให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับคนอื่น 7) รวบรวมและจัดทำสื่อการเรียนการสอน และเมื่อดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรมไปหาประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรรัตน์ ยามาเร็ง (2554, น. 41-42) ที่พัฒนาชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 5 ปี สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ที่เรียนรายวิชาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะจง ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพรวมเป็นไปตามเกณฑ์ คือ 83.57/84.07

2. นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จากการฝึกด้วยชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 20.79 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 69.30 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 23.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.53 และมีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 10.23 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีกิจกรรมหลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกกระบวนการคิดและมีการบูรณาการกับประวัติศาสตร์ ดังคำกล่าวของ ทัสริน โตนุช และ วรนุช แหยมแสง (2560, น. 21-22) ที่ว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นหนึ่งในรูปแบบของการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะทำให้

ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตามความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนตามแบบบูรณาการนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงในแต่ละวิชาที่มีต่อกัน และการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นเป็นแนวทางสำคัญของการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า Learning by doing ซึ่งเป็นภารกิจที่ผู้สอนในยุคการศึกษา 4.0 ทุกคนจะต้องปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Almario (2015, p. 6-10) ที่ศึกษาผลการใช้วิธีการสอนร่วมกับนวัตกรรมในการสอนวิชาชีววิทยาทั่วไปต่อผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ไม่ใช่สายวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 ห้องเรียน ในสถาบันการเรียนรู้การบริหารการเมืองการปกครอง (government-managed higher learning institution) ในประเทศฟิลิปปินส์ ชุดการสอนของวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไปชุดที่ 3 ถูกนำมาใช้ร่วมกับวิธีการสอนที่เป็นตัวแทนหลากหลายวิธี (multiple representation approach) และวิธีการเรียนการสอนแบบร่วมมือ (collaborative teaching and learning approach) โดยนำมาเปรียบเทียบกับวิธีการสอนแบบดั้งเดิม (traditional approach) ข้อมูลเชิงปริมาณได้มาจากคะแนนของนักเรียนในการทดสอบความรู้เดิมและใช้เกณฑ์ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้มาจากการวิเคราะห์การอภิปรายกลุ่มย่อยของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาสูงขึ้นเมื่อเรียนด้วยชุดการสอนร่วมกับวิธีการสอนตัวแทนหลากหลายวิธีและวิธีการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนควรใช้เวลาในการศึกษาชุดกิจกรรมบูรณาการแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ 1-2 เดือน รวมทั้งลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจในกิจกรรมทั้งหมด

2. การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของแต่ละกิจกรรม ซึ่งอยู่ในคู่มือสำหรับผู้สอนประกอบการใช้ชุดกิจกรรม และเมื่อผู้สอนนำเกณฑ์การประเมินดังกล่าวไปใช้อาจไม่สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน ดังนั้นก่อนการใช้ชุดกิจกรรม ผู้สอนควรทดสอบพื้นฐานทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนเพื่อให้ทราบถึงระดับความสามารถที่แท้จริง ตลอดจนปรับเกณฑ์การประเมินให้สอดคล้องกับผู้เรียน ให้สามารถวัดและประเมินผลกับผู้เรียนของตนเองได้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย การพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์บูรณาการกับวิชาอื่นๆ หลากหลายสาขาวิชา ตลอดจนมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ในรูปแบบของการเชิญวิทยากรในชุมชนมาให้ความรู้ หรือมีการนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริงได้

2. ควรมีการวิจัย การพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่มอบทุนวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2559

บรรณานุกรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 5*(1), หน้าแทรก 1-20.

ชาตรี ฝ่ายคำตา. (2553). *การศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูสำหรับนิสิตนักศึกษาครุวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการผลิตครู 5 ปี ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ และคณะ. (2555). มาตรฐานวิชาชีพการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 6*(1), 31-50.

ทัศริน โตนุช, และวรนุช แหยมแสง. (2560). *พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์ทั่วไป.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นฤมล วัฒนวิกกิจ, และนวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์. (2559). ผลการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องสารและสมบัติของสาร และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9*(1), 1595-1605. สืบค้น 2 ตุลาคม 2560, จาก https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/download/64171/52648

เนาวนิตย์ สงคราม. (2557). *การศึกษานอกสถานที่และการศึกษานอสถานที่เสมือนเพื่อการเรียนรู้เชิงรุก.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาพร สุรินทร์. (2553). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีผลต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาล 1 ทรงพลวิทยา จังหวัดราชบุรี* (ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประภาพันธ์ บุญยัง, สพลณภัทร์ ศรีแสนยงค์, และสมสิริ สิงห์ลพ. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศ สาหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18*(4), 223-237.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2546). วิทยาศาสตร์ศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารศูนย์บริการวิชาการ, 11*(1), 65-68.

พยุง ใบแย้ม. (2558). *การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา* (ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2560). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: เฮ้าส์ ออฟ เดอร์มิสท์.

รำพึง โนพวน, และวีระศักดิ์ ชมภูคำ. (2557). การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *พิฆเนศวร์สาร, 10*(2), 144-156.

สาขาวิทยาศาสตร์มัธยมศึกษาตอนต้น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2556). *คู่มือการใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์สำหรับอนาคต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* สืบค้น 26 กันยายน 2560, จากhttp://www.ipst.ac.th/files/curriculum2556/ManualScienceM3.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *รายงานผลการศึกษา สภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2561). *นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

สุวิชา วันสุดล, รุ่งทิวา แย้มรุ่ง, วิลาวัลย์ ด่านสิริสุข, และวันเพ็ญ ประทุมทอง. (2560). อนาคตภาพของการผลิตครูวิทยาศาสตร์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569). *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 18*(2), 170-186.

อุไรรัตน์ ยามาเร็ง. (2554). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.* สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2561, จากhttp://qa.yru.ac.th/cheqa/qadoc/Education/QA_Doc_2554/elements-2/indicat-2.6/2.6-5.1.pdf

Almario, G. C. (2015). Science Process Skills Development through Innovations in Science Teaching. *Research Journal of Educational Sciences, 3*(2), 6-10.

Devadasa, B. P. (2007). *To study the effectiveness of instructional package in science teaching competencies over teachers performance and their impact over students achievement and process skills in science.* Retrieved September 18, 2017, from http://hdl.handle.net/10603/73286

Jirana, T., & Damayanti, M. (2016). An Analysis of Science Process Skills of Pre Service Biology Teachers in Solving Plants Physiology Problems, In Graduate School, *International Conference on Education 2016* (pp. 454-457). Malang: Universitas Negeri Malang.

Kruea-in, N., & Buaraphan, K. (2014). Enhancing Lower Secondary School Science Teachers' Science Process Skills and Laboratory Lesson Preparation through a Social Constructvist-based Professional Development Workshop. *The International Journal of Science, Mathematics and Technology Learning, 20*(2), 43-56.

SOLpass. (2013). *5th Grade Released Test Questions on Scientific Process and Measurement.* Retrieved September 20, 2017, from http://www.solpass.org/science4-5/teacher_resources/released5-1.pdf

ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล กับคุณภาพกำไร

ENVIRONMENT, SOCIAL AND GOVERNANCE PERFORMANCE (ESG) WITH EARNINGS QUALITY

Received: April 3, 2019
Revised: June 8, 2019
Accepted: June 11, 2019

ชลลดา เลิฟ*
Chollada Love*
พัทธนันท์ เพชรเชิดชู**
Pattanant Petchchedchoo**

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบัญชี วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Ph.D. Candidate, Doctor of Philosophy Program in Accounting, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
* Email: chollada_c@hotmail.com
** ปริญญาเอก รองอธิการบดีสายงานภาคีสัมพันธ์ และประธานเจ้าหน้าที่บริหาร วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** Ph.D., Vice Presidentfor Strategic Alliance and CEO, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
** Email: pattanant.peo@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการสร้างความเป็นไปได้และสร้างโอกาสทางธุรกิจซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน โดยที่การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินงานด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนและในขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงผลการดำเนินงานทางด้านการเงินด้วย งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย วิธีที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้แก่ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติค ผลการศึกษาพบว่า บริษัทที่มีผลการดำเนินด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีมีอิทธิทางบวกต่อคุณภาพรายการคงค้างของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งแสดงว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะรายงานกำไรที่มีคุณภาพ แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษากลับพบว่า บริษัทที่มีผลการดำเนินด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีไม่มีอิทธิพลต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไม่ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลมาใช้ประกอบการพิจารณามูลค่าหลักทรัพย์

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล คุณภาพกำไร คุณภาพรายการคงค้าง ข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การปรับงบการเงินย้อนหลัง

Abstract

The sustainable development goals create possibilities and business opportunities. Corporate Social Responsibility (CSR) practices are now seen as one of the important elements in the Sustainable Development's performance and at the same time affecting the financial result. This research aims to investigate the relationship between environment, social and governance (ESG) performance and earnings quality of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. Multiple Regression Analysis and logistics regression were used to investigate the relation amongst ESG performance and earnings quality. The result of this research found that environment, social and governance (ESG) performance is positively associated with accruals quality, indicated that social responsibility companies do reported earnings quality. However, the result also found that environment, social and governance (ESG) performance is not associated with value relevance, indicated that investors do not have considered firms' ESG performance information as the value of securities for making investment decisions.

Keywords: Environment, Social and Governance Performance, Earnings Quality, Accruals Quality, Value Relevance, Restatement

บทนำ

การเจริญเติบโตและการดำเนินงานอย่างยั่งยืนเป็นเป้าหมายสำคัญขององค์กรในปัจจุบัน โดยที่การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและยังสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว (Madhani, 2007) นอกจากนี้การกำกับดูแลกิจการที่ดีจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นส่วนน้อยกับผู้ถือหุ้นที่ควบคุมกิจการ ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ถือหุ้น และความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้มีส่วนได้เสีย โดยที่การกำกับดูแลกิจการที่ดีจะช่วยปกป้องนักลงทุนจากผู้บริหารที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง (Dalton, Daily, Johnson and Ellstrand,1999) ในขณะเดียวกันการปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ก็เป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินงานด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สามารถสะท้อนถึงผลการดำเนินงานทางด้านการเงินด้วย ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จึงมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียและสังคมมากขึ้น โดยองค์กรถือว่าการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียและสังคมเป็นการลงทุนของกิจการไม่ได้คิดว่าเป็นต้นทุนของกิจการ ซึ่งองค์กรก็ตระหนักและมีความเข้าใจว่าการสอดส่องดูแลกิจการจะต้องมีขอบเขตที่คลอบคลุมถึงกิจกรรมด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่กำไรของกิจการ (Makower, 2009; Porter and Kramer, 2011; Waddock and Graves, 1997)

นอกจากองค์กรที่มีเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนในส่วนของนักลงทุนก็เล็งเห็นว่าควรที่จะลงทุนในองค์กรที่มีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนและมีการปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่ Bear, Rahman and Post (2010) ได้กล่าวว่า การลงทุนอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Socially responsible investment: SRI) ประกอบด้วยเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนในการตัดสินใจลงทุน ซึ่งตรงข้ามกับการลงทุนแบบเดิมที่มุ่งเน้นใช้เกณฑ์ทางการเงินในการตัดสินใจเท่านั้น เกณฑ์การตัดสินใจลงทุนอย่างยั่งยืนประกอบด้วยสามองค์ประกอบ คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (Environmental, Social and Governance) โดยที่ภายใต้ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) บริษัทจะได้รับอิทธิพลจากกลุ่มของผู้มีส่วนได้เสียที่แตกต่างกันในสังคมและจะรายงานกิจกรรมผ่านการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งบริษัทจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้บรรลุสิ่งที่สังคมคาดหวังเพื่อแสดงว่าบริษัทจะรายงานกำไรที่มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Choi, Lee and Park (2013) Hong and Andersen (2011) Kim, Park and Wier (2012) Martnez-Ferrero, Banerjee and Garca-Sanchez (2016) ที่พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลให้คุณภาพกำไรของบริษัทสูงขึ้น

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการมีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี และคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศ โดยที่งานวิจัยนี้วัดคุณภาพกำไรจาก 3 มิติ ซึ่งได้แก่ มิติที่หนึ่งใช้คุณภาพรายการคงค้าง (Accruals Quality) เป็นตัวแทนของตัววัดคุณภาพกำไรมุมมองด้านบัญชี และมิติที่สองใช้ข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Value Relevance) เป็นตัวแทนของคุณภาพกำไรมุมมองด้านตลาดทุน การวัดคุณภาพกำไรในมิติที่หนึ่งและมิติที่สองตามแนวทางการวิจัยของ Francis, LaFond, Olsson and Schipper (2004) โดยที่มิติที่สามใช้การปรับงบการเงินย้อนหลัง (Restatement) เป็นตัวแทนของคุณภาพกำไรจากมุมมองของหน่วยงานกำกับดูแลตามแนวทางการวิจัยของ Huang, Rose-Green and Lee (2012) และวัดผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจากข้อมูลการจัดลำดับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (Environmental, Social and Governance: ESG) ของ DJSI (Dow Jones Sustainability Index) ของดัชนีดาวน์โจน Thailand Sustainability Investment (THSI) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และ ESG Rating ของสถาบันไทยพัฒน์ ช่วงเวลาในการศึกษาตั้งแต่ปี 2558 – 2559 เนื่องจากประเทศไทยเริ่มมีการจัดลำดับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล ในปี 2558 เป็นต้นมา โดยที่บทความนี้จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย ส่วนที่ 4 ผลการวิจัย และอภิปรายผล ส่วนที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนกลายเป็นหนึ่งในประเด็นที่ถูกพูดถึงบ่อยที่สุดในบริบทของการประกอบการ โดยที่กิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมจะให้ประโยชน์แก่สังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งนำไปสู่ภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัทและยังช่วยเพิ่มกำไรให้แก่บริษัทด้วย นอกจากนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนยังเป็นวิธีการสำคัญในการสร้างกิจกรรมทางธุรกิจในปัจจุบันซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนทัศน์ใหม่ของการพัฒนาเพื่อให้เป็นไปตามความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่มีขอบเขตซึ่งคำนึงถึงความต้องการที่ขัดเจนที่สุด ซึ่งได้แก่ การใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างปลอดภัย (Stawicka, 2017) สำหรับกิจกรรมทางธุรกิจไม่ใช่เพียงการเคลื่อนไหวในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นแนวคิดที่เรียกว่า “การจัดการโลกาภิวัตน์” ซึ่งผู้บริหารที่ดำเนินการเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมจะมองเห็นโอกาสสำหรับความสำเร็จของกิจการที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Lewicka-Strzałecka, 2006) ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับความชอบธรรมซึ่งถูกกล่าวถึงโดย Darrell and Schwartz (1997) และ Suchman (1995) ที่กล่าวว่าสังคมเป็นผู้อนุญาตให้บริษัทใช้ทรัพยากรทางสังคม จากแนวคิดนี้ที่มองในประเด็นของความชอบธรรมในการดำเนินธุรกิจที่เชื่อว่าอำนาจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคลขององค์กรนั้นไม่ได้เกิดจากความต้องการขององค์กรเอง แต่แท้ที่จริงอำนาจและสิทธิเหล่านี้ได้มาจากการยอมรับของสังคมที่จะเป็นผู้พิจารณาว่าการดำเนินธุรกิจขององค์กรนั้นๆ เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมโดยรวมหรือไม่ และสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ได้รับอนุญาตจากสังคมนี้เป็นการยอมรับชั่วคราวเท่านั้น หากบริษัทไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมกิจการจะถูกปฏิเสธจากสังคมจนไม่สามารถอยู่ได้ซึ่งเป็นเหมือนสัญญาผูกพันขององค์กรที่มีต่อสังคม ยิ่งไปกว่านั้นทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียซึ่งขยายความเข้าใจถึงธรรมชาติของบริษัทที่ควรพิจารณาผู้มีส่วนได้เสียในมุมมองที่กว้างกว่าเดิมโดยบริษัทได้รับการคาดหวังให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ดูแลผู้มีส่วนได้เสียมากขึ้น รวมทั้งสนใจดูแลผู้มีส่วนได้เสียที่ไม่มีการเคลื่อนไหว เช่น ชุมชุมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม (Simmons, 2004) ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ผู้บริหารต้องทำสิ่งที่ถูกต้องโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ร่วมด้วย นอกเหนือจากคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการยังต้องประสานความสมดุลผ่านการเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย (Waldman et al., 2006) กล่าวโดยสรุปได้ว่าทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียเป็นทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)

นอกจากธุรกิจที่คำนึงถึงความยั่งยืนขององค์กรแล้วในมุมมองของนักลงทุนก็เล็งเห็นว่าควรที่จะลงทุนในองค์กรที่มีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนและมีการปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่ Bear et al. (2010) ได้กล่าวว่า การลงทุนอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Socially responsible investment: SRI) ประกอบด้วยเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนในการตัดสินใจลงทุน ซึ่งตรงข้ามกับการลงทุนแบบเดิมที่มุ่งเน้นใช้เกณฑ์ทางการเงินในการตัดสินใจเท่านั้น เกณฑ์การตัดสินใจลงทุนอย่างยั่งยืนประกอบด้วยสามองค์ประกอบ คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล จากความต้องการของผู้ลงทุนที่มีต่อข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ข้อมูลทางการเงินเท่านั้น ผู้ลงทุนได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มิใช่ตัวเลขทางการเงินเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะข้อมูลดังกล่าวสามารถบ่งชี้ถึงโอกาสและความเสี่ยง รวมทั้งขีดความสามารถขององค์กรที่มีต่อผลประกอบการในอนาคตของบริษัท คำว่า ESG ซึ่งย่อมาจาก Environmental, Social, and Governance จึงเกิดขึ้นในแวดวงตลาดทุน เพื่ออธิบายถึงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทและการดำเนินงานของบริษัทซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุน

ภายใต้ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) บริษัทจะได้รับอิทธิพลจากกลุ่มของผู้มีส่วนได้เสียที่แตกต่างกันในสังคมและจะรายงานกิจกรรมผ่านการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่บริษัทจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้บรรลุสิ่งที่สังคมคาดหวังเพื่อแสดงว่าบริษัทจะรายงานกำไรที่มีคุณภาพมากขึ้นโดยลดการตกแต่งกำไร แต่ในทางตรงกันข้ามผู้จัดการอาจจะมีแรงจูงใจที่จะฉวยโอกาสโดยใช้การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของผู้มีส่วนได้เสียจากการตกแต่งกำไร (Muttakin, Khan and Azim, 2015) ผลการศึกษาของนักวิจัยหลายท่านที่พบว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ดีมีอิทธิพลส่งผลให้คุณภาพกำไรของบริษัทสูงขึ้น ซึ่งได้แก่ Hong and Andersen (2011) พบว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นส่งผลให้คุณภาพของรายการคงค้างมากขึ้น และลดการตกแต่งกำไรจากการใช้ดุลยพินิจให้เกิดรายการที่ทำให้กำไรของบริษัทสูงขึ้นซึ่งส่งผลให้คุณภาพรายงานทางการเงินของบริษัทสูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ Kim et al. (2012) ที่ศึกษาว่ารายงานทางการเงินของบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR firms) มีความแตกต่างจากบริษัทอื่น ๆ หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโปร่งใสของสารสนเทศทางการเงินต่อผู้ลงทุน โดยมีสมมติฐานว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะใช้จ่ายเงินและทรัพยากรของบริษัทในการปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้บรรลุความคาดหวังด้านจริยธรรมของสังคม ซึ่งทำให้สารสนเทศทางการเงินของบริษัทมีความโปร่งใสมากขึ้น ดังนั้นถ้าผู้บริหารจะมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อปกปิดผลกระทบจากการกระทำผิดของบริษัทอาจจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าใจผิดต่องบการเงินที่มีการตกแต่ง ผลการศึกษาพบหลักฐานที่สนับสนุนว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมดูเหมือนว่าจะมีการตกแต่งกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals) และการตกแต่งกำไรโดยการใช้ดุลยพินิจต่อการทำให้เกิดรายการ (Real Activities Manipulation) ลดลง นอกจากนี้ยังพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าประธานเจ้าหน้าที่บริหารหรือผู้บริหารสูงสุดทางด้านการเงินของบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะถูกตรวจสอบจากตลาดหลักทรัพย์เกี่ยวกับการจัดทำรายงานทางการเงินที่ละเมิดมาตรฐานการบัญชีน้อยลง โดยเสนอแนะว่าความหลากหลายมิติของความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นบทบาทที่สำคัญที่ช่วยลดการตกแต่งกำไร

ในเวลาต่อมาการศึกษาในลักษณะเดียวกันของ Choi et al. (2013) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความโปร่งใสของรายงานทางการเงินกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (CRS Activities) ที่ได้รับผลกระทบจากโครงสร้างผู้ถือหุ้นของบริษัทในประเทศเกาหลี พบว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่สูงจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตกแต่งกำไร อย่างไรก็ตามพบความสัมพันธ์ในระดับต่ำในบริษัทครอบครัวและบริษัทที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว ผลการศึกษาเสนอแนะว่าการปฏิบัติในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถที่จะลดการปกปิดคุณภาพกำไรที่แย่ของบริษัทได้ เช่นเดียวกับ Martnez-Ferrero et al. (2015) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของสารสนเทศทางการเงิน (FRQ) กับสารสนเทศด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR Information) ผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่มีการตกแต่งกำไรมีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพในการเปิดเผยข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับต่ำ หรือไม่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

ในทางตรงกันข้ามมีนักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่พบว่าผลการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลในทางลบกับคุณภาพกำไรของบริษัท ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Jensen and Meckling ในปี 1976 ทฤษฎีนี้อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนสองฝ่ายซึ่งเกิดขึ้นเมื่อธุรกิจเติบโตขึ้น เจ้าของกิจการไม่สามารถบริหารงานด้วยตนเองเพียงลำพังได้ทำให้ต้องมีบุคคลที่เข้ามาช่วยในการบริหารงานแทนเจ้าของกิจการ โดยฝ่ายที่มอบอำนาจ คือ ผู้ถือหุ้นหรือตัวการ (Principal) และฝ่ายที่ได้รับมอบอำนาจในการบริหารงาน คือ ผู้บริหารหรือตัวแทน (Agent) ตราบใดที่ตัวแทนบริหารงานสอดคล้องกับความต้องการของตัวการ นั่นคือ การสร้างผลประโยชน์สูงสุดให้แก่ตัวการ ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายก็จะไม่เกิดปัญหา แต่ถ้าเมื่อใดที่วัตถุประสงค์และผลประโยชน์ของตัวการและตัวแทนไม่สอดคล้องกันก็จะทำให้เกิดปัญหาตัวแทนขึ้น โดยที่ Yip, Van Staden and Cahan (2011) พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมและการตกแต่งกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกในอุตสาหกรรมอาหาร เช่นเดียวกับ Muttakin,

Khan and Azim (2015) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR Disclosures) และคุณภาพกำไรในประเทศบังคลาเทศ ซึ่งมีหลักฐานที่ระบุว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นจะแสดงกำไรที่สูงกว่าความเป็นจริงโดยการรับรู้รายได้เร็วขึ้นผ่านรายการภายใต้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ในขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมกับผลตอบแทนของบริษัทในประเทศไทย อาณัติ ลีมัคเดช (2556) พบว่าบริษัทที่มีปัญหาตัวแทนสามารถใช้การเข้าร่วมประกวด CSR ส่งสัญญาณว่าบริษัทมีธรรมมาภิบาลเพื่อลดปัญหาตัวแทนระหว่างผู้ถือหุ้นใหญ่และผู้ถือหุ้นรายย่อยได้ โดยพบว่าราคาและปริมาณซื้อขายหุ้นของบริษัทจะเพิ่มสูงขึ้น ส่วนบริษัทที่ไม่มีปัญหาตัวแทนเข้าร่วมประกวด CSR และได้รับการเสนอชื่อผลการศึกษาไม่พบว่าราคาหุ้นเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรม CSR นั้นไม่ได้บ่งชี้ระดับธรรมาภิบาลของบริษัทเสมอไป จึงควรให้ความสำคัญกับกิจกรรม CSR ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของบริษัทและสร้างมูลค่าควบคู่กับประเด็นด้านสังคมพร้อมกันไปด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นว่าการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ที่คลอบคลุมถึงด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัททั้งที่ส่งผลให้คุณภาพกำไรสูงขึ้นซึ่งสนับสนุนทฤษฎีความชอบธรรม (Legitimacy Theory) และทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) และส่งผลให้คุณภาพกำไรลดลง ซึ่งเกิดจากปัญหาเกี่ยวกับตัวแทน (Agency Theory) การศึกษานี้ใช้ผลการจัดลำดับบริษัทในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลของ ดัชนี DJSI (DowJones Sustainability Index) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย Thailand Sustainability Investment (THSI) และสถาบันไทยพัฒน์ (ESG Rating) เป็นตัววัดความสำเร็จด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (ESG) โดยตั้งสมมติฐานตามงานวิจัยที่อ้างอิงทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) และทฤษฎีเกี่ยวกับความชอบธรรม (Legitimacy Theory) ได้ดังนี้

H1 : บริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีมีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพกำไรของบริษัท

วิธีการดำเนินการวิจัย

การจัดลำดับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (ESG) ในประเทศไทย โดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสถาบันไทยพัฒน์เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในดัชนีหลักทรัพย์ SET100 ระหว่างปี พ.ศ. 2558 – 2559

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การจัดลำดับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล ตามการศึกษาของ Hong and Andersen (2011) Kim et al. (2012) และ Muttaki et al. (2015) ที่พบว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะแสดงรายงานทางการเงินที่โปร่งใสและลดการตกแต่งงบการเงิน

ตัวแปรควบคุมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวแปรที่อาจจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ขนาดของบริษัท (Firm Size) จากการศึกษาของ Dechow et al. (1995) Hong and Anderson (2011) Kim et al. (2012) Muttakin et al. (2015) และ Yip et al. (2011) พบว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะตกแต่งกำไรมากกว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่ อายุของบริษัท (Firm Age) จากการศึกษาของ Kim et al. (2012) ที่พบว่าอายุของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตกแต่งกำไร อัตราการเจริญเติบโตของบริษัท (Growth) จากการศึกษาของ Huang et al. (2012) ที่พบว่าอัตราการเติบโตของบริษัทมีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไร ผลประกอบการที่แสดงด้วยยอดขาดทุน (Loss) จากการศึกษาของ Frankel et al. (2002) พบว่าบริษัทที่รายงานผลขาดทุนจะมีการรายงานกำไรที่ดีกว่าที่คาดหวัง (Earnings Surprises) น้อยลง อัตราส่วนโครงสร้างทางการเงิน (LEV) จาก

การศึกษาของ Dechow et al. (1995) Kim and Park (2005) และ Muttakin et al. (2015) พบว่าอัตราส่วนโครงสร้างทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตกแต่งกำไร อัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ (ROA) จากการศึกษาของ Choi et al. (2013) พบว่าบริษัทที่มีอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์สูงจะมีแรงจูงใจให้ทำการตกแต่งกำไร และขนาดของบริษัทสอบบัญชี (Big4) จากการศึกษาของ Francis et al. (2004) และ Frankel et al. (2002) พบว่าบริษัทที่มีการตรวจสอบบัญชีโดยบริษัทตรวจสอบบัญชีขนาดใหญ่จะมีแนวโน้มในการตกแต่งกำไรลดลง

ตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คุณภาพกำไร (Earnings Quality) โดยวัดคุณภาพกำไรจาก 3 มิติ ซึ่งได้แก่ มิติที่หนึ่งใช้คุณภาพรายการคงค้าง (Accruals Quality) เป็นตัวแทนของตัววัดคุณภาพกำไรมุมมองด้านบัญชี และมิติที่สองใช้ข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Value Relevance) เป็นตัวแทนของคุณภาพกำไรมุมมองด้านตลาดทุน ตามแนวทางการวิจัยของ Francis et al. (2004) โดยที่มิติที่สามใช้การปรับงบการเงินย้อนหลัง (Restatement) เป็นตัวแทนของคุณภาพกำไรจากมุมมองของหน่วยงานกำกับดูแล ตามแนวทางการวิจัยของ Huang et al. (2012) ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพกำไรจะมีการเปิดเผยในรายงานประจำปีของบริษัทในฐานข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือ SETSMART ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณภาพรายการคงค้าง (Accruals Quality)

การวัดคุณภาพรายการคงค้าง (Accruals Quality) ตามแนวคิดของ Dechow and Dichev (2002) model (DD model) มาจากการแปลงรายการคงค้างที่เกี่ยวกับเงินทุนหมุนเวียน (Working Capital Accruals) ให้เป็นกระแสเงินสด ถ้าการจับคู่ระหว่างรายการคงค้างและกระแสเงินสดทำได้น้อยจะแสดงว่ามีคุณภาพรายการคงค้างต่ำ ดังนั้นจึงวัดรายการคงค้างที่เกี่ยวกับเงินทุนหมุนเวียนด้วยสมการถดถอยของช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตาม DD model ดังนี้

$$WCA_{i,t} = \beta_{1,i} CFO_{i,t-1} + \beta_{2,i} CFO_{i,t} + \beta_{3,i} CFO_{i,t+1} + \varepsilon_{ti,t} \quad (1)$$

โดยที่

$WCA_{i,t}$ คือ รายการคงค้างที่เกี่ยวกับเงินทุนหมุนเวียนของบริษัท i ในปีที่ t

$CFO_{i,t}$ คือ กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานในปีที่ t ซึ่งตัวแปรทุกตัวหารด้วยยอดรวมของสินทรัพย์ ณ ต้นงวด

$\varepsilon_{ti,t}$ คือ ค่าความคาดเคลื่อนของสมการถดถอย ณ ปีที่ t

$$AQi = \sigma(\varepsilon_{ti,t}) \quad (2)$$

ข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Value Relevance)

การวัดข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจซึ่งเป็นการวัดคุณภาพกำไรที่ใช้ทั้งข้อมูลทางบัญชีและข้อมูลตลาด เป็นการวัดว่าข้อมูลทางกำไรให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจหรือไม่ โดยใช้ตัวแบบของ Francis and Schipper (1999)

$$RET_{i,t} = b0,i + b1,i\ EARNi,t + b2,I\ DEARNi,t + eti,t \quad (3)$$

โดยที่

$RET_{i,t}$ คือ ผลตอบแทนสะสม 15 เดือน (ตั้งแต่เดือนที่ 1-12 ของปีที่ทดสอบ และเดือนที่1-3 ของปีถัดไปของปีที่ทดสอบ) ของบริษัท i ในปีที่ t

$EARN_{i,t}$ คือ กำไรสุทธิ (Net Income) ของบริษัท i ในปีที่ t หารด้วยมูลค่าตลาดของบริษัท i ณ ต้นปีที่ t

$\Delta EARN_{i,t}$ คือ การเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิของบริษัท i ระหว่าง ปีที่ t-1 และปีที่ t

$\varepsilon_{ti,t}$ คือ ค่าความคาดเคลื่อนของสมการถดถอย ณ ปีที่ t

$$RELEV_i = R^2_{i,\ eq.(3)} \quad (4)$$

การปรับงบการเงินย้อนหลัง (Financial Restatement)

การปรับงบการเงินย้อนหลัง คือ การแก้ไขข้อมูลที่ถูกละเลยในสาระสำคัญหรือการแก้ไขข้อผิดพลาดของรายงานการเงินในงวดบัญชีก่อน โดยที่ Huang et al. (2012) มีความเห็นว่าการปรับงบการเงินย้อนหลังของบริษัทเป็นตัววัดที่เหมาะสมที่จะใช้วัดคุณภาพของรายงานการเงิน ซึ่งกำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น Dummy Variable มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อบริษัทมีการปรับงบการเงินย้อนหลังและอื่นๆ ให้มีค่าเท่ากับ 0

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล และคุณภาพกำไร ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล และคุณภาพกำไร ซึ่งวัดด้วยคุณภาพรายการคงค้าง และข้อมูลกำไรที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และใช้การวิเคราะห์ Logistic Regression Analysis เพื่อวิเคราะห์ความน่าจะเป็นว่าจะมีโอกาสในการเกิดการปรับงบการเงินย้อนหลังหรือไม่

ตัวแบบที่ใช้ในงานวิจัย

ตัวแบบที่ 1 วัดคุณภาพกำไรด้วยคุณภาพรายการคงค้าง (Accrual Quality)

$$AQ = \alpha+\beta_1(DJSI)+\beta_2(THSI)+\beta_3(THESG)+\beta_4(FSize)+\beta_5(FAage)+\beta_6(Growth)+\beta_7(Loss)+\beta_8(LEV)+\beta_9(ROA)+\beta_{10}(BIG4)+\varepsilon \quad (5)$$

ตัวแบบที่ 2 วัดคุณภาพกำไรด้วยข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Value Relevance)

$$RELEV = \alpha+\beta_1(DJSI)+\beta_2(THSI)+\beta_3(THESG)+\beta_4(FSize)+\beta_5(FAage)+\beta_6(Growth)+\beta_7(Loss)+\beta_8(LEV)+\beta_9(ROA)+\beta_{10}(BIG4)+\varepsilon \quad (6)$$

ตัวแบบที่ 3 วัดคุณภาพกำไรด้วยการปรับงบการเงินย้อนหลัง (Financial Restatement)

$$Prob(Restatement) = \alpha+\beta_1(DJSI)+\beta_2(THSI)+\beta_3(THESG)+\beta_4(FSize)+\beta_5(FAage)+\beta_6(Growth)+\beta_7(Loss)+\beta_8(LEV)+\beta_9(ROA)+\beta_{10}(BIG4)+\varepsilon \quad (7)$$

โดยที่

ตัวแปรตาม

AQ	คุณภาพรายการคงค้าง
RELEV	ข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
Restatement	โอกาสในการปรับงบการเงินย้อนหลัง ให้มีค่าเป็น 1 และอื่นๆ เป็น 0

ตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระ

DJSI	ได้รับการประกาศรายชื่อให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจาก ดัชนีดาวน์โจน ให้มีค่าเป็น 1 และอื่นๆ เป็น 0
THSI	ได้รับการประกาศรายชื่อให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้มีค่าเป็น 1 และอื่นๆ เป็น 0
THESG	ได้รับการประกาศรายชื่อให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจากสถาบันไทยพัฒน์ ให้มีค่าเป็น 1 และอื่นๆ เป็น 0

ตัวแปรควบคุม

FSize	ขนาดของบริษัท (วัดค่าจากลอการิทึมของสินทรัพย์รวมของบริษัท)
FAge	อายุของบริษัท
Growth	อัตราการเจริญเติบโตของบริษัท (คำนวณจากรายได้ในปีที่ t หักรายได้ในปีที่ t-1 หารด้วยรายได้ในปีที่ t-1)
Loss	ผลประกอบการที่แสดงด้วยยอดขาดทุน ให้มีค่าเป็น 1 และอื่นๆ เป็น 0
LEV	อัตราส่วนโครงสร้างทางการเงิน
ROA	อัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์
Big4	การตรวจสอบบัญชีโดยบริษัทตรวจสอบบัญชี ขนาดใหญ่ ให้มีค่าเป็น 1 และอื่นๆ เป็น 0

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงในตารางที่ 1 ตารางที่ 2 และตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าเป็น 1		ค่าเป็น 0		รวมบริษัทตัวอย่าง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
DJSI	27	13.50	173	86.50	200	100
THSI	56	28.00	115	57.50	200	100
THESG	85	42.50	85	42.50	200	100
LOSS	18	9.00	182	91.00	200	100
Big 4	167	83.50	33	16.50	200	100

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาพบว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในดัชนีหลักทรัพย์ SET100 ได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากสถาบันไทยพัฒน์มากที่สุดซึ่งมีจำนวน 85 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 42.50 รองลงมาคือได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีจำนวน 56 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 28.00 และได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจนเพียง 27 บริษัท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 13.50 ในส่วนของการแสดงผลประกอบการด้วยยอดขาดทุนมีเพียง 18 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 9.00 และในส่วนของการตรวจสอบบัญชีด้วยบริษัทตรวจสอบบัญชีขนาดใหญ่มีจำนวนถึง 167 บริษัท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 83.50

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 บริษัท จำแนกตามแต่ละตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	Minimum	Maximum	Mean	Std.dev.
Fsize	21.12	28.71	24.61	1.60
Fage	0.75	112.17	31.09	18.34
Growth	-0.69	3.63	0.09	0.43
LEV	0.08	0.99	0.55	0.21
ROA	-0.33	0.83	0.07	0.10

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษา พบว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในดัชนีหลักทรัพย์ SET100 มีค่าลอการิทึมของสินทรัพย์รวมของบริษัทเฉลี่ยเท่ากับ 24.61 อายุของบริษัทตั้งแต่วันที่จัดตั้งบริษัทจนถึงสิ้นปีของปีที่ทำการทดสอบเท่ากับ 31.09 หรือประมาณ 32 ปี อัตราการเจริญเติบโตของบริษัทโดยเฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 9 อัตราส่วนโครงสร้างทางการเงินโดยเฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 55 และอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์โดยเฉลี่ย เท่ากับร้อยละ 7

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลและคุณภาพกำไร

ตัวแปรอิสระ (X)		P Value		
		AQ	RELEV	Restatement
X1	DJSI	0.052*	0.97	0.139
X2	THSI	0.001***	0.194	0.061*
X3	THESG	0.002***	0.914	0.259
X4	FSize	0.715	0.68	0.045**
X5	FAge	0.000***	0.606	0.477
X6	Growth	0.278	0.139	0.345
X7	Loss	0.706	0.000***	0.918
X8	LEV	0.85	0.000***	0.42
X9	ROA	0.67	0.000***	0.894
X10	Big4	0.105	0.086*	0.62
Adjusted R^2		**0.130**	**0.604**	**0.107**

หมายเหตุ :

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า การได้รับจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) จากสถาบันไทยพัฒน์ (THESG) และ อายุของบริษัท (FAge) มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพรายการคงค้าง (Accruals Quality) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (P value มีค่าเท่ากับ 0.001 0.002 และ 0.000 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01) นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน (DJSI) มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพรายการคงค้าง (Accruals Quality) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (P value มีค่าเท่ากับ 0.052 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1) จากค่า Adjusted R Square เท่ากับ 0.130 อธิบายได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 13.00 เหลืออีกร้อยละ 87.00 อธิบายได้ด้วยตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในสมการนี้ ดังนั้นผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพรายการคงค้างของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

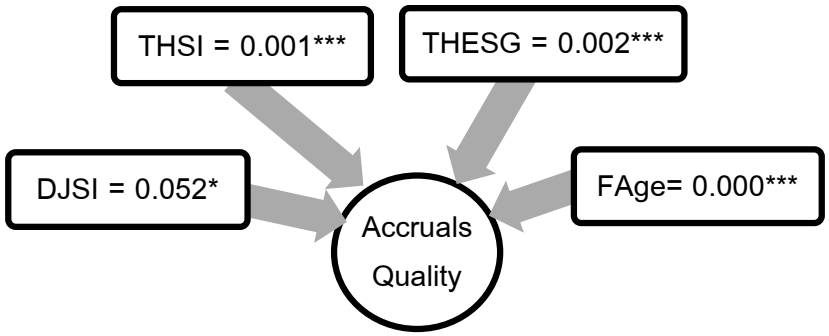

ภาพที่ 1 ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพรายการคงค้าง

ในส่วนของข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจผลการวิเคราะห์พบว่า การได้รับจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน (DJSI) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) และสถาบันไทยพัฒน์ (THESG) ไม่มีอิทธิพลต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า การแสดงผลประกอบการด้วยยอดขาดทุน (Loss) อัตราส่วนโครงสร้างทางการเงิน (LEV) และ อัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ (ROA) มีอิทธิพลทางบวกต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (P value มีค่าเท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01) นอกจากนี้พบว่าบริษัทตรวจสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) มีอิทธิพลทางบวกต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (P value มีค่าเท่ากับ 0.086 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1) จากค่า Adjusted R Square เท่ากับ 0.604 อธิบายได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 60.40 เหลืออีกร้อยละ 39.60 อธิบายได้ด้วยตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในสมการนี้ ดังนั้นผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงในภาพที่ 2 ดังนี้

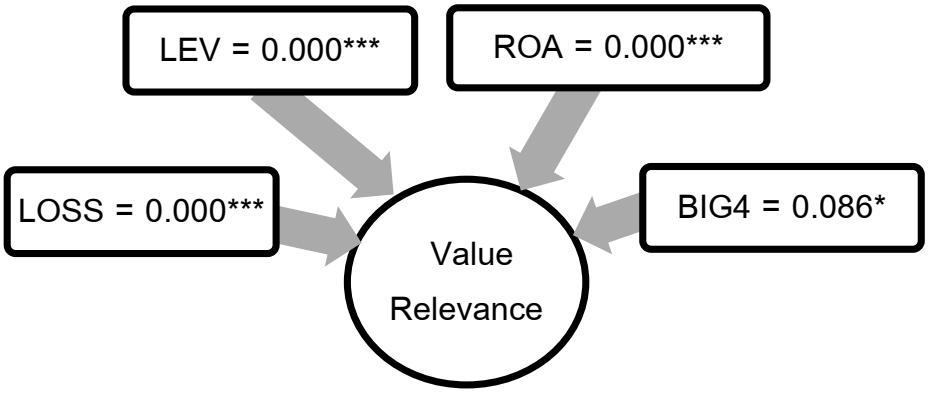

ภาพที่ 2 ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ของการปรับงบการเงินย้อนหลังพบว่ามีเพียงการได้รับจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) ที่มีอิทธิพลในทิศทางเดียวกับการปรับงบการเงินย้อนหลัง (Restatement) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัยพ์แห่งประเทศไทย (P value มีค่าเท่ากับ 0.061 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10) นอกจากนี้ยังพบว่าขนาดของบริษัท (FSize) ในขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่ามีอิทธิพลในทิศทางเดียวกับการปรับงบการเงินย้อนหลัง (Restatement) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัยพ์แห่งประเทศ (P value มีค่าเท่ากับ 0.045 ซึ่งมีค่าน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05) จากค่า Adjusted R Square เท่ากับ 0.107 อธิบายได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 10.70 เหลืออีกร้อยละ 89.30 อธิบายได้ด้วยตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในสมการนี้ ดังนั้นผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อการปรับงบการเงินย้อนหลังของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงในภาพที่ 3 ดังนี้

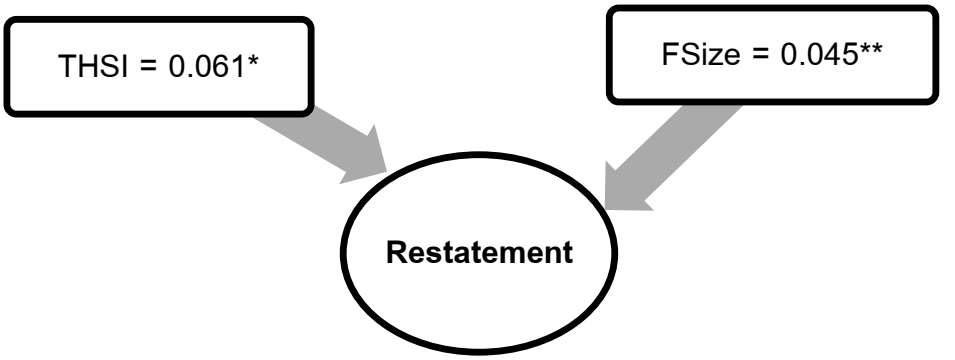

ภาพที่ 3 ผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่มีอิทธิพลต่อการปรับงบการเงินย้อนหลัง

การอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าการได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน (DJSI) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) และสถาบันไทยพัฒน์ (THESG) มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพรายการคงค้างของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับ Yip et al. (2011) ที่พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมและการตกแต่งกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกในอุตสาหกรรมอาหาร และ Muttakin et al. (2015) ที่พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างระดับของการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมและการตกแต่งกำไร แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาสอดคล้องกับ Hong and Andersen (2011) ที่พบว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นส่งผลให้คุณภาพของรายการคงค้างมากขึ้น และลดการตกแต่งกำไรจากการใช้ดุลยพินิจให้เกิดรายการที่ทำให้กำไรของบริษัทสูงขึ้นซึ่งส่งผลให้รายงานทางการเงินของบริษัทมีคุณภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ยังสนับสนุนการศึกษาของ Kim et al. (2012) พบหลักฐานที่สนับสนุนว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมดูเหมือนว่าจะมีการตกแต่งกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals) และการตกแต่งกำไรโดยการใช้ดุลยพินิจต่อการทำให้เกิดรายการ (Real Activities Manipulation) ลดลง ตลอดจนสนับสนุนผลการศึกษาของ Choi et al. (2013) และ Martnez-Ferrero et al. (2015) ที่พบว่าบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่สูงจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตกแต่งกำไร ในขณะเดียวกันผลการศึกษาก็พบว่าการได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) มีอิทธิพลส่งผลให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการปรับงบการเงินย้อนหลังเพิ่มขึ้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งวัดจากการได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน (DJSI) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) และ จากสถาบันไทยพัฒน์ (THESG) มีอิทธิพลส่งผลให้คุณภาพรายการคงค้างดีขึ้น ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีความชอบธรรมที่บริษัทจะต้องคำนึงสังคมซึ่งเป็นผู้อนุญาตให้บริษัทใช้ทรัพยากรทางสังคม และสนับสนุนทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียที่บริษัทจะได้รับอิทธิพลจากกลุ่มของผู้มีส่วนได้เสียที่แตกต่างกันในสังคมและจะรายงานกิจกรรมผ่านการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่บริษัทจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้บรรลุสิ่งที่สังคมคาดหวังเพื่อแสดงว่าบริษัทจะรายงานกำไรที่มีคุณภาพมากขึ้นโดยลดการตกแต่งกำไร ในขณะเดียวกันผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งวัดจากการที่บริษัทได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) มีอิทธิพลส่งผลให้มีการปรับงบการเงินย้อนหลังเพิ่มขึ้น สนับสนุนทฤษฎีตัวแทนที่เป็นแนวคิดของ Jensen and Meckling (1976) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวการและตัวแทน โดยที่ตัวแทนมุ่งหวังสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพกำไรของบริษัทลดลง แต่อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งวัดจากการที่บริษัทได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน (DJSI) และสถาบันไทยพัฒน์ (THESG) ไม่มีอิทธิพลต่อการปรับงบการเงินย้อนหลังซึ่งแสดงว่าไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อาจเนื่องมาจากการปรับงบการเงินย้อนหลังส่วนใหญ่ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการปรับตามมาตรฐานการบัญชีที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นข้อกำหนดให้บริษัทต้องปฏิบัติตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าการปรับงบการเงินย้อนหลังของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไม่ได้บ่งชี้ว่างบการเงินนั้นมีคุณภาพกำไรต่ำเสมอไป

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าการได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน (DJSI) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THSI) และสถาบันไทยพัฒน์ (THESG) ไม่มีอิทธิพลต่อข้อมูลกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ซึ่งแสดงว่านักลงทุนอาจจะไม่นำเอาผลการได้รับการจัดลำดับให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี เพื่อใช้ประกอบการพิจารณามูลค่าหลักทรัยพ์ ซึ่งสนับสนุนการศึกษาของ อาณัติ ลีมัคเดช (2556) ที่พบว่าบริษัทที่ไม่มีปัญหาตัวแทนเข้าร่วมประกวด CSR และได้รับการเสนอชื่อ ไม่พบว่าราคาหุ้นเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี โดยวัดจากการได้รับประกาศรายชื่อให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจากดัชนีดาวน์โจน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสถาบันไทยพัฒน์ มีอิทธิทางบวกต่อคุณภาพรายการคงค้างของบริษัทจดทะเบียนแห่งประเทศไทย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเพื่อให้บรรลุสิ่งที่สังคมคาดหวังบริษัทจะรายงานกำไรที่มีคุณภาพ ในขณะที่มีเพียงการประกาศรายชื่อให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางบวกต่อการปรับงบการเงินย้อนหลัง อาจเนื่องมาจากการปรับงบการเงินย้อนหลังเป็นการปรับตามมาตรฐานการบัญชีที่มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นข้อกำหนดให้บริษัทต้องปฏิบัติตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าการปรับงบการเงินย้อนหลังของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไม่ได้บ่งชี้ว่างบการเงินนั้นมีคุณภาพกำไรต่ำเสมอไป ยิ่งไปกว่านั้นผลการศึกษาพบว่าการประกาศรายชื่อให้เป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดี จากดัชนีดาวน์โจน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสถาบันไทยพัฒน์ ไม่มีอิทธิพลต่อข้อมูลกำไรที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไม่ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลมาใช้ประกอบการพิจารณามูลค่าหลักทรัพย์

ดังนั้นจากผลการศึกษาที่พบว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีจะมีการรายงานกำไรที่มีคุณภาพผ่านการมีคุณภาพรายการคงค้าง นักลงทุนในตลาดหลักทรัยพ์แห่งประเทศควรใช้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาลที่ดีมาประกอบการพิจารณามูลค่าหลักทรัพย์มากขึ้นเพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อการลงทุนอย่างยั่งยืน การวัดคุณภาพกำไรด้วยการปรับงบการเงินย้อนหลังในการศึกษาครั้งนี้เป็นการพิจารณาเพียงว่าบริษัทมีการปรับงบการเงินย้อนหลังหรือไม่ สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป การวัดคุณภาพกำไรด้วยการปรับงบการเงินย้อนหลังควรพิจารณาถึงจำนวนไตรมาสที่มีการปรับย้อนหลัง ขนาดของร้อยละที่ทำให้กำไรมีการเปลี่ยนแปลงและทิศทางในการเปลี่ยนแปลงของกำไร ตลอดจนพิจารณาว่าเป็นการแก้ไขส่วนสำคัญของงบการเงิน และการแก้ไขส่วนที่ไม่สำคัญของงบการเงิน ซึ่งอาจจะทำให้การวัดคุณภาพกำไรด้วยการปรับงบการเงินย้อนหลังสามารถบ่งชี้ถึงคุณภาพกำไรมากขึ้น

บรรณานุกรม

อาณัติ ลีมัคเดช. (2556). การส่งสัญญาณด้วยรางวัลรับผิดชอบต่อสังคม: กรณีศึกษาของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ, 36*(139), 27-42.

Bear, S., Rahman, N., and Post, C. (2010). The impact of board diversity and gender composition on corporate social responsibility and firm reputation. *Journal of Business Ethics, 97*(2), 207-221.

Choi, B. B., Lee, D., and Park, Y. (2013). Corporate social responsibility, corporate governance and earnings quality: Evidence from Korea. *Corporate Governance: An International Review, 21*(5), 447-467.

Dalton, D. R., Daily, C. M., Johnson, J. L., and Ellstrand, A. E. (1999). Number of directors and financial performance: A meta-analysis. *Academy of Management journal, 42*(6), 674-686.

Darrell, W., and Schwartz, B. N. (1997). Environmental disclosures and public policy pressure. *Journal of accounting and Public Policy, 16*(2), 125-154.

Dechow, P. M., Sloan, R. G., and Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting review, 70*(2) 193-225.

Francis, J., and Schipper, K. (1999). Have financial statements lost their relevance?. *Journal of accounting Research, 37*(2) 319-352.

Francis, J., LaFond, R., Olsson, P. M., and Schipper, K. (2004). Costs of equity and earnings attributes. *The accounting review, 79*(4), 967-1010.

Frankel, R. M., Johnson, M. F., and Nelson, K. K. (2002). The relation between auditors' fees for nonaudit services and earnings management. *The accounting review, 77*(s-1), 71-105.

Hong, Y., and Andersen, M. L. (2011). The relationship between corporate social responsibility and earnings management: An exploratory study. *Journal of Business Ethics, 104*(4), 461-471.

Huang, H. W., Rose-Green, E., and Lee, C. C. (2012). CEO age and financial reporting quality. *Accounting Horizons, 26*(4), 725-740.

Jensen, M. C., and Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics, 3*(4), 305-360.

Kim, Y., Park, M. S., and Wier, B. (2012). Is earnings quality associated with corporate social responsibility?. *The Accounting Review, 87*(3), 761-796.

Lewicka-Starzałecka, A. (2006). *Odpowiedzialność moralna w życiu gospodarczym*. IFiSPAN. Warszawa: Wydawnictwo.

Madhani, P. M (2007). Corporate Governance from Compliance to Competitive Advantage. *The Accounting World, 7*(8), 26-31.

Makower, J. (2009). *Strategies for the Green Economy Opportunities and Challenges in the New World of Business*. New York: McGraw-Hill.

Martínez-Ferrero, J., Banerjee, S., and García-Sánchez, I. M. (2016). Corporate social responsibility as a strategic shield against costs of earnings management practices. *Journal of Business Ethics, 133*(2), 305-324.

Martínez-Ferrero, J., Garcia-Sanchez, I. M., and Cuadrado-Ballesteros, B. (2015). Effect of financial reporting quality on sustainability information disclosure. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 22*(1), 45-64.

Muttakin, M. B., Khan, A., and Azim, M. I. (2015). Corporate social responsibility disclosures and earnings quality: Are they a reflection of managers' opportunistic behavior?. *Managerial Auditing Journal, 30*(3), 277-298.

Muttakin, M. B., Khan, A., and Subramaniam, N. (2015). Firm characteristics, board diversity and corporate social responsibility: Evidence from Bangladesh. *Pacific Accounting Review, 27*(3), 353-372.

Porter, M., and Kramer, M. (2011). Creating Shared Value. *Harvard Business Review,* January/ February, 62-77.

Simmons, J. (2004). Managing in the post-managerialist era: Towards socially responsible corporate governance. *Management Decision, 42*(3/4), 601-611.

Stawicka, E. (2017). Sustainable Development and the Business Context of CSR Benefits on the Polish Market. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia, 16*(3), 73-81.

Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review, 20*(3), 571-610.

Waddock, S. A., and Graves, S. B. (1997). The corporate social performance-financial performance link. *Strategic Management Journal,1*8(4) 303-319.

Waldman, D. A., De Luque, M. S., Washburn, N., House, R. J., Adetoun, B., Barrasa, A., ... and Dorfman, P. (2006). Cultural and leadership predictors of corporate social responsibility values of top management: A GLOBE study of 15 countries. *Journal of International Business Studies, 37*(6), 823-837.

Yip, E., Van Staden, C., and Cahan, S. (2011). Corporate social responsibility reporting and earnings management: The role of political costs. *Australasian Accounting Business & Finance Journal, 5*(3), 17.

ผลของโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม อายุ 6-9 ปี

EFFECTS OF THAI TRADITIONAL GROUP PLAY PROGRAMS ON THE SOCIAL SKILLS OF CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDER AGED SIX TO NINE YEARS OLD

Received: September 15, 2018
Revised: February 4, 2019
Accepted: February 8, 2019

ฉัตรชัย แพงคำฮัก*
Chatchai Paengkumhag*
สุพัทธ แสนแจ่มใส**
Supat Sanjamsai**
ภิญญาพันธ์ เพียซ้าย***
Pinyapan Piasai***

* นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
* Graduate student, Master of Education Degree in Developmental Psychology, Faculty of Humanity, Srinakarinwirot University
* E-mail: c.paengkumhag@gmail.com
** อาจารย์ และปริญญาเอก ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
** Lecturer and Ph.D, Department of Psychology, Srinakarinwirot University
*** อาจารย์ ดร. ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
*** Lecturer and Ph.D, Department of Psychology, Srinakarinwirot University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยและศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม อายุ 6-9 ปี ในด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การใช้ภาษาในการสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัยคือเด็กออทิสติกสเปคตรัมที่มีปัญหาทักษะทางสังคมในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 8 คน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างจะได้รับโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทย สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 45 นาที เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ และได้รับการทดสอบทักษะทางสังคมก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมโดยแบบวัดทักษะทางสังคม สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบคะแนนทักษะทางสังคม คือ Wilcoxon Signed Rank Test ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีและผ่านการตรวจสอบคุณภาพมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ และเมื่อนำไปทดลองใช้พบว่า เด็กออทิสติกสเปคตรัมมีค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมรายด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร และด้านพฤติกรรมทางสังคม และคะแนนโดยรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยมีประสิทธิภาพที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะทางสังคม และมีความสะดวกต่อการนำไปใช้เนื่องจากเป็นกิจกรรมการละเล่นที่มีความคุ้นเคยในวิถีชีวิตของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้หลายบริบททั้งโรงเรียน ชุมชน และในเชิงคลินิก

คำสำคัญ: ออทิสติกสเปคตรัม ทักษะทางสังคม โมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน การละเล่นพื้นบ้านไทย

Abstract

The purpose of this Quasi-experimental research were to develop the traditional Thai group play programs and to study the effects of the group programs on the social skills of six to nine year old of children with an autistic spectrum disorder (ASD) by observing children in social interaction, using communicative language and social behavior through Thai traditional group play programs. The sample consisted of children ASD with difficulties in their social skills in Songkhla province. The participants were selected by purposive sampling and there was a total of eight children with ASD. The subjects participated in Thai traditional group play programs around two forty-five minute sessions in each week, for total of five weeks, The social skills of the participants were examined before and after launching program. The statistics which used to compare the social skills scores was Wilcoxon Sagned Rank Test. The results showed that there was a statistically significantly different at a level of .05. The Thai traditional group play programs was constructed from a theoretical concept and passed quality inspection, which reflected that this method was able to develop the social skills. It was also convenient to use because it was familiar with Thai lifestyle and can be used in varity of contexts, including community, schools and clinics.

Keywords: Autistic Spectrum Disorder, Social Skill, Play-based Intervention Model, Thai Traditional Play

บทนำ

ออทิสติกสเปคตรัม (Autistic Spectrum Disorder) เป็นความผิดปกติของพัฒนาการทางระบบประสาท (Neurodevelopment Disorder) มีผลทำให้มีความล่าช้าของพัฒนาการ (นิชรา เรืองดารกานนท์, 2551) ตามเกณฑ์การวินิจฉัยของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน ฉบับที่ 5 (The Diagnosis and Statistic Manual of Disorder, Fifth edition; DSM-V) ได้กล่าวถึงความบกพร่องหลักของออทิสติกสเปคตรัมคือทักษะทางสังคม (Social impairment) โดยมีหลักเกณฑ์การวินิจฉัยดังนี้ เด็กออทิสติกสเปคตรัมไม่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เหมาะสมตามวัย มีความยากลำบากในการเริ่มต้นการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความบกพร่องทางภาษาและการสื่อสาร ทั้งที่ใช้และไม่ใช้ภาษาพูด ได้แก่ การมองหน้าสบตา การแสดงออกของภาษาท่าทาง การแสดงออกทางสีหน้า การเริ่มต้นในการสนทนากับผู้อื่น การตอบสนองระหว่างการสนทนา มีความบกพร่องในการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือการเล่นกับผู้อื่น และไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเล่นกับผู้อื่น ไม่เข้าใจการเล่นสมมติ ไม่เข้าใจเรื่องกฎกติกาการเล่น เล่นได้ไม่เหมาะสมตามวัย ขาดแรงจูงใจในการเล่น เช่น ขาดทักษะการแบ่งปันความสนุก ความสนใจ เด็กออทิสติกสเปคตรัมไม่รู้จักแบ่งปันหรือชักชวนให้ผู้อื่นหันมาสนใจในเรื่องที่ตนเองกำลังสนใจหรือกำลังสนุกอยู่ และมีความยากลำบากในการทำงานเป็นกลุ่ม เด็กออทิสติกสเปคตรัมยังมีความบกพร่องในการควบคุมอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น อารมณ์รุนแรง ก้าวร้าว ทำร้ายตัวเอง ทำร้ายผู้อื่น และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อื่นๆ ที่มีผลต่อทักษะทางสังคม เช่น หมกมุ่นกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่ยืดหยุ่น กระตุ้นตัวเอง มีการเคลื่อนไหวที่ซ้ำๆ เช่นสะบัดมือ (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2556; Aarons & Gittens, 1999; Jordan, 2000; Koegel & Koegel, 1995; Zager, 1999)

การส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัมจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ทฤษฎีการเล่นเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ถูกนำมาศึกษา โดย Cordier, Bundy, Hocking & Einfeld (2009) ได้สร้างโมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน (Play based intervention model) สำหรับเด็กสมาธิสั้น และนำมาปรับประยุกต์ใช้สำหรับเด็กออทิสติก โดยโมเดลนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่า การเล่นเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก เป็นกระบวนที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับตัวบุคคล การเล่นจะมาจากแรงจูงใจภายใน มีอิสระในการเล่นและในการควบคุมตัวเอง

สำหรับการละเล่นของเด็กๆ ในสังคมไทย ก็มีเอกลักษณ์เฉพาะนั่นคือการละเล่นพื้นบ้านไทยซึ่งมีคุณสมบัติที่ดีที่จะนำมาเป็นสื่อในการส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม เนื่องจากการละเล่นพื้นบ้านไทยมีลักษณะการเล่นที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาของเด็กออทิสติกสเปคตรัม เด็กออทิสติกสเปคตรัมจะมีความบกพร่องในด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การละเล่นไทยมีลักษณะที่ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวคือการละเล่นไทยก็มีลักษณะการเล่นเป็นกลุ่ม มีการเล่นร่วมกันกับคนอื่น มีกฎกติกาที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติร่วมกันสอดคล้องกับทฤษฎีการเล่นทางสังคมของพาร์เตน นอกจากนี้ความบกพร่องในเรื่องภาษาของเด็กออทิสติกสเปคตรัม ยังมีความสอดคล้องกับประเภทของการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีบทร้อง บทสื่อสาร มีการทายคำ ซึ่งจะทำให้เด็กออทิสติกสเปคตรัมได้เรียนรู้ภาษาและการสื่อสารร่วมไปด้วย การละเล่นไทยยังต้องมีการรอคอยในระหว่างการเล่น การเล่นบางประเภทมีการกำหนดขอบเขตในการเล่นที่ชัดเจนทำให้เด็กได้ฝึกการควบคุมตนเอง และการละเล่นไทยยังมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเล่นทางจิตวิทยาด้วย เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ (Tomus, 2000) ที่กล่าวว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะเริ่มจากขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor stage) ซึ่งหมายถึง การเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัสและมีการเคลื่อนไหวของร่างกาย ตรงกับการละเล่นพื้นบ้านไทย เช่น การเล่นกระโดดกบ เดินกะลา และขั้นปฏิบัติการคิด (Operational stage) หมายถึง การเล่นที่ใช้กระบวนการคิด การแก้ปัญหาทางสติปัญญา มีการใช้ภาษาและมีการจินตนาการในการเล่น ตรงกับการละเล่นพื้นบ้านไทย เช่น การเล่นเตย การเล่นทาย เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยและศึกษาผลของโปรแกรมที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม โดยโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนี้จะนำโมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน (Play based intervention) ทฤษฎีการเล่นทางสังคมของพาร์เตน ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ และการละเล่นพื้นบ้านไทยมาประยุกต์ ซึ่งผลของการวิจัยจะทำให้ได้โปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเด็กออทิสติกสเปคตรัม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินชีวิตในสังคมของเด็กออทิสติสเปคตรัม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก อายุ 6-9 ปี
2. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก อายุ 6-9 ปี

สมมุติฐานการวิจัย

เด็กออทิสติกสเปคตรัมอายุ 6-9 ปี มีคะแนนทักษะทางสังคมรายด้านและโดยรวมสูงขึ้นหลังได้รับโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

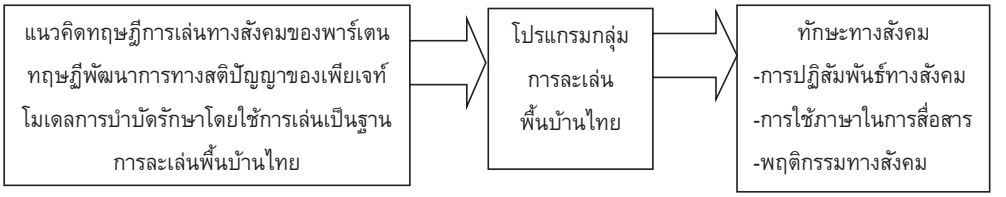

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้อยู่บนแนวคิดพื้นฐานของการเล่นที่ว่า การเล่นเป็นกิจกรรมพื้นฐานของเด็ก เด็กจะได้เรียนรู้พัฒนาการต่างๆ จากการเล่น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพัฒนาการเด็กได้แก่ ทฤษฎีการเล่นของพาร์เตน ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ และโมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน มาสร้างเป็นโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม ในด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การใช้ภาษาในการสื่อสาร และด้านพฤติกรรมทางสังคม

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) เป็นแบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) ในเด็กออทิสติกสเปคตรัมที่อยู่ในจังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กออทิสติกสเปคตรัม อายุ 6-9 ปี ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลา และได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น หรือกุมารแพทย์พัฒนาการและพฤติกรรมว่าเป็นออทิสติกสเปคตรัม จำนวน 8 คน โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เด็กออทิสติกสเปคตรัมมีความสามารถในการเล่นในระดับเล่นแบบคู่ขนาน (Parallel play) ขึ้นไป คือเด็กออทิสติกมีความสามารถในการเล่นคนเดียวได้ แต่ไม่สามารถเล่นเป็นกลุ่มกับเพื่อนได้

2. ความสามารถของทักษะทางสังคม ประกอบด้วย 3 ด้าน คือด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหมายถึงสามารถตอบสนองได้เมื่อผู้อื่นเข้าหา ด้านการใช้ภาษาในการสื่อสารหมายถึงสามารถเข้าใจ ทำตามคำสั่งได้ บอกความต้องการพื้นฐานของตัวเองได้ และด้านพฤติกรรมทางสังคมหมายถึงเริ่มมีความสนใจในการเล่นกับเพื่อน เล่นแบบกลุ่มได้ แต่ความสามารถในด้านต่างๆ นั้นไม่มีความเหมาะสมกับวัย

3. ไม่มีการวินิจฉัยอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning disability) สติปัญญาบกพร่อง (Intellectual disability)

4. ไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมโปรแกรม จากการสอบถามประวัติจากผู้ปกครอง เช่น ลมชัก หอบหืด และประวัติการใช้ยาที่มีผลทำให้ง่วงนอนง่าย

5. ได้รับความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ปกครองอย่างมีลายลักษณ์อักษร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดตัวแปร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทย ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาจากทฤษฎีการเล่นทางสังคมของพาร์เตน (Parten) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ (Piaget Cognitive Development Theory) และโมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน (Play-based Intervention Model) โดยสามารถสรุปทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างโปรแกรม การออกแบบโปรแกรม และรูปแบบการจัดโปรแกรมดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างโปรแกรม

แนวคิดและทฤษฎี	หลักการนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก
ทฤษฎีพัฒนาการเล่นทางสังคมของพาร์เตน	การไม่แสดงการเล่น (Unoccupied Behavior) การเล่นแบบเป็นผู้ดู (Onlooker Behavior) การเล่นตามลำพัง (Solitary Play) การเล่นคู่ขนาน (Parallel Play)
ทฤษฎีพัฒนาการเล่นทางสังคมของพาร์เตน	เล่นร่วมกับเพื่อน (Associative Play) การเล่นร่วมกับเพื่อนอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Cooperative Play)
ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจย์	การเล่นสัมผัส (Sensory Play) การเล่นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย (Motor Play) การเล่นเชิงสติปัญญา (Cognitive Play) การเล่นบทบาทสมมติ (Pretend Play)
โมเดลการบำบัดโดยใช้การเล่นเป็นฐาน (Play-based Intervention Model)	สิ่งแวดล้อมในการเล่นต้องมีความปลอดภัย การเล่นที่มาจากแรงจูงใจภายใน การเข้าใจระหว่างบุคคล เพื่อนเด็กเข้ามามีส่วนร่วม ผู้บำบัดเป็นตัวแบบในการส่งเสริมการเล่นแบบร่วมมือ ปรับการสื่อสารให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม

ตารางที่ 1 สรุปทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างโปรแกรม (ต่อ)

แนวคิดและทฤษฎี	หลักการนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก
การละเล่นพื้นบ้านไทย (ประเภทของการละเล่นพื้นบ้านไทย)	การเล่นเดี่ยว การเล่นเป็นฝ่าย การเล่นเป็นหมู่ การเล่นที่มีบทร้องประกอบ การเล่นที่มีบทโต้ตอบ การเล่นปรับ

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีทั้ง 4 มาสร้างเป็นโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยที่นำมาส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม โดยมีรายละเอียดดังนี้ ทฤษฎีพัฒนาการเล่นทางสังคมของพาร์เตน ผู้วิจัยได้เริ่มใช้การเล่นตั้งแต่ขั้นเล่นร่วมกับเพื่อน (Associative Play) และเล่นร่วมกับเพื่อนอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Cooperative Play) เพื่อให้เหมาะสมกับเกณฑ์การคัดเข้าของกลุ่มตัวอย่างที่จะต้องมีความสามารถด้านการเล่นในขั้นการเล่นคู่ขนาน (Parallel Play) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ได้มีการประยุกต์โดยผสมผสานการเล่นสัมผัสและเคลื่อนไหวร่างกาย (Sensorimotor Play) เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การเคลื่อนไหวที่เป็นพื้นฐานของการเล่นแล้วเชื่อมโยงไปสู่การเล่นเชิงสติปัญญา (Cognitive Play) และสุดท้ายเป็นการเล่นที่เป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการคือการเล่นบทบาทสมมติ (Pretend Play) เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของโปรแกรม รายละเอียดในการนำมาประยุกต์ใช้มีดังนี้ คือ 1. การจัดสภาพแวดล้อมในการเล่นจะต้องมีความปลอดภัย ไม่ขัดขวางหรือเป็นข้อจำกัดในการเล่น 2. การส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจในการเล่นที่เกิดจากภายในให้เด็กเกิดความอยากเล่น อยากรู้ว่าวันนี้จะเล่นอะไร 3. ผู้วิจัยจะต้องกระตุ้นเด็กให้เกิดความเข้าใจระหว่างบุคคล กระตุ้นให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น 4. ผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กเกิดการเล่นแบบร่วมมือ 5. ผู้วิจัยจะต้องสื่อสารให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก โดยได้มีการประยุกต์ทฤษฎีทั้งหมดกับการละเล่นพื้นบ้านไทยได้ดังรูปที่ 1

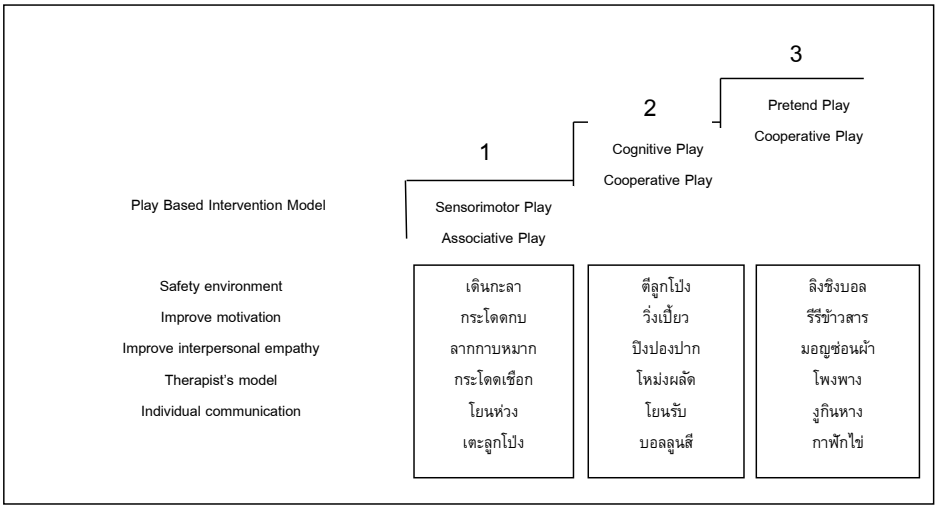

รูปภาพที่ 2 แสดงการออกแบบโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทย

จากรูปภาพที่ 2 เป็นการประยุกต์ทฤษฎีทั้งหมดกับการละเล่นพื้นบ้านไทย โดยรายละเอียดของโปรแกรมมีดังนี้

ขั้นที่ 1 การเล่นแบบการสัมผัสและการเคลื่อนไหวร่างกาย และการเล่นแบบการเล่นร่วมกับเพื่อน

เป็นลักษณะการเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัสด้านต่างๆ และการเคลื่อนไหวด้านต่างๆ ที่ประสานสัมพันธ์กัน เช่น การทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างการมอง การฟัง และการเคลื่อนไหว โดยในขณะเล่นนั้นยังไม่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน แต่มีการพูดคุย แบ่งปันสิ่งของกัน ชักชวนเพื่อนให้เล่นด้วย สามารถนำมาสร้างเป็นโปรแกรมการละเล่นไทยได้ดังนี้ คือ การละเล่นเดินกะลา กระโดดกบ ลากกาบหมาก กระโดดเชือก โยนห่วงและเตะลูกโป่ง

ขั้นที่ 2 การเล่นเชิงสติปัญญาและการเล่นแบบร่วมมือ

เป็นลักษณะการเล่นที่เด็กต้องใช้ทักษะที่มากขึ้นจากขั้นที่ 1 โดยมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย เพื่อน และอุปกรณ์ในการเล่นต่างๆ ในขณะเล่นเด็กจะต้องใช้ภาษาในการสื่อสารทั้งที่เป็นภาษาพูดและไม่ใช่ภาษาพูด นอกจากนี้แล้วยังจะต้องเรียนรู้การทำงานร่วมกันกับคนอื่นเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม มีการเรียนรู้การรอคอย การแบ่งปัน เรียนรู้การแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาเรียนรู้การแพ้ชนะ สามารถนำมาสร้างเป็นโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยได้ดังนี้ คือ การละเล่นตีลูกโป่ง วิ่งเปี้ยว ปิงปองปาก โหม่งผลัด โยนรับและบอลลูนสี

ขั้นที่ 3 การเล่นแบบบทบาทสมมุติและการเล่นแบบร่วมมือ

เป็นการเล่นร่วมกันของเด็ก มีจุดมุงหมายร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ และทำตามบทบาทหน้าที่ๆ ได้รับนั้น สามารถนำมาสร้างเป็นโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยได้ดังนี้ คือ การละเล่นลิงชิงบอล รีรีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า โพงพาง งูกินหางและกาฟักไข่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดตัวแปรเป็นแบบวัดทักษะทางสังคม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามโดยผู้วิจัยพัฒนาและปรับปรุงมาจากพัฒนาการทางสังคมของเด็ก ภารกิจพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้นและเด็กตอนปลาย และแบบประเมิน The Scale of Independent Behavior-Revised เป็นแบบประเมินที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งสามารถวัดได้ครอบคลุมทั้งด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การใช้ภาษาในการสื่อสาร และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มีลักษณะของการให้คะแนน ดังนี้ คือ 0 หมายถึงไม่เคยเลยหรือแทบไม่ได้ทำเลยแม้ว่าจะขอให้ทำ 1 หมายถึงทำได้แต่ไม่ดีหรือทำได้ประมาณหนึ่งในสี่ของเวลาอาจจำเป็นต้องขอให้ทำ 2 หมายถึงทำได้ดีปานกลางหรือทำได้ประมาณสามในสี่ของเวลาอาจจำเป็นต้องขอให้ทำ 3 หมายถึงทำได้ดีมากหรือทำได้อย่างสม่ำเสมอหรือเกือบสม่ำเสมอไม่จำเป็นต้องขอให้ทำ เด็กที่ทำคะแนนได้สูงกว่า หมายถึง เด็กที่มีทักษะทางสังคมที่มากกว่าเด็กที่ได้คะแนนต่ำกว่า

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการก่อนการทดลอง โดยดำเนินการดังนี้

1.1 ขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โครงการเลขที่ SWUEC 075/61

1.2 ติดต่อประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการดำเนินการวิจัยและขอใช้สถานที่

1.3 ติดต่อประสานงานกับศูนย์กระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กซูการ์ คิดส์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย และขอความร่วมมือในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4 นัดหมายผู้ปกครองที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อชี้แจงรายละเอียดของการวิจัย วัตถุประสงค์ กิจกรรมในโปรแกรม ความสำคัญและสิทธิประโยชน์ของผู้เข้าร่วมโครงการที่จะได้รับระหว่างเข้าร่วมโปรแกรม เช่น สามารถออกจากโครงการได้เมื่อไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการโดยไม่มีผลใดๆ และจะได้รับการปกปิดข้อมูลไว้ให้เป็นความลับ พร้อมทั้งเซ็นยินยอมเข้าร่วมโปรแกรมด้วยความสมัครใจ

2. ขั้นการดำเนินการทดลอง

2.1 ทดสอบทักษะทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย (Pretest) โดยใช้แบบวัดทักษะทางสังคม ผู้ทดสอบคือผู้ปกครองที่ใกล้ชิดของเด็ก และครูการศึกษาพิเศษประจำศูนย์กระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กซูการ์ คิดส์

2.2 ดำเนินการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจะเข้ารับการฝึกในโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีผลต่อทักษะทางสังคม เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ต่อเนื่อง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 45 นาที

2.3 หลังจากจบโปรแกรมเป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการทดสอบทักษะทางสังคม (Posttest) โดยแบบวัดทักษะทางสังคมแบบเดียวกันกับที่ใช้วัดก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและผู้ทำแบบทดสอบคนเดิม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) เพื่อหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูล

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของทักษะทางสังคมก่อนและหลังได้รับโปรแกรมโดยใช้สถิติ Wilcoxon Signed Rank Test

ผลการศึกษา

ผลของการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็น 2 ส่วนคือ การพัฒนาโปรแกรมและผลของโปรแกรม โดยขอนำเสนอดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม จากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ที่เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมบำบัด การศึกษาพิเศษ จิตวิทยาเด็ก การวิจัยและการออกแบบโปรแกรม พบว่าโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นโปรแกรมที่มีความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและมีความหลากหลายของรูปแบบการเล่นเพื่อช่วยเพิ่มประสบการณ์และการเรียนรู้ให้กับเด็กออทิสติกสเปคตรัม โดยรายละเอียดกิจกรรมแต่ละขั้นตอน เรียงลำดับตามความเหมาะสมดังนี้

ขั้นที่ 1 ประกอบด้วยการละเล่นกระโดดกบ เดินกะลา ลากกาบหมาก โยนห่วง เตะลูกโป่ง และการละเล่นกระโดดเชือกมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.88-0.97

ขั้นที่ 2 ประกอบด้วยการละเล่นตีลูกโป่ง วิ่งเปี้ยว โหม่งผลัด ปิงปองปาก โยนรับและการละเล่นบอลลูนสี มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.91-0.97

ขั้นที่ 3 ประกอบด้วยการละเล่นลิงชิงบอล รีรีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า โพงพาง งูกินหางและการละเล่นกาฟักไข่ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.94-0.97

หลังจากปรับปรุงโปรแกรมตามคำนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมไปทดลองใช้กับเด็กออ ทิสติกสเปคตรัมจำนวน 6 คน และได้ปรับปรุงโปรแกรมให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงโดยจำนวนเด็กที่มีความเหมาะสมในการเข้าร่วมโปรแกรมแต่ละครั้ง จำนวน 8 คน และระยะเวลาที่เหมาะสมในการใช้โปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยคือ 45 นาทีต่อการละเล่น 1 การละเล่น และมีขั้นตอนการเล่น คือขั้นที่ 1.การแนะนำตัว ใช้เวลา 5 นาที ขั้นที่ 2.การแนะนำและสาธิตวิธีการเล่น ใช้เวลา 10 นาที ขั้นที่ 3.การดำเนินการเล่น ใช้เวลา 20 นาที และขั้นที่ 4.สรุปการเล่น ใช้เวลา 10 นาที ตารางการจัดโปรแกรมการทดลองแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการตารางการจัดโปรแกรมการทดลอง

สัปดาห์	กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย
1	กระโดดกบ โยนห่วง
2	เตะลูกโป่ง วิ่งเปรี้ยว
3	ตีลูกโป่ง โยนรับ
4	ลิงชิงบอล มอญซ่อนผ้า
5	กาฟักไข่

2. ผลการใช้โปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมแสดงไว้ในตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทักษะทางสังคมรายด้านและโดยรวม ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

รายการ	n	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม		หลังเข้าร่วมโปรแกรม	
		M	S.D.	M	S.D.
คะแนนทักษะทางสังคมด้าน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	8	16.00	11.08	34.62	10.09
คะแนนทักษะทางสังคมด้าน การใช้ภาษาในการสื่อสาร	8	21.37	15.61	37.12	14.17
คะแนนทักษะทางสังคม ด้านพฤติกรรมทางสังคม	8	36.50	11.55	63.50	7.42
คะแนนทักษะทางสังคมโดยรวม	8	36.93	17.73	67.62	14.87

จากผลการวิเคราะห์ตารางที่ 3 พบว่าเด็กออทิสติกสเปคตรัมมีคะแนนทักษะทางสังคมโดยรวมก่อนเข้าร่วมโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 17.73 และหลังเข้าร่วมโปรแกรมเป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะทางสังคมเท่ากับ 67.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 14.87 เมื่อวิเคราะห์คะแนนทักษะทางสังคมรายด้านได้ผลดังนี้ คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 16.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.08 คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 34.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.09 คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมด้านการใช้ภาษาในการสื่อสารก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 21.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15.61 คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 37.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 14.17 คะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมด้านพฤติกรรมทางสังคมก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 36.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.55 คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมโปรแกรมเท่ากับ 63.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.42

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนทักษะทางสังคมรายด้านและโดยรวมของเด็กออทิสติกก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

รายการ	n	Mean Rank		Z	p
		Negative Ranks	Positive Ranks		
คะแนนทักษะทางสังคมโดยรวม	8	.00	4.50	-2.521	.012
คะแนนทักษะทางสังคมด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	8	.00	4.50	-2.521	.012
คะแนนทักษะทางสังคมด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร	8	.00	4.50	-2.524	.012
คะแนนทักษะทางสังคมด้านพฤติกรรมทางสังคม	8	.00	4.50	-2.524	.012

จากการวิเคราะห์ตารางที่ 4 พบว่าเด็กออทิสติกสเปคตรัมอายุ 6-9 ปีที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยมีคะแนนทักษะทางสังคมรายด้าน ได้แก่ด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร และด้านพฤติกรรมทางสังคม และโดยรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 การพัฒนาโปรแกรมและส่วนที่ 2 คือศึกษาผลการใช้โปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทย โดยผู้วิจัยจะอิปรายผลดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกนั้น แนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมจะต้องเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมบูรณาการแบบร่วมมือ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เรียนรู้กฎกติกามารยาททางสังคม เรียนรู้และรับรู้อารมณ์ การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของเด็กด้วย (พัชรี จิ๋วพัฒนกุล, 2549) ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า การเล่นเป็นวิถีธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับต่อบุคคล (Cordier, Bundy, Hocking & Einfeld, 2009) เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันไปกับการเล่น สอดคล้องกับ วนิษา เรซ (2553) ได้กล่าวไว้ว่าการเล่นของเด็กนั้นนอกจากจะก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว เด็กยังได้พัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางสังคม การละเล่นมีหลากหลายรูปแบบตามวิถีชีวิตของแต่ละสังคม ในสังคมไทยเองก็มีการละเล่นที่มีความน่าสนใจที่จะนำมาพัฒนาและส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กได้ เพราะการละเล่นไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบดังเช่น อัมรา กล่ำเจริญ (2553) ได้กล่าวถึงการเล่นว่าการเล่นมีทั้งการเล่นเดี่ยว การเล่นเป็นฝ่าย การเล่นเป็นหมู่ เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐาน เพื่อนำมาพัฒนาโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก เด็กจะพัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการเล่นที่มาจากแรงจูงใจภายใน และมีการควบคุมตัวเองจากภายใน (Cordier, Bundy, Hocking & Einfeld, 2009) และผลของการศึกษาการพัฒนาโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก อายุ 6-9 ปี พบว่า โปรแกรมมีความเหมาะสมต่อการนำมาพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัม

เนื่องจากโปรแกรมมีความสอดคล้องกับทฤษฎีและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม โดยโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัมได้ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในขณะเล่นเด็กออทิสติกสเปคตรัมจะได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์และ

การตอบสนองกับผู้อื่นอย่างไรให้เหมาะสม สามารถรอคอยและยอมรับในกติกาการเล่นได้ 2) ด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร เด็กออทิสติกสเปคตรัมจะได้เรียนรู้การทำตามคำสั่ง การบอกความต้องการของตนเอง การพูดโต้ตอบ และการพูดและการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเอง 3) ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เด็กออทิสติกสเปคตรัมจะได้เรียนรู้การยับยั้งตัวเองผ่านกิจกรรมการเล่น โดยไม่ทำร้ายตัวเอง ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ทำลายข้าวของ เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นของการเล่นพบว่า การละเล่นไทยในแต่ละขั้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่ใช้ในการสร้าง เช่น ในขั้นที่ 1 การเล่นแบบการสัมผัสและการเคลื่อนไหวร่างกาย และการเล่นแบบการเล่นร่วมกับเพื่อน กิจกรรมการละเล่นไทยคือ การเล่นกระโดดกบ ในขั้นนี้เด็กออทิสติกสเปคตรัมจะได้เรียนรู้การเล่นแบบที่มีการใช้ประสาทสัมผัส และยังไม่ต้องปฏิสัมพันธ์แบบร่วมมือที่มีวัตถุประสงค์กับเพื่อนคนอื่นๆ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กออทิสติกสเปคตรัมได้พัฒนาตามลำดับขั้น ในขั้นที่ 2 เด็กจะได้เรียนรู้การเล่นแบบความร่วมมือที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกับเพื่อนคนอื่นๆ และการเล่นในขั้นนี้จะต้องใช้กระบวนการคิดการเรียนรู้ที่สูงขึ้น นั่นคือการเล่นเชิงสติปัญญาและการเล่นแบบร่วมมือ เช่น การเล่นโยนรับ เด็กจะต้องรู้จักชื่อเพื่อน ต้องตัดสินใจว่าจะเรียกใคร คนที่ไม่ได้ถือบอลก็ต้องพร้อมมีสมาธิจดจ่อ มีกระบวนการคิดการวางแผนว่าถ้าตัวเองโดนเรียกชื่อจะต้องทำอย่างไร การเล่นลักษณะนี้ยังเป็นการเล่นเป็นกลุ่ม มีเป้าประสงค์ร่วมกัน ขั้นสุดท้ายเป็นการเล่นแบบบทบาทสมมุติและการเล่นแบบร่วมมือมีวัตถุประสงค์ และมีบทบาทสมมุติ ในขั้นการเล่นนี้เด็กจะได้รับบทบาทและทำตามบทบาทที่ตัวเองได้รับ เช่น การเล่นมอญซ่อนผ้า ในการละเล่นนี้เด็กยังได้เรียนรู้การร้องเพลงประกอบการละเล่นอีกด้วย

จากการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยมีความเหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัมทั้งในภาพรวมและในแต่ละขั้น โดยในภาพรวมนั้นโปรแกรมมีความสอดคล้องกับทฤษฎี สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมในเรื่องการเรียงลำดับกิจกรรม และระยะเวลาที่ใช้ เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นของโปรแกรมพบว่ามีความเหมาะสมกับความสามารถของเด็กออทิสติกออทิสติกสเปคตรัม มีความเหมาะสมเรื่องระยะเวลา อุปกรณ์ และมีความชัดเจนในแต่ละขั้นตอนการเล่น มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาการประยุกต์โมเดลการบำบัดรักษาโดยใช้การเล่นเป็นฐานมาใช้กับกลุ่มเด็กออทิสติกสเปคตรัมจำนวน 5 คน เพื่อนของเด็กออทิสติกสเปคตรัมจำนวน 5 คน และครอบครัวเด็กออทิสติกสเปคตรัม 5 ครอบครัว ของ Henning, Cordier, Wilkes-Gillan & Falkmer (2016) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ single case effect ผลปรากฏว่าทักษะทางสังคมของเด็กดีขึ้นหลังจากได้รับโปรแกรม โดยการประยุกต์ใช้มี 7 หลักการ คือ 1) จัดสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยและเหมาะสม 2) ส่งเสริมให้เกิดการเล่นที่มาจากแรงจูงใจภายใน 3) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจระหว่างบุคคล 4) เพื่อนของเด็กเข้ามามีส่วนร่วม 5) ผู้บำบัดเป็นโมเดลและส่งเสริมให้เกิดการเล่นแบบร่วมมือ 6) ปรับการใช้การสื่อสารให้มีความเหมาะสมในแต่ละบุคคล 7) ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือในเด็กออทิสติกปฐมวัยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล (2552) โดยทำการศึกษาใน 3 ด้านคือ 1) ด้านการมีส่วนร่วม 2) ด้านการแบ่งปัน 3) ด้านการปฏิบัติตามที่ตกลง โดยใช้แบบทดสอบวุฒิภาวะทางสังคมของวายแลนด์ผลการศึกษาพบว่าทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกหลังจากได้รับโปรแกรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กออทิสติกสเปคตรัมอายุ 6-9 ปี หลังเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยมีคะแนนทักษะทางสังคมในด้าน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การใช้ภาษาในการสื่อสาร พฤติกรรมทางสังคมและมีคะแนนโดยรวมสูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังมีการรายงานเชิงคุณภาพในระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมของเด็กออ ทิสติกสเปคตรัมในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กออทิสติกสเปคตรัมมีความสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เข้าร่วมโปรแกรมด้วยกันได้มากขึ้น สังเกตจากการเล่นในช่วงขั้นที่ 1 ของโปรแกรมเด็กออทิสติกสเปคตรัมยังมีการเล่นแบบคู่ขนาน เล่นคนเดียวไม่สนใจเล่นกับเพื่อนคนอื่น และมีทักษะการเล่นที่ยังไม่พัฒนา เช่น แบ่งปันของเล่นกันยังไม่ได้ มีการแย่งของเล่นกัน เมื่อเข้าสู่ขั้นที่ 2 ของโปรแกรมเด็กออทิสติกสเปคตรัมสามารถแบ่งของเล่นกันได้ เล่นของเล่นชิ้นเดียวกันได้ แต่คุณภาพในการเล่นด้วยกันนั้นยังไม่ดีพอ เช่น คนหนึ่งหยิบเหรียญใส่ในช่องอีกคนหนึ่งหยิบออกและบอก

ว่าผิด ในขั้นที่ 3 เห็นได้ชัดเจนว่าพัฒนาการเล่นทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปคตรัมมีพัฒนาการที่ดีขึ้น เพราะสามารถเล่นของเล่นชิ้นเดียวกันได้ทั้ง 8 คน มีการแบ่งเพื่อนได้เองโดยผู้วิจัยช่วยเหลือน้อยมาก มีการรอคอย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และนอกจากพัฒนาการเล่นทางสังคมแล้วแรงจูงใจในการเล่นก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น การส่งเสียงเชียร์เพื่อนขณะเพื่อนเล่นเกม ความกระตือรือร้นที่อยากจะเล่นเกมเมื่อผู้วิจัยอธิบายและสาธิตวิธีการเล่น รวมไปถึงสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ว่าวันนี้มีกิจกรรมการเล่นอะไร ในด้านการใช้ภาษาในการสื่อสารเด็กออทิสติกสเปคตรัมสามารถฟังคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งได้อย่างมีพัฒนาการ เข้าใจกฎกติกาในการเล่นมากขึ้น รู้จักชื่อเพื่อน เด็กบางคนมีพัฒนาการในการเล่าเรื่องที่ดีขึ้นรวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนในการเล่าเรื่องด้วยและมีทักษะในการถามคำถามที่ดีมากขึ้น ในด้านสุดท้ายคือด้านพฤติกรรมทางสังคม จากการที่เด็กมีพัฒนาการในด้านการเล่นกับเพื่อนที่พัฒนาขึ้น ทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดน้อยลงตามไปด้วย เช่น จากพฤติกรรมการแย่งของเล่นและทำร้ายเพื่อนที่เกิดขึ้นในช่วงแรก เมื่อเด็กสามารถแบ่งปันสิ่งของกันได้ พฤติกรรมทำร้ายผู้อื่นก็ลดน้อยลง เด็กมีแรงจูงใจในการเล่นมากขึ้นและสนุกที่ได้ร่วมเล่นกับเพื่อน ส่งผลให้พฤติกรรมการแยกตัวและขาดสมาธิลดน้อยลง รวมไปถึงการควบคุมตัวเองที่ดีขึ้นเนื่องจากความสามารถในการฟังที่ดีขึ้น จากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกได้ ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างโปรแกรมที่ดีที่ได้มาตรฐานรองรับด้วยทฤษฎีต่างๆ สอดคล้องกับการศึกษาของเสาวนีย์ ลอยอุดมโชค (2554) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมนันทนาการประเภทการละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นระยะเวลา 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 50 นาที ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมนันทนาการการละเล่นพื้นบ้านไทย มีค่าคะแนนพฤติกรรมทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทำนองเดียวกันกับบุญเรือน ดวงศรีแก้ว และบัญญัติ ชำนาญกิจ (2558) ได้นำการละเล่นของเด็กไทยที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมมาศึกษาในกลุ่มเด็กปฐมวัย ผู้เข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้คือเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาล 2 จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมการละเล่นของเด็กไทยที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมหลังได้รับประสบการณ์สูงกว่าก่อนได้รับประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้แล้วจักรี อย่าเสียสัตย์ (2557) ได้ศึกษาผลของการจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจำนวน 50 คนโดยใช้ระยะเวลาในการจัดโปรแกรมเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ชั่วโมง ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมลดลงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่มทดลองลดลงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

โปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นการเล่นที่ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก ที่มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ที่หลากหลายบริบท ทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ทำหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการและสุขภาพของเด็กก็สามารถนำโปรแกรมไปใช้กับเด็กออทิสติกในชุมชน บริบทของโรงเรียนมีส่วนที่ช่วยพัฒนาและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กออทิสติกเป็นอย่างมาก การสอดแทรกโปรแกรมในกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนเฉพาะทางหรือออ ทิสติกเรียนร่วม เช่น วิชาพละศึกษา ก็จะเป็นประโยชน์กับเด็กออทิสติกเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วนักวิชาชีพที่ทำงานในส่วนของโรงพยาบาลหรือคลินิกก็สามารถนำโปรแกรมไปใช้ในกระบวนการฝึกแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กได้ อย่างไรก็ตามผู้ที่นำโปรแกรมไปใช้อาจจะต้องมีความเข้าใจเด็กออทิสติกเพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุดของโปรแกรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. พัฒนาคู่มือการนำโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยไปใช้สำหรับผู้ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญด้านออทิสติก

2. ศึกษาผลของการคงอยู่ในระยะยาวของโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออ ทิสติก อายุ 6-9 ปี

3. พัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคมอย่างอื่นๆ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกให้มีความหลากหลายในเชิงโปรแกรมและช่วงอายุ

4. พัฒนาและศึกษาผลของโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางด้านอื่นๆ ของเด็กออทิสติก เช่น พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่

บรรณานุกรม

จักรี อย่าเสียสัตย์. (2557). *ผลของการจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษา* (ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2556). *ออทิสติก.* สืบค้น 20 มกราคม 2560, จากhttp://www.happyhomeclinic.com/academy/au02-autism.pdf

นิชรา เรืองดารกานนท์. (2551). *เด็กออทิสติก-เด็กสมาธิสั้น.* กรุงเทพฯ: โฮลิสติก พลับลิชชิ่ง.

บุญเรือน ดวงศรีแก้ว และบัญญัติ ชำนาญกิจ. (2558). ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมการละเล่นของเด็กไทยที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนองานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15.* วันที่ 23 กรกฎาคม 2558. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

พัชรี จิ๋วพัฒนกุล. (2549). *การพัฒนาแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก* (ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.

วนิษา เรซ. (2553). *เล่นให้เป็นอัจฉริยะ.* กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์

เสาวณีย์ ลอยอุดมโชค. (2554). *ผลของการจัดกิจกรรมนันทนาการประเภทการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.

อมรา กล่ำเจริญ.(2553). *เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน.* กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์

อัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล.(2552). *ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วม* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Aarons, M. & Gittens, T. (1999). *The handbook of autism: A guide for parents and professionals.* London: Biddles.

Cordier, R., Bundy, A., Hocking, C. & Einfeld, S. (2009). A model for play-based intervention for children with ADHD. *Australian Occupational Therapy Journal, 56,* 332-340.

Henning, B., Cordier, R., Wilkes-Gillan & Falkmer, T. (2016). A pilot play-based intervention to improve the social play interactions of children with autism spectrum disorder and their typically developing playmates. *Australian Occupational Therapy Journal, 63*, 223-232.

Jordan, R. (2000). *Autistic spectrum disorder: An introductory handbook for practitioners.* London: David fulton publisher.

Koegel, L. R & Koegel, L. K. (1995). *Teaching children with autism: Strategies for initiating positive interactions and improving learning opportunities.* USA: Paul H. Bookes Publishing.

Tomus, R. M. (2000). *Comparing theories of child development,* (5th ed). CA: Wadswoeth.

Zager, B.D. (1999). *Autism: Identification, Education and Treatment.* USA: Lawrence Erlbaum Association.

วงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก

GENEALOGY: MODEL FOR LEARNING CENTER OF COMMUNITY'S SELF-MANAGEMENT IN THE EASTERN REGION

Received: December 10, 2018
Revised: March 10, 2019
Accepted: March 11, 2019

คัชพล จั่นเพชร*
Katchaphon Janpetch*
พิทักษ์ ศิริวงศ์**
Phitak Siriwong**
ธีระวัฒน์ จันทึก***
Thirawat Chantuk***

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
* Ph.D. Candidate, Doctor of Philosophy Program in Management, Faculty of Management Science, Silpakorn University.
* Email: kj.work23@gmail.com
** รองศาสตราจารย์และปริญญาเอก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
** Associate Professor and Ph.D., Faculty of Management Science, Silpakorn University.
** Email: phitak@ms.su.ac.th
*** รองศาสตราจารย์และปริญญาเอก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
*** Associate Professor and Ph.D., Faculty of Management Science, Silpakorn University.
*** Email: thirawat@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกจากอดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีความแตกต่างจากการศึกษาแบบประวัติศาสตร์เชิงจารีต 2) เพื่อศึกษาชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกในแต่ละยุคสมัยที่มีกระบวนการสร้างหรือสถาปนาความรู้การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองขึ้นมาเป็นวาทกรรมหลักของชุมชนและสังคม โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 18 คน จากชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง ผ่านรูปแบบการวิจัยเชิงวิเคราะห์วาทกรรมนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก ผลการศึกษาข้อมูลได้กล่าวถึง ตอนที่ 1 วาทกรรมอำนาจและความรู้ ยุคสมัยแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการตนเองของชุมชนแบบดั้งเดิม ตอนที่ 2 การสถาปนาแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการตนเองของชุมชนสมัยใหม่ ตอนที่ 3 การเบียดขับวงศ์วานความรู้สมัยเก่าและยุคสมัยการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านจัดการตนเองของชุมชนแบบทันสมัย และตอนที่ 4 การผลิตสร้างทางสังคมเพื่อรื้อถอนวงศ์วานความรู้สู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านจัดการตนเองของชุมชน ผ่านการสังเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดประกอบด้วย 4.1) โลกทัศน์ทางการจัดการตนเองของชุมชนยุคสมัยใหม่ 4.2) อุดมการณ์ทางการจัดการตนเองของชุมชนยุคสมัยใหม่ 4.3) อำนาจทางการจัดการตนเองของชุมชนยุคสมัยใหม่ และ 4.4) ความรู้ทางการจัดการตนเองของชุมชนยุคสมัยใหม่

คำสำคัญ: วงศาวิทยา แหล่งเรียนรู้ต้นแบบ การบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง

Abstract

The purpose of this research paper: 1) To study Genealogy as a learning source for self-management of the community of the eastern region from the past to the present and compare with the traditional historical studies. 2) To study the communities in the eastern region in each period that have the procedure of creating or establishing knowledge, being a model learning source for self-management of community, and becoming the main discourse of the community and society. This study is a qualitative research model. There are 18 participants from the community that has a story of phenomena as a learning center for self-management community. The analytical research using discourse method leads to the creation of foundation theory. The study indicated including; Chapter 1: Discourse, power, and knowledge. The era of self-management learning resources of traditional communities; Chapter 2: Establishment of a self-management learning source of modern communities; Chapter 3: The pushing of old-fashioned knowledge and the phase of being a learning resource for modern self-management communities; and, Chapter 4: Social production to demolish knowledge to be a community self-management learning source through detailed data synthesis that contained with 4.1) Vision of self-management of modern communities, 4.2) Ideology of self-management of modern communities, 4.3) Power of self-management of modern communities, and 4.4) Knowledge of self-management of modern communities.

Keyword: Genealogy, Learning Model, Self-management Community.

บทนำ

การบริหารจัดการชุมชนในประเทศไทยมีบริบทการทำงานเฉพาะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จในแต่ละบริบท ซึ่งมีขั้นตอนย่อยที่จำเป็นต่อการพัฒนาและมีองค์ประกอบที่สำคัญในระดับนโยบายระดับชาติ สิ่งนี้จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรเพื่อที่จะทำให้เกิดความสำเร็จภายใต้แนวทางการประสานประโยชน์ระหว่างภาคีเครือข่าย แม้กระทั่งการที่ใช้องค์กรกลางที่ทำหน้าที่ประสานนโยบายแผนงานและโครงการให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีอำนาจเด็ดขาดที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ สิ่งที่กล่าวมาขึ้นอยู่กับการกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในการพัฒนาความจำเป็นที่ต้องเลือกรูปแบบวิทยาการที่ส่งผลให้ประชาชนสามารถได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นไปตามแผนงานที่ระบุไว้ในโครงการให้มีความครอบคลุมทุกพื้นที่ พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความง่ายต่อการติดตามและประเมินผล (Vuthimedhi, 1983) ภายใต้บริบทการบริหารจัดการชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การยกระดับคุณภาพชีวิต โดยสิ่งที่บุคคลทั่วไปนึกถึงเป็นลำดับต้นคือการบริหารจัดการชุมชนเพื่อยกระดับสวัสดิการทางสังคม สิ่งนี้มีผู้นิยามและให้ความหมายแตกต่างกันไปในหลายมิติ ทำให้เกิดความยากลำบากและความสับสนในทางปฏิบัติ (Wasikasin, Nontapattamadul, and Wasinarom, 2010) ในด้านการบริหารจัดการบุคคลภายในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานระดับพื้นฐานการใช้ชีวิตให้มีความมั่นคง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความกังวลให้กับประชาชนในสถานการณ์ที่เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาทางร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ไปสู่สิ่งที่คาดหวังไว้ว่าจะดีกว่าสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Friedlander and Apte, 1980) ในระดับนโยบายหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนสามารถดำเนินกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งควรที่จะมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุข โดยอาศัยความรู้ในลักษณะองค์รวมไม่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งแต่ควรมีจุดมุ่งหมายไปที่ประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยเหลือหรือแก้ไขความเดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงมาตรการป้องกันและส่งเสริมให้สังคมดีขึ้นอีกด้วย (Rawiwong,1989)

การวิจัยด้วยวิธีวงศาวิทยา (Genealogy) ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เป็นกระบวนการศึกษาที่เน้นการมองภาพรวมโดยถูกพัฒนามาจากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (Archeology) ซึ่งอาจมองว่าเป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์แต่มีความกว้างกว่าประวัติศาสตร์ทางความคิด โดยเน้นไปที่การศึกษาประวัติศาสตร์มนุษย์ในแง่มุมสำคัญที่ถูกละเลยมองข้ามไป และไม่คำนึงถึงความเป็นแก่นแท้หรือสิ่งที่เป็นสากลแน่นอนคงตัว แต่มองว่าทุกประเด็นที่เราศึกษาถูกหลอมรวมสร้างขึ้นด้วยวาทกรรมและอำนาจ ในสิ่งนี้อาจจะมีความไม่ต่อเนื่องของลักษณะต่างๆแต่จะมีลักษณะกลายรูป (Boonmee, 2014) ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนทัศน์ตามฟูโกเพื่อเสนอแนวทางวงศาวิทยาที่ได้รับอิทธิพลมาจากนิชเช่ ตามแนวความคิดที่ว่าวงศาวิทยาสามารถแบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือ การศึกษากำพืด (Herkumft) ที่เป็นการค้นหาการสืบสายใยของตระกูลบุคคลต่างๆ และ การศึกษาหาการกำเนิด (Enstehung) ที่เป็นเงื่อนไขปัจจัยการปรากฏตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก (Foucault, 1984) ผลึกคิดวงศาวิทยาจะช่วยให้เห็นถึงภาพในการสืบสาวเพื่อคลี่คลายวาทกรรมผ่านยุคการบริหารจัดการชุมชนแบบบจารีต และยุคการบริหารจัดการชุมชนสู่ต้นแบบแหล่งเรียนรู้ ด้วยการมองปัญหาการบริหารจัดการชุมชนพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกแบบครอบคลุมทั้งหมด (Holistic Approach) ซึ่งถือว่าระบบการบริหารจัดการชุมชนเป็นระบบในสังคมที่มีความสัมพันธ์กับระบบย่อยอื่นๆ ในรูปแบบที่เริ่มก่อตัวขึ้นและสุดท้ายคลี่คลายลงในบริบทของแต่ละวัฒนธรรม (Wantana, 1983) ในการศึกษาปรากฏการณ์ผู้วิจัยเน้นไปที่ภาคปฏิบัติมากกว่าการหาหลักฐาน เพราะการใช้วาทกรรมและอำนาจจะเป็นปรากฏการณ์ในลักษณะเบียดขับ การจำกัด รวมถึงการปิดกั้น (Foucault, 1984) ในเชิงคุณค่าของการสืบสาวแบบวงศาวิทยาในด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง จึงสามารถช่วยขยายผลจากอดีตให้เห็นถึงวาทกรรมที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งทั้งหมดเป็นการมองย้อนให้เห็นถึงความสำคัญที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อนำไปสู่อนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง พื้นที่ภูมิภาคตะวันออก จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความแตกต่างจากการศึกษาแบบประวัติศาสตร์เชิงจารีต

2. เพื่อศึกษาชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกในแต่ละยุคสมัยที่มีกระบวนการสร้างหรือสถาปนาความรู้ การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองขึ้นมาเป็นวาทกรรมหลักของชุมชนและสังคม

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วงศาวิทยา

วงศาวิทยาหมายถึงกระบวนการสำหรับใช้วิเคราะห์และเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ความรู้ และความจริง หรือ ในอีกความหมายคือแนวการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม ให้เห็นถึงการสัมพันธ์ทางภาคปฏิบัติการทางสังคมที่มีความหลากหลายในระดับท้องถิ่น ที่สร้างให้เกิดความรู้และความเข้าใจในสิ่งที่มีความเฉพาะ หรือการแปรสภาพนำไปสู่การแตกหักไปตามยุคสมัยกระทั่งเห็นถึงสรรพสิ่งในปัจจุบัน ซึ่งสามารถสร้างโอกาสให้กับบรรดาสรรพสิ่งที่ถูกละเลยปล่อยปละ การยอมจำนนการถูกกดบังคับ ให้สามารถปรากฏตัวขึ้นเป็นความจริงในอีกมุมมองนึงที่มีความแตกต่างจากเรื่องเล่ากระแสหลัก (นภาภรณ์ หะวานนท์, 2543) วงศาวิทยาจึงเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญถึงเอกสารที่ถูกละเลย ความคลุมเครือ หรือมีร่องรอยในการถูกแก้ไขและทำลาย มากกว่าที่จะเชื่อถึงเอกสารมาตรฐานที่สังคมยังเชื่ออยู่ เพราะฉะนั้นผลการศึกษาที่ได้จะเป็นในลักษณะที่มีชีวิต มีปฏิบัติการและเป็นประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความหลากหลาย เช่น ปัจจัยเงื่อนไขของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกของบุคคล การมีศีลธรรมจรรยา การแตกหักของบางสิ่งในช่วงเวลา การสถาปนาวาทกรรมที่มีความสำคัญ และความรู้สึกแต่ละช่วงเวลา เป็นต้น

วงศาวิทยาแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก

การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนมีงานวิจัยที่ได้ผลการศึกษามาแล้วเป็นอันมาก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อทดสอบทฤษฎีหรือหาความหมายในแต่ละบริบทที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ความหมายของแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชน คนจึงเห็นและหมายถึงสถานที่ที่ถูกสถาปนาให้เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งและมีกลุ่มคนที่มีความสนใจเข้าไปศึกษาหาความรู้ในที่แห่งนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงควรกระทำมากกว่าการศึกษาเชิงสาเหตุในแนวเหตุผลแบบศาสตร์ (Pornprachatham, 2006) ควรมีการวิจัยแนวจุดประกายทางความคิดให้คนมุ่งสู่การปลดปล่อยทางปัญญาที่ถูกครอบงำด้วยวาทกรรมบางอย่าง เป็นการวิจัยทางด้านแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งถ้าดูประวัติศาสตร์จะเป็นการอธิบายที่เป็นพัฒนาการเส้นตรงกล่าวคือแหล่งเรียนรู้ที่มีการบริหารจัดการที่ดีจึงมีการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนท้องถิ่นได้มากกว่าแหล่งเรียนรู้ที่มีการบริหารจัดการที่ไม่ดี ประวัติศาสตร์แนวนี้จึงเป็นการกล่าวอ้างถึงแหล่งเรียนรู้ในฐานะตัวกระทำการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนซึ่งหมายถึงแหล่งเรียนรู้เป็นองค์ประธาน (Subject) ของประวัติศาสตร์ วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา (Genealogy) ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นการศึกษาที่ต่างไปจากประวัติศาสตร์แนบปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่ามีความเป็นศาสตร์และมีความเป็นกลางอยู่ในประวัติศาสตร์ ซึ่งใช้เพื่อสามารถคลี่คลายภาพที่ทับซ้อนกันในระบบการศึกษาไทยที่ถูกกล่าวอ้างเป็นวาทกรรมและสามารถถูกขุดคุ้ยจากแหล่งความรู้ของตัวบททางสังคม ที่ผลิตคำว่าความรู้เพื่อตอกย้ำวาทกรรมการศึกษายุคสมัยจารีต โดยเป็นเบื้องหลังของการเถลิงอำนาจและความหมายมั่นในความรู้ (Knowledge) ก็คล้ายกับความหมายมั่นในอำนาจ (Power)

แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชน

การจัดการตนเองของชุมชนเป็นกระบวนการทำงานในเชิงยุทธศาสตร์เพื่อมุ่งหวังให้ชุมชนปลดปล่อยตนเองจากพันธนาการในทางความคิดและการกระทำ ไปสู่การจัดการสิ่งต่างๆ ในชุมชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม สิ่งเหล่านี้มุ่งหวังให้ประชาชนคิดและตัดสินใจภายใต้ฐานทรัพยากร

ที่มีอยู่ซึ่งการดำเนินงานที่จะประสบความสำเร็จนั้นชุมชนต้องมีความเชื่อว่าสามารถจัดการตนเองได้เป็นทุน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) การจัดการตนเองของชุมชนเป็นสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยใช้ภูมิปัญญาแต่เดิมเพื่อจัดการอำนาจที่เข้ามาจากภายนอก ด้วยเป้าหมายที่มุ่งหวังในการจัดระเบียบกิจกรรมต่างๆ ที่มีลักษณะให้ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเป็นหลักหรือพึ่งพาสิ่งภายนอกให้น้อยที่สุด

แนวคิดการพึ่งพาตนเองเป็นการพัฒนาที่มีเป้าหมายเพื่อปลดปล่อยพันธนาการในการทำงานก่อให้เกิดการประสานงานกันเพื่อเป้าหมายความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งมีที่มาจากการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากภายใน โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางในการศึกษาด้านการจัดการตนเองของชุมชน ทั้งนี้ การจัดการตนเองของชุมชนที่จะเกิดขึ้นได้นั้น แนวคิดที่เป็นความเชื่อพื้นฐานมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดแรงสนับสนุนภายใต้ขีดความสามารถของตนเอง สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการได้รับความช่วยเหลือจากโอกาสของผู้สนับสนุน จึงทำให้สรุปได้ว่าการที่ชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองจะทำให้บรรลุผลสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

การใช้วงศาวิทยาสืบสาวแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก

ด้วยเหตุที่แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนเป็นภาคปฏิบัติการวาทกรรมที่ว่าด้วยอำนาจความรู้ ซึ่งการใช้วงศาวิทยาเป็นเครื่องมือในการสืบสาวสามารถช่วยคลี่คลายความทับซ้อนของภาพและรื้อถอนความเป็นตัวตน เพื่อเผยให้เห็นถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีการบริหารจัดการของชุมชนในรูปแบบสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้ วงศาวิทยาจึงเป็นการศึกษาการก่อรูปของวาทกรรมที่มุ่งเน้นไปที่ความไม่สมบูรณ์ของกฎเกณฑ์และความไม่ต่อเนื่องที่เน้นจารีตความรู้ในการพัฒนา โดยมีเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์ของสถาบันที่เป็นมาตรฐาน ด้วยรูปแบบและแนวในการวิพากษ์ให้เห็นวาทกรรมอื่นที่เป็นความรู้เดิมของชุมชน ซึ่งฟูโกต์มีความเชื่อว่าการเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ของอารมณ์เป็นสิ่งที่เหนือกาลเวลา แต่อารมณ์ของบุคคลชั้นสูงในสังคมส่วนใหญ่ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ง่ายต่อการทำลายตัวเอง โดยเหตุการณ์ต่างๆ แต่ละคนจึงมีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อกีดกัน อันเป็นสิ่งที่ผิด (False) เพราะความเป็นจริงร่างกายถูกห้อมล้อมด้วยระบบสาระพัดที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ฉะนั้น วงศาวิทยาจึงเป็นรูปแบบประวัติศาสตร์ในลักษณะ "Effective History" ต่างออกไปจากประวัติศาสตร์เชิงประเพณี ที่มีลักษณะคงที่ปราศจากความต่อเนื่อง โดยการวิพากษ์เชิงประวัติศาสตร์วงศาวิทยาจะสืบค้นลงไปถึงยุคสมัยที่ศึกษาในวาทกรรมเฉพาะอย่างยิ่งภาคปฏิบัติการในชุดเหล่านั้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนเพื่อใช้เป็นสนามของวาทกรรมโดยที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นเจ้าของวาทกรรมของพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลจากเจ้าของวาทกรรมที่มีส่วนร่วมในการสร้างปรากฏการณ์ขับเคลื่อนการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองจนกระทั่งไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขอบเขตของการศึกษา

การเก็บข้อมูลเริ่มต้นจากผู้วิจัยได้กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 18 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในชุมชนที่สามารถกล่าวอ้างได้อย่างไม่มีข้อสงสัยต่อการเก็บข้อมูลวิจัย ในการเข้าสู่พื้นที่ชุมชนที่เป็นสนามวาทกรรมและพื้นที่ของเรื่องราวผู้วิจัยได้เริ่มเข้าไปฝังตัวเพื่อเก็บข้อมูลและสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ระยะเวลาเริ่มตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน 2561 ถึงวันที่ 10 กันยายน 2561 การคัดเลือกชุมชนผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่ชุมชนที่มีเรื่องราวในปรากฏการณ์ลักษณะต่างๆ เช่น การถูกเบียดขับชุดความรู้ดั้งเดิม การถูกสถาปนาให้กลายเป็นคนชายขอบ หรือการยืนอยู่ด้วยลำแข้งตนเองในการจัดการชุมชน เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาแนววงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งมีรายละเอียดของชุมชนประกอบด้วย 1. จังหวัดชลบุรี ได้แก่ ชุมชนแหลมฉบัง และชุมชนนาเกลือ 2. จังหวัดระยอง ได้แก่ ชุมชนกระแสบน และชุมชนบ้านจำรุง 3. จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ชุมชนริมน้ำจันทบูร และชุมชนปัถวี และ 4. จังหวัดตราด ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าระแนะ และชุมชนแหลมกลัด

ขั้นตอนการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสืบสาวเชิงวงศาวิทยาตามทัศนะของมิเชล ฟูโกต์ ซึ่งมีวิธีวิทยาในการเข้าถึงโดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์วาทกรรมด้านอำนาจและความรู้เพื่อนำไปสู่การจัดระเบียบสรรพสิ่ง โดยผู้วิจัยมุ่งเปิดเผยให้เห็นถึงสิ่งที่ไม่คาดฝันในรูปแบบอุบัติเหตุทางปรากฏการณ์มากกว่าการสืบเสาะในลักษณะเป็นเส้นตรงที่มีลักษณะเชิงประวัติศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) แบ่งเป็นลักษณะขั้นตอนการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) และรูปแบบการวิเคราะห์เพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เชิงวาทกรรม (Discourse Analysis) ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีนี้เพื่อศึกษาในรายละเอียดที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องของอำนาจ (Power) การครอบงำ (Dominance) ความไม่เท่าเทียมกัน (Hegemony) อุดมการณ์ (Ideology) ชนชั้นทางสังคม (Class) เพศภาพ (Gender) และ เชื้อชาติ (Race) เป็นต้น โดยอาศัยการวิเคราะห์ภาษาที่สื่อผ่านตัวบทและบริบททางสังคม และเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการใช้ภาษากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ในการมุ่งไปที่การวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียดเพื่อสามารถนำไปสู่การอธิบายความและตีความสิ่งที่อุบัติขึ้น โดยศึกษาว่าสิ่งเหล่านี้ถูกสร้างและสะท้อนในตัวบทเหล่านั้นได้อย่างไร จากการใช้ภาษาเป็นสื่อกลางสำหรับก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยผู้วิจัยได้กำหนดมิติในการตีความตามองค์ประกอบ (Fairclough 1992) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์วาทกรรมในมิติภาคปฏิบัติการทางสังคม ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะที่เฉพาะของตัวบทในรูปแบบที่มีความแตกต่างกันและความซับซ้อนของกระบวนการทางวาทกรรม และเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

1.2 การวิเคราะห์วาทกรรมในมิติภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในรูปแบบกระบวนการผลิตตัวบทและการตีความตัวบท ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ซับซ้อนระหว่างปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practice) และแบบแผนของวาทกรรม (Discourse Conventions)

1.3 การวิเคราะห์วาทกรรมในมิติตัวบท ผู้วิจัยมุ่งศึกษาไปที่การนำเสนอเนื้อความตัวบทให้มีความหมายที่ผูกโยงเข้าใจได้ในลักษณะองค์รวม (Textual) ซึ่งมุ่งในการนำเสนอความคิด ความเชื่อ และความรู้ของชุมชน (Ideational) และมีปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม (Interpersonal)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์เพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก เพื่อศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมองของวาทกรรมด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนที่ถูกสถาปนาขึ้น โดยทฤษฎีนี้เกิดจากการค้นพบและพัฒนารายละเอียดข้อมูลจนถึงจุดอิ่มตัวและนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบด้านรายละเอียดเนื้อหาว่าเป็นไปตามเงื่อนไขของวาทกรรมที่ผู้วิจัยกำหนดหรือไม่ หลังจากนั้นได้นำเนื้อหามาตรวจสอบความสอดคล้องกับทฤษฎีพื้นฐานที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการศึกษา จนนำรายละเอียดทั้งหมดมาตรวจสอบกับหลักฐานร่องรอยใบสำเนาถอดเสียงถ้อยคำ (Transcript) ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบเข้ากระบวนการนำไปสู่การตีความเป็นความหมายของตัวบทเพื่อหาความเชื่อมโยงและจัดระเบียบมโนทัศน์ (Glaser and Strauss 1967) จนนำไปสู่การสถาปนาให้เกิดเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีสำหรับอธิบายและสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผู้วิจัยใช้การสืบสาวแนววงศาวิทยาตามแนวทางของ มิเชล ฟูโกต์ ซึ่งมีมิติในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจ โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงโบราณคดี ที่อาศัยวงศาวิทยาเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในการสืบสาววงศ์วานที่ไม่ใช่การค้นหาต้นกำเนิดแต่มุ่งเน้นไปสู่ปรากฏการณ์ที่สถาปนาให้เกิดหลักในการทำงาน ผสมรวมกับวาทกรรมที่เป็นอัตลักษณ์สืบสานมาตามยุคสมัยจนกลายเป็นอำนาจและความรู้ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555)

นำไปสู่การเบียดขับชุดความรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์วาทกรรมที่เป็นพื้นฐานข้อมูลวาทกรรมในทางการพูดและเขียนที่แสดงออกถึงมิติทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่ปรากฏการณ์ ความผิดพลาด หรือกระบวนการที่บ่งบอกถึงความหมายที่เป็นสัญญะ ที่ทำลายความเป็นอยู่ในชุมชนพื้นที่ภาคตะวันออก ได้แก่ ความยากจนที่เกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออก ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่สามารถสร้างจำนวนเพิ่มขึ้น ปัญหาจากการจับสัตว์น้ำอันเกิดจากสภาพภูมิอากาศ การโยกย้ายถิ่นฐานเข้าไปทำงานโรงงานของวัยหนุ่มสาว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การวิเคราะห์นิยามที่คอยขวางกั้นมิให้สามารถเข้าไปปะทะกับจุดยืนที่ผิดพลาด

สรุปผลขั้นตอนที่ 1

ผู้วิจัยได้นำสื่อที่เป็นความจริงและองค์ประกอบต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกมาจัดวางและเรียงร้อยตัวบทขององค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาคปฏิบัติการทางสังคมและพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวบทและบริบทของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบวาทกรรมที่เชื่อมต่อกัน (interdiscursive analysis) นำไปสู่การความเป็นจริงและวาทกรรมเดิมในชุมชน เพื่อนำมาจัดวางใหม่ (recontexualized) และผลิตสร้างความหมายชุดใหม่ให้เกิดขึ้น โดยใช้เป็นข้อมูลควบคู่ในการสืบสาวแนววงศาวิทยาที่เกิดขึ้นในสนามวาทกรรมนำไปสู่ปฏิบัติการสร้างความจริงให้แก่วงศ์วานของความรู้การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งผู้วิจัยได้จัดแบ่งรายละเอียดวาทกรรมเป็น 3 มิติ ดังต่อไปนี้

มิติที่ 1 การสืบสาววงศ์วานของยุคสมัยแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนแบบดั้งเดิม วาทกรรมอำนาจ และความรู้เพื่อจัดระเบียบสรรพสิ่ง ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาโดยพบว่าการรวมกลุ่มกันเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกของผู้คนที่ได้อาศัยชุดความรู้ ประสบการณ์ที่มาจากเครื่องมือในการทำมาหากิน นำไปสู่การจัดระเบียบสรรพสิ่งเพื่อสนับสนุนอุดมการณ์ในการทำมาหากินเพื่อยังชีพ สอดคล้องกับการศึกษาของ (มานะ นาคำ, 2559) กล่าวถึงการเป็นชุมชนปฏิบัติมีความแตกต่างจากชุมชนดั้งเดิมที่มีความเป็นเครือญาติ โดยมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่สืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้น การสอดประสานอุดมการณ์พื้นฐานในด้านศาสนา ภายใต้การทำมาหากินในลักษณะแค่พอยังชีพโดยมีพื้นฐานที่สำคัญ เกิดจากโลกทัศน์การสืบสาววงศาวิทยาแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งผู้วิจัยสามารถกระทำได้จากระบอบวาทกรรมชุดต่างๆ ที่มีวาทกรรมหลายชุดผ่านการจัดเรียงอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การลบล้างออกไป การเข้ามาแทนที่ของสิ่งใหม่ รวมถึงการจัดระเบียบใหม่ตลอดเวลา สอดคล้องกับการศึกษาของ (นิภาพร มาลีลัย และ จักรพันธ์ ขัดชุ่มแสง, 2558) กล่าวถึงทุนทางทางสังคมดังกล่าวสามารถพลิกผันกลับไปเป็นทุนทางวัฒนธรรมได้ และทุนทางวัฒนธรรมก็สามารถพลิกผันกลับมาเป็นทุนทางสังคมอีกครั้ง โดยการนำประเพณีเดิมซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่มาฟื้นฟูอีกครั้ง จนนำไปสู่กลุ่มเครือข่ายใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากผู้คนในชุมชน โดยภายใต้อุดมการณ์จึงมีวาทกรรมอยู่เบื้องหลังและมีภาคปฏิบัติการปรากฏตัวอยู่ในรูปของความรู้และอำนาจในการสร้างความหมายกับความจริงให้กับความรู้ในชุดเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องของประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมาของสรรพสิ่งที่รองรับเมื่อนำทั้งสองด้านเข้ามาพิจารณาทำให้สามารถตีความออกมาให้คนเข้าใจ ในจุดเริ่มต้นที่สามารถคลี่คลายออกมาได้ชัดเจนและนำไปสู่การเบียดขับทางวาทกรรมเพื่อคลี่คลายภาพที่ซับซ้อนของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก

มิติที่ 2 การสืบสาวยุคสมัยแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนแบบจารีตนำไปสู่การสถาปนาการเป็นแหล่งเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาโดยพบว่าคนไทยสมัยโบราณได้อาศัยการพึ่งพาระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษและส่งผ่านในรูปแบบการถ่ายทอดออกมาเป็นชุดความรู้ที่เหมาะกับการประกอบอาชีพในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกสอดคล้องกับการศึกษาของ (มานะ นาคำ, 2559) กล่าวถึงชุมชนปฏิบัติชาวสวนมีขอบเขตหลายระดับทั้งในระดับสวนของตนเอง ที่สะสมความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการทำสวนผลไม้ผสมผสานและแบบยกร่องประกอบกับผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละเรื่องกระจายอยู่ตามสวนต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนสิ่งนี้ทำให้ชุดความรู้ที่ถูกกลั่น

ออกมาจึงได้รับการถือหางจากเจตจำนงแห่งอำนาจจากหลากหลายกลุ่มคนทำให้เกิดความหลากหลายในรายละเอียดเนื้อหานำไปสู่อำนาจที่ยึดโยงกับเครือข่ายทางวาทกรรมที่เป็นคุณลักษณะของการบริหารจัดการชุมชนในยุคสมัยจารีต ซึ่งเป็นพื้นฐานของปัจจัยภายในสำหรับทัศนะในการมองโลกและอุดมการณ์ของชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกที่มีต่อกระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ยุคสมัยจารีต ขณะที่บางส่วนมีความประสงค์ต้องการผลัดเปลี่ยนไปสู่อุดมการณ์และโลกทัศน์สมัยใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ (นิภาพร มาลีลัย และจักรพันธ์ ขัดชุ่มแสง, 2558) กล่าวถึงการเข้ามาจำพรรษาของพระรูปหนึ่งที่นำพาให้กลุ่มคนในหมู่บ้านของอำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ทิ้งการนับถือผีแต่ทั้งนี้ก็มีทั้งคนที่ตัดสินใจทิ้งและคนที่ไม่สามารถทิ้งได้จึงเป็นการผสมผสานการนับถือทั้งพุทธ ผี หรือนับถืออย่างใดอย่างหนึ่งตราบเท่าที่ลูกหลานจะถือตามได้ ทำให้เป็นข้อยืนยันให้เห็นถึงยุคสมัยของการปฏิบัติแบบเดิมได้ถูกดับลงและเกิดกระบวนการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่ถือหางโดยเจ้าของวาทกรรมและพยายามสถาปนาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การค้า ประวัติศาสตร์ โดยพุ่งโจมตีต่อพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่เป็นชุดความรู้ของคนไทยในสมัยโบราณและสมัยใหม่ที่คิดสร้างได้เองจนกระทั่งนำไปสู่การจัดตั้งอุดมการณ์และโลกทัศน์ที่โครงข่ายแบบทันสมัย

มิติที่ 3 การสั่นคลอนวงศ์วานของความรู้สมัยเก่ากับการเชื่อมต่อวาทกรรมของยุคสมัยการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองแบบทันสมัย จากการสืบสาวเพื่อสถาปนาอุดมการณ์การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองในยุคสมัยใหม่ ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อค้นพบที่เป็นรอยแยกทางอุดมการณ์อย่างรุนแรงในส่วนที่มีการเปลี่ยนผ่านจากเกษตรกรรมเข้าสู่อุตสาหกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ (มานะ นาคำ, 2559) กล่าวถึงการที่ชาวสวนส้มโอลุ่มน้ำแม่กลอง ไม่เพียงปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์และเรียนรู้จากภายนอกด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างที่ชาวสวนไปรับซื้อส้มโอจากภูมิภาคอื่นๆ แสดงให้เห็นถึงแรกเริ่มชุมชนไม่นิยมการเข้ามาสถาปนาอำนาจโดยหน่วยงานรัฐเพราะเกิดความยำเกรงในเบื้องลึกของจิตใจว่าอาจเป็นการเข้ามาเบียดขับผลประโยชน์เดิมที่ชุมชนเคยบริหารจัดการด้วยตนเองแปรเปลี่ยนสภาพไปสู่ในมือของภาครัฐ และด้วยหลักแห่งการสถาปนาของภาครัฐที่ให้การพูดถึงชุดความรู้ในมุมที่มองเห็นว่าชุมชนอ่อนด้อยและไม่รู้เท่าทัน จึงเป็นที่มาของการสั่นคลอนวงศ์วานความรู้ด้วยตัวของชุมชนเอง เมื่อถึงช่วงเวลาที่ความเป็นพื้นฐานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแปรสภาพเข้าสู่โหมดที่ชาวบ้านพอเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเปิดระบอบคิดในสิ่งเหล่านี้แปรสภาพให้ชุมชนเริ่มส่งบุคลากรที่ดูแล้วมีแนวโน้มความเป็นไปได้ที่จะสั่นคลอนการเป็นผู้นำในยุคจารีต เดินทางออกไปเสาะแสวงหาและพัฒนาชุดความรู้ด้วยความหวังในเบื้องลึกที่จะให้นำสิ่งเหล่านั้นกลับมายกระดับการบริหารจัดการชุมชนให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ภายใต้แนวคิดปฏิฐานนิยมมุ่งบ่งชี้ถึงสิ่งที่ว่าความรู้มีอยู่แล้วในทุกที่แค่เพียงรอให้บุคคลไปค้นพบ สอดคล้องกับการศึกษาของ (มานะ นาคำ, 2559) กล่าวถึงชาวสวนส้มโอลุ่มน้ำแม่กลองมีการเรียนรู้ความต้องการของตลาดและนำมาวางแผนการผลิต ทำให้มีผลผลิตออกจำหน่ายสู่ตลาดตลอดทั้งปีซึ่งต่างจากชาวนาชาวไร่ที่มีผลผลิตออกจำหน่ายเพียงปีละครั้งเท่านั้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในพื้นฐานของการเปิดรับชุดความรู้ใหม่ของชุมชนที่เป็นสิ่งที่ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยมาตรวัดในรูปแบบที่เป็นจำนวน หากแต่ชุดความรู้ในยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเข้าถึงอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนเกิดความกระหายที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลาสะท้อนถึงโลกทัศน์ในการสั่นคลอนวงศ์วานชุดความรู้แบบดั้งเดิม

สรุปผลขั้นตอนที่ 2

การสังเคราะห์วาทกรรมจากตัวบทผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบความเชื่อมโยงของมโนทัศน์ เพื่อผลิตสร้างวงศ์วานและนำไปสู่ความจริงในรูปแบบข้อสรุปเชิงทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปรายละเอียดที่เป็นฐานรากในเชิงวิชาการดังนี้

1. โลกทัศน์ด้านการทำมาหากิน (Vision) จากการศึกษาพบว่าการสถาปนาโลกทัศน์ใหม่ของชุมชนมีพื้นฐานมาจากการทำมาหากินเป็นองค์ประกอบหลัก สิ่งสำคัญที่ชุมชนคำนึงถึงในการปฏิบัติกิจวัตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปากท้อง สิ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดหรือมุมมองในการบริหารจัดการชุมชนจึงมา

จากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำมาหากินเป็นหลัก สอดคล้องกับการศึกษาของ (จันทร์พร ช่วงโชติ และคณะ, 2558) กล่าวถึงการที่ชาวบ้านในชุมชนต้องเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการจัดการชุมชนด้วยตัวเอง เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์เพื่อสร้างโอกาสในด้านการมีอาชีพเสริมและสามารถใช้เป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้เครื่องมือทางการท่องเที่ยวเป็นในการตอบสนองการทำมาหากินในด้านการประมงหรือทำไร่ นอกจากนั้นการศึกษาของ (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2559) พบว่าการพัฒนาความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการด้วยตนเองของ มีความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ให้มีความสอดคล้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์บรรทัดฐานที่หน่วยงานราชการตั้งไว้ ตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญที่บ่งบอกว่าชุมชนมีการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อให้เกิดความอยู่รอดและมีความสอดรับกับนโยบายของหน่วยงานภายนอก ซึ่งทำให้สามารถยกระดับการบริหารจัดการชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างดีขึ้น

2. อุดมการณ์ (Idea) จากการศึกษาพบว่าการที่ชุมชนมีอุดมการณ์ไปในทิศทางเดียวกันสามารถส่งผลให้การบริหารจัดการชุมชนด้วยแนวคิดการพึ่งพาตนเองเป็นไปด้วยความสะดวก โดยที่แรกเริ่มอาจต้องใช้เทคนิควรวมถึงวิธีการในการค้นหาผู้ที่มีอุดมการณ์คล้ายกันเพื่อรวมกลุ่มไปสู่การพัฒนาตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (ชนินทร์ วะสีนนท์ และคณะ, 2555) พบว่าการที่ชุมชนมีแนวทางของอุดมการณ์ไปในทิศทางเดียวกันเป็นการที่สามารถขับเคลื่อนสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่วางไว้อย่างเป็นองคาภยพ ประกอบกับการศึกษาของ (ฤทธิณัณท์ เชื้อทอง และ รุจิระ โรจนประภายนต์, 2559) พบว่าการที่อุดมการณ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในชุมชนนั้น แสดงถึงทัศนะคติและตัวตนผ่านการกระทำที่เป็นบริบทเฉพาะของชุมชน สิ่งเหล่านี้ยิ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองเป็นไปอย่างก้าวหน้าและนำไปสู่ความยั่งยืน

3. อำนาจที่ถูกสถาปนาโดยชุมชน (Power) ในการศึกษาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองที่ประสบความสำเร็จ สิ่งที่ผู้วิจัยพบเจอในผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละชุมชนเป็นอำนาจที่ถูกสถาปนาโดยชุมชนที่มีความยืดหยุ่นไม่มีลักษณะตายตัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, 2558) ที่กล่าวว่าโครงสร้างอำนาจของชุมชนพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกมีลักษณะไม่สถิต เป็นไปตามลักษณะโครงสร้างอำนาจที่เป็นระบบเครือญาติโดยมีผู้อาวุโสอยู่ในระดับบน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปในวงค์วานของชุมชนขณะที่ปัจจุบันเกิดความแทรกแซงในทางการเมือง เป็นเพราะการเถลิงอำนาจของผู้อาวุโสในชุมชนมีความทะยานอยากเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น นอกจากนั้น การศึกษาของ (วิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง และ สุพรรณี ไชยอำพร, 2559) กล่าวถึงอำนาจของชุมชนที่ถูกเสริมพลังจากการเปลี่ยนแปลงความคิดในด้านสินทรัพย์ส่วนบุคคล (เงินตรา) กลายมาเป็นสินทรัพย์ส่วนรวมของคนในชุมชน (กองทุน) จึงเป็นจุดเริ่มของคนในชุมชนที่เล็งเห็นถึงปัญหาในพื้นที่และร่วมกันลงขันเพื่อระดมเงินไว้ใช้ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นกระบวนการพัฒนากลุ่มสวัสดิการเล็กๆ โดยชุนชนบางแห่งในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกได้ยกระดับกลายมาเป็นกลุ่มสหกรณ์ที่มีระบบการบริหารจัดการสินทรัพย์ของชุมชนที่มีความมั่นคงมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการสถาปนาอำนาจด้วยตัวชุมชนเองกลายเป็นอำนาจต่อรองต่อสิ่งที่เข้ามาจากภายนอก

4. ความรู้จากภายในและภายนอกชุมชน (Knowledge) ในการศึกษาผู้วิจัยพบว่าความรู้เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งหากชุมชนไม่มีชุดความรู้พื้นฐานภายในตนเองแล้วประกอบกับการไม่เปิดใจรับชุดความรู้ใหม่จากภายนอก มัวแต่พะวงว่าจะถูกกดทับจากชุดความรู้ภายนอกจนทำให้ชุดความรู้เก่าค่อยๆ เลือนหายไปอันจะนำไปสู่การความท้าทายใหม่ที่ส่งผลให้เกิดการถูกกลืนหายไปจากระบบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (พูลสุข จันทร์เพ็ญ และคณะ, 2553) ที่กล่าวถึงองค์ความรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะในแบบภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่จะมีระบบการจัดการในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน จึงมีคุณลักษณะชุดความรู้แบบเปิดที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์จากภายในและภายนอกได้อย่างกลมกลืนและนำเอามาดัดแปลงสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ใหม่ที่มีความกลมกลืน ซึ่งสามารถนำไปทดสอบปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเป็นพลวัต นอกจากนั้นจากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าหากผู้นำชุมชนมีความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาโดยไม่หวังผลประโยชน์

ส่วนตน ยิ่งทำให้การพัฒนาชุมชนโดยใช้ชุดความรู้เกิดความสำเร็จได้เร็วขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ (ปราการ เกิดมีสุข, 2559) ที่มุ่งเน้นในการเริ่มพัฒนาชุมชนจากฐานความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งมาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการชวนคิดชวนคุยและรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงประเด็น

5. ประสบการณ์ด้านการทำมาหากิน (Experience) ในการศึกษาผู้วิจัยพบว่าประสบการณ์ในด้านการทำมาหากินของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่ชุมชนสถาปนาวาทกรรมพื้นฐานในสิ่งต่างๆ ที่สอดคล้องกับปัจจัยด้านการทำมาหากิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (อุทิศ ทาหอม และคณะ, 2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ความรู้ในการนำทุนวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้เพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่การใช้พื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนรู้ผลลัพธ์จากการทำมาหากินภายใต้พื้นฐานอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของชุมชนในอดีตและนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ว่าประสบการณ์ทำมาหากินของชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องเชื่อมโยงกับทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนทุกระดับ ผ่านการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์แก่ชุมชนในด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง

6. ความสัมพันธ์ของชุมชน (Relation) จากการศึกษาผู้วิจัยพบปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ของชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในวงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง ในรูปแบบที่เป็นการเกื้อหนุนระหว่างกันของชุมชนส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และสร้างความเชื่อมั่นสำหรับผู้ที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (รติพร ถึงฝั่ง และ สุพรรณี ไชยอำพร, 2560) พบว่าชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในระดับที่มีความหลากหลายค่อนข้างเป็นไปด้วยข้อจำกัดอันเป็นผลมาจากปัญหาในด้านเวลา จึงทำให้ความสัมพันธ์ที่เป็นไปในลักษณะของครอบครัวจึงมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถพบได้ทั่วไปในการบริหารจัดการชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออกที่จะเป็นระบบการบริหารจัดการภายใต้วงศาคณาญาติ นอกจากนั้น การศึกษาของ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2560) พบว่าการที่ชุมชนในพื้นที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยที่มีโรงเรียนเป็นสื่อกลาง ยิ่งสามารถเป็นการเสริมพลังให้กลุ่มคนในชุมชนที่ส่วนใหญ่ได้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนประจำพื้นที่ เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในด้านการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชนให้ไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบในการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง ทำให้สามารถเกิดความสำเร็จได้ง่ายขึ้นหากสร้างความสัมพันธ์ทางตรง เช่น การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน หรือ การนำชุมชนเข้าหาโรงเรียน เป็นต้น

7. ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Tradition) จากการศึกษาพบว่าการที่ชุมชนมีพื้นฐานขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ย่อมมีความได้เปรียบในการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง เนื่องจากมีความแข็งแกร่งในพื้นฐานของความเป็นชุมชนที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ (นิ่มนวล จันทรุญ และคณะ, 2559) พบว่าการที่ชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานเข้ากับวิทยาการสมัยใหม่ทำให้เกิดความก้าวหน้าต่อชุดความรู้ที่ชุมชนสามารถนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนที่ตั้งอยู่ภายใต้วัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนั้น การศึกษาของ (ปณต อัศวชัย, 2558) พบว่าการที่ชุมชนมีความเข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ยิ่งเป็นส่วนสำคัญที่สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชน นำไปสู่การจัดการและการดำเนินการกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนได้ตรงความต้องการเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะทางการจัดการ

1. ชุมชนที่มีบริบทพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงควรนำผลการศึกษาวงศาวิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการจัดการตนเองของชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก ไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการจัดทำแผน (Plan) พัฒนาชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองภายใต้แนวคิดการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสอดรับกับนโยบายของรัฐบาลที่ว่า "มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน" เริ่มจากการสำรวจความพร้อมพื้นฐานในชุมชนเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลต่างๆที่อยู่กระจัดกระจายไม่เป็นหมวดหมู่ โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดฉันทามติในแนวทางการพัฒนาไปสู่เป้าหมายของชุมชน พร้อมการสร้างสรรค์กระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างเป็นแบบแผน

2. การขับเคลื่อนกระบวนการทำงานตามแผนพัฒนาปรากฏสิ่งสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติ (Do) ผลการศึกษาในด้านการจัดการตนเองของชุมชนกล่าวถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักควรจัดกระทำกลุ่มคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาตนเองของชุมชน ซึ่งกล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมาจากการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการหาฉันทามติ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึงการที่ชุมชนมีผู้นำ (Leadership) ที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถขับเคลื่อนการทำงานไปได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้นำจำเป็นที่ต้องเสียสละและสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อที่สามารถผลักดันการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนพัฒนาและนำไปสู่ความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

3. การจัดการตนเองของชุมชนที่เป็นเกษตรกรรมและประมงมักประสบปัญหาด้านการทำมาหากินในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผลการศึกษาที่ผู้วิจัยค้นพบชุมชนสามารถประยุกต์แนวคิดทางการจัดการของชุมชนผ่านการตรวจสอบ (Check) ข้อมูลพื้นฐานและกิจวัตรในบริบทเดิมเพื่อต่อยอดไปสู่รูปแบบการจัดการตนเองของชุมชนในบริบทอื่นที่มีความสอดคล้อง เช่น การจัดการชุมชนที่มีพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมสามารถนำทุนชุมชนอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่มาปรับใช้ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยอาศัยการวิเคราะห์สังเคราะห์จนพัฒนาเป็นความรู้ในมิติทรัพยากร ทุน วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะที่มีความเชื่อมโยงกับระบบชีวิตที่มีความโยงใยเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดความหลากหลายในมิติของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการเข้ามาผนึกกำลังเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถลุกขึ้นมาจัดการตนเอง ซึ่งจะนำมาสู่การจัดการชุมชนในรูปแบบพันธมิตรเครือข่ายทางการพัฒนาสังคม

4. การยกระดับชุมชนไปสู่ระบบการจัดการที่ดีชุมชนควรมีการปรับปรุงแก้ไข (Action) กระบวนการทำงานให้มีความครอบคลุมผลกระทบในด้านการจัดการ ผลการศึกษาผู้วิจัยค้นพบว่าชุมชนปัถวีที่มีพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ได้ใช้หลักวงจรการบริหารงานที่มีคุณภาพ (PDCA) นำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาขั้นตอนในการจัดการชุมชนแบบพึ่งพาตนเองให้เกิดคุณภาพในการปฏิบัติ โดยส่วนสำคัญเป็นการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการจัดการเชิงธุรกิจระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน ทำให้ชุมชนสามารถเกิดความรู้เท่าทันต่อเศรษฐกิจของโลกจนสามารถยกระดับพัฒนา เพื่อสอดคล้องกับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor หรือ EEC)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อค้นพบเชิงวงศาวิทยาผู้วิจัยได้สรุปรายละเอียดจากผลการศึกษาเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อสามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยชิ้นนี้ไปพัฒนาโดยมุ่งเน้นไปที่ประเด็นการศึกษาครั้งต่อไปดังนี้

1. การประเมินศักยภาพชุมชนในรูปแบบเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานการประเมินตนเอง โดยพัฒนาเป็นเครื่องมือเฉพาะและเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงเทคนิคที่เป็นรูปแบบเฉพาะในการมองตนเองของชุมชนนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ภูมิภาคตะวันออก

2. จัดกระทำกระบวนการวิจัยในหัวข้อที่มีความสอดคล้องระหว่างชุมชนกับการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor หรือ EEC) เพื่อศึกษาถึงความเหมาะสมในการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้สอดรับกับบริบทชุมชนที่สามารถสร้างโอกาสในด้านการทำงาน การกระจายรายได้ไปสู่คนชายขอบ และการพัฒนานำไปสู่ความยั่งยืนในแต่ละบริบท

บรรณานุกรม

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.* ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.

จันทร์พร ช่วงโชติ, นำชัย ทนุผล, และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). บ้านพุเข็ม ชุมชนหลังเขื่อน: กระบวนทัศน์ของชาวบ้านต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร Veridian E-Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8*(2), 408-419.

ชนินทร์ วะสีนนท์, สมบูรณ์ ชาวชายโขง, และ ธวัชชัย คุณวงษ์. (2555). คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,* 6(2), 75-86.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2558). การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอำนาจของชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออก. *วารสารพัฒนาสังคม, 17*(1), 65-87.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10*(2), 1342-1354.

นภาภรณ์ หะวานนท์. (2543). วิธีวิทยาในการศึกษาปรากฏการณ์ความเข้มแข็งของชุมชน. ในเอกสารประกอบสัมมนาองค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน: จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีฐานราก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิภาพร มาลีลัย, และ จักรพันธ์ ขัดชุ่มแสง. (2558). การต่อรองกับสำนักบุญนิยมในพื้นที่พหุชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนครผ่านทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม. *วารสารลุ่มน้ำโขง, 11*(2), 139-164.

นิ่มนวล จันทรุญ, เกวลี อ่อนเรือง, และ สัญญา เคณาภูมิ. (2559). แนวคิดการจัดการภูมิปัญญาวิถีครามวิถีภูไท. *วารสารธรรมทรรศน์, 16*(1), 250-263.

บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2559). ชุมชน : จากอุดมคติถึงเครื่องมือเพื่อการปกครอง. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 11*(1), 9-35.

ปณต อัศวชัย. (2558). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 9*(18), 60-67.

ปราการ เกิดมีสุข. (2559). การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน: ศึกษากรณีผู้นำชุมชนวัดปุรณาวาส. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 5*(1), 11-18.

พูลสุข จันทร์เพ็ญ, ประสงค์ ปราณีตพลกรัง, พงศ์ หรดาล, และ กุสุมา พลาพรหม. (2553). รูปแบบการบริหารคุณภาพโดยรวมสำหรับระบบการจัดการความรู้ในชุมชนไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 5*0(1), 115-126.

มานะ นาคำ. (2559). ชุมชนปฏิบัติของชาวสวนผสมผสานแบบยกร่องลุ่มน้ำแม่กลอง. *วารสารลุ่มน้ำโขง, 12*(3), 107-130.

รติพร ถึงฝั่ง, และ สุพรรณี ไชยอำพร. (2560). การเกื้อหนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในบริบทชุมชนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และชุมชนที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์หลากหลาย. *วารสารพัฒนาสังคม, 19*(2), 1-20.

ฤทธิณัณท์ เชื้อทอง, และ รุจิระ โรจนประภายนต์. (2559). ค่านิยม อุดมการณ์ และรูปแบบการสื่อสารที่แสดงถึงลักษณะทางวัฒนธรรมของคนไทย. *วารสารนิด้าภาษาและการสื่อสาร, 21*(19), 110-143.

วิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง, และ สุพรรณี ไชยอำพร. (2559). กระบวนการเสริมพลังอำนาจประชาชนเพื่อการเป็นปึกแผ่นของชุมชน. *วารสารพัฒนาสังคม, 18*(2), 77-101.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์: จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุทิศ ทาหอม, พิชิต วันดี, และ สำราญ ธุระตา. (2558). ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตามา จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการ จัดการสิ่งแวดล้อม, 11*(2), 44-59.

Boonmee, T. (2014). *Mitchel Foucault* (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Vibhasa.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change.* USA: Blackwell Publishing Inc.

Foucault, M. (1984). Nietzsche, Genealogy, History. In P. Rabinow (Ed.), *The Foucault Reader.* New York: Pantheon Books.

Friedlander, W. A., & Apte, R. Z. (1980). *Introduction to Social Welfare.* New Jersey: Prentice-Hall

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research.* London: Aldine Publishing Company.

Pornprachatham, S. (2006). *The Genealogy of Thai Educational System.* Bangkok: Srinakharinwirot University.

Rawiwong, V. (1989). The Future of Social Welfare in Thailand. *In Social Welfare in the Present and Future* (pp. 1-42). Bangkok: National Council for Sociological Research.

Sathirakoses-Nagapradjpa. (1989). *Thai Life Before.* Bangkok: Fine Arts Department.

Vuthimedhi, Y. (1983). *Principles of Community Development and Rural Development.* Bangkok: Thai Anugkor Thai.

Wantana, S. (1983) *Political Economy of the Thai Education System Study on Non-Participation in National Development.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Wasikasin, W., Nontapattamadul, K., & Wasinarom, S. (2010). *General Knowledge about Social Welfare and Social Work* (7th ed.). Bangkok: Thammasat University Press.

อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต

GLOSSARY OF HERBAL MEDICINES IN CHIN BOOKS OF PHUKET PROVINCE

Received: September 15, 2018
Revised: October 18, 2018
Accepted: October 19, 2018

รุ่งรัตน์ ทองสกุล*
Rungrat Thongsakul*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
* Assistant Professor, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University
* Email: rukre.r@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการรวบรวม และวิเคราะห์คำศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีน เพื่อจัดทำเป็นอภิธานศัพท์ ยาสมุนไพร โดยเก็บข้อมูลคำศัพท์จากสมุดจีนที่จัดเก็บอยู่ในพิพิธภัณฑ์วัดพระทอง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 2 ฉบับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบันทึกยาสมุนไพรในสมุดจีนมีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ รูปแบบและอักขรวิธีการเขียนที่ไม่เคร่งครัดระเบียบแบบแผน เพราะเขียนตามการออกเสียงภาษาไทยถิ่นใต้ บางคำเขียนตามการออกเสียงของชาวภูเก็ต และการใช้คำที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต พื้นฐานวัฒนธรรมของชาวใต้ และคำที่มีลักษณะเฉพาะของการบันทึกตำรายา 2) มีคำศัพท์ยาสมุนไพร จำนวน 484 คำ 1,023 รูปเขียน ได้แก่ พืชวัตถุ จำนวน 420 คำ 912 รูปเขียน สัตว์วัตถุ จำนวน 33 คำ 50 รูปเขียน และธาตุวัตถุ จำนวน 31 คำ 61 รูปเขียน

คำศัพท์ทั้งหมดจะนำเสนอในรูปแบบอภิธานศัพท์เพื่ออธิบายความหมาย คำอ่าน รูปแบบการใช้และขนานยา และสาระสำคัญเพิ่มเติม เพื่อเป็นการบันทึกภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น สำหรับผู้สนใจจะได้ศึกษา สืบทอด หรือนำไปปรับใช้ให้เกิดคุณค่าต่อไป

คำสำคัญ: อภิธานศัพท์ ยาสมุนไพร สมุดจีน

Abstract

The purposes of this study were to collect and analyze the terms of herbal medicine in Chin Books in order to realign a glossary of herbal medicine. All terms were collected from 2 Chin Books which were conserved by Wat Phra Thong Museum, Buddhist temple in Phuket.

The research showed that: Firstly, there is a unique method in record Chinese herbal, which is in form of un restricted writing character because it's written following the Southern dialect pronunciation. Some words followed pronunciation of Phuket people, using the words that reflect the lifestyle, cultural of Southern people and the specific words of medicinal texts. Secondly, there were 484 herbal medicine terms with 1,023 manuscripts. The terms consisted of 3 types: plant material (420 terms, 912 manuscripts), animal material (33 terms, 50 manuscripts) and substance material (31 terms, 61 manuscripts).

All herbal medicine terms would be presented as a glossary which provided definition, pronunciation, application and dose of medicine, and additional important data in order to record local wisdom. For those who are interested in herbal medicine, they can study, transfer knowledge, or apply valuable information in the future.

Keywords: Glossary, Herbal Medicine, Chin Book

บทนำ

"สมุดจีน" เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายสมุดข่อย แต่มีส่วนที่แตกต่างกัน คือ สมุดข่อย เป็นหนังสือที่ทำด้วยกระดาษข่อยแผ่นยาว ๆ หน้าแคบ พับทางขวาทบกลับไปกลับมาคล้ายผ้าจีบ มีทั้งชนิดกระดาษขาว และกระดาษดำ แต่สมุดจีนทำจากกระดาษบางสองแผ่นซ้อนกัน เย็บด้านบนเป็นเล่ม หน้ากระดาษแต่ละหน้ามีเส้นหนาสีแดงเป็นกรอบ ส่วนการบันทึกเรื่องราวทั้งในสมุดข่อย และสมุดจีนมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน

ในอดีตการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ นิยมบันทึกลงในสมุดข่อยมากกว่าสมุดจีน ดังข้อมูลการค้นพบและการจัดเก็บสมุดข่อยไว้ในสถานที่ต่าง ๆ อย่างไรก็ตามแม้จำนวนสมุดจีนจะมีปรากฏไม่มากนัก แต่ยังพอมีให้ศึกษาค้นคว้าบ้าง ดังเช่นสมุดจีนจำนวน 2 ฉบับ ที่จัดเก็บอยู่ในพิพิธภัณฑ์วัดพระทอง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งภายในพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาบริจาคทั้งที่เป็นสิ่งของของชาวจีน ชาวไทยถิ่น และชาวไทยมุสลิม

สมุดจีนทั้ง 2 ฉบับ มีการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับตำรายาที่น่าสนใจหลายประการ โดยเฉพาะการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ การใช้คำที่มีลักษณะเฉพาะของชาวภูเก็ต การใช้คำโบราณรวมถึงวิธีการเขียนที่ไม่มีรูปแบบหรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เพราะเขียนตามความรู้ความสามารถ และเขียนตามลักษณะการออกเสียงของผู้เขียน การอ่านเพื่อทำความเข้าใจ และสื่อความหมายได้ชัดเจนจึงต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งการสอบถามผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น แพทย์พื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสมุนไพร เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาเรื่อง "อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต" เป็นการศึกษา รวบรวม เพื่อวิเคราะห์ อธิบายคำศัพท์ยาสมุนไพรจากขนานยาที่ปรากฏอยู่ในสมุดจีนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความหมายของคำ คำอ่าน รูปแบบการใช้และขนานยา และสาระสำคัญเพิ่มเติม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้อ่าน และทำความเข้าใจตำรายาจากสมุดจีนได้ง่ายขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษา และพัฒนาความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งนำไปใช้เป็นข้อมูลคำศัพท์ในการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นใต้ พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นภูเก็ต ตลอดจนนำไปสู่การดำเนินงานที่จะก่อให้เกิดคุณค่าอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

รวบรวม และวิเคราะห์คำศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนเพื่อจัดทำเป็นอภิธานศัพท์ยาสมุนไพร

นิยามศัพท์

อภิธานศัพท์ หมายถึง คำศัพท์สมุนไพรที่ปรากฏในสมุดจีนประเภทตำรายาของจังหวัดภูเก็ต โดยการรวบรวม วิเคราะห์ความหมาย บันทึกรูปเขียนจากต้นฉบับ บอกวิธีการอ่าน รูปแบบการใช้และขนานยา สาระสำคัญเพิ่มเติม รวมถึงภาพประกอบ เพื่อให้รู้จัก และเข้าใจคำศัพท์นั้น

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนโบราณ การแพทย์แผนไทย สมุนไพรไทย เช่น การแพทย์แผนไทย สายใยแห่งชีวิต และวัฒนธรรม (เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ, 2540) คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ (ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ชวลิต และวิเชียร จีรวงส์, 2558) พจนานุกรมสมุนไพรไทย (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2531) สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเวชกรรมไทย (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540) เป็นต้น แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าว จะกล่าวถึงการแพทย์พื้นบ้านกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพร ทั้งในส่วนของชื่อโรค ชื่อขนานยา อาการของโรค วิธีการรักษา วิธีการปรุงยา พิกัดยา เครื่องยา รวมไปถึงรายละเอียดของสมุนไพรที่จะนำไปใช้เพื่อจัดทำอภิธานศัพท์

2. แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอักขรวิธีการบันทึกเอกสารโบราณ ภาษา และวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น วรรณกรรม และภาษาถิ่นใต้ (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2559) งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดพังงา (สุดารัตน์ ตัณฑะอาริยะ, 2548) งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพรภาคใต้จากหนังสือบุดกับภาษาไทยมาตรฐาน (ณชลกร แสงแก้ว, 2552) เป็นต้น แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึง รูปแบบอักษรและอักขรวิธีการบันทึกคำศัพท์จากเอกสารโบราณ ภาษา และวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ การใช้คำในสมุดข่อย เป็นต้น รวมทั้งใช้สัทสัญลักษณ์เพื่อบันทึกการออกเสียง (คำอ่าน) คำศัพท์สมุนไพรเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ จากงานวิจัยเรื่องภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดภูเก็ต (คำนวณ นวลสนอง และคณะ, 2527)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. รวบรวมคำศัพท์ และบันทึกข้อมูลคำศัพท์ที่จะจัดทำเป็นอภิธานศัพท์สมุนไพรจากสมุดจีน ซึ่งเป็นเอกสารโบราณที่มีลักษณะคล้ายสมุดไทย ที่จัดเก็บอยู่ในพิพิธภัณฑ์วัดพระทอง มีจำนวนทั้งหมด 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 จำนวน 273 หน้า เป็นฉบับที่มีเนื้อหาค่อนข้างสมบูรณ์ และฉบับที่ 2 จำนวน 100 หน้า เนื้อหาส่วนใหญ่ชำรุด

2. วิเคราะห์ และตรวจสอบคำศัพท์สมุนไพร จากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร เช่น สารานุกรมสมุนไพร อภิธานศัพท์พฤกษศาสตร์ ประมวลตำรับยาไทย เป็นต้น และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการลงพื้นที่สนาม เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลคำศัพท์สมุนไพรจากแพทย์พื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร ที่มีภูมิลำเนา และอาศัยอยู่ในภาคใต้ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน โดยสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับคำศัพท์ที่พบ เช่น การออกเสียง ชื่อเรียกอื่น สรรพคุณทางยา เป็นต้น รวมทั้งเก็บข้อมูล และถ่ายรูปตัวอย่างสมุนไพร เพื่อจัดทำเป็นอภิธานศัพท์สมุนไพร ที่ประกอบด้วยความหมายของคำ คำศัพท์ที่บันทึกในสมุดจีนพร้อมทั้งคำอ่านที่เป็นสำเนียงภาษาไทยถิ่นภูเก็ต รูปแบบการใช้และขนานยา และสาระสำคัญเพิ่มเติม ซึ่งสาระสำคัญเพิ่มเติมจะกล่าวถึงข้อมูลที่ควรทราบเกี่ยวกับคำศัพท์นั้นๆ เช่น ลักษณะการออกเสียง ชื่อเรียกอื่น สรรพคุณทางยา เป็นต้น

3. นำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบันทึกคำศัพท์ รายละเอียดของคำศัพท์ เช่น การออกเสียง ชื่อเรียกอื่น สรรพคุณทางยา เป็นต้น และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

4. เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนก็จะนำเสนอเป็นเอกสารงานวิจัย โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และใช้รูปประกอบ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง "อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต" ผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การบันทึกยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต

รูปแบบและอักขรวิธีการเขียนในสมุดจีนไม่เคร่งครัดหลักเกณฑ์ที่เป็นระเบียบแบบแผน เพราะเขียนตามสำเนียงการออกเสียงภาษาไทยถิ่นใต้ มีการแทรกอักษรขอมปะปนบ้างในเนื้อหาที่ว่าด้วยคาถาซึ่งเป็นภาษาบาลี เนื้อหาบางส่วนเขียนเป็นคำคล้องจองที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์เหมือนบทร้อยกรองตามแบบแผน ภาษาที่เขียนมีทั้งภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาไทยถิ่นใต้ โดยเฉพาะภาษาไทยถิ่นใต้จำนวนหนึ่งเขียนตามลักษณะการออกเสียงของชาวภูเก็ต เช่น การออกเสียงพยัญชนะสะกด /-k/ เมื่อตามหลังเสียงสระยาวจะเปลี่ยนไปเป็นเสียง /-?/ เช่น เดาะ /dC?^{3}/ (ดอก) ระ /ra?^{7}/ (ราก, อาเจียน) เป็นต้น คำบางคำเป็นคำที่ปรากฏการใช้ในภาษาไทยถิ่นภูเก็ต เช่น ยาหนัด (สับปะรด) อยาหมู (ฝรั่ง) เป็นต้น

1.1 รูปแบบอักษรและอักขรวิธีเขียนในสมุดจีนประเภทตำรายาของจังหวัดภูเก็ตที่มีลักษณะแตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐานที่ใช้ในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1.1.1 การใช้พยัญชนะ

1.1.1.1 การใช้พยัญชนะต้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน มีทั้งที่ใช้แทนกัน สลับกัน ปะปนกัน และบางคำปรากฏการใช้หลายที่ในหลายขนานยาแต่ใช้พยัญชนะต้นต่างกัน เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) การใช้พยัญชนะต้นที่เลิกใช้ พบว่ามีการใช้พยัญชนะต้น ข และ ฅ เช่น กรุงขเม้า (กรุงเขมา) ขา (ข่า) ขิเล้ก (ขี้เหล็ก) ค่อ (คอ) คอกิ่ว (คอกิ่ว) เป็นต้น

2) การใช้พยัญชนะต้นปะปนกัน โดยเฉพาะพยัญชนะที่ออกเสียงเหมือนกัน หรือพยัญชนะที่มีรูปเขียนใกล้เคียงกัน เช่น พยัญชนะต้น ง ใช้ปะปนกับ ว เช่น งัว (วัว) กำมลังง้วเถลิง (กำลังวัวเถลิง) พยัญชนะต้น ค ข ฆ ฆ ม ใช้ปะปนกัน เช่น ขอนดอก (ขอนดอก) ขั้ว (คั่ว) ค่อ (คอ) มา (ข่า) เพชสังคาด (เพชรสังฆาต) พยัญชนะต้น ย ญ ใช้ปะปนกัน เช่น ปันยา (ปัญญา) รูปเขียนใกล้เคียงกันใช้ปะปนกัน เช่น ไป (ใบ) ฝักหนาม (ผักหนาม) เป็นต้น

3) การใช้พยัญชนะควบกล้ำ ที่ไม่ปรากฏการใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน เช่น กำมลัง (กำลัง) จำเมริน (จำเริญ) เมล้จ (เม็ด) เป็นต้น

4) การใช้พยัญชนะที่เป็นอักษรนำ เพื่อให้ออกเสียงสูงตามการออกเสียงของชาวใต้ พบว่า มีการใช้อักษรนำ ห อ มากกว่าในภาษาไทยมาตรฐาน เช่น โกดจุหลาลำภา (โกฐจุฬาลำภา) เจตหมูนยาน (เจตมูนย่าน หรือบอระเพ็ด) หยา (ยา) หยาง (ยาง) แหนนอ๊ก (แน่นอก) เป็นต้น

5) การใช้พยัญชนะรูปแบบพิเศษ ไม่ปรากฏในระบบการพิมพ์พยัญชนะไทยทั้ง 44 ตัว เช่น ปรา หนา (ปรารถนา) ฑ กอน (ขัณฑสกร) เป็นต้น

1.1.1.2 การใช้พยัญชนะสองตัว หรือพยัญชนะร่วมกับสระเชื่อมเป็นตัวเดียวกัน เป็นการเขียนด้วยลายมือ คำบางคำผู้เขียนต้องการให้สะดวก รวดเร็ว จึงเขียนต่อเนื่องกันโดยไม่ยกปากกา ทำให้พยัญชนะหรือสระเชื่อมเป็นตัวเดียวกัน เช่น ง (ช้าง) ปัญ (ปัญญา) (ปี) ก (พริก) ะ (พระ) ปัน (ปัญญา) ขริ่ (สักขรี) เป็นต้น

1.1.1.3 พยัญชนะท้าย มีทั้งเขียนตัวสะกดตรงและไม่ตรงตามมาตรา และมีบางคำที่เขียนแตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐานที่ใช้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะคำในมาตราที่ใช้พยัญชนะท้ายเป็นตัวสะกดได้หลายตัว เช่น ชุมเหจเทษ (ชุมเห็ดเทศ) บินกูน (เบญจกูล) โหราทาวสูนัก (โหราท้าวสุนัข) หัศคูนเทด (หัสคุณเทศ) เป็นต้น

1.1.2 การใช้สระ

การใช้สระ ไม่มีหลักเกณฑ์การเขียนที่แน่นอนเช่นเดียวกับพยัญชนะ ทั้งที่ใช้แทนกัน สลับกัน ปะปนกัน และบางคำปรากฏการใช้หลายที่ในหลายขนานยาแต่ใช้สระต่างกัน เช่น ก่เทยิ่ม กำเทียม (กระเทียม) ไขยเป้จ (ไข่เป็ด) งัน (เงิน) บัวเผิยน (บัวเผื่อน) บุนณ: (บุนนาค) ม่เกา: (มะกอก) มี (มือ) ยาเขาแยนใต (ข้าวเย็นใต้) สานสอม (สารส้ม) หมิน (เหม็น) มุ:มัน (โมกมัน) เป็นต้น

1.1.3 การใช้วรรณยุกต์

การใช้รูปวรรณยุกต์ ไม่มีหลักเกณฑ์การเขียนที่แน่นอนเช่นเดียวกับพยัญชนะ และสระ โดยพบว่ามีการใช้รูปวรรณยุกต์โทมากที่สุด และไม่พบการใช้รูปวรรณยุกต์ตรี มีการใช้วรรณยุกต์แทนกัน บางคำปรากฏการใช้หลายที่ในหลายขนานยาแต่ใช้วรรณยุกต์ต่างกัน เช่น กดูกไกย (กระดูกไก่ดำ) ก้ตาย (กระต่าย) ข้า (ข่า) ตริผ้ล่า (ตรีผลา) บริเพ้จ (บอระเพ็ด) ไมแดง (ไม้แดง) สัพ่รด (สับปะรด) ห้ว (หัว) เป็นต้น

1.2 การใช้คำที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษา วิถีชีวิต และพื้นฐานวัฒนธรรมของชาวใต้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากชาวไทยภาคอื่น ๆ รวมทั้งการใช้คำที่มีลักษณะเฉพาะของตำรายา สรุปได้ดังนี้

1.2.1 การใช้คำว่า ส้ม และ ลูก เพื่อบอกลักษณะ และรสชาติของสิ่งนั้น ๆ เช่น ส้มกรูด (มะกรูด) ส้มนาว (มะนาว) ลูกเผ็จ (พริกขี้หนู) ลูกไหย (ไห) เป็นต้น

1.2.2 การใช้คำลักษณนาม ที่ปรากฏการใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้ และใช้ในตำรายาจะมีลักษณะเฉพาะ เช่น นวย (ใบ, ลูก) แหวน (สิ่งที่หั่นออกมาตามขวางเป็นชิ้นกลม ๆ บาง ๆ เรียกว่า "แหว้น" หรือ "แว่น") กำมิว (กำมือ) เป็นมาตราตวงแบบโบราณของไทย ซึ่ง 1 หยิบมือ เท่ากับ 150 เมล็ดข้าวเปลือก 4 หยิบมือ เท่ากับ 1 กำมือ เป็นต้น

1.2.3 การใช้คำซ้อน คำซ้อนที่พบมีเสียงที่คล้องจองกัน ทำให้ภาษาไพเราะ น่าฟังมากขึ้น รวมทั้งแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนด้วยการซ้ำเสียง ซ้ำคำ เช่น พ่อึพ่อึง (พะอึดพะอม เป็นคำซ้อน 2 คู่ คือ คำว่า พะอึ และ พะอึง โดยคำหน้าซ้ำกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลในการออกเสียง เป็นลักษณะของคำซ้อนเสริมสร้อย) ริดส่ด้วงหูด้วงตา (ริดสีดวงจมูกดวงตา เป็นคำซ้อน 2 คู่ คือ คำว่า ดวงหู และ ดวงตา ซึ่งมาจากการตัดคำ คำว่า ริดสีดวงหูริดสีดวงตา เป็นลักษณะการซ้ำคำหน้าให้มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน คือ ริดสีดวงตา และหู) เป็นต้น

1.2.4 การใช้คำที่สื่อถึงวิถีชีวิตของชาวใต้ เช่น ก่เหมงฝรา (หญ้ายองไฟ) ที่สะท้อนวิถีชีวิตของการปรุงอาหารของชาวใต้ในอดีตที่หุงต้มโดยใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงจนเกิดเขม่าควัน เมื่อเขม่าควันเกาะตัวเป็นเวลานานเรียกว่า "กะเหมงฝรา" นำขิ่กลา (น้ำครำ) สะท้อนถึงวิถีชีวิตของสภาพการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวใต้ที่ยกสูง มีใต้ถุนบ้าน เมื่อมีน้ำทิ้งจากการซักล้างที่หมักหมมเป็นหลุมอยู่ใต้ถุนครัวเรือนเรียกว่า นำขิ่กลา เป็นต้น

1.2.5 คำที่สื่อความหมายเฉพาะภาคใต้ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน เช่น คูรำ (เลียงผา) สุครุก (สกปรก) เป็นต้น หรือหากจะมีการใช้คำศัพท์ที่ตรงกันก็จะใช้สื่อความหมายในลักษณะที่แตกต่างออกไป เช่น นำนอง (รางจืด) ภริก (พริกไทย) ซึ่งคำว่า พริก ในภาษาไทยมาตรฐานจะสื่อความหมายว่า พริกขี้หนู มากกว่าสื่อความหมายว่า พริกไทย เป็นต้น

1.2.6 การใช้คำตั้งชื่อขนานยา การตั้งชื่อขนานยานอกจากจะใช้ชื่ออาการของโรค ประเภทหรือลักษณะของยา และสรรพคุณของยาแล้ว ยังมีการตั้งชื่อด้วยการใช้คำที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือ คำที่แสดงถึงพลัง ความแข็งแรง ไพเราะ น่าฟัง เพื่อเป็นการจูงใจ สร้างขวัญ และกำลังแก่ผู้ใช้ยา รวมทั้งคำที่ดูรุนแรง เช่น กำมลังราชสี่ (กำลังราชสีห์) เป็นชื่อยาบำรุงโลหิต บำรุงกำลัง ไฟยสุมขวน (ไฟสุมขอน) เป็นชื่อขนานยาแก้อาการร้อนรน หงุดหงิด กระสับกระส่าย เป็นต้น

2. อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต

คำศัพท์ยาสมุนไพรที่พบในสมุดจีนจังหวัดภูเก็ต พบว่า มีคำศัพท์ยาสมุนไพร จำนวน 484 คำ 1,023 รูปเขียน สรุปได้ดังนี้

2.1 คำศัพท์ยาสมุนไพรที่พบแยกตามลักษณะของสมุนไพร สรุปได้ดังนี้

2.2.1 พืชวัตถุ จำนวน 420 คำ 912 รูปเขียน เช่น กกรังกา (กกลังกา) ก่ชาย กชาย (กระชาย) ก็ทิบยอด (กระทืบยอด) ก่ทือ กทือ ก็ทือ (กะทือ) ข่หมินเครือ ขมินเครือ (ขมิ้นเครือ) ภาชฉ่ไหน (พาดไฉน) ภุงด่อ (พุงดอ) ม่กรูด (มะกรูด) ลังตังไกย (ตำแย) วานกิบแรด (ว่านกีบแรด) ส:หมูนล:แวง (สมุลแว้ง) ยาหนัด สัพ่รด (สับปะรด) เป็นต้น

2.2.2 สัตว์วัตถุ จำนวน 33 คำ 50 รูปเขียน เช่น ก้ตาย (กระต่าย) ไกยเถือน (ไก่ป่า) ไขยเป้จ ไขยเปจ (ไข่เป็ด) ชันโภรง อุง (ชันโรง) ต่เข (จระเข้) ลิงลัม (นางอาย) นำผิง น่ำผึงร้วง นำผึงร้อง (น้ำผึ้ง) เนาวเขยิว (เนาวเขี้ยว) เบิยจักร:จัก เปิยจักจัน (หอยเบี้ย) แภ: (แพะ) ง้ว (ว้ว) สษเขา (สัตตเขา) หมูเถือน (หมูป่า) เป็นต้น

2.2.3 ธาตุวัตถุ จำนวน 31 คำ 61 รูปเขียน เช่น เกลิวสินเทา เกลิอสินเทา (เกลือสินเธาว์) จุล:สิ่ (จุณสี) ดินถนัม ดินท่นัม (ดินถนำ) ดินส่อพอง ดินสอภอง (ดินสอพอง) ดิ่เกลิ่อ (ดีเกลือ) ทองคำเปล้ว (ทองคำเปลว) ปูรขาว (ปูนขาว) สูภันถันแดง (กำมะถันแดง) แวนทอง (แหวนทอง) เป็นต้น

2.2 การบันทึกคำศัพท์ยาสมุนไพรตามการออกเสียงในท้องถิ่น คำศัพท์ที่มีความหมายเดียวกัน บางคำมีหลายรูปเขียน คือ เป็นคำพ้องความหมาย เช่น ใช้รูปสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ หรือคำศัพท์ต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น เช่น คำที่หมายถึง กระเทียม พบว่ามี 8 รูปเขียน ได้แก่ ก่ก กำก ก่เทยิ่ม กเทียม กำเทียม ก่เทียม กะเที่ยม และกระ:เที่ยมขาว การบันทึกคำศัพท์ดังกล่าวพบว่ามีลักษณะดังนี้

2.2.1 คำศัพท์ที่มีจำนวน 1 รูปเขียน พบจำนวน 240 คำ เช่น กกลังกา กระต่าย กะลา ตัวผู้ พริกขี้หนู
แพงพวย ฟัก หม้อข้าวหม้อแกงลิง เป็นต้น

2.2.2 คำศัพท์ที่มีจำนวน 2 รูปเขียน พบจำนวน 120 คำ เช่น บานไม่รู้โรย มะรุม มะแว้งต้น ไม้ค้อนตีหมา หญ้าเจ้าชู้ อัคคีทวาร เป็นต้น

2.2.3 คำศัพท์ที่มีจำนวน 3 รูปเขียน พบจำนวน 56 คำ เช่น กระทุ่มขี้หมู ชาดก้อน เถาคัน ตรีผลา น้ำประสานทอง เอื้องเพชรม้า เป็นต้น

2.2.4 คำศัพท์ที่มีจำนวน 4 รูปเขียน พบจำนวน 33 คำ เช่น กระชาย กระทุ่มนา ขี้กาแดง สารหนูเสนียด หอยเบี้ย เป็นต้น

2.2.5 คำศัพท์ที่มีจำนวน 5 รูปเขียน พบจำนวน 11 คำ เช่น กระดูกไก่ดำ กระพังโหม เกลือสินเธาว์ ขัดมอน มะกอก มะนาว เป็นต้น

2.2.6 คำศัพท์ที่มีจำนวน 6 รูปเขียน พบจำนวน 9 คำ เช่น กรุงเขมา กานพลู ข่า ดีปลี ตรีกฎุก ว่านน้ำ เป็นต้น

2.2.7 คำศัพท์ที่มีจำนวน 7 รูปเขียน พบจำนวน 5 คำ ได้แก่ กฤษณา เบญกานี มะกรูด มะพร้าว และเมล็ดผักกาด

2.2.8 คำศัพท์ที่มีจำนวน 8 รูปเขียน พบจำนวน 7 คำ ได้แก่ กระเทียม กระล้มพัก ขี้เหล็ก คนทีสอ ดินประสิวขาว เนระพูสีไทย และมะเขือขื่น

2.2.9 คำศัพท์ที่มีจำนวน 9 รูปเขียน พบจำนวน 2 คำ ได้แก่ กะเพรา และเจตมูลเพลิง

2.2.10 คำศัพท์ที่มีจำนวน 12 รูปเขียน พบจำนวน 1 คำ ได้แก่ บอระเพ็ด

2.2.11 คำศัพท์ที่มีจำนวน 14 รูปเขียน พบจำนวน 1 คำ ได้แก่ ขมิ้นอ้อย

2.3 การจัดทำออภิธานศัพท์ยาสมุนไพร คำศัพท์ที่พบจำนวน 484 คำ 1,023 รูปเขียน จัดทำเป็นรูปแบบอภิธานศัพท์ยาสมุนไพรเพื่อบอกรายละเอียดของคำศัพท์ ประกอบด้วย คำศัพท์ที่ปรากฏในสมุดจีน พร้อมทั้งระบุคำอ่านหรือการออกเสียงที่เป็นสำเนียงภูเก็ต รูปแบบการใช้และขนานยา ซึ่งระบุขนานยา เลขหน้าในสมุดจีนที่มีคำศัพท์นั้นปรากฏอยู่ และสาระสำคัญเพิ่มเติม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กระบือเจ็ดตัว *Excoecaria cochinchinensis Lour.*
คำศัพท์ในสมุดจีน กำมลังกระ:บือ ๗ ตัว /kam^{3} mlaN^{5} kra?^{3} bi-:j^{3} clt^{3} tua^{3}/
รูปแบบการใช้ และขนานยา กำมลังกระบือ ๗ ตัว ร้ากผักห่มหิ่น ๑ (ริดสีดวง, น. 94)
สาระสำคัญเพิ่มเติม

รูปเขียน “บือ” /bi-:^{3}/ ภาษาไทยถิ่นภูเก็ตออกเสียงเหมือนมีพยัญชนะท้าย ย /j/ คำนี้ จึงออกเสียงว่า “บีย” /bi-:j^{3}/

รูปเขียน “๗” /cet^{3}/ สระเสียงสั้น /e/ ภาษาไทยถิ่นภูเก็ตออกเสียงเป็น /l/ คำนี้จึงออกเสียงว่า “แจ็ด” /clt3/

กระบือเจ็ดตัว ชื่ออื่น เช่น กำมลังกระบือ เป็นต้น สรรพคุณ เช่น แก้สันนิบาตเลือด ขับน้ำคาวปลาหลังการคลอด ขับเลือดเสีย แก้บาดทะยัก เป็นต้น (เขม คงแก้ว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ตุลาคม 2560)

ภาพที่ 1 กระบือเจ็ดตัว

ขี้แกร

คำศัพท์ในสมุดจีน แม่ขี่แตร /ml:^{6} khi:^{2} trl:^{3}/

รูปแบบการใช้ และขนานยา แม่ขี่แตร ๑ เขากวายขาว ๑ สานสัม ๑ (ปวดท้อง, น. 58)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

ขี้แกร หรือแม่ขี้แตร เป็นดินที่ก่อตัวอยู่รอบ ๆ ปากรูปู สรรพคุณ เช่น แก้ปวดท้อง เป็นต้น (นิโรธ โชติช่วง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 15 พฤศจิกายน 2560)

บุนนาค *Mesua ferrea Linn.*

คำศัพท์ในสมุดจีน บุนณ: ปุนณะ บุณะ /bu:n^{3} na?^{7}/, นากกระบุด /na?^{7} kra^{3} bu:t^{3}/

รูปแบบการใช้ และขนานยา เกษรบัวหล้อง ดอกบุนณ: โกดส่อ โกดภุงปลา (หอบ, น. 168), เดาะปุนณะ ๑ ดอดส่อพี ๑ ดอกภิกุน ๑ (ยาบำรุงเลือด, น. 24-25), เกสรบุณะ ๑ สรพี ๑ เกสรบัวหลวง ๑ หัวเปราะ ๑ (ไข้เหนือ,
น. 110), เอานากกระบุด ๑ พุทรา ๑ (ยาเขียว, น. 73)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

รูปเขียน "นาก" /na:k^{6}/ ภาษาไทยถิ่นภูเก็ตเมื่อเสียงพยัญชนะท้าย /-k/ ตามหลังสระเสียงยาว /a:/ คำนี้จึงออกเสียงว่า "นะ" /na?^{6}/

บุนนาค ชื่ออื่น เช่น นากบุต เป็นต้น สรรพคุณ เช่น ราก-ขับลมในลำไส้ เปลือกต้น-ขับเหงื่อ กระพี้-แก้เสมหะในคอ ผล-แก้น้ำเหลืองเสีย ใบ–สมานบาดแผลสด ดอก-แก้ร้อนในกระสับกระส่าย แก้วิงเวียน บำรุงโลหิต เกสร-ทำให้ชื่นใจ แก้ไข้ เป็นต้น (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540, น. 261)

ภาพที่ 2 บุนนาค

ฝรั่ง *Psidium guajava Linn.*

คำศัพท์ในสมุดจีน อยาหมู /ja:^{7} mu:w^{1}/

รูปแบบการใช้ และขนานยา ทารใหเอารากอยาหมู ๑ ร:ษำมลิงา ๑ ข่รู ๑ (ยาลงท้อง, น. 234)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

รูปเขียน “หมู” /mu:[1]/ ภาษาไทยถิ่นภูเก็ตออกเสียงเหมือนมีพยัญชนะท้าย ว /w/ คำนี้ จึงออกเสียงว่า “หมูว” /mu:w[1]/

ฝรั่ง ชื่ออื่น เช่น ย่าหมู ชมพู่ บักสีดา มะปุ้น เป็นต้น สรรพคุณ เช่น ราก-แก้น้ำเหลืองเสีย ดูดน้ำเหลือง น้ำหนอง ใบ-ดับกลิ่นปาก ผล-แก้ท้องเดิน ยอด-แก้บิดปวดเบ่ง แก้ท้องร่วง ลูกอ่อน-แก้ท้องเสีย ลูกสุก-ดับกลิ่นเหม็น ระบายท้อง เป็นต้น (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540, น. 261)

มะตาด *Dillenia indica Linn.*

คำศัพท์ในสมุดจีน ปรุ ปรู /pru?[3]/

รูปแบบการใช้ และขนานยา ตไครยหอม ๑ ร:ทิงทอด ๑ แกนปรุ ๑ สัน ๑ (สันนิบาตตาขาว, น. 217), คนทิส่อ ๑ กำมจาย ๑ รากมเกลือ ๑ แกนปรู ๑ แส่มษาน ๑ (ริดสีดวง, น. 96)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

มะตาด ชื่ออื่น เช่น ส้มปรุ เป็นต้น สรรพคุณ เช่น เปลือก-สมานแผล ผล-บำรุงร่างกาย แก้ไอขับเสมหะ ถอนพิษไข้ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย เป็นต้น (แผ้ว คงพัน, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 7 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 3 มะตาด

สัตตเขา

คำศัพท์ในสมุดจีน สษเขา /sat[1] khaw[1]/

รูปแบบการใช้ และขนานยา เอาสษเขาเนาวเขยิวฝนกับดอกไมสดตามสควน (ไข้กำเดา, น. 33)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

สัตตเขาเป็นพิกัดยาของเขาสัตว์ 7 ชนิด ได้แก่ วัว ควาย กระทิง กวาง แพะ แกะ และเลียงผา สรรพคุณ เช่น แก้พิษร้อน ถอนพิษไข้ ดับพิษ เป็นต้น (จรินทร์ ผลสมบูรณ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

หมาร่า

คำศัพท์ในสมุดจีน รังแมงหมาบ้า /raN[5] ml:N[5] ma:[1] ba:[4]/, รังหมาบ้า /raN[5] ma:[1] ba:[4]/

รูปแบบการใช้ และขนานยา รากบัวหลวง ๑ ฝุนจิน ๑ รังแมงหมาบ้า ๑ ชาดกอน ๑ (ร้อนใน, น. 254), เอารังหมาบ้า ๑ กระหมังรองแรง ๑ (ผู้หญิงลงเลือด, น. 38)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

หมาร่า เป็นชื่อแมลงพวกต่อที่ใช้ดินเหนียวทำรังตามกิ่งไม้หรือตามที่อยู่อาศัยของคน สรรพคุณ เช่น ดับพิษร้อน แก้กระหายน้ำ แก้ไข้กาฬ แก้ไข้ทับถูดู แก้ไข้พิษ เป็นต้น (แผ้ว คงพัน, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 7 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 4 หมาร่า

หม้อข้าวหม้อแกงลิง

คำศัพท์ในสมุดจีน แหนงนายภราน /nI:N[1] na:j [5] phra:n[5]/

รูปแบบการใช้ และขนานยา รากไมคอนติหมา ๑ แหนงนายภราน ๑ (กระษัยกล่อน, น. 235)

สาระสำคัญเพิ่มเติม

หม้อข้าวหม้อแกงลิงชื่ออื่น เช่น แหนงนายพราน เตงเหมงนายพราน โตโว่ เป็นต้น สรรพคุณ เช่น แก้ขัดเบา แก้กระษัยกล่อน เป็นต้น (ปิโรธ โชติช่าง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 15 พฤศจิกายน 2560)

ภาพที่ 5 หม้อข้าวหม้อแกงลิง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง "อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต" ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การบันทึกตำรายาในสมุดจีน มีเพียงลักษณะรูปเล่มเท่านั้นที่แตกต่างจากหนังสือบุด สมุดข่อย หรือสมุดไทย ส่วนการนำเสนอเนื้อหา ลักษณะ วิธีการบันทึก ตลอดจนการใช้ภาษาไม่แตกต่างกันมากนัก ดังจะเห็นว่าการบันทึกข้อมูลในสมุดจีนไม่ปรากฏว่ามีการนำเสนอเรื่องราวใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับของชาวจีน มีเพียงวิธีการรักษาโรค ความเชื่อที่เกี่ยวกับการรักษาโรค ที่เป็นไปในลักษณะเดียวกับการบันทึกตำรายาในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ เช่น สมุดจีนฉบับที่ 1 เริ่มต้นเนื้อหาเพื่อความเป็นสิริมงคลด้วยการกล่าวแสดงความเคารพต่อปวงเทพเทวดาที่สถิตอยู่ในทุกพื้นที่ และขออัญเชิญเทพเทวดาให้มาดูแล ปกป้องรักษาหมู่มวลมนุษย์ มีการเริ่มต้นขนานยาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เริ่มด้วยอาการของโรค ชื่อโรค ส่วนประกอบของขนานยา เป็นต้น เช่น "ถ้าเด้กเกิดวัน ๗" "ทรางแดงนันให้เอา..." มีการลงท้ายขนานยาด้วยการบอกสรรพคุณของยา เช่น "ดีนักแล" "วิเศษนักแล" เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุดารัตน์ ตัณฑะอาริยะ (2548) เรื่อง "การวิเคราะห์ตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดพังงา" คุณช่วย ปิยวิทย์ (2532) เรื่อง "ภาษาและคติความเชื่อในตำรายาพื้นบ้านจากวัดบิง ตำบลโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา" เอมอร ตรีชั้น (2528) เรื่อง "การศึกษาด้านภาษาและคติความเชื่อในตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร" ที่พบว่า มีกลวิธีการบันทึกที่สอดคล้องกัน

2. การบันทึกตำรายาในสมุดจีน เป็นการบันทึกตามการออกเสียงของผู้บันทึกเป็นสำคัญ แม้จะไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าผู้บันทึกเป็นคนภูเก็ต หรือบันทึกโดยใช้ภาษาถิ่นภูเก็ต เพราะมีเพียงคำศัพท์บางคำเท่านั้นที่บันทึกตามการออกเสียงสำเนียงภูเก็ต คือ การออกเสียงพยัญชนะสะกด /-k/ เมื่อตามหลังเสียงสระยาวจะเปลี่ยนไปเป็นเสียง /-?/ เช่น ม่เก้า: มเกาะ มะเกาะ /ma?^{7} kC?^{3}/ (มะกอก) เดา:บ้วผัน /dC?^{3} bua^{3} phan^{1}/ (ดอกบัวผัน) เป็นต้น และใช้คำศัพท์ที่นิยมใช้ในจังหวัดภูเก็ต เช่น กำหยาน (กำยาน) ยาหนัด (สับปะรด) อยาหมู (ฝรั่ง) เป็นต้น แต่ไม่พบข้อมูลลักษณะการบันทึกคำศัพท์ที่สื่อเอกลักษณ์ทางภาษาของชาวภูเก็ตที่มีการใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนปะปนอยู่ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้เขียนคำอ่านเป็นเสียงภาษาไทยถิ่นภูเก็ต เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านการออกเสียงของภาษาไทยถิ่นภูเก็ตไว้ ส่วนลักษณะคำศัพท์ที่ใช้บันทึกตำรายา ผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์จำนวนหนึ่งมีการบันทึกลักษณะเดียวกับคำศัพท์ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นอื่น ๆ เช่น มัดกา (มะกา) เขือหืน (มะเขื่อขื่น) ง้ว (วัว) เจจหมูนยาน (บอระเพ็ด) เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ สุดารัตน์ ตัณฑะอาริยะ (2548) เรื่อง "การวิเคราะห์ตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทย ของจังหวัดพังงา" ที่พบว่ามีการใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นลักษณะเดียวกันกับในสมุดจีน เช่น น้ำส้มโหนด (น้ำส้มโตนด) เป็นต้น

3. การบันทึกตำรายาในสมุดจีน ผู้บันทึกไม่มีกฎเกณฑ์การบันทึกที่แน่นอน ทั้งการใช้พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โดยมุ่งเน้นเพื่อการออกเสียงตามที่ต้องการ ดังจะเห็นได้ว่าการศึกษาครั้งนี้มีการใช้รูปคำศัพท์ยาสมุนไพร จำนวน 484 คำ แต่มีรูปเขียน จำนวน 1,023 รูปเขียน โดยเฉพาะคำว่า ขมิ้นอ้อย ที่พบว่ามีรูปเขียนมากที่สุด คือ จำนวน 14 รูปเขียน บอระเพ็ด จำนวน 12 รูปเขียน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณชลกร แสงแก้ว (2552, น. 253) เรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพรภาคใต้จากหนังสือบุดกับภาษาไทยมาตรฐาน" พบว่า ลักษณะการเขียนคำศัพท์สมุนไพรในหนังสือบุด เป็นการเขียนตามเสียงที่ได้ยิน ไม่มีกฎเกณฑ์และรูปแบบที่แน่นอน ทำให้คำศัพท์สมุนไพรบางชนิดมีรูปแบบการเขียนที่หลากหลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัญ ทองวิไล (2547) เรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมภาคใต้เรื่องสินนุราชคำกาพย์" ที่กล่าวถึงอักขรวิธีที่บันทึกในหนังสือบุดเรื่องสินนุราชคำกาพย์ว่า มีการสะกดการันต์ที่ลักลั่น ส่วนใหญ่เป็นไปตามเสียงพูด และวรรณยุกต์ที่พบมีเพียงรูปโท อย่างไรก็ตามการที่คำศัพท์สมุนไพรบางคำปรากฏรูปเขียนเป็นจำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่า คำศัพท์ดังกล่าวเป็นชื่อสมุนไพรที่ปรากฏการใช้เป็นส่วนประกอบของขนานยาหรือเครื่องยาหลายขนาน ทำให้มีความถี่ในการบันทึกในสมุดจีน หรือในหนังสือบุดหลายฉบับ ประกอบกับคำศัพท์ที่มีรูปเขียนจำนวนมาก เช่น บอระเพ็ด เป็นคำศัพท์ที่บันทึกยาก ด้วยลักษณะการออกเสียงที่แตกต่างกันไป ทำให้ผู้บันทึกมุ่งเน้นการบันทึกเพื่อให้เข้าใจความหมายมากกว่าความถูกต้องตามหลักการเขียนสะกดคำ เป็นต้น

4. การบันทึกตำรายาในสมุดจีนสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวใต้ เช่น วัฒนธรรมการปรุงอาหาร การสร้างบ้านเรือนที่สะท้อนผ่านคำศัพท์สมุนไพร เช่น "กะเหมงฝรา" (หญ้ายองไฟ) เป็นเขม่าควันไฟจากการหุงต้มด้วยไม้ฟืน นำขิ่กลา (น้ำครำ) เป็นน้ำทิ้งจากการซักล้างที่หมักหมมเป็นหลุมอยู่ใต้ถุนครัวเรือน เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ อุษา ช่วยบำรุง (2550, น. 119) เรื่อง "ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้" ที่กล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องเต่าทอง ที่ปรากฏการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตการปรุงอาหารของชาวใต้ เช่น ก้อนเส้า ผรา เป็นต้น ดังความว่า "ตาฉวยได้ก้อนเส้า แขวนหัวเต่าไว้สองก้อน ตายายสั่นไม่หย่อน ขึ้นไปนอนอยู่บนผรา" ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าการบันทึกเรื่องราวในอดีตด้วยภาษาผ่านวรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ จะสะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คนในยุคนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

5. การบันทึกตำรายาในสมุดจีน มีการใช้คำศัพท์ภาษาถิ่น คำโบราณ รวมถึงวิธีการเขียนที่ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ทำให้อ่านยาก การจะอ่านให้เข้าใจ และสื่อความหมายได้ถูกต้อง จำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การสอบถามจากผู้รู้ เช่น แพทย์พื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านยาแผนโบราณ เป็นต้น การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า คำศัพท์บางคำแม้ในเบื้องต้นไม่สามารถระบุได้ว่าหมายถึงสิ่งใด แต่เมื่อพิจารณาข้อความหรือเครื่องยาที่อยู่แวดล้อมทำให้เข้าใจความหมายได้ เช่น คำว่า "น้ำนอง" ที่เป็นคำพ้องรูปกับสมุนไพรหลายชนิด เช่น รางจืด เถาคัน เป็นต้น จึงต้องพิจารณาถึงบริบทการใช้อย่าง

รอบด้าน เช่น ส่วนที่ใช้เป็นเครื่องยา ไม่ว่าจะเป็น หัว ราก ใบ เหง้า เป็นต้น รวมทั้งศึกษาสรรพคุณของสมุนไพรชนิดนั้นมาประกอบการพิจารณา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีคำศัพท์บางคำที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ เช่น จากข้อความว่า ลูกผลามสัตรุ นำประสานทอง ลินทเล สม่อทัง ๓ (แก้พยาธิ, น. 174) จากการศึกษาเอกสาร การสอบถามแพทย์พื้นบ้านหลายคน ยังไม่มีคนใดสามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่า "ผลามสัตรุ" เป็นสมุนไพรใด การสืบค้นเพื่อหาความหมายจึงยังคงต้องดำเนินต่อไป แม้ท้ายที่สุดอาจจะไม่มีคำตอบตามที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะมีการบันทึกข้อมูลมาเป็นระยะเวลานาน คำบางคำอาจจะไม่ปรากฏการใช้ในปัจจุบัน บางคำสูญหายไป การตรวจสอบจากผู้รู้เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง ชัดเจนจึงกระทำได้ยาก สอดคล้องกับที่พระยาพิศนุประสาทเวช (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, น. 15) กล่าวไว้ในคำนำ หนังสือแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์เล่ม 1 และแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์เล่ม 2 ว่า "พระคัมภีร์แพทย์ในประเทศสยาม ซึ่งนักปราชญ์ผู้รู้ชำนาญในวิชาแพทย์ได้เรียบเรียงไว้ช้านานแลใช้ต่อกันมาจนทุกวันนี้ นั้นจะหาที่ถูกต้องแท้เปนการยาก ด้วยคัดลอกต่อ ๆ กันมา ย่อมจะขาดเหลือบ้างเปนธรรมดา ยิ่งผู้ที่ไม่มีความชำนาญแล้วก็ไม่สามารถจะตรวจตราให้รู้ถูกรู้ผิดได้" ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าตำรายาที่มีการบันทึกมาเป็นเวลานาน อาจจะมีการคัดลอกต่อ ๆ กันมาทำให้ข้อมูลตกหล่นหากจะมีการศึกษาต่อโดยไม่วิเคราะห์อย่างรอบด้านก็จะทำให้เกิดความผิดพลาดได้

6. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่ไม่มีความรู้เรื่องภาษาถิ่น หรือพืชสมุนไพร เมื่อต้องทำความเข้าใจคำศัพท์ในเบื้องต้นก่อนที่จะไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมนั้นกระทำได้ยาก ประกอบกับแพทย์พื้นบ้านที่สามารถเข้าใจคำศัพท์โบราณ หรือคำภาษาถิ่นที่ใช้มาตั้งแต่โบราณมีจำนวนน้อยลง ผู้รู้มักจะเป็นผู้สูงวัยที่ศึกษาการแพทย์พื้นบ้านมาอย่างยาวนาน หากเป็นคนรุ่นใหม่ก็จะต้องเป็นผู้ที่สนใจด้านการแพทย์พื้นบ้านอย่างจริงจัง หรือได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่าที่เป็นบุคคลในครอบครัว ซึ่งนับวันจะมีจำนวนน้อยลง สอดคล้องกับที่ แพทย์พื้นบ้าน คือ เขม คงแก้ว (2560, สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่สนใจเรื่องโบราณน้อยลง โดยเฉพาะเรื่องยาสมุนไพร เพราะเห็นว่ามีการแพทย์สมัยใหม่คอยรองรับการดูแลอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และสอดคล้องกับการศึกษาของ วิทยา บุษบงค์ (2559, น. 42) เรื่อง "ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านหนังสือบุดภาคใต้ของนายหิ้น โชติอัมมร" ที่กล่าวถึงการรักษาโรคโดยศึกษาจากหนังสือบุดว่า มีจำนวนน้อยมาก เนื่องจากไม่เป็นที่นิยมของแพทย์พื้นบ้าน ด้วยข้อจำกัดของภาษา สมุนไพรที่หาได้ยาก การสูญหายของหนังสือบุด รวมทั้งขาดการถ่ายทอด เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตอาจสูญหายไป จึงเป็นสิ่งที่หน่วยงานหรือผู้ที่ที่เกี่ยวข้องจะได้ตระหนัก หามาตรการป้องกัน และดำเนินการต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในสมุดจีนของจังหวัดภูเก็ต" ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การวิจัยครั้งนี้พบว่ามีการใช้คำศัพท์โบราณ คำศัพท์เฉพาะท้องถิ่น คำศัพท์ที่ใช้ในการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน คนส่วนใหญ่จึงเข้าใจความหมายได้ยาก ควรจะมีการรวบรวมคำศัพท์ดังกล่าวเพิ่มเติมลงในพจนานุกรมภาษาถิ่น เพื่อนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน และการศึกษาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่มุมต่าง ๆ

1.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่ามีองค์ความรู้ด้านการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน และมีขนานยาจำนวนมากที่ใช้ในการรักษาโรค เช่น แก้ไข้ แก้ไอ ขับระดู เป็นต้น หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ นักวิชาการเคมี เป็นต้น ควรจะได้ตรวจสอบความถูกต้องโดยอาศัยหลักการทางการแพทย์ หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

1.3 วรรณกรรมท้องถิ่นที่มีการบันทึกในรูปแบบของเอกสารสมุดจีนพบว่ามีจำนวนน้อย ควรจะได้มีการจัดเก็บ ศึกษา เพื่อบันทึกภูมิปัญญาอันมีค่าไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลวิธีการนำเสนอสรรพคุณของขนานยา รวมทั้งความเชื่อที่เกี่ยวกับการรักษาโรค เช่น หากรับประทานยาขนานนี้จะมีกำลังมากขึ้น ทำให้เดินได้รวดเร็วกว่าคนปกติทั่วไป เป็นต้น

2.2 ควรเปรียบเทียบคำศัพท์ยาสมุนไพร และขนานยาที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทสมุดจีน หนังสือบุด สมุดไทย ของภาคใต้กับคำศัพท์ยาสมุนไพรที่ปรากฏในแวดวงการแพทย์แผนปัจจุบันหรือที่ใช้กันโดยทั่วไป

2.3 ควรรวบรวมคำศัพท์ยาสมุนไพรจากแหล่งข้อมูลที่เป็นแพทย์พื้นบ้านของท้องถิ่นต่างๆ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ เปรียบเทียบ การใช้คำศัพท์ยาสมุนไพรของแพทย์พื้นบ้านแต่ละท้องถิ่น

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์: ภูมิปัญญาทางการแพทย์ และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คำนวณ นวลสนอง และคณะ. (2527). *ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบัน จังหวัดภูเก็ต* (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

คุณช่วย ปิยะวิทย์. (2532). *ภาษาและคติความเชื่อในตำรายาพื้นบ้านจากวัดบิง ตำบลโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา* (ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

จรัญ ทองวิไล. (2547). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมภาคใต้เรื่องสินนุราชคำกาพย์.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ชวลิต และวิเชียร จีรวงส์. (2558). *คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณชลกร แสงแก้ว. (2552). *การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกชื่อสมุนไพรภาคใต้จากหนังสือบุดกับภาษาไทยมาตรฐาน* (ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2559). *วรรณกรรมและภาษาถิ่นใต้.* กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. (2540). *การแพทย์แผนไทย สายใยแห่งชีวิต และวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม. (2531). *พจนานุกรมสมุนไพรไทย.* กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.

วิทยา บุษบงค์. (2559). ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านหนังสือบุดภาคใต้ของนายหิ้น โชติอัมมร. *วารสารใบลานมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 1*(1), 42. สืบค้น 5 มิถุนายน 2561, จาก http://bljou.com/index.php/bailan/index

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (2540). *สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเวชกรรมไทย.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุดารัตน์ ตัณฑะอาริยะ. (2548). *การวิเคราะห์ตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดพังงา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุษา ช่วยบำรุง. (2550). *ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้* (ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เอมอร ตรีชั้น. (2528). *การศึกษาด้านภาษาและคติความเชื่อในตำรายาแผนโบราณจากสมุดไทยของจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อิทธิพลของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดภูเก็ต กรณีศึกษา อีเวนต์มาราธอน

THE INFLUENCES OF MOTIVATION AFFECTING TO SPORT TOURISM ACHIEVEMENT AT PHUKET: A CASE STUDY OF EVENT MARATHON

Received: November 23, 2018
Revised: February 20, 2019
Accepted: February 22, 2019

สุรสิทธิ์ อุดมธนวงศ์*
Surasit Udomthanavong*

* อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมเชิงนวัตกรรม สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น
* Lecturer, Master of Business Administration (Innovative Industrial Management), Thai-Nichi Institute of Technology
* Email: surasit@tni.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับอิทธิพลของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬาต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา และ (2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุ อิทธิพลของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ที่ส่งผลต่อการตลาดเชิงประสบการณ์ การรับรู้คุณค่า และผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ด้านความพึงพอใจ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ และด้านการบอกต่อ) การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสำรวจจากแบบสอบถามกับตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน จังหวัดภูเก็ต จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

ผลการทดสอบของสมการเชิงโครงสร้างพบว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการตลาดเชิงประสบการณ์ การรับรู้คุณค่า และผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าและผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: แรงจูงใจ การตลาดเชิงประสบการณ์ การรับรู้คุณค่า ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา

Abstract

The purposes of this study were (1) to study the level of influence the form of motivation for sport tourism on achievement sport tourism and (2) to examine the relationship of the causal model and the impact of motivation on achievement sport tourism (Satisfaction, Revisit and Word-of-mouth). This study was quantitative research that used questionnaire for collecting data. The samples were 400 participants of event marathon in Phuket. Using descriptive statistics, the data collected were analyzed by using the percentage, mean and standard deviation. Structural equation modeling (SEM) analysis was conducted to test the hypotheses of the structure.

Results of structural equation modeling indicated that the motivation had impact on experience marketing, perceive value and sport tourism achievement. The experience marketing had impact on perceive value and sport tourism achievement. Also, perceived value had the impact on sport tourism achievement. These findings were statistically significant at 0.01.

Keywords: Motivation, Experience Marketing, Perceived Value, Sport Tourism Achievement

บทนำ

การท่องเที่ยวนอกจากจะเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราแล้ว ยังมีความสำคัญในการช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากมาย อีกทั้งยังก่อให้เกิดการจ้างงาน และการกระจายรายได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่นและก่อให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ สำหรับความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคน ช่วยสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นอีกทั้งยังเป็นการช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551) โดยมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาไทย จำนวน 13,701,411 คน ขยายตัว 13.97% ดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาซึ่งขยายตัวเพียง 3.35% สร้างรายได้แล้วถึง 730,750 ล้านบาท เติบโตขึ้น 17.55% โดยนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนเดินทางเข้ามามากที่สุด ส่วนนักท่องเที่ยวไทย เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ (สถิติช่วงเดือน ม.ค.-มี.ค.2561) จำนวน 37.36 ล้านคน ก่อให้เกิดรายได้ 267,368 ล้านบาท เติบโตขึ้น 12.21% (บีแอลทีบางกอก, 2561)

การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศอย่างมาก โดยปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มีความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาในประเทศไทยที่มีความหลากหลายและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้หลายกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิงกีฬานั้นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เนื่องจากมีความครอบคลุมทั้งด้านการท่องเที่ยวและด้านกีฬา ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงกีฬายังมีห่วงโซ่อุปทานอีกบางประการ เช่น ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการวางแผนการท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่ ผู้วางแผนการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Travel Planner) ผู้ประกอบการทัวร์กีฬา (Sports Tour Operator) และตัวแทนท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Travel Agency) ฯลฯ และยังมีความเกี่ยวข้องกับผู้นำเสนอปัจจัยการผลิต (Input Providers) ต่างๆด้วย เช่น เจ้าของสถานที่เล่นหรือจัดกิจกรรมกีฬา ร้านขายอุปกรณ์กีฬา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

กระแสสุขภาพที่มาแรงส่งผลให้ คนไทยหันมาออกกำลังกายมากขึ้น และกีฬาที่คนไทยให้ความสนใจเป็นอย่างมากในปัจจุบันนี้ คือ วิ่ง ปั่นจักรยาน และไตรกีฬา ซึ่งจากความนิยมที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังกล่าว ส่งผลให้ปี 2559 มีการจัดงานวิ่งมากถึง 500 งาน ทำให้คาดว่าสิ้นปี 2560 นี้ กลุ่มสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับกีฬาน่าจะมียอดขายเติบโตกว่า 50% จากปี 2559 ที่ผ่านมามีมูลค่าอยู่ที่ 2 หมื่นล้านบาท จากแนวโน้มที่ดีดังกล่าว ยังมีภาครัฐเข้า และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มาให้การสนับสนุนเพิ่ม สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของภูมิภาคได้ สิ่งที่ประเทศจะได้รับไม่ใช่แค่ยอดขายสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับกีฬาเท่านั้น แต่จะได้ในส่วนของการผลักดันด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศอีกด้วย(โพสต์ทูเดย์, 2560) และเมื่อที่ตัวเลขการจัดงานกว่า 700 รายการต่อปี มีคนเข้าร่วมเฉลี่ย 3,000-5,000 คนต่องาน ค่าสมัครวิ่งเฉลี่ย 500-1,000 บาท ทำให้ในแต่ละสัปดาห์จะมีเม็ดเงินจากการสมัครร่วมกิจกรรมกีฬา รวมค่าเดินทาง ค่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ประมาณ 200-250 ล้านบาทต่อสัปดาห์ ตลอดทั้งปีจึงเป็นมูลค่า 10,000 ล้านบาท (แบรนด์อินไซด์, 2560) การวิ่งเป็นการเคลื่อนไหวร่างกายพื้นฐานของมนุษย์และเป็นวิธีการออกกำลังกายที่กำลังได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้นตามกระแสรักสุขภาพที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยภาครัฐและหน่วยงานเอกชนก็มีการจัดกิจกรรมส่งเสริม และจัดการแข่งขันวิ่งเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งยังมีจำนวนผู้เข้าร่วมการแข่งขันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การวิ่งเป็นกีฬาประเภทที่เล่นคนเดียว (Individual Sports) และนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาก็ยังสามารถชมทิวทัศน์ในตัวเมืองหรือธรรมชาติที่สวยงามของประเทศไทยได้ การวิ่งจะเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มีศักยภาพอีกชนิดของประเทศไทย (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

ความต้องการสิ่งแปลกใหม่ (Need for novely) เป็นความต้องการของทุกคนที่จะแสวงหาความแปลกใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจและซ้ำซาก ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้นักการตลาดเรียกว่า พฤติกรรมเพื่อแสวงหาความหลากหลาย (variety-seeking behavior) ผลการสำรวจการตลาดเชิงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์พบว่ามีความสำคัญในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เนื่องจากต้องการประสบการณ์ใหม่ การเรียนรู้ การพักผ่อน

(ภัทรพร ทิมแดง และวินัย ปัญจขจรศักดิ์, 2554) และผู้บริโภคหรือลูกค้าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของธุรกิจ จัดเป็นสินทรัพย์ที่มีค่ายิ่ง ไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ นักการตลาดจึงต้องทำการศึกษาทำความเข้าใจเพื่อที่จะสามารถสร้างสิ่งที่มีคุณค่าตอบสนองความต้องการ เพื่อให้ธุรกิจมียอดขายเพิ่มขึ้น เพราะผู้บริโภคจะเลือกซื้อที่ได้รับประโยชน์คุ้มค่า (Perceived Value) หรือตระหนักรู้คุณค่า (เกศสิรี ปั้นธุระ, 2554)

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของภาคใต้ประเทศไทย มีชื่อเสียงไปทั่วโลก มีแหล่งทรัพยากรธรรมที่สวยงาม แม้ระยะหลังจะมีวิกฤตจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงบ้างโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจีน จังหวัดภูเก็ตจึงพยายามใช้กิจกรรมต่างๆเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาคึกคักเหมือนเดิมซึ่งการวิ่งก็เป็นอีกกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามามีส่วนร่วม พร้อมกับการท่องเที่ยวไปในตัว ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดภูเก็ตในการศึกษาครั้งนี้เพราะเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพหลายๆอย่าง เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง "อิทธิพลของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดภูเก็ต กรณีศึกษา อีเวนต์มาราธอน" เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ในการทำธุรกิจอีเวนต์มาราธอน และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาระดับอิทธิพลของแรงจูงใจต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา

2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุอิทธิพลของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตลาดเชิงประสบการณ์ การรับรู้คุณค่า และผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ความพึงพอใจ การกลับมาเที่ยวซ้ำ และการบอกต่อ)

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Hritz, Nancy & Ross (2010) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงกีฬาเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งและสถานที่นั้นจะมีการจัดงานที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาเกิดขึ้น ซึ่งกลายเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศการเมืองและธุรกิจในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม Yiannakis (2002) กล่าวเพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวเชิงกีฬาคือการแข่งขันเดินทางไปเพื่อชมการแข่งขันกีฬาและการเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่แข่งกีฬาเช่น สนามกีฬาที่มีชื่อเสียงมีการจัดการแข่งขันที่มีความนิยมจากนักท่องเที่ยวเชิงกีฬา

แรงจูงใจ

McIntosh & Goeldler (1990) ได้กล่าวถึง แรงจูงใจในการท่องเที่ยวว่า เป็นสิ่งกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้นั้นนักท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งที่เป็นแรงบันดาลใจ เช่น การไปชมการแข่งขันกีฬา การเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา นอกจากนี้ Sharpley (2006) และ Treesuwan (2010) กล่าวว่าแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเป็นแรงผลักดันให้คนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ ท่องเที่ยว ด้านความต้องการทางสังคมและจิตวิทยา แรงจูงใจในการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ ที่จะตอบสนองความต้องการส่วนตัว จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยว ทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว Iso-Ahola & Allen (1982) แรงจูงใจการท่องเที่ยวเชิงกีฬาประกอบด้วย

1) ความตื่นเต้น (Excitement) ความต้องการหาประสบการณ์ตื่นเต้นเพื่อหลีกหนีจากกิจวัตรประจำวันของนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งทำให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่ค้นหาประสบการณ์ใหม่ๆ รวมถึงการลองหาประสบการณ์ในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว (Kim, 2013) เช่น การหาประสบการณ์ใหม่ทางกีฬาที่น่าตื่นเต้นพร้อมกับการท่องเที่ยว

2) ความปรารถนาที่จะเรียนรู้ (Learning Desire) เป็นความสนใจในการเรียนรู้ที่อยากรู้จักคน สถานที่ ศิลปะ วัฒนธรรม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติต่างๆเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร (ภัทรพร ทิมแดงและวินัย ปัญจขจรศักดิ์, 2533) โดยใช้กิจกรรมทางกีฬาเป็นตัวสื่อในการนำพาในการเรียนรู้

3) การพักผ่อน (Relaxing) เป็นการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ โดยการแสวงหารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆที่ตอบสนองความจำเป็นของแต่ละบุคคล เช่น การร่วมกิจกรรมทางกีฬาไม่ว่าจะเป็นร่วมชมการแข่งขันหรือ เป็นผู้ร่วมแข่งขันเอง (ภัทรพร ทิมแดง และวินัย ปัญจขจรศักดิ์, 2533)

4) การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการซึ่งการวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับการรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผลในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ การรับรู้ข้อมูล/ข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรม การประเมินผล และการร่วมแสดงความคิดเห็น (Cohen & Uphoff, 1977)

การตลาดเชิงประสบการณ์ (The Experience Marketing)

Kwortnik & Ross (2007) ได้อธิบายว่าเป็นการรวมตัวกันของคุณลักษณะที่จับต้องได้ (ในรูปแบบของความรู้สึก) และจับต้องไม่ได้ (ในรูปแบบของสัญลักษณ์) และเป็นผลิตผลร่วมกันของผู้บริโภคและนักการตลาดในการสร้างเหตุการณ์ที่น่าประทับใจ มีความหมาย และเป็นที่จดจำ และยังกล่าวถึงอีกว่าประสบการณ์สามารถแบ่งเป็นคุณลักษณะที่สามารถจับต้องได้ หรือเป็นคุณลักษณะที่จับต้องไม่ได้ หรือเป็นทั้งสองแบบเลยก็ได้ เนื่องจากเป็นการสร้างประสบการณ์ในเชิงบวก ทั้งตัวชี้วัดประสบการณ์ทางกายภาพ ประสบการณ์ทางอารมณ์ และประสบการณ์เชิงการบริการของนักท่องเที่ยว (ภัทรพร ทิมแดง และวินัย ปัญจขรศักดิ์, 2554)

การรับรู้คุณค่า (Perceived Value)

Wang (2013) กล่าวว่า การรับรู้คุณค่านั้น มีอิทธิพลเพิ่มขึ้นต่อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการ และการเลือกแบรนด์ใดเป็นการเฉพาะของผู้บริโภค เป็นแนวทางในการดูพฤติกรรมในอนาคตของพวกเขา นอกจากนี้ได้ใช้แบบจำลองทฤษฎีคุณค่าตามความมุ่งหมายและได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคเป็นด้านการยอมรับประโยชน์ การรับรู้ถึงความเพลิดเพลิน และการรับรู้ราคา Boksberger & Melsen (2011)

ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Achievement sport tourism)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน โดยได้ศึกษา เกี่ยวกับความพึงพอใจ การกลับมาเที่ยวซ้ำ การบอกต่อ ดังนี้

1) ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นความคาดหวังที่เป็นสัญลักษณ์ บ่งบอก หรือการแสดงถึงการตั้งเป้าหมายที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัย กิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นก่อนการเดินทางระหว่างการท่องเที่ยวและหลังการท่องเที่ยว (Jones & Suh, 2000) โดย Rittichainuwat (2002) กล่าวเพิ่มเติมว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรม อาจทำให้รู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจซึ่งมาจากพื้นฐานประสบการณ์ในอดีตเปรียบความคาดหวังระหว่างก่อนและหลังเดินทางมาท่องเที่ยว

2) การกลับมาเที่ยวซ้ำ (Revisit) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความดึงดูดใจ การกลับมาเที่ยวซ้ำเป็นแหล่งสร้างรายได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางในการสื่อสารข้อมูลที่ไปยังระบบเครือข่ายต่างๆ เช่น เพื่อน ญาติ (Lau & Mckercher, 2004)

3) การบอกต่อ (Word of mouth) ธุรกิจในปัจจุบันเริ่มให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบบอกต่อเพราะการสื่อสารแบบบอกต่อมีอิทธิพลมาจากความประทับใจในสินค้าหรือบริการนั้น จึงต้องการบอกเล่าประสบการณ์และผลลัพธ์ไปยังบุคคลอีกบุคคลหนึ่ง วิธีการสื่อสารแบบบอกต่อมีอิทธิพลในการจูงใจและโน้มน้าวลูกค้าให้เกิดความสนใจได้ (Solomon, 2004) เป็นความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่ผู้คนพูดถึงประสบการณ์ดีๆ ที่ได้รับ (Anderson, Fornell, & Lehmann, 1994) การบอกต่อข้อมูลของสินค้าและบริการ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งและขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ เป็นวิธีการที่ไม่ต้องใช้งบประมาณซึ่งในขณะเดียวกันการบอกต่อเป็นการบอกความสำคัญของข้อมูลของสินค้าและบริการนั้นไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเชิงบวกหรือเชิงลบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งแบบสอบถามสร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี เอกสารต่างๆและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน ภูเก็ตธอน 2018 โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่เป็นผู้แข่งขันที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน และเป็นนักท่องเที่ยวทั้งก่อนและหลังการร่วมอีเวนต์มาราธอน

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้มีความเหมาะสมเพียงพอที่จะสามารถเป็นตัวแทนของประชากรเป้าหมายได้ โดยดำเนินการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ แต่เนื่องจากข้อจำกัดของจำนวนประชากรที่ชัดเจนประกอบกับการนำวิธีการศึกษาการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ซึ่งทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือทางสถิติทางสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ซึ่งผู้วิจัยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจน (Rule of Thump) Comrey (1973) ได้ให้ข้อเสนอแนะขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม โดยกำหนดขอบเขตของตัวอย่างควรมีหน่วยตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาไม่ต่ำกว่า 200 ตัวอย่าง (Kline, 2010) นอกจากนี้ Shumacker & Lomax (2010) ได้แนะนำถึงงานวิจัยประเภทนี้ว่าควรใช้ขนาดตัวอย่าง 15 – 20 ตัวอย่างต่อ 1 พารามิเตอร์ที่เป็นตัวแปรทำนายหรือตัวแปรเชิงสังเกต (Observation Variable) ซึ่งสอดคล้องกับ Anderson & Gerbing (1988) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลอง จำนวน 13 ตัวแปร ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีอย่างน้อย 195 - 260 ตัวอย่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ Comrey and Lee (1992) แนะนำว่าขนาดกลุ่มตัวอย่าง 300 ตัวอย่างเป็นจำนวนที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (multivariate analysis) โดยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ซึ่งมาจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อให้มีความเชื่อมั่นมากขึ้น และมีจำนวนเพียงพอสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ แต่เพื่อให้มีความถูกต้องสูงที่สุด เพื่อทดแทนอัตราการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่าง และเพื่อความสะดวกในการประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด 420 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง ซึ่งมีแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้จำนวน 400 ตัวอย่าง

แผนการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two stage cluster sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน ภูเก็ตธอน 2018 ระยะทาง 10 กิโลเมตร จำนวน 140 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน ภูเก็ตธอน 2018 ระยะทาง 21.1 กิโลเมตร จำนวน 140 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน ภูเก็ตธอน 2018 ระยะทาง 42.195 กิโลเมตร จำนวน 140 คน

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสุ่มตัวอย่างจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนในแต่ละกลุ่มโดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง ด้วยสาเหตุที่ต้องการกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวเชิงกีฬา จึงสอบถามเบื้องต้นว่าเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตหรือไม่ ถ้าไม่ใช่ จึงจะมีสิทธิในการตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวความคิดที่เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลประชากรตัวอย่างด้วยวิธีการเชิงสำรวจ การสร้างมาตรวัดของเครื่องมือที่เป็นตัวแปรหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ มาตรวัดข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม และรายการมาตรวัดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) ตัวแปรต้น ประกอบด้วย แรงจูงใจ (ด้านความตื่นเต้น ด้านความปรารถนาการเรียนรู้ ด้านการพักผ่อน และด้านการมีส่วนร่วม) 2) ตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย การตลาดเชิงประสบการณ์ (ด้านประสบการณ์ด้านกายภาพ ด้านประสบการณ์ด้านอารมณ์และด้านประสบการณ์ด้านการบริการ) และการรับรู้คุณค่า (ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ด้านความเพลิดเพลิน และด้านราคาที่จ่ายไป) 3) ตัวแปรตามประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ด้านความพึงพอใจ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ และด้านการบอกต่อ) ทำการทดสอบสมมติฐานเชิงยืนยัน (Confirmatory Analysis) รูปแบบการวัดเป็น reflective โดยใช้มาตรวัดของ Likert scale 5 ระดับ วิเคราะห์ตัวแบบด้วยสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม Smart PLS 3.0

ตาราง 1 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตัวแปร	Cronbach's Alpha	Average Variance Extracted (AVE)	Construct Reliability (CR)
แรงจูงใจ	0.813	0.642	0.877
การตลาดเชิงประสบการณ์	0.897	0.829	0.935
การรับรู้คุณค่า	0.843	0.762	0.906
ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	0.881	0.808	0.927

การวัดความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลอง(try-out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน บางแสนมาราธอน จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัยและความสมบูรณ์ของข้อคำถาม จากการทำแบบสอบถามนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุดได้ 0.970 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ โดยมีค่าแอลฟาไม่น้อยกว่า 0.7 (Cortina, 1993) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยตรวจสอบความตรงแบบรวมศูนย์ (Convergent Validity) ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลพบว่า ค่าองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) ของแต่ละตัวแปรสังเกตได้มีค่ามากกว่า 0.5 ความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average Variance Extracted) ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.5 และ ค่าความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) ของแต่ละตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.7

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณตามความเหมาะสมของข้อมูลและวัตถุประสงค์สำหรับงานวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงในรูปของความถี่ (frequency) และสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2. ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของปัจจัยเชิงยืนยันผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องเหมาะสมของตัวแบบที่ได้พัฒนาขึ้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด

3. สถิติเชิงอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (inferential statistic) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (hypothesis testing) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง ซึ่งมีแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้จำนวน 400 ตัวอย่างและนำผลลัพธ์ที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผล โดยแบ่งการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 30-39 ปี มีสถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้ 20,001-30,000 บาทต่อเดือน มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน / ลูกจ้าง ในด้านพฤติกรรมเข้าร่วมอีเวนต์มาราธอน ส่วนใหญ่เข้าร่วมงานอีเวนต์มาราธอนเป็นปีแรก โดยเฉลี่ยเคยเข้าร่วม 2-5 ครั้งต่อปี ช่วงเวลาเริ่มวิ่ง 06.00-18.00 น.โดยส่วนใหญ่เข้าร่วมอีเวนต์นี้กับเพื่อนที่ทำงาน เดินทางไป-กลับเพื่อร่วมอีเวนต์มาราธอน 2-3 วัน มีที่พักคือ โรงแรม และคาดว่าจะมีค่าใช้จ่ายในระหว่างที่อยู่ภูเก็ตประมาณ น้อยกว่า 5,000 บาท

ส่วนที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งหมด 55 ตัวแปรมาตรวัดโดยการนำเสนอเป็นค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และระดับความหมายของค่าเฉลี่ยสรุปผลการวิเคราะห์ตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวได้ ดังนี้

1) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านความตื่นเต้น มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.01 ซึ่งพบว่า มีความตื่นเต้นในการเข้าร่วมอีเวนต์มาราธอนนี้เป็นพิเศษกว่าที่ผ่านมา และมีความตื่นเต้นจากความแปลกใหม่ของสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยไปท่องเที่ยว

2) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านความปรารถนาการเรียนรู้ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 3.95 ซึ่งพบว่า มีความปรารถนาในการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆทางด้านกีฬาโดยเฉพาะการวิ่งให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีความปรารถนาในการค้นพบสิ่งใหม่ๆ จากการท่องเที่ยวเชิงกีฬาครั้งนี้

3) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านการพักผ่อน มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 3.95 ซึ่งพบว่า ต้องการพักผ่อนเพราะต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัวหรือเพื่อนทั้งก่อนและหลังอีเวนต์มาราธอน รวมถึงต้องการพักผ่อนเพราะชื่นชอบในบรรยากาศของที่นี่

4) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านการมีส่วนร่วม มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 3.41 ซึ่งพบว่า การเข้าร่วมอีเวนต์มาราธอนเพราะคิดว่าเป็นการออกกำลังกายที่สุด และอยากทดสอบความสามารถของตนเองกับผู้ร่วมอีเวนต์มาราธอนคนอื่นๆ

5) การตลาดเชิงประสบการณ์ด้านประสบการณ์เชิงกายภาพ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.01 ซึ่งพบว่า สถานที่จัดงานมีป้ายและสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้ในการแข่งขันอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม และสถานที่จัดอีเวนต์มาราธอนมีทิวทัศน์ธรรมชาติระหว่างกิจกรรมมาราธอนที่น่าดึงดูดใจ

6) การตลาดเชิงประสบการณ์ด้านประสบการณ์เชิงอารมณ์ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.09 ซึ่งพบว่า มีความสุขจากกิจกรรมบันเทิงกับครอบครัว เพื่อนร่วมแข่งขันในระหว่างอยู่ในกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนนี้ รวมถึงมีความรู้สึกปลอดภัยตลอดเวลาที่อยู่ในกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน

7) การตลาดเชิงประสบการณ์ด้านประสบการณ์เชิงบริการ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.10 ซึ่งพบว่า ในงานอีเวนต์มาราธอนมีความสะดวกในการรับสิ่งของอุปกรณ์ก่อนและหลังกิจกรรมการวิ่ง เช่น ชิบจับเวลา เสื้อวิ่ง เหรียญที่ระลึก และมีบริการเก็บภาพโดยสามารถเข้าไปบันทึกภาพได้จากการลงประชาสัมพันธ์หลังการแข่งขันจากสังคมออนไลน์

8) การรับรู้คุณค่าด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.21 ซึ่งพบว่า การเข้าร่วมอีเวนต์มาราธอนทำให้ท่านรู้ถึงสมรรถภาพของร่างกาย และทำให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

9) การรับรู้คุณค่าด้านการรับรู้ความเพลิดเพลินที่ได้รับ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.30 ซึ่งพบว่า ผู้เข้าร่วมอีเวนต์มาราธอนรู้สึกสนุกสนานสเพลิดเพลิน และมีความสุขที่ได้เห็นรอยยิ้มจากผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้

10) การรับรู้คุณค่าด้านการรับรู้ราคา มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 3.83 ซึ่งพบว่า การเข้าร่วมอีเวนต์มาราธอนมีราคาที่เหมาะสมและคิดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มีความคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่จ่ายไปตลอดการเดินทาง

11) ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านความพึงพอใจ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.18 ซึ่งพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขและความสนุกในการเดินทางมาร่วมในครั้งนี้ และมีความพึงพอใจในธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่ภูเก็ต

12) ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.21 ซึ่งพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งใจมาท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่นี่อีก เมื่อมีการจัดอีเวนต์มาราธอนในอนาคต และจะกลับมาที่นี่อีกครั้งแน่นอนพร้อมทั้งตั้งใจจะพักให้นานกว่าเดิม

13) ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาด้านการบอกต่อ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.25 ซึ่งพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะแนะนำให้คนอื่นๆมาที่นี่ เมื่อมีคนขอคำแนะนำในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา และจะแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว หรือโพสต์ภาพให้คนอื่นๆทราบทางสังคมออนไลน์

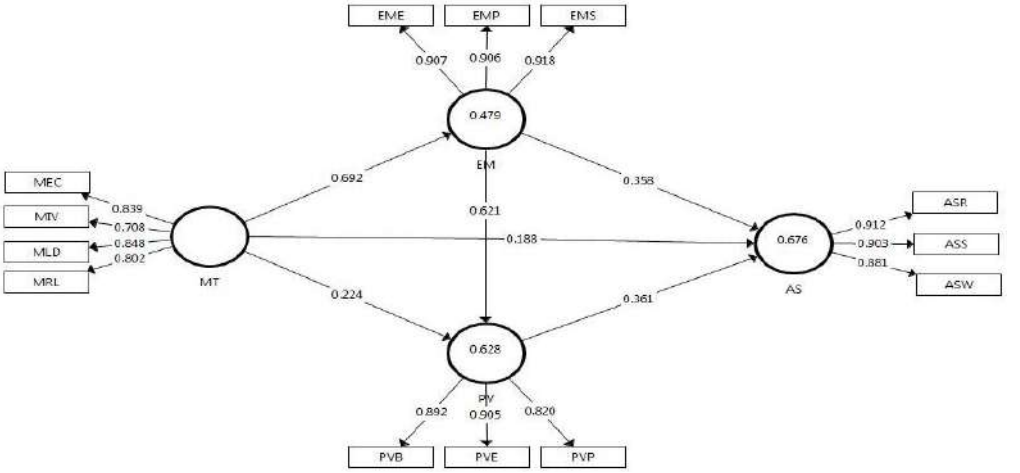

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา

ตาราง 2 อิทธิพลของบุพปัจจัย (antecedents) ที่มีผลต่อตัวแปรตาม (dependent variable)

ตัวแปรตาม	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ		
			แรงจูงใจ	การตลาดเชิงประสบการณ์	การรับรู้คุณค่า
การตลาดเชิงประสบการณ์	0.479	DE	0.692	N/A	N/A
		IE	0.000	N/A	N/A
		TE	0.692	N/A	N/A
การรับรู้คุณค่า	0.628	DE	0.224	0.621	N/A
		IE	0.597	0.000	N/A
		TE	0.821	0.621	N/A
ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	0.676	DE	0.188	0.358	0.361
		IE	0.617	0.013	0.000
		TE	0.805	0.371	0.361

หมายเหตุ: DE = Direct effect, IE = Indirect effect, TE = Total effect, N/A = not applicable,

จากภาพที่ 1 และตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง พบว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการตลาดเชิงประสบการณ์มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด เท่ากับ 0.692 และมีค่า R^2 เท่ากับ 0.479 รองลงมาคือการตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้คุณค่า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 06.21 และมีค่า R^2 เท่ากับ 0.628 การรับรู้คุณค่า มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.361 และมีค่า R^2 เท่ากับ 0.676 การตลาดเชิงประสบการณ์ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.358 และ 0.013 ตามลำดับ และมีค่า R^2 เท่ากับ 0.676 แรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการรับรู้คุณค่า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.224 และ0.597 ตามลำดับ มีค่า R^2 เท่ากับ 0.628 และแรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางกีฬา มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.188 และ 0.617 ตามลำดับ มีค่า R^2 เท่ากับ 0.676 สรุปภาพรวมของแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 67.60

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตาราง 3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน		coefficientcy	t-stat	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H1	แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการตลาดเชิงประสบการณ์ (MT -> EM)	0.155	24.975**	สนับสนุน
H2	แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า (MT -> PV)	0.032	4.588**	สนับสนุน

ตาราง 3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย (ต่อ)

สมมติฐาน		coefficientcy	t-stat	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H3	การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า (EM -> PV)	0.182	12.661**	สนับสนุน
H4	การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (EM -> AS)	0.092	6.928**	สนับสนุน
H5	การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (PV -> AS)	0.454	7.006**	สนับสนุน
H6	แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (MT -> AS)	0.608	3.942**	สนับสนุน

หมายเหตุ ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < 0.01$) (t-value $\geq$ 2.576)

บทสรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของอิทธิพลของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดภูเก็ต กรณีศึกษา อีเวนต์มาราธอน สามารถอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

1) แรงจูงใจ มีอิทธิพลต่อการตลาดเชิงประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจมีอิทธิพล ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดประสบการณ์ ซึ่งผู้ร่วมกิจกรรมเห็นด้วยว่า มีความตื่นเต้นกับการร่วมกิจรรมอีเวนต์มาราธอนครั้งนี้ เพราะเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายที่ดีที่สุด และต้องการพบสิ่งใหม่ๆ จากการท่องเที่ยวเชิงกีฬา รวมถึงการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆหลังเสร็จกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน สอดคล้องกับ Poulsson & Kale (2004) พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีความสำคัญในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

2) แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจมีอิทธิพล ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรับรู้คุณค่า ซึ่งผู้ร่วมกิจกรรมเห็นด้วยต่อแรงจูงใจเพราะเกิดคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน ทำให้ตนเองได้ทดสอบความสามารถกับผู้ร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนท่านอื่น รวมถึงการได้เรียนรู้ทักษะกีฬาใหม่ๆ และได้พบความแปลกใหม่ของสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Changlin (2014) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการรับรู้คุณค่าในการใช้มือถืออย่างต่อเนื่องของประเทศจีน พบว่า แรงจูงใจมิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า

3) การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรับรู้ถึงคุณค่าในการมาท่องเที่ยวเชิงกีฬา การเข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนช่วยให้มีสุขภาพที่แข็งแรง รู้ถึงสมรรถภาพร่างกาย และยังรู้สึกคุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยวเชิงกีฬาครั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Srivastava, M., & Kaul, D. (2016) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ลูกค้า ความจงรักภักดี และการใช้จ่ายของลูกค้า พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ อิทธิพลต่อความภักดีทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรมในการรับรู้คุณค่า อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

4) การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกถึงความพึงพอใจ มีความสุขและสนุกในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงกีฬาครั้งนี้ ตั้งใจที่จะมาอีกในอนาคต จะแนะนำหรือโพสต์ภาพให้คนอื่นเห็นทางสังคมออนไลน์ รวมถึงการแนะนำคนอื่นๆเมื่อมีคนมาขอคำแนะนำการท่องเที่ยวเชิงกีฬา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nurcahyo (2016) ซึ่งศึกษาบทบาทความเชื่อถือของลูกค้าในแง่ของการตลาดเชิงประสบการณ์และความภักดีของลูกค้า พบว่า ความเชื่อถือของลูกค้าในแง่ของการตลาดเชิงประสบการณ์มีความสัมพันธ์กับความภักดี โดยร้านเบเกอรี่จำหน่ายสินค้าที่มีมาตรฐานลูกค้ามีความมั่นใจในสินค้านั้น ทำให้ลูกค้ารู้สึกพึงพอใจและประทับใจต่อสินค้า เกิดการกลับมาซื้อซ้ำและบอกต่อ

5) การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกพึงพอใจเพราะการเข้าร่วมร่วมการท่องเที่ยวเชิงกีฬานอกจากสุขภาพร่างกายแข็งแรง ยังได้ท่องเที่ยวด้วย การรับรู้ราคาจึงทำให้รู้สึกคุ้มค่า และจะกลับมาอีกครั้งเมื่อมีกิจกรรมอีเวนต์มาราธอน รวมถึงจะนำความประทับใจไปบอกต่อคนอื่นๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ Lee (2018) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของการลดราคาต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสินค้า พบว่า การลดราคาส่งผลในการรับรู้ด้านการประหยัด ด้านคุณภาพสินค้า ด้านคุณค่าและก่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อและกลับมาซื้อซ้ำในอนาคต

6) แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา อย่างมีนัยสำคัญที่ .01 แสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจ กลับมาเที่ยวซ้ำ และบอกต่อ ซึ่งผู้ร่วมกิจกรรมเห็นด้วยต่อแรงจูงใจที่ว่าต้องการพักผ่อนเพราะหนีความจำเจในชีวิตประจำวัน ชอบในบรรยากาศสถานที่ท่องเที่ยวและยังได้มาร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนด้วย การได้พาครอบครัวร่วมเดินทางมาด้วย แม้ว่าในครอบครัวจะร่วมกิจกรรมการวิ่งด้วยหรือไม่ก็ตาม แต่คนในครอบครัวก็มาร่วมให้กำลังใจ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความประทับใจ การกลับมาอีกครั้งและแนะนำให้กับคนที่รู้จักในการร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนครั้งต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Kitapci, Akdogan, & Dortyol (2014) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์การรับรู้คุณภาพที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ การกลับมาซื้อซ้ำและการบอกต่อ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. จากผลการศึกษาจะพบว่า แรงจูงใจ มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งจะเห็นว่าลำดับความสำคัญของแรงจูงใจในด้านความตื่นเต้นมีมากที่สุด ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาให้มาก ดังนั้น ถ้าจะต้องทำกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถได้ร่วมกิจกรรมและได้ท่องเที่ยวไปในตัว จะต้องสร้างกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนที่มีความตื่นตา ตื่นใจทั้งสถานที่ในการจัดกิจกรรม บรรยากาศ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดี มีการรับรู้ในระดับมาก ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ การกลับมาเที่ยวซ้ำ และการบอกต่อไปยังผู้อื่นได้

2. จากการศึกษาจะพบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งจะเห็นว่าลำดับความสำคัญของการตลาดเชิงประสบการณ์ด้านประสบการณ์เชิงบริการมีมากที่สุด ดังนั้นในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การมีบริการที่ดี เช่น การบริการรับฝากสิ่งของส่วนตัวต้องมีความสะดวก ไม่เสียหายและมีความถูกต้องรวมถึงการบริการที่ถ่ายภาพที่ผู้เข้าร่วมต้องการและไม่สามารถจัดการเองได้ ซึ่งผู้เข้าร่วมสามารถไปขอบันทึกภาพภายหลังการร่วมกิจกรรม จึงส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ การกลับมาเที่ยวซ้ำ และบอกต่อผู้อื่น

3. จากการศึกษาจะพบว่า การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งจะเห็นว่าลำดับความสำคัญของการรับรู้คุณค่าด้านการรับรู้ความเพลิดเพลินที่ได้รับมีมากที่สุด ดังนั้น ในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาควรสร้างให้ผู้เข้าร่วมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเกิดความเพลิดเพลิน ความสุขอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีส่วนร่วมทั้งกิจกรรมทางกีฬาและการได้ท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาในบริบทรูปแบบแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ในเชิงลึกเปรียบเทียบชาวไทยกับชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

2. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเวลาจำกัด จึงศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะในจังภูเก็ตเพียงอย่างเดียว ทำให้ข้อมูลอาจจะกระจายได้ไม่ทั่วถึง ในอนาคตจึงควรศึกษากับผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีเวนต์มาราธอนในระดับภูมิภาคจังหวัดอื่นๆเพิ่มเติมด้วย โดยเฉพาะจังหวัดรอง เพื่อสนับสนุนและกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงกีฬามากยิ่งขึ้น

3. การวิจัยนี้สามารถพยากรณ์ตัวแปรตามคือ ผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้ร้อยละ 67.60 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 32.40 เกิดจากปัจจัยอื่นๆ ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ความพึงพอใจ การกลับมาเที่ยวซ้ำ และการบอกต่อ) นอกเหนือจากตัวแปรที่ได้ผ่านการศึกษาจากงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *โครงการพัฒนารูปแบบทางธุรกิจของการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของไทย.* กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2551). *วิเคราะห์ศักยภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2549). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล.* กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

เกศสิรี ปั้นธุระ. (2554). *การรับรู้คุณค่าและการตั้งใจซื้อซ้ำของผู้บริโภคต่อสินค้าอาหารโอทอป.* พัฒนบริหารศาสตร์, 53(3), 201-230.

บีทีแอลบางกอก. (2561). *ท่องเที่ยวไทยสดใส กวาดรายได้แตะ 1 ล้านล้านบาท.* สืบค้น 30 กันยายน 2561, จาก http://www.bltbangkok.com/News.

แบรนด์อินไซด์. (2560). *วิ่งเพื่อสุขภาพ เทรนด์มาแรงหยุดไม่อยู่ จัดกว่า 600 รายการต่อปี มูลค่ารวมกว่า 1 หมื่นล้านบาท.* สืบค้น 30 กันยายน 2561, จาก https://brandinside.asia/running-for-health-and-Business.

พศกร ผ่องเนตรพานิช. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อบริการฟังเพลงออนไลน์ของผู้ใช้สมาร์ทโฟนในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 15*(2), 69-84.

ภัทรพร ทิมแดง และวินัย ปัญจขจรศักดิ์. (2554). โมเดลการตลาดเชิงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 16*(3), 89-101.

Anderson, E. W., Fornell, C., & Lehmann, D. R. (1994). Customer satisfaction, market share, and profitability. *Journal of Marketing, 58*(3), 53-66.

Boksberger, P. E. & Melson, L. (2011). Perceived value: a critical examination of definations, concepts and measures for the service industry. *Journal of services Marketing, 25*, 229-240.

Changlin, W. (2014). Antecedents and consequences of perceived value in Mobile Government continuance use: An empirical research in China. *Computers in Human Behavior, 34*, 140–147.

Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques.* (3rd ed). New York: John Wiley and Sons.

Cohen, J. & Uphoff, N. (1977). *Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation.* Ithaka: Cornel University.

Comrey, A. (1973). A First Course on Factor Analysis. London: Academic Press.

Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha: An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology, 78*(1), 98-104.

Hritz, N. & Craig, R. (2010). The Perceived Impacts of Sport Tourism: An Urban Host Community Perspective. *Journal of Sport Management, 24,* 119-138.

Iso-Ahola, S.E. (1982). "Toward a social psychological theory of tourism motivation: a rejoinder." *Annals of Tourism Research, 9,* 256-262.

Jones, M.A. & Suh, J. (2000). Transaction-specific satisfaction and overall satisfaction: An empirical analysis. *The Journal of Services Marketing, 14*(2), 147-159.

Kim, J. (2013). A cross-cultural comparison of memorable tourism experiences of American and Taiwanese college students. Anatolia: An International. *Journal of Tourism and Hospitality Research, 24*(3), 1-15.

Kitapcl, O., Akdogan, C., & Dortyol, T. (2014). The Impact of service quality dimension on patient satisfaction, repurchase intentions and word-of-mouth communication in the public healthcare industry. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 148,* 161-169.

Kline, R. B. (2010). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (3rd ed). New York, NY: The Guilford Press.

Kwortnik, R. J., & Ross, W. T. (2007). The role of positive emotions in experiential decisions. *International Journal of Research in Marketing, 24*(4), 324-335

Lau, L., & McKercher, B. (2004). Exploration versus acquisition: A comparison of first-time and repeat tourists. *Journal of Travel Research, 42*(3), 279-285.

Lee., J.E. (2018). Efects of price discount on consumers' perceptions of savings, quality, and value for apparel products: Mediating effect of price discount affect. Retrieved October 31, 2018, from *https://link.springer.com/article/10.1186/s40691-018-0128-2.*

Mcintosh, W. R., & Goeldner, C. R. (1990). *Tourism: Principles, practices, philosophies (6th ed.)*. New York: Wiley.

Nurcahyo, B. (2016). The Role of Customer Satisfaction in a Relation of Experiential Marketing and Customer Loyalty. *Advances in Social Sciences Research Journal. 3*(1), 78-89.

Poulsson, S.H.G., & Kale, S.H. (2004). *The experience economy and commercial experiences*. Boston: Harvard Business.

Rittichainuwat, B.N. (2002). A study of the impact of travel satisfaction on the likelihood of travelers to revisit Thailand. *Journal of Travel and Tourism Marketing, 12*(2/3), 19-42.

Sharpley, R. (2006). *Travel and tourism.* London: Sage Publications.

Schumacher, R. E., & Lomax, R. G. (2010). A Beginnerrs Guide to Structural Equation Modeling: SEM. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Solomon, M.R. (2004). *Consumer behavior: Buying, having and being. Upper SaddleRiver.* NJ: Pearson Education International.

Srivastava, M., & Kaul, D. (2016). Exploring the link between customer experience loyalty consumer spend. *Journal of Retailing and Consumer Services, 31,* 277-286.

Treesuwan, A. (2010). Study of Thai tourists' characteristics in traveling to Korea. *Veridian E–Journal 3,*(1), 232-244.

Wang, S.T.E. (2013). The influence of visual packaging design on perceived food product quality, value, and brand preference. *International Journal of Retail & Distribution Management, 41*(10), 805-816.

Yiannakis, A. (2002). Tourist roles: Needs and the adult life course. *Annals of Tourism Research, 29*(1), 323-343.

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และความก้าวหน้าของฟินเทคไทย

DIGITAL TRANSFORMATION AND THE PROGRESS OF THAILAND'S FINTECH

Received: May 3, 2019
Revised: June 11, 2019
Accepted: June 12, 2019

พรชัย ชุนหจินดา*
Pornchai Chunhachinda*

* ศาสตราจารย์ สาขาการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และภาคีสมาชิกประเภทวิชาสังคมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ ราชบัณฑิตยสภา
* Professor, Department of Finance, Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University and Associate Fellow, Social Science, Business Administration, The Royal Society
* Email: pchunhachinda@hotmail.com

บทคัดย่อ

พัฒนาการของธุรกิจเทคโนโลยีทางการเงิน หรือฟินเทค (FinTech) ขึ้นอยู่กับรากฐานที่สำคัญ คือ การวางระบบนิเวศทางธุรกิจ (Ecosystem) ที่เอื้อต่อการแข่งขันและการเจริญเติบโต โดยผ่านกระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital transformation) ทั้งของภาครัฐและเอกชนในประเทศ บทความนี้จัดทำขึ้นเพื่อติดตามการพัฒนาระบบนิเวศทางธุรกิจฟินเทค และความก้าวหน้าของธุรกิจฟินเทคภายในประเทศ โดยแบ่งการมองออกเป็นสองกลุ่มธุรกิจ ได้แก่ กลุ่มสถาบันการเงิน และกลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน นอกจากนี้ยังรวบรวมปัจจัยที่มีผลต่อทิศทางธุรกิจฟินเทคที่ควรจับตามองในอนาคต แม้ระยะที่ผ่านมา มีเหตุการณ์หลายอย่างที่ส่งผลลบต่อธุรกิจฟินเทคเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก แต่ประเทศไทยก็มีความคืบหน้าในการส่งเสริมธุรกิจฟินเทคระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนของกฎหมายที่ออกมาหลายฉบับ ที่จะทำให้ไทยสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำด้านฟินเทคในภูมิภาคนี้ได้ในอนาคต

คำสำคัญ: ฟินเทค กลุ่มสถาบันการเงิน กลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ปัจจัยที่มีผลต่อทิศทางธุรกิจฟินเทคที่ควรจับตามอง

Abstract

FinTech's ecosystem is a key infrastructure that supports the country's competitiveness, both for private and public sectors, through digital transformation. This paper demonstrates the development of FinTech's ecosystem and the advancement of industry by devided into bank and non-bank businesses. In addition, issues that affect future FinTech's ecosystem are also introduced. Although external factors seem to be unfavorable, Thailand's FinTech industry has fundamentally grown as a result from internal dynamics. The development of laws and regulations is a significant achievement which enables Thailand to be a front-runner in the future.

Keywords: Financial Technology, Bank and Non-bank FinTech, Factors That Shake FinTech's Ecosystem

บทนำ

ในอดีตภาคธุรกิจจำเป็นต้องพึ่งพาตัวกลาง เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมากลับมีมุมมองตรงกันข้าม เมื่อตัวกลางถูกมองว่าเป็นผู้สร้างความเสียดทานให้กับระบบ ถ้ากำจัดตัวกลางออกไปได้ประสิทธิภาพน่าจะเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งมีการพัฒนาต่อยอดเป็นเทคโนโลยีทางการเงิน หรือฟินเทค ที่ส่งเสริมให้กระแสการตัดตัวกลางเข้าใกล้ความเป็นจริงยิ่งขึ้น การนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาบริการทางการเงินได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อราคาต่อประสิทธิภาพของเทคโนโลยีต่ำลง การเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนจึงทำได้ง่ายขึ้น รวมถึงปริมาณและคุณภาพของข้อมูลดีขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้ประกอบการเห็นโอกาสในการนำเสนอทางเลือกใหม่แก่ผู้ใช้บริการ เช่น การกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลต่อบุคคล (P2P lending) การทำธุรกรรมบนเทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ (Blockchain) การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ (Mobile banking) การธนาคารไร้สาขา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าบริการเหล่านี้ล้วนสั่นคลอนความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจเดิม และเพิ่มโอกาสการประสบความสำเร็จให้กับผู้ประกอบการหน้าใหม่ (Startup) โดยบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ตรงจุดเท่านั้นจะเป็นผู้ชนะ จึงกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีได้มอบอำนาจให้แก่ผู้บริโภคอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีไม่ใช่คำตอบทุกอย่างของธุรกิจเกิดใหม่ เนื่องจากธุรกิจจะอยู่รอดและประสบความสำเร็จได้ยังขึ้นกับปัจจัยอีกหลายอย่าง เช่น ประสบการณ์ ทีมงานที่เชี่ยวชาญ เครือข่ายความสัมพันธ์ ฐานลูกค้า ฐานข้อมูล เงินทุน เป็นต้น ดังนั้น ทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลหรือเรียกว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital transformation) สำหรับประเทศที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล คือ ประเทศจีน ซึ่งมีการสร้างเมืองดิจิทัลที่ชูโจว ที่ประสบความสำเร็จจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) โดยได้รับการสนับสนุนจากการสื่อสารความเร็วสูง ข้อมูลจำนวนมหาศาลที่รวบรวมจากประชากรทั้งประเทศ และความสามารถของนักเขียนโปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ ทั้งนี้ เงินทุนจำนวนมหาศาลที่สะสมได้จากการเติบโตทางเศรษฐกิจตลอดหลายปีไม่ใช่เพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้จีนก้าวหน้า แต่ยังเป็นเพราะภาครัฐและภาคเอกชนมีความตื่นตัวอย่างมากกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ ภาคธุรกิจยังใช้เงินลงทุนไปกับการเพิ่มความยืดหยุ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และสร้างโอกาสในการเข้าสู่ธุรกิจที่หลากหลาย ทั้งการซื้อกิจการ การสร้างธุรกิจใหม่ การร่วมมือกับคู่แข่ง และการพัฒนาภายในองค์กรทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก

บทความนี้ ติดตามความก้าวหน้าของการพัฒนาระบบนิเวศทางธุรกิจฟินเทค (FinTech ecosystem) ต่อเนื่องจาก พรชัย ชุนหจินดา (2560) ซึ่งได้เสนอประเด็นสำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการของธุรกิจฟินเทคในประเทศไทยเอาไว้ เช่น ความรู้ทางการเงินของประชาชน ความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีของบุคลากร ความชัดเจนด้านกฎระเบียบ การเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ การจัดการความปลอดภัยของข้อมูล การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคม เป็นต้น แม้ว่าปัจจุบัน ยังไม่มีผู้ประกอบการฟินเทคของไทยที่ประสบความสำเร็จจนได้รับการยอมรับในระดับสากล แต่ประเทศไทยมีความคืบหน้าที่สำคัญในด้านการพัฒนาระบบนิเวศทางธุรกิจ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง แม้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่ได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น แต่มีการเตรียมความพร้อมในกลุ่มบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น นักเขียนโปรแกรม นักวิเคราะห์ข้อมูล และนักพัฒนาแอพพลิเคชั่น ภาคการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเร่งสร้างบุคลากรที่มีทักษะเหมาะสมและให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด ดังนั้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรที่ต้องการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล คือ การจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัว พร้อมปรับตัวไปสู่สิ่งใหม่ๆอย่างรวดเร็ว เนื่องจากในปัจจุบันการทำธุรกิจจะคาดเดาอนาคตได้ยากขึ้น (Capgemini, 2018) ในขณะที่ภาครัฐต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและตอบสนองให้ตรงประเด็นพร้อมกับพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกฎระเบียบให้เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนา รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรภายในประเทศ ด้วยการปรับระบบการศึกษาให้เหมาะสมและทันกับยุคสมัย

พัฒนาการที่มีผลต่อระบบนิเวศทางธุรกิจฟินเทค (FinTech's ecosystem)

ในระยะที่ผ่านมาประเทศไทยมีการพัฒนาระบบนิเวศเพื่อรองรับการเติบโตของเทคโนโลยีทางการเงินมาเป็นลำดับ กล่าวคือ หน่วยงานอย่างธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย กระทรวงการคลัง และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการกำกับดูแล จากที่เคยเน้นการกำกับอย่างเข้มงวด เป็นการเปิดรับฟังข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ยืดหยุ่น และตอบสนองอย่างทันท่วงที โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเสี่ยงของธุรกิจฟินเทค การออกกฎระเบียบใหม่ๆ จึงมีความชัดเจน และหลีกเลี่ยงการแทรกแซงกลไกตลาด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีแนวคิดดีๆ สามารถเข้ามาสู่ธุรกิจและสามารถแข่งขันกับธุรกิจรายใหญ่ได้มากขึ้น เพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่นักลงทุนและผู้บริโภค ทั้งนี้ พอที่จะสรุปพัฒนาการต่างๆได้ดังนี้

1. การกำกับดูแลการให้บริการแก่ลูกค้าอย่างเป็นธรรม (Market conduct)

ปี 2561 ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศมาตรการกำกับดูแลสถาบันการเงินในเรื่องการให้บริการแก่ลูกค้าอย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการบังคับหรือหลอกขายประกันภัย การรบกวนความเป็นส่วนตัว และการเสนอขายโดยบอกเฉพาะข้อดีและกดดันให้ซื้อ หากสถาบันการเงินฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ที่กำหนด มีโทษเปรียบเทียบปรับ ไปจนถึงระงับการให้บริการ ทั้งนี้ ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) เป็นศูนย์กลางของกลไกกำกับดูแลมาตรการดังกล่าว โดยรับผิดชอบทั้งการให้ความรู้ จัดทำข้อมูลเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ รับเรื่องร้องเรียน ให้ข้อมูลสถาบันการเงินที่ฝ่าฝืนและถูกลงโทษ ซึ่งเชื่อมโยงกับข้อมูลคุณภาพของสถาบันการเงิน นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทย และธนาคารพาณิชย์ 14 แห่งยังได้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือ การให้บริการบัญชีเงินฝากพื้นฐาน (Basic banking account) เพื่อเพิ่มการเข้าถึงการใช้บริการทางการเงิน (Financial inclusion) ด้วยการไม่กำหนดวงเงินขั้นต่ำในการเปิดและคงบัญชีเงินฝาก รวมทั้งงดค่าธรรมเนียมแรกเข้าและรายปีของบัตรเอทีเอ็มหรือบัตรเดบิต ทั้งนี้ ตามการประมาณการของ KPMG (Reinmueller, 2016) ประชาชนที่ไม่มีบัญชีกับธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 70 ของประชากร

2. การเข้าร่วมทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory sandbox)

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการเข้าร่วมทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory sandbox) โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้สามด้าน คือ การส่งเสริมนวัตกรรมทางการเงิน การจำกัดความเสี่ยงของการให้บริการและการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดกับระบบการเงินของประเทศ ทั้งนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้พิจารณาปรับปรุงแนวทางดังกล่าว เพื่อให้การนำเสนอบริการทางการเงินในสภาพแวดล้อมของธุรกิจในขอบเขตจำกัด เป็นไปตามกรอบการกำกับดูแลที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การร่นระยะเวลาการนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด ซึ่งแนวทางใหม่ยกเลิกการขออนุญาตการใช้เทคโนโลยีหรือเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่มีนัยสำคัญก่อนการดำเนินการ เปลี่ยนเป็นการควบคุมผ่านระบบบริหารความเสี่ยงตามแนวทางที่กำหนด นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถทดสอบบริการทางการเงินภายในโครงสร้างของตัวเอง (Own sandbox) สำหรับนวัตกรรมใหม่ที่พัฒนาขึ้นเองเป็นการเฉพาะ แต่ต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการของผู้ให้บริการทางการเงิน หรือคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายก่อนดำเนินการ

3. เทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ (Blockchain)

องค์กรในประเทศไทยส่วนใหญ่เปิดรับเทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ระบบปิด (Private blockchain) มากกว่าเทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์สาธารณะ (Public blockchain) ปี 2561 ภาครัฐสนใจเทคโนโลยีการประมวลผลแบกระจายศูนย์มากขึ้น ขณะที่ภาคเอกชนยังอยู่ระหว่างการพัฒนาและทดลอง ทั้งนี้ ความเคลื่อนไหวที่สำคัญเกิดจากธนาคารแห่งประเทศไทย ที่เริ่มต้นโครงการ

เทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ โดยร่วมมือกับบริษัท R3 และธนาคารพาณิชย์อีกแปดแห่ง ในชื่อโครงการอินทนนท์ เพื่อทดสอบการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ในการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน โดยใช้สกุลเงินดิจิทัลจำลองที่ออกโดยธนาคารแห่งประเทศไทย (Wholesale central bank digital currency: Wholesale CBDC) ในการทำธุรกรรมโอนเงินระหว่างสถาบันการเงิน และวางแผนจะนำไปใช้กับการโอนเงินสำหรับลูกค้า (Third party funds transfer) และการโอนเงินระหว่างประเทศ (Cross border funds transfer) ในอนาคต นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังทดสอบการจำหน่ายพันธบัตรออมทรัพย์รัฐบาลแบบไร้ใบตราสาร (Distributed ledger technology: DLT scripless bond) ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายและการปฏิบัติของธนาคารกลางทั่วโลก (Lagarde, 2018) ในด้านความก้าวหน้าที่สำคัญของภาคเอกชน ปี 2562 ธนาคารกรุงเทพ และ GC Marketing Solutions ประสบความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์กับการชำระเงินโดยเลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of credit: L/C)

4. ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบธุรกิจด้วยเทคโนโลยีทางการเงิน (Draft of Promotion of Financial Technology Business Act)

ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการประกอบธุรกิจด้วยเทคโนโลยีทางการเงิน อยู่ระหว่างการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยวัตถุประสงค์ของร่าง พ.ร.บ. คือการลดอุปสรรคของการดำเนินธุรกิจสามด้านหลัก ได้แก่ หนึ่ง การรับรองสถานะการทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เป็นหลักฐานในชั้นศาล) สอง ข้อมูลสำหรับการรู้จักลูกค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-KYC) ที่ประกอบด้วยสองส่วน คือ การรับรองการทำการรู้จักลูกค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่ลูกค้าไม่ต้องมาแสดงตนต่อหน้าผู้ให้บริการ (Non face-to-face KYC) และเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ แต่เข้าถึงได้ยาก และสุดท้าย ข้อมูลที่ได้มีการปกปิดตัวตนของเจ้าของข้อมูลแล้ว (Open anonymized data) ซึ่ง พ.ร.บ. นี้จะเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลเฉพาะในกลุ่มที่ถูกดัดแปลงจนไม่สามารถระบุตัวตนของเจ้าของได้แล้วเท่านั้น

5. พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 (Digital Asset Business Emergency Decree) และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2561 (การจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินดิจิทัล: Digital Asset Tax Emergency Decree)

การประกาศเกณฑ์ออกใบอนุญาตประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระราชกำหนด การประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบธุรกิจในตลาดรอง (Secondary market) โดยแบ่งเป็นสามส่วน คือ ใบอนุญาตศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital asset exchange) ใบอนุญาตนายหน้าสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital asset broker) ใบอนุญาตผู้ค้าสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital asset dealer) กฎหมายและใบอนุญาตเหล่านี้ ทำให้ธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลในประเทศไทยมีความชัดเจน ลดการฉ้อโกง และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักลงทุนสถาบัน ที่สามารถเข้ามาลงทุนในสินทรัพย์ดิจิทัลได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย กฎหมายเหล่านี้ยังเชื่อมโยงกับประกาศที่ออกมาก่อนหน้า เกี่ยวกับการเสนอขายโทเคนดิจิทัล (Digital token) ต่อประชาชนในตลาดแรก (Primary market) ที่กระทบต่อผู้เสนอขายโทเคนดิจิทัล และผู้ที่ต้องการดำเนินธุรกิจผู้ให้บริการระบบเสนอขายโทเคนดิจิทัล (ICO portal) ในประเทศไทย โดยกฎหมายระบุให้ผู้เสนอขายโทเคนดิจิทัลต้องดำเนินการผ่านผู้ให้บริการระบบเสนอขายโทเคนดิจิทัล

แม้ว่ากฎหมายไม่ได้ระบุว่าจะต้องจัดเก็บภาษี แต่ก็มิได้ยกเว้น การออกและเสนอขายโทเคนดิจิทัล (Initial coin offering: ICO) และการซื้อขายโทเคนสามารถถูกตีความเป็นเงินได้ ซึ่งจะถูกจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย จากกำไรที่ได้จากการถือครอง-ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล ในอัตราร้อยละ 15 ทั้งตลาดแรก และตลาดรอง การตีความดังกล่าวทำให้ในแง่ภาษีนั้น การออกและเสนอขายโทเคนดิจิทัลแตกต่างจากกำไรสุทธิที่เกิดจากการค้าหลักทรัพย์ ซึ่งไม่ต้องเสียภาษี อย่างไรก็ตามความเข้มงวดของกฎระเบียบต่างๆ ยังคงขึ้นอยู่กับประเภทของนักลงทุนที่บริษัทต้องการออกและเสนอขายโทเคนดิจิทัล เช่น จำกัดสัดส่วนการขายให้นักลงทุนรายย่อยเพื่อให้นักลงทุนสถาบันและนักลงทุนรายใหญ่ร่วม

กระจายความเสี่ยง จำกัดมูลค่าการลงทุนของนักลงทุนรายย่อยต่อรายไม่เกินสามแสนบาท ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัลจะต้องทำการรู้จักลูกค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-KYC) ของนักลงทุนทุกคน เป็นต้น

6. ร่างพระราชบัญญัติการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล (Draft of National Digital Authentication and Identification Act)

การที่คณะรัฐมนตรีผ่านร่าง พ.ร.บ. ดิจิทัลไอดี อันเป็นโครงสร้างพื้นฐานของโครงการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล (National Digital ID) ไม่เพียงมีความสำคัญกับการให้บริการทางดิจิทัลของธนาคารพาณิชย์ แต่ยังเป็นผลดีต่อธุรกิจฟินเทคในภาพรวม โดยร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้มีใจความสำคัญ คือ กำหนดให้มีคณะกรรมการกำกับดูแลการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล ทำหน้าที่วางหลักเกณฑ์โครงสร้างของระบบพิสูจน์ และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล เพื่อให้มีประสิทธิภาพ ถูกต้องแม่นยำ และที่สำคัญที่สุดคือต้องคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ อีกทั้งกำหนดให้ระบบมีความยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังดำเนินการต่อเนื่องสอดรับกับร่าง พ.ร.บ. ดิจิทัลไอดี ด้วยการอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถให้บริการยืนยันตัวตนลูกค้าในรูปแบบดิจิทัล พร้อมทั้งกำหนดกรอบการใช้ประโยชน์จากข้อมูลลูกค้า เพื่อรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

7. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act) และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 (Cyber Security Act)

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รับผิดชอบพ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งให้ความสำคัญกับการควบคุมผู้ประกอบการไม่ให้นำข้อมูลไปใช้ผิดประเภท โดยการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้มีข้อยกเว้นการบังคับใช้กับหน่วยงานความมั่นคงของรัฐ กิจการสื่อมวลชน สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา การพิจารณาคดีของศาลฯ และเจ้าหน้าที่ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงสถาบันการเงิน นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้ตั้งสำนักงานคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย ขณะที่ พ.ร.บ. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ ครอบคลุมข้อมูลจากการสื่อสารแทบทุกประเภท ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของโครงสร้างพื้นฐานที่มีผลต่อคนส่วนใหญ่ โดยกำหนดให้ตั้งคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระที่กำกับดูแลตามกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้ พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับได้ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติ ในช่วงต้นปี 2562

8. เทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้สายในยุคที่ห้า (5G)

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) วางแผนให้ไทยเริ่มใช้งานเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้สายในยุคที่ห้า (5G) ในปี 2563 โดยเทคโนโลยีนี้สามารถส่งข้อมูลในเวลาที่รวดเร็วกว่า 4G มาก ทั้งนี้ วัตถุประสงค์หลักของเทคโนโลยี 5G คือ การติดต่อสื่อสารของสรรพสิ่ง (Machine-centric communication) เกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่อระหว่างอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) 5G จึงเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ และภาคเอกชน รวมไปถึงโอกาสในการสร้างสินค้าและบริการใหม่ๆ โดยปลายปี 2561 ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรคมนาคมในประเทศไทยเริ่มทดสอบเทคโนโลยี 5G ในสภาพแวดล้อมจริง และในปี 2562 ถือเป็นช่วงเตรียมความพร้อมเพื่อให้ทันต่อการใช้งานในปีหน้า ซึ่งในขั้นแรก กสทช. มีแผนเปิดประมูลคลื่นความถี่ย่าน 700 MHz อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อถกเถียงเรื่องช่วงความถี่ และราคาประมูลที่เหมาะกับความต้องการ ต้นทุน อุปกรณ์ และมาตรฐานในต่างประเทศ นอกจากนี้การเปิดเสรีดาวเทียม และโครงการอินเทอร์เน็ตทุกหมู่บ้าน ก็เป็นการพัฒนาด้านโทรคมนาคมที่กำลังจะเกิดขึ้นเร็วๆนี้

9. การปรับตัวของภาคการศึกษา (Adaptation of educational institutions)

สถาบันการศึกษาชั้นนำทั่วโลกต่างนำเสนอข้อมูลความรู้บนเครือข่ายออนไลน์ ซึ่งความรู้เกี่ยวกับธุรกิจฟินเทคเป็นหนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างสูง ทั้งนี้ ทิศทางดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศไทยเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น หลักสูตร "4 เสาหลัก ก้าวสู่การเป็นสตาร์ทอัพชั้นยอด" ของสมาคมฟินเทคประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกเป็นสี่หลักสูตรย่อย ได้แก่ กลุ่มหัวข้อด้านการเงิน กลุ่มหัวข้อด้านกฎหมาย

กลุ่มหัวข้อด้านเทคโนโลยี และกลุ่มหัวข้อทักษะสำคัญ หลักสูตรอบรม "ฟินเทคและบล็อกเชนสำหรับการเปลี่ยนแปลงธุรกิจสู่ยุคดิจิทัล" ของคณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หลักสูตร KMITL-NIDA Double Degree Program in Financial Engineering เป็นโครงการปริญญาตรีควบปริญญาโทนานาชาติ ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการเงิน ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เป็นต้น

สถานการณ์ฟินเทคในประเทศไทย

ในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงความก้าวหน้าของธุรกิจฟินเทคในประเทศไทย โดยแยกเป็นสองกลุ่มธุรกิจ คือ กลุ่มสถาบันการเงิน (Bank) และกลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (Non-bank) โดยมีประเด็นความก้าวหน้าที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. กลุ่มสถาบันการเงิน

1.1 ความก้าวหน้าของธนาคารดิจิทัล (Digital banking)

สืบเนื่องจากประสิทธิภาพ และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศทั่วโลก ธนาคารพาณิชย์จึงแข่งขันกันด้วยข้อมูล (Skinner, 2014) และให้บริการผ่านเครื่องมือสื่อสารมากขึ้น ตลอดจนลดจำนวนสาขา และในที่สุดก็เกิดธนาคารที่ให้บริการบนระบบออนไลน์เพียงอย่างเดียวหลายแห่งในต่างประเทศ ในปี 2561 มีความเคลื่อนไหวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจฟินเทค คือ การยกเว้นค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรมผ่านช่องทางดิจิทัลของธนาคารพาณิชย์ เมื่อประกอบกับการพัฒนาแอพพลิเคชั่นให้บริการบนเครื่องมือสื่อสารซึ่งเป็นกิจกรรมที่ธนาคารพาณิชย์เกือบทุกแห่งให้ความสำคัญ ทำให้ลูกค้ารายย่อยหันมาใช้งานแอพพลิเคชั่นและทำธุรกรรมผ่านช่องทางนี้เพิ่มขึ้นอย่างมาก แม้ว่ารายได้จากค่าธรรมเนียมการโอนเงินจะลดลง แต่การใช้งานแอพพลิเคชั่นที่เพิ่มขึ้นเปิดโอกาสให้ธนาคารพาณิชย์สามารถนำเสนอบริการอื่นที่เพิ่มรายได้เพื่อเป็นการชดเชยรายได้ค่าธรรมเนียมที่ลดลง (สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย, 2561) นอกจากนี้ ยังมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการดำเนินธุรกิจสถาบันการเงิน คือการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทในกลุ่มธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ สามารถให้บริการแพลตฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ (e-Marketplace platform) ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน สามารถเข้าสู่ธุรกิจใหม่ๆ บนเครือข่ายออนไลน์แข่งกับกลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (Non-bank)

1.2 สินเชื่อดิจิทัล (Digital lending)

ตลอดปี 2561 ที่ผ่านมาปัญญาประดิษฐ์ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ว่ามีศักยภาพที่จะพลิกโฉมทุกกิจกรรม รวมทั้งเชื่อว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ชี้วัดอนาคตของธุรกิจ ตลอดจนความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ (World Economic Forum & Deloitte Consulting, 2018) นอกจากนี้ การผ่าน พ.ร.บ. ดิจิทัลไอดี เปิดโอกาสทางธุรกิจมากมายให้กลุ่มฟินเทค โดยธนาคารพาณิชย์สามารถพัฒนาแอพพลิเคชั่นเพื่อการปล่อยสินเชื่อในรูปแบบดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกระบวนการยังไม่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลโดยสมบูรณ์ ถ้าหากระบบกลางเรื่องการรู้จักลูกค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ (Know-your-client: e-KYC) และการขอข้อมูลเครดิตทางอิเล็กทรอนิกส์ (Credit e-consent) พัฒนาสำเร็จ เมื่อรวมกับการเชื่อมโยงฐานข้อมูล และระบบปัญญาประดิษฐ์ของแต่ละธนาคาร จะทำให้สินเชื่อดิจิทัลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งการประเมินความเสี่ยงและความรวดเร็วในการอนุมัติ ต้นทุนในการดำเนินงานจะลดลง ประชาชนจะสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้นด้วยดอกเบี้ยที่ต่ำลง คุณภาพหนี้จะดีขึ้นและหนี้เสียจะลดลง ดังนั้น สินเชื่อดิจิทัลจึงเป็นความก้าวหน้าที่ธนาคารพาณิชย์ให้ความสำคัญ โดยมีตัวอย่างความสำเร็จ คือ WeBank และ MyBank ของ Tencent และ Ant Financial (Alibaba) ตามลำดับ ซึ่งเริ่มต้นจากบริการสินเชื่อรายย่อย เจาะกลุ่มผู้ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ และตลาดกลางซื้อขายแลกเปลี่ยนของตัวเอง ซึ่งบริการดังกล่าวได้เพิ่มการเข้าถึง (Financial inclusion) และความรู้ทางการเงิน (Financial literacy) ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนจีน (Chen, 2016) ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยัง

ได้กำหนดกรอบการกำกับดูแลธุรกิจเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์สำหรับธุรกรรมสินเชื่อระหว่างบุคคลกับบุคคล (Peer-to-peer lending platform) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเพิ่มทางเลือกใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชน เป็นการส่งเสริมการแข่งขันในธุรกิจสินเชื่อและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชน (Financial inclusion) ตามเป้าหมายของธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย

1.3 การใช้เทคโนโลยีไบโอเมตริก (Biometric technology)

ไบโอเมตริกเป็นเทคโนโลยีที่ใช้ลักษณะทางชีวภาพ หรือพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต ซึ่งมีเอกลักษณ์สามารถตรวจวัดเปรียบเทียบได้ ร่วมกับกระบวนการทางสถิติ เพื่อการระบุตัวตน ทั้งนี้ ตัวอย่างข้อมูลทางชีวภาพที่นิยมใช้ในการระบุตัวตน เช่น ลายมือ ลายนิ้วมือ ม่านตา ใบหน้า เสียง เป็นต้น ปัจจุบันนี้อุปกรณ์ที่ใช้ตรวจสอบคุณลักษณะทางชีวภาพมีราคาถูกลงและมีประสิทธิภาพดีขึ้นมาก (Thakkar, 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องตรวจลายนิ้วมือที่ใช้กับเครื่องมือสื่อสารแทบทุกรุ่น ปีที่ผ่านมาอุปกรณ์ระบุตัวตนด้วยใบหน้า (Facial recognition) ก็เริ่มติดตั้งในเครื่องมือสื่อสาร และคอมพิวเตอร์บางรุ่น รวมทั้งการสั่งงานด้วยเสียงที่พัฒนาความแม่นยำอย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเหล่านี้สนับสนุนนโยบายระดับชาติในเรื่องการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล (National Digital ID) ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญด้านความปลอดภัยของธุรกิจฟินเทค โดยธนาคารพาณิชย์บางแห่งได้เริ่มนำมาใช้งานร่วมกับบริการธนาคารดิจิทัลแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังมีความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการ เมื่อข้อมูลต่างๆ ถูกดึงเข้าสู่การประมวลผลของระบบปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อื่น (Gai, Qiu, & Sun, 2018)

2. กลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน

2.1 สกุลเงินเข้ารหัส (Cryptocurrency)

ปี 2561 ถือเป็นปีที่ชบเชาของเทคโนโลยีบล็อกเชน ซึ่งสอดคล้องกับสกุลเงินเข้ารหัส (Cryptocurrency) ที่เป็นสัญลักษณ์ของเทคโนโลยีนี้ โดยตลอดทั้งปีตลาดสกุลเงินเข้ารหัสผันผวนอย่างมาก ราคามีการปรับตัวลดลงอย่างรุนแรง สิ่งที่เกิดขึ้นกับตลาดสกุลเงินเข้ารหัส ทำให้จำนวนนักเก็งกำไรลดลง ซึ่งตรงกันข้ามกับสถานการณ์ในปี 2560 ที่มีการกล่าวถึงไว้ใน พรชัย ชุนหจินดา (2561) ทั้งนี้ มีหลายปัจจัยที่ทำให้ราคาปรับตัวลดลง เช่น มีการโจรกรรมศูนย์ซื้อขายสกุลเงินเข้ารหัสหกครั้ง คิดเป็นมูลค่ารวมมากกว่า 860 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งเกินกว่าครึ่งของมูลค่ารวมการโจรกรรมสกุลเงินเข้ารหัสทั้งหมดในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ Griffin & Shams (2018) พบว่าอาจมีการปั่นราคาสกุลเงิน Bitcoin โดยใช้สกุลเงิน Tether เป็นเครื่องมือ ผ่านศูนย์ซื้อขาย Bitfinex ซึ่งหากการพิสูจน์พบว่ามีความผิดจริง และมีการเชื่อมโยงกับการทำราคาสูงสุดในปี 2560 จะเป็นการสั่นคลอนความเชื่อของนักพัฒนาที่ว่าสกุลเงินเข้ารหัสไม่สามารถปั่นราคาได้ แม้ว่าคุณประโยชน์ของเทคโนโลยีบล็อกเชน จะมีมากกว่าการใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และคาดว่าจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการทางการเงิน (Fanning & Centers, 2016) แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าความผันผวนของตลาดสกุลเงินเข้ารหัสตลอดปีที่ผ่านมา มีผลต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีบล็อกเชนในภาพรวมที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก กล่าวคือ ส่วนใหญ่อยู่ในระหว่างการพัฒนา และทดสอบ อย่างไรก็ตาม คาดว่าความซบเซาของตลาดสกุลเงินเข้ารหัสที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นการปรับตัวระยะสั้น แต่ยังมีโอกาสเติบโตในระยะยาว โดยประชาชนให้ความสนใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในตลาดเพิ่มขึ้นทุกปี ขณะที่การออกและเสนอขายโทเคนดิจิทัลในประเทศไทยชะลอตัวตามตลาดสกุลเงินเข้ารหัส และกฎเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้น แม้ว่ามุมมองของตลาดที่มีต่อหลักเกณฑ์ต่างๆ จะเป็นไปในทางบวกเนื่องจากสร้างความชัดเจนและความเป็นธรรมแก่นักลงทุน แต่กลับมีผู้ประกอบการบางรายเลือกไปดำเนินการในต่างประเทศแทน ตัวอย่างเช่น SIX Network ของ Ookbee ซึ่งเป็นโทเคนดิจิทัลของคนไทยตัวแรกที่ออกหลังการประกาศใช้พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล โดยระดมทุนในต่างประเทศได้มากกว่า 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และเนื่องจากบริษัทร่วมทุนกับ Yellow Digital Marketing ของเกาหลี นักลงทุนส่วนใหญ่จึงเป็นชาวเกาหลี ทั้งนี้ สาเหตุหลักที่เลือกระดมทุนในต่างประเทศ เพราะการออกและเสนอขายโทเคนดิจิทัลของบริษัทเกิดใหม่ยังไม่ค่อยได้รับความสนใจในประเทศไทย

2.2 การระดมทุนผ่านผู้ให้บริการระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (Crowdfunding)

การระดมทุนผ่านผู้ให้บริการระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการระดมทุนจากประชาชนทั่วไป โดยนิยมดำเนินการผ่านเว็บไซต์ตัวกลาง (Funding portal) การระดมทุนลักษณะนี้ได้รับความนิยมในกลุ่มธุรกิจขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหาเงินทุนเพื่อดำเนินโครงการเป็นการเฉพาะ นักลงทุนจะได้รับสิทธิ์จากการใช้ประโยชน์ตามสัดส่วนการลงทุน หรือได้รับหุ้นเป็นการตอบแทน ตั้งแต่ปี 2558 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้วางหลักเกณฑ์รองรับการระดมทุนจากมวลชนผ่านช่องทางออนไลน์ ในลักษณะของการออกและเสนอขายหุ้นแก่ประชาชน (Equity-based crowdfunding) และในปี 2562 ก.ล.ต. กำลังพิจารณาเพิ่มหลักทรัพย์ให้รวมถึงตราสารหนี้ด้วย ซึ่งความคืบหน้าที่เกิดขึ้นนอกจากจะเพิ่มทางเลือกแหล่งระดมเงินทุนให้ผู้ประกอบการ และเครื่องมือทางการเงินให้นักลงทุนแล้ว ยังช่วยยกระดับมาตรฐานการระดมทุนผ่านผู้ให้บริการระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักลงทุนรายย่อยจากต่างประเทศ (Chishti, 2016)

2.3 ธุรกิจเกิดใหม่ (Startup)

ในรอบปีที่ผ่านมาธุรกิจเกิดใหม่ด้านฟินเทคของคนไทยยังเกิดขึ้นไม่มากนัก รวมทั้งผู้ประกอบการเดิมที่มีอยู่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จจนถึงขั้นได้รับการยอมรับในระดับสากล ทั้งนี้ ผู้ประกอบการในกลุ่มธุรกิจเกิดใหม่ด้านฟินเทคควรเสนอบริการทางการเงินที่แตกต่าง สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค มีความคิดสร้างสรรค์ คุณภาพโดดเด่น แก้ไขช่องโหว่ของบริการที่มีอยู่เดิม ทำสิ่งที่กิจการขนาดใหญ่ทำไม่ได้ คือบริการที่ดีกว่าด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า (Lee & Shin, 2018) การจะทำเช่นนั้นได้ จะต้องประกอบด้วยบุคคลกรที่มีความสามารถในการดำเนินงานส่วนต่างๆ ไม่ใช่เพียงเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี จึงไม่ควรมองข้ามการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรเพื่อเสริมความแข็งแกร่ง สำหรับการระดมทุน ควรพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง และต้องพิจารณาสภาวะตลาดร่วมด้วยเสมอ ในส่วนของนักลงทุนที่สนใจสนับสนุนธุรกิจเกิดใหม่ ควรเลือกธุรกิจที่มีศักยภาพในการเติบโต มั่นใจในความสามารถและความตั้งใจจริงของผู้ก่อตั้ง และต้องยอมรับว่าธุรกิจเกิดใหม่ไม่สามารถคาดหวังการทำกำไรในระยะสั้นได้

ปัจจัยมีผลต่อทิศทางธุรกิจฟินเทคที่ควรจับตามองในอนาคต

1. สงครามการค้า (Trade war)

นโยบายกีดกันทางการค้าที่แข็งกร้าว ซึ่งจุดชนวนโดยสหรัฐอเมริกา สร้างความไม่แน่นอนส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจทั่วโลก (Devarajan, Go, Lakatos, Robinson, & Thierfelder, 2018) และเนื่องจากไม่มั่นใจว่าสงครามการค้าครั้งนี้จะยืดเยื้อยาวนานแค่ไหน ผู้ประกอบการจึงต้องปรับเปลี่ยนนโยบายอย่างจริงจัง ชะลอการขยายการลงทุน โดยเฉพาะในประเทศจีน และกระจายการลงทุนออกไปยังประเทศอื่น ซึ่งประเทศที่ได้รับประโยชน์อย่างชัดเจนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ เวียดนาม โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมขั้นต้น สงครามการค้ายังเชื่อมโยงกับความกังวลของชาติตะวันตกที่มีต่อจีน เรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่อาจกระทบความมั่นคงของประเทศเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ที่มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งอนาคต 10 อุตสาหกรรม ซึ่ง 9 ใน 10 ด้าน สามารถเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีความมั่นคง ทั้งนี้ Huawei ผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศรายใหญ่ที่สุดของจีน ตกเป็นเป้าหมายหลักของการโจมตีจากชาติตะวันตก เนื่องจากส่งออกสินค้าและบริการมูลค่ามหาศาลไปทั่วโลกตลอดหลายปีที่ผ่านมา และได้รับการยอมรับว่ากำลังจะเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมของโลกเนื่องจากลงทุนวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีอย่างจริงจัง

2. การออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit)

การลงประชามติได้ผ่านไปเป็นเวลากว่าสองปีแล้ว แต่การออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักรกลับยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากไม่สามารถตกลงแผนการที่เหมาะสมและเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อขัดแย้งเรื่องสหภาพศุลกากร (Bank of England, 2019) ซึ่งเกี่ยวกับการนำเข้าส่งออก เช่น ภาษี โควตา เขตการค้าเสรีภายในสหภาพยุโรป ข้อตกลงสินค้าจากประเทศที่สาม เป็นต้น

ทั้งนี้ เส้นตายของการออกจากสหภาพยุโรปตามมาตรา 50 ของสนธิสัญญาลิสบอน คือสิ้นไตรมาสแรกของปี 2562 แต่ได้รับการขยายเวลาออกไปจนถึงปลายเดือนพฤษภาคม 2562 โดยสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม มีความเป็นไปได้ว่าปัญหาอาจยืดเยื้อถึงปี 2563 ซึ่งถ้าหากยังหาข้อสรุปไม่ได้ อาจต้องทำการลงประชามติใหม่ สถานการณ์นี้ เป็นหนึ่งในปัจจัยที่สร้างความไม่แน่นอนให้กับข้อตกลงที่เกี่ยวกับบริการทางการเงิน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญทางเศรษฐกิจของสหราชอาณาจักร (McCullagh, 2017) และส่งผลต่อทั่วโลกด้วย

3. สิทธิพลเมืองดิจิทัล (Digital rights and responsibilities)

สิทธิพลเมืองดิจิทัล คือ แนวทางที่เหมาะสมของการใช้ชีวิตร่วมกับเทคโนโลยี ซึ่งทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับพลเมืองดิจิทัล ประกอบด้วย การเข้าถึง การสื่อสาร การพาณิชย์ ความรู้ความเข้าใจมารยาท กฎระเบียบ สิทธิและความรับผิดชอบ ความปลอดภัย สุขภาพกายและใจ ทั้งนี้ การยกระดับสิทธิพลเมืองดิจิทัลอย่างรอบด้านเป็นสิ่งสำคัญ ที่ไม่เพียงปกป้องประชาชน แต่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นยังเป็นผลดีต่อระบบนิเวศทางธุรกิจของกลุ่มฟินเทคด้วย (Acs & Sussan, 2017) อย่างไรก็ตาม เรื่องราวเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงไม่มีแผนดำเนินการ ไม่มีองค์กรกลางเข้ามาดูแล ภาคประชาชนจึงขาดความรู้ และความพร้อมในการปกป้องตนเอง

4. คอมพิวเตอร์เชิงควอนตัม (Quantum computer)

มีการกล่าวถึงคอมพิวเตอร์เชิงควอนตัมอย่างมากตลอดปี 2561 ว่าจะเป็นเทคโนโลยีที่เข้ามายกระดับปัญญาประดิษฐ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดในอนาคต ทั้งนี้ คอมพิวเตอร์เชิงควอนตัมเป็นการนำหลักกลศาสตร์ควอนตัมมาใช้ในการประมวลผลข้อมูล ทำให้คอมพิวเตอร์ไม่ถูกจำกัดอยู่กับเลขฐานสองอีกต่อไป จึงสามารถจัดการกับฐานข้อมูลที่มากกว่า ใช้เวลาน้อยกว่า และประหยัดพลังงานกว่าคอมพิวเตอร์ทั่วไป อย่างไรก็ตาม การสร้างคอมพิวเตอร์เชิงควอนตัมมีต้นทุนสูงมาก และยังอยู่ระหว่างการพัฒนาเพื่อนำมาใช้เชิงพาณิชย์ ซึ่งความเป็นไปได้ของการนำมาใช้กับบริการทางการเงินนั้นมีสูงมาก (Orฺls, Mugel, & Lizaso, 2019) เช่น เมื่อระบบประมวลผลสามารถจัดการฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของปัจจัยต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจได้พร้อมกันในเวลาที่สั้นมากๆ การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าหลักทรัพย์ก็มีโอกาสเป็นไปได้สูงขึ้น การประเมินความเสี่ยงที่แม่นยำมากขึ้นทำให้ต้นทุนทางการเงินลดลง เป็นต้น

บทสรุป

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital transformation) ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทย และระดับนานาชาติ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลมิใช่เป็นเพียงการทำเว็บไซต์ การขายของออนไลน์ การทำการตลาดดิจิทัล และมิใช่ความรับผิดชอบของแผนกเทคโนโลยีแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะการเปลี่ยนผ่านจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องเป็นการปรับกระบวนการภายในองค์กรทั้งหมด โดยดำเนินการสอดประสานกันทุกระดับอย่างจริงจัง เทคโนโลยีจึงเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุน สู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ การเข้าถึงความต้องการของผู้รับบริการ หรือประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การให้ความรู้ที่ทันต่อสถานการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่จะขับเคลื่อนทุกการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการให้ความสำคัญกับฐานข้อมูล การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์ประมวลผล จึงเห็นได้ชัดว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ระบบนิเวศทางธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หากองค์กรใดล้มเหลวในการปรับตัว ธุรกิจเกิดใหม่ก็จะเข้ามาทดแทน ด้วยการพลิกโฉมธุรกิจ (Disruption) ได้เสมอ อย่างไรก็ตาม การตระหนักรู้ การศึกษา และการฝึกฝน เป็นหัวใจสำคัญที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในประชาชนทุกระดับ ทุกวัย เพื่อให้รู้เท่าทันเทคโนโลยี สามารถใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และแก่ประเทศชาติได้

สำหรับสถานการณ์ฟินเทคในประเทศไทย มีพัฒนาการที่น่าสนใจหลายประการ เช่น การออกพระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2561 (การจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินดิจิทัล) การออกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 การออกใบอนุญาตประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล การยกเลิกค่าธรรมเนียมการโอนเงินบนช่องทางดิจิทัลของธนาคารพาณิชย์ การประกาศแนวทางการเข้าร่วมทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory sandbox) การเปิดตัวโครงการอินทนนท์ของธนาคารแห่งประเทศไทย แม้ว่าจะมีปัจจัยลบทางเศรษฐกิจจากภายนอกมากระทบตลอดทั้งปี แต่ด้วยการสร้างรากฐานของระบบนิเวศที่เข้มแข็งของประเทศไทย น่าจะทำให้ธุรกิจฟินเทคในประเทศไทยเติบโตได้อย่างมั่นคงต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ ธุรกิจฟินเทคทั่วโลกยังอยู่ในระยะเริ่มต้น จนอาจเรียกได้ว่ามีการตระหนักรู้ในวงจำกัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องส่วนใหญ่ยังต้องทำความเข้าใจกับโอกาส และผลกระทบที่เกิดจากนวัตกรรมนี้เช่นเดียวกับการศึกษาในเชิงวิชาการ ที่ยังขาดแคลนในทุกด้าน สำหรับประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเพิ่มเติม เช่น วิธีประเมินมูลค่าสกุลเงินเข้ารหัส การควบคุมราคาสกุลเงินเข้าระหัส เทคโนโลยีทดแทนการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ (Blockchain) และต้นทุนการเปลี่ยนเทคโนโลยี (Switch cost) การศึกษาผลกระทบของธุรกิจฟินเทคที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม การติดตามการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทางธุรกิจ เป็นต้น

บรรณานุกรม

พรชัย ชุนหจินดา. (2560). ฟินเทค (FinTech) เพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศไทย 4.0. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL), 7*(1), 1–23. สืบค้นจาก http://ejodil.stou.ac.th/filejodil/14_1_592.pdf

พรชัย ชุนหจินดา. (2561). บทเรียนจากทศวรรษแรกของคริปโทเคอร์เรนซี. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม* (e-JODIL), 8(1), 1–28. สืบค้นจาก http://e- jodil.stou.ac.th/filejodil/17_1_641.pdf

ฝ่ายการชำระเงินและพันธบัตร. (2561). ความสำเร็จของโครงการ DLT scripless bond ในการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน เพื่อยกระดับโครงสร้างพื้นฐานตลาดตราสารหนี้ของประเทศ. *ธนาคารแห่งประเทศไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2561/n6961t.pdf

ฝ่ายกำกับธุรกิจสถาบันการเงิน. (2561). การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทในกลุ่มธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ ให้บริการแพลตฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ (e-Marketplace Platform). *ธนาคารแห่งประเทศไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2561/n0761t.pdf

ฝ่ายตลาดการเงิน สายตลาดการเงิน. (2561). ความร่วมมือในโครงการอินทนนท์ (Wholesale central bank digital currency). *ธนาคารแห่งประเทศไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2561/n5461t.pdf

ฝ่ายเทคโนโลยีทางการเงิน. (2561). กรอบการกำกับดูแล Peer-to-peer lending platform. *ธนาคารแห่งประเทศไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2561/n6361t.pdf

ฝ่ายเทคโนโลยีทางการเงิน. (2562). แนวทางการเข้าร่วมทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory sandbox). *ธนาคารแห่งประเทศไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/FIPCS/Documents/FPG/2562/ThaiPDF/25620036.pdf

พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลพุทธศักราช 2561. (2561, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 135 ตอนที่ 33 ก. หน้า 43-70. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/033/43.PDF

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 19) พุทธศักราช 2561 (การจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินดิจิทัล). (2561, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 135 ตอนที่ 33 ก. หน้า 71-73. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/033/71.PDF

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์. (2562). *ศูนย์ให้บริการความรู้กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.* สืบค้นจาก https://ictlawcenter.etda.or.th/de_laws/detail/de-laws-cyber-security-protection-act

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2562). *ศูนย์ให้บริการความรู้กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.* สืบค้นจาก https://ictlawcenter.etda.or.th/de_laws/detail/de-laws-data-privacy-act

(ร่าง) พระราชบัญญัติการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล. (2562). *สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.* สืบค้นจาก http://www.fpo.go.th/main/Draft-Law/Draft-law-is-in-between-Public-hearing/8978.aspx?fbclid=IwAR2LzvHJVXKQBVSKxsJMzxBUW8lsaVbBrlTnCmRtuMSvSMLKuyk8iZnMLwg

(ร่าง) พระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบธุรกิจด้วยเทคโนโลยีทางการเงิน. (2561). *สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.* สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/view/1/Listening_to_the_Draft_Bill/EN-US

สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย. (2561, มีนาคม). *แบงก์เปิดศึกฟรีค่าธรรมเนียม กูรูมองฉุดรายได้ไม่มาก.* สืบค้น 10 มิถุนายน 2562. สืบค้นจาก https://www.efinancethai.com/HotNews/hotnewsmain.aspx?name= RWpKTm9QYkFHekFCOXBlUlRHSU14QT09

Acs, Z. J., & Sussan, F. (2017). The digital entrepreneurial ecosystem. *Working paper.* Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2918535

Bank of England. (2019, June 10). *EU withdrawal.* Retrieved from https://www.bankofengland.co.uk/eu-withdrawal

Capgemini. (2018). *World Fintech Report 2018.* Retrieved from https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2018/02/world-Fintech-report-wftr-2018.pdf

Chen, L. (2016). From Fintech to Finlife: The case of Fintech development in China. *China Economic Journal, 9*(3), 225-239. Retrieved from https://doi.org/10.1080/17538963.2016.1215057

Chishti, S. (2016). How peer to peer lending and crowdfunding drive the FinTech revolution in the UK. *Banking Beyond Banks and Money,* 55-68. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-42448-4_4

Congressional Budget Office. (2019). The Budget and Economic Outlook: 2019 to 2029. *Congress of the United States.* Retrieved from https://www.cbo.gov/system/files?file=2019-01/54918-Outlook.pdf

Devarajan, S., Go, D. S., Lakatos, C., Robinson, S., & Thierfelder, K. (2018). Traders' dilemma: Developing countries' response to trade disputes. *World Bank's Policy Research Working Paper.* Retrieved from http://documents.worldbank.org/curated/en/115171541615454756/pdf/WPS8640.pdf

Fanning, K., & Centers, D. P. (2016). Blockchain and its coming impact on financial services. *Journal of Corporate Accounting, 22*(5), 53-57. Retrieved from https://doi.org/10.1002/jcaf.22179

Gai, K., Qiu, M., & Sun, X. (2018). A survey on FinTech. *Journal of Network and Computer Applications, 103*(1), 262-273. Retrieved from https://doi.org/10.1016/j.jnca.2017.10.011

Griffin, J. M., & Shams, A. (2018). Is Bitcoin really un-Tethered?. *Working paper.* Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3195066

Lagarde, C. (2018). Central Banking and Fintech—A Brave New World?. *Innovations, 12*(1/2), 4-8. Retrieved from https://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/inov_a_00262

Lee, I., & Shin, Y. J. (2018). Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges. *Business Horizons, 61*(1), 35-46. Retrieved from https://doi.org/10.1016/j.bushor.2017.09.003

McCullagh, K. (2017). Brexit: potential trade and data implications for digital and 'fintech' industries. *International Data Privacy Law, 7*(1), 3–21. Retrieved from https://doi.org/10.1093/idpl/ipw025

Orús, R., Mugel, S., & Lizaso, E. (2019). Quantum computing for finance: Overview and prospects. *Reviews in Physics, 4.* Retrieved from https://doi.org/10.1016/j.revip.2019.100028

Reinmueller, J. (2016). Fintech: Opening the door to the unbanked and underbanked in Southeast Asia. *KPMG.* Retrieved from https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2016/04/Fintech-opening-the-door-to-the-unbanked-and-underbanked-in-southeast-asia.html

Skinner, C. (2014). *Digital Bank: Strategies to launch or become a digital bank.* Singapore: Marshall Cavendish International.

Thakkar, D. (2014). Global biometric market analysis: Trends and future prospects. *Biometric Research, Future of Biometrics*. Retrieved from https://www.bayometric.com/global-biometric-market-analysis/

World Economic Forum, & Deloitte Consulting. (2018). The new physics of financial services: Understanding how artificial intelligence is transforming the financial ecosystem. *World Economic Forum,* Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Physics_of_Financial_Services.pdf

การวัดมูลค่า และการกำหนดราคาโอนสินทรัพย์ไม่มีตัวตนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

MEASURING AND DETERMINING TRANSFER PRICING ON INTANGIBLE ASSETS IN THE DIGITAL ECONOMY

Received: November 23, 2018
Revised: May 28, 2019
Accepted: May 30, 2019

สุฎิกา รักประสูติ*
Sutika Rukprasoot*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Assistant Professor, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
* Email: sutika.ruk@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้ผู้เสียภาษีไนประเทศไทยตระหนักถึงการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเฉพาะหลังจากประเทศไทยได้เข้าร่วมโครงการป้องกันการถูกกัดกร่อนฐานภาษีและการโอนกำไรไปต่างประเทศ ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ส่งผลให้มีแนวทางการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น และช่วยลดความเสียหายที่เกิดจากการหลีกเลี่ยงภาษีขององค์กรข้ามชาติผ่านสินทรัพย์ไม่มีตัวตน และการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวช่วยให้หน่วยงานจัดเก็บภาษีภาครัฐของแต่ละประเทศใช้แนวทางเดียวกัน ช่วยลดข้อพิพาทกับหน่วยงานจัดเก็บภาษีของภาครัฐ ตลอดจนช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักลงทุน

นอกจากนี้ บทความนี้เสนอแนวทางสำหรับงานวิจัยในอนาคต เช่น ผลกระทบในประเทศไทยหลังจากเข้าร่วมโครงการป้องกันการถูกกัดกร่อนฐานภาษีและการโอนกำไรไปต่างประเทศดังกล่าว หรือศึกษาแนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนในโลกยุคดิจิทัล ตลอดจนศึกษาปัญหา หรือผลกระทบที่เกิดจากการประยุกต์ใช้การรับรู้รายการและการวัดมูลค่าตามแนวปฏิบัติของโครงการดังกล่าว

คำสำคัญ: การวัดมูลค่าและการรับรู้รายการสินทรัพย์สินทรัพย์ไม่มีตัวตน โครงการป้องกันการถูกกัดกร่อนฐานภาษีและการโอนกำไรไปต่างประเทศ

ABSTRACT

This academic paper has the objective of bringing awareness to taxpayers in Thailand about the recognition and measurement of intangible assets which is increasingly important in today's digital economy. In particular, Thailand has participated in the Base Erosion and Profit Shifting Project (BEPS) of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). Such participation results in clearer guidelines in the recognition and measurement of intangible assets. Therefore the taxpayer avoidance on intangible assets for the multinational corporation and the guidelines are adopted by the federal tax authorities. Disputes among government tax authorities could be reduced. In addition, it provides useful information to investors.

In addition, this academic paper contributies to future research such as investigation of the impact on Thailand after joining the BEPS Project, the method of measuring fair value of intangible assets in the digital economy, and the impact of application, recognition, and measurement by BEPS Project.

Keyword: Recognition and Measurement Intangible Asset, The Base Erosion and Profit Shifting Project (BEPS)

บทนำ

การหลีกเลี่ยงภาษีขององค์กรข้ามชาติจากช่องว่างของกฎหมาย และจากการโยกย้ายรายได้หรือกำไรผ่านการวางแผนภาษี ทำให้ประเทศต่างๆต้องสูญเสียรายได้จำนวนมาก ส่งผลให้องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) จัดตั้งโครงการป้องกันการถูกกัดกร่อนฐานภาษีและการโอนกำไรไปต่างประเทศ (Base Erosion and Profit Shifting Project:BEPS)[1] ทั้งนี้ ประเทศไทยเข้าร่วมโครงการ ตามมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2560[2] จากมติดังกล่าว มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้ประเทศไทยมีการดำเนินการป้องกันการวางแผนเพื่อกัดกร่อนฐานภาษีและโอนกำไรไปต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติ โดยให้ศึกษาถึงความรุนแรงของปัญหาการหลบเลี่ยงภาษีของธุรกิจข้ามชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และศึกษาเปรียบเทียบถึงรายได้ภาษีที่รัฐบาลจะสูญเสียจากการหลบเลี่ยงภาษีระหว่างประเทศดังกล่าวทั้งก่อนและหลังการดำเนินโครงการฯ นอกจากนี้ ในการเข้าร่วมโครงการฯ จะต้องระมัดระวังไม่ให้มีผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายและมาตรการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะด้านของประเทศไทยในอนาคต และให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง ให้มีความสอดคล้องกับหลักปฏิบัติสากลต่อไปด้วย

จากการเข้าร่วมของประเทศไทยในโครงการ BEPS ถือเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับบทบาทของไทยในเวทีระดับนานาชาติ แล้วยังมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปภาษีของรัฐเพื่อขยายฐานภาษีรายได้อย่างยั่งยืน ซึ่งแผนปฏิบัติงาน 15 แผนงาน มีสาระสำคัญ 4 เรื่องคือ[3]

1. ศึกษาเกี่ยวกับธุรกรรม เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายประเทศไทยไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ และกรมสรรพากรกำลังศึกษาเพื่อหามาตรการจัดเก็บภาษีโดยเฉพาะการค้าขายข้ามชาติ
2. กำหนดมาตรการการป้องกันการวางแผนภาษีที่ใช้ข้อกฎหมายที่แตกต่างของแต่ละประเทศเพื่อการโอนถ่ายกำไร ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดในเรื่องเหล่านี้
3. การสร้างความโปร่งใส และกำหนดข้อกฎหมายในการหาข้อยุติในกรณีมีข้อพิพาท และศึกษาอุปสรรคที่จะทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน
4. การเพิ่มมาตรการเรื่องการป้องกันการกำหนดราคาโอน (Transfer Pricing) เช่น จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับ การกำหนดราคาโอน การจัดทำเอกสารราคาโอน การให้มีการรายงานรายการระหว่างกัน ในรายละเอียดมากขึ้น

ปัญหาการกำหนดราคาโอนขององค์กรข้ามชาติยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น ผลงานวิจัยของ Neubig and Wunsch-Vincent (2018) พบว่า มีการบิดเบือนการวัดสินทรัพย์ทางปัญญา (Intellectual Property: IP) ซึ่งมูลค่าของสินทรัพย์ทางปัญญา ส่งผลต่อการวัดมูลค่าของการนำเข้าและส่งออกผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ภาษีที่เกิดจากการวัดมูลค่าผิดพลาดอาจมากกว่า 35% ของมูลค่าสินทรัพย์ทางปัญญาที่มีการแลกเปลี่ยนกันทั่วโลก และในประเทศที่มีอัตราภาษีสูงมูลค่าความผิดพลาดอาจจะสูงกว่า 35% ของมูลค่าสินทรัพย์ทางปัญญาที่มีการแลกเปลี่ยนกัน มีการริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการกัดกร่อนฐานภาษีและการโอนกำไรระหว่างประเทศ (Tax Base Erosion, Profit Shifting) และริเริ่มการใช้ข้อมูลทางสถิติอื่นๆต่อห่วงโซ่มูลค่าทั่วโลก เพื่อปรับปรุงการวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางปัญญาข้ามชาติ ตลอดจนมีการปรับปรุงความเข้าใจทั้งการสร้างและการใช้สินทรัพย์ทางปัญญาในอนาคต และเนื่องจากในปัจจุบันเป็นยุคเศรษฐกิจแห่งความรู้ (Knowledge Economy) ซึ่งความได้เปรียบ

---

[1] http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm

[2] วันที่มีมติ 16/05/2560 เรื่อง การเข้าร่วมโครงการ Base Erosion and Profit Shifting Project (BEPS Project) ของ OECD ในฐานะ Associate Country ภายใต้ Inclusive Framework จาก https://cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99324207

[3] https://www.posttoday.com/aec/trade/498088

ในการแข่งขันขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีและทักษะเป็นสำคัญ ดังนั้นกิจการที่มีผลการดำเนินงานที่ดีจึงไม่ใช่จากการมีสินทรัพย์ที่มีตัวตนเท่านั้น แต่เกิดจากสินทรัพย์ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) เช่น ความรู้ ทักษะ ตราสินค้า เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร ทรัพยากรมนุษย์ หรือทรัพย์สินทางปัญญา สินทรัพย์ไม่มีตัวตนกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มต่อองค์กรและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันระยะยาว ความสำคัญของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน จากการศึกษาสินทรัพย์ไม่มีตัวตนประจำปี ของ Ocean Tomo (2015)[4] เปิดเผยว่าในปัจจุบันมูลค่าทางการตลาดของกิจการประกอบด้วยสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนสูงมากประมาณ 84% (เมื่อ มกราคม 2015 ดังภาพ)

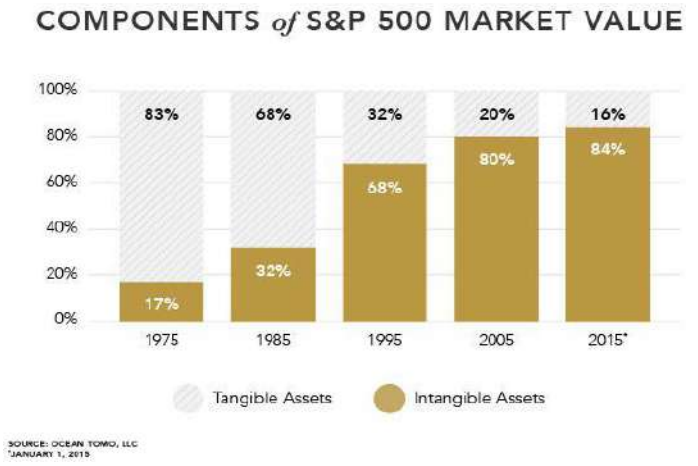

ภาพที่ 1 Components of S&P 500 Market Value
ที่มา: Ocean Tomo, (2015)

จากงานวิจัยของ Mehta and Madhani (2008) พบว่าบริษัทที่มีกำไรสูง มาจากสัดส่วนของมูลค่าตราสินค้าของบริษัท (company's brand value) ประมาณ 60 % เกี่ยวข้องกับบริษัท ตลอดจนกิจการหลายกิจการที่มีคุณค่าของตราสินค้าและค่าความนิยมอยู่ในตลาดที่มีความมั่นคง แต่ไม่สามารถวัดค่าและรับรู้รายการดังกล่าวได้ ซึ่งผลการดำเนินงานของกิจการที่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับลูกค้า ความสัมพันธ์กับคู่ค้า ผลงานของพนักงาน ความภักดีในตราสินค้า เป็นตัวอย่างของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนตามแนวทางปฏิบัติทางการบัญชีที่ให้นิยามไว้ และมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการสร้างกำไรของกิจการและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนในอนาคต

นอกจากนี้องค์กรควรให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาโอนเนื่องจาก การกำหนดราคาโอนเป็นข้อพิพาทระหว่างผู้เสียภาษีและหน่วยงานจัดเก็บภาษีของรัฐ โดยทั่วไปจะครอบคลุมข้อมูลทางการเงินหลายปี ดังนั้นจึงมีผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของบริษัท ดังตัวอย่างข้อพิพาทเกี่ยวกับการกำหนดราคาโอนระหว่างบริษัท AstraZeneca กับหน่วยงานจัดเก็บภาษีของประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งการพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับการกำหนดราคาโอนนี้ครอบคลุมข้อมูลทางการเงินระยะเวลา 13 ปี และมีข้อสรุปให้บริษัท AstraZeneca จ่ายเงิน 1.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อยุติข้อพิพาทดังกล่าว จะเห็นว่า ไม่ใช่กิจการทั้งหมดที่จะมีความเสี่ยงมากเช่นนี้ แต่สำหรับบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กที่ทำธุรกิจข้ามชาติ ข้อพิพาทเกี่ยวกับการกำหนดราคาโอนอาจได้รับความเสียหายทางภาษีและมีค่าใช้จ่ายสูงมากได้เช่นกัน[5]

---

[4] Ocean Tomo, Annual Study of Intangible Asset Market Value จาก http://www.oceantomo.com/2015/03/04/2015-intangible-asset-market-value-study/

[5] https://transferpricingasia.com/what-is-tp/

ในปัจจุบัน สินทรัพย์ไม่มีตัวตนมีบทบาทมากขึ้น ตลอดจนการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าที่มีความซับซ้อน ในขณะที่มีความพยายามหาช่องทางหลบลี่ยงภาษีขององค์กรข้ามชาติ บทความนี้จึงให้ความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวกับการวัดมูลค่าและการรายงานสินทรัพย์ไม่มีตัวตนซึ่งส่งผลต่อการกำหนดราคาโอน (Tranfer Pricing) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนขององค์กรข้ามชาติ โดยพิจารณาแนวทางการวัดมูลค่าและการรายงานสินทรัพย์ไม่มีตัวตันตามแนวทางโครงการ BEPS ของ OECD เพื่อให้บริษัทในประเทศไทยและบริษัทข้ามชาติซึ่งมีหน้าที่เสียภาษีในประเทศไทยเตรียมรับมือกับผลกระทบจากกฎหมายไทยที่จะบังคับใช้ในอนาคตอันใกล้ และเพื่อให้การบริหารความเสี่ยงทางภาษีทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมาย สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน[6] กำหนดให้ กิจการจะต้องรับรู้สินทรัพย์ไม่มีตัวตนในงบแสดงฐานะการเงิน ซึ่งมาตรฐานฯดังกล่าวนิยามสินทรัพย์ไม่มีตัวตนว่า หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่เป็นตัวเงินที่สามารถระบุได้และ ไม่มีลักษณะทางกายภาพ จากคำนิยามดังกล่าว สินทรัพย์ไม่มีตัวตนจึงอาจจะเป็นสินค้าหรือสิทธิต่างๆที่ไม่มีลักษณะทางกายภายและไม่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นการยากต่อการระบุ และวัดมูลค่า เช่น ความสัมพันธ์กับลูกค้า หรือ ตราสินค้า อย่างไรก็ตาม โครงการ BEPS ของ OECD กำหนดคำนิยามว่า สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หมายถึง *สินทรัพย์ที่ไม่มีลักษณะทางกายภาพ ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งสามารถเป็นเจ้าของหรือควบคุมเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆในเชิงพาณิชย์ และผู้ที่ใช้หรือผู้โอนจะได้รับผลตอบแทนจากรายการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างกันอย่างอิสระในสถานการณ์ที่สามารถเปรียบเทียบกันได้*[7] จากคำนิยาม OECD ที่มีความชัดเจนมากขึ้น โดยพิจารณาสถานการณ์และการกำหนดราคาระหว่างกลุ่มที่มีความเป็นอิสระต่อกันสำหรับรายการค้าที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ไม่เพียงแค่วัตถุประสงค์ทางภาษีเท่านั้นแต่ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อแนวทางปฏิบัติทางการบัญชีและทางกฎหมายด้วย จากคำนิยามที่มีความชัดเจนมากขึ้นย่อมส่งผลให้แนวทางการวัดมูลค่าและการรายงานในงบการเงินทำได้ง่ายขึ้น และเชื่อว่าจะลดปัญหาจากการกำหนดราคาโอนขององค์กรข้ามชาติได้

การรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตน

จากมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน กำหนดหลักการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าเริ่มแรกโดยสินทรัพย์ไม่มีตัวตนส่วนใหญ่ใช้มูลค่ายุติธรรม[8] เว้นแต่ประเภทที่ 5) ค่าความนิยมที่เกิดขึ้นภายใน กิจการต้องไม่รับรู้เป็นสินทรัพย์ เนื่องจากรายจ่ายที่เกิดขึ้นแม้จะทำให้เกิดค่าความนิยมขึ้นภายในกิจการ แต่ไม่ได้เป็นทรัพยากรที่สามารถระบุได้ และ 6) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่เกิดขึ้นภายในให้กิจการจะรับรู้รายจ่ายที่เกิดจากการพัฒนาเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ก็ต่อเมื่อกิจการสามารถแสดงให้เห็นว่าเป็นไปตามเงื่อนไขที่ กำหนดไว้ ทั้ง 6 ข้อเท่านั้น ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวมีนักวิเคราะห์หุ้นรายงานจาก bloomberg.com[9] ไม่เห็นด้วยเนื่องจากไม่สอดคล้องกับยุคเศรษฐกิจดิจิทัล กล่าวว่า การไม่รับรู้สินทรัพย์ไม่มีตัวตนทำให้กำไรและมูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์ต่ำไป ถ้าหากกิจการมีการวิจัยและการตลาดซึ่งมีความ

---

[6] มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน จากสภาวิชาชีพบัญชี http://www.fap.or.th/upload/9414/83W1d9vPQV.pdf

[7] OECD Guidance on Transfer Pricing Aspects of Intangibles-BEPS Action 8 2014 สืบค้น https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/guidance-on-transfer-pricing-aspects-of-intangibles_9789264219212-en

[8] การรับรู้รายการและการวัดมูลค่าเริ่มแรกของสินทรัพย์แตกต่างกันตามที่มาของสินทรัพย์ โดยจำแนกเป็น 6 ประเภท กล่าวคือ 1) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ได้มาแยกต่างหาก 2) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ได้มาจากการรวมธุรกิจ 3) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ได้มาจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาล 4) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยน 5) ค่าความนิยมที่เกิดขึ้นภายใน 6) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่เกิดขึ้นภายใน

[9] https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-06-06/what-s-a-stock-worth-in-new-economy-accounting-has-its-critics

สำคัญมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคอุตสาหกรรมแห่งการเรียนรู้ กิจการได้รับประโยชน์จากสินทรัพย์ทั้งหมดที่มีอยู่แต่ไม่ได้รับรู้รายการดังกล่าวซึ่งมีมูลค่ามากขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งใช้เทคโนโลยีและสินทรัพย์ไม่มีตัวตนมากขึ้น ดังนั้นการไม่รับรู้ข้อมูลดังกล่าวทำให้ข้อมูลบิดเบือนมากขึ้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและด้านการขายที่เพิ่มขึ้นทำให้ยอดขายของบริษัทเพิ่มมากขึ้นจาก ดัชนีตลาดหุ้น S&P โดย Bloomberg แสดงให้เห็นการลงทุนรายจ่ายต่างๆ เช่น การใช้จ่ายเงินในการวิจัยและการขายทำให้รายได้สูงขึ้นเป็น 14 % ในปี 2017 เมื่อเปรียบเทียบกับ 10 ปีก่อนซึ่งมีเพียง 7% นอกจากนี้แนวปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่เกิดขึ้นภายใน กำหนดให้ค่าใช้จ่ายการวิจัยเป็นค่าใช้จ่าย ส่วนรายจ่ายในขั้นตอนการพัฒนาจะรับรู้เป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเมื่อเข้าเงื่อนไขการรับรู้เป็นสินทรัพย์ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขั้นตอนเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการวัดมูลค่าและรับรู้รายการ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ราคาหลักทรัพย์ของบริษัทเพิ่มขึ้นหรือลดลง และผู้บริหารเชื่อว่าการนำเสนอด้วยราคาตามบัญชี (Book Values) ไม่น่าเชื่อถือสำหรับนักลงทุน ตลอดมีคำถามว่าจะมีการบิดเบือนการวัดมูลค่าหรือไม่ เพราะในโลกยุคปัจจุบัน สินทรัพย์ไม่มีตัวตนมีการเปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าเพื่อการนำเสนอข้อมูลตามที่ผู้ใช้ข้อมูลต้องการ

อย่างไรก็ตามมีนักวิเคราะห์ให้ความเห็นว่า แม้จะมีความเสี่ยงในการนำเสนอข้อมูลที่ไม่เอื้อต่อการตัดสินใจของนักลงทุน แต่จะมีความเสี่ยงมากหากปรับรายจ่ายเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวัดมูลค่าทำได้ยาก เพราะนักลงทุนจะต้องตัดสินใจซื้อหลักทรัพย์ของในบริษัทกลุ่มเทคโนโลยีราคาสูง ดังนั้นราคาตามบัญชียังคงใช้ประโยชน์สำหรับบางกลุ่มอุตสาหกรรม เช่น ธุรกิจการเงิน นักลงทุนจำเป็นต้องยึดหลักความระมัดระวัง จะไม่สร้างมูลค่าเพิ่มแต่ละบริษัทโดยการใช้แนวคิดเฉพาะตัว อาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมบางกลุ่ม เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจในอุตสาหกรรมบริการหรือเทคโนโลยีอาจจะไม่สามารถใช้ ราคาตามบัญชีได้ดีนัก เนื่องจากมีสินทรัพย์ที่มีตัวตนอยู่น้อย ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนในบุคคลากรมากกว่าซึ่งไม่สามารถวัดเป็นมูลค่าทางบัญชีได้ นอกจากนี้ บทความวิชาการนี้ได้มีการศึกษาเพิ่มเติม จากงบการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม Set 50 สำหรับงบการเงินสำหรับปี 2560 ซึ่งพบว่าบริษัทส่วนใหญ่มีมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาดมากกว่ามูลค่าตามบัญชี เว้นแต่กลุ่มธนาคารซึ่งมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาดต่ำกว่ามูลค่าตามบัญชี ส่วนของผู้ถือหุ้นราคาตามบัญชี จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบริษัทมีค่าความนิยมที่เกิดขึ้นภายในซึ่งยังไม่ได้รับรู้เป็นสินทรัพย์[10]โดยพบว่ามี สินทรัพย์ซึ่งกิจการไม่รับรู้ในงบการเงิน (Hidden Asset) ทำให้การรายงานสินทรัพย์ไม่มีตัวตนต่ำเกินไป และทำให้การเสียภาษีต่ำไปด้วย

นอกจากนี้ การวัดมูลค่าหลังจากการรับรู้เริ่มแรกกิจการมีสิทธิเลือก 2 วิธีคือ 1) วิธีราคาทุนหลังจากการรับรู้เริ่มแรก สินทรัพย์ไม่มีตัวตนต้องแสดงด้วยราคาทุนหักค่าตัดจำหน่ายสะสมและผลขาดทุนจากการด้อยค่าสะสม หรือ 2) วิธีการตีราคาใหม่ หลังจากการรับรู้เริ่มแรก สินทรัพย์ไม่มีตัวตนต้องแสดงด้วยราคาที่ตีใหม่ ราคาที่ตีใหม่ หมายถึง มูลค่ายุติธรรม อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบงบการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม Set 50 สำหรับงบการเงินปี 2560 จำนวน 8 บริษัท จาก 8 กลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า บริษัททั้งหมดใช้วิธี สินทรัพย์ไม่มีตัวตนแสดงในราคาทุนหักด้วยค่าตัดจำหน่ายสะสม และค่าเผื่อการด้อยค่า (ถ้ามี) ซึ่งมีงานวิจัยโต้แย้งว่า การรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนโดยกิจการเลือกใช้วิธีราคาทุนของสินทรัพย์ อาจไม่สะท้อนให้เป็นประโยชน์ที่แท้จริงที่กิจการจะได้รับในอนาคต Mehta and Madhani (2008) อย่างไรก็ตาม ถ้าหากบริษัทฯเลือกวิธีการตีราคาใหม่ กิจการต้องประยุกต์ใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่13 เรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม[11] ซึ่งระบุว่า “มูลค่ายุติธรรมเป็นการวัดมูลค่าที่อ้างอิงตลาด เพื่อประมาณการรายการที่เกิดขึ้น

[10] https://www.set.or.th/set/commonslookup.do?language=th&country=TH

[11] มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่13 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง การวัดมูลค่า สืบค้น http://www.fap.or.th/upload/9414/PBixX8Z5bC.pdf

ในสภาพปกติ ในการขายสินทรัพย์หรือการโอนหนี้สินที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมตลาด จากมุมมองของผู้ร่วมตลาดไม่ใช่จากมุมมองของกิจการ โดยใช้เทคนิคการประเมินมูลค่าวิธีอื่นที่ใช้ข้อมูลที่สามารถสังเกตได้ที่มีความเกี่ยวข้องให้มากที่สุด และลดการใช้ข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้ให้น้อยที่สุด" ซึ่งเทคนิคในการประเมินมูลค่าดังกล่าวที่นำมาใช้อย่างแพร่หลายมี 3 เทคนิค ได้แก่ วิธีราคาตลาด วิธีราคาทุน และวิธีรายได้"

อย่างไรก็ตาม Ishan and Noordin (2015) เปรียบเทียบวิธีการต่างๆเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการวัดมูลค่าเครื่องหมายการค้า พบว่าการการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตน สร้างความโปร่งใสและช่วยให้ผู้ประกอบการมั่นใจว่าเครื่องหมายการค้าเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่า (Valuable Assets) สร้างความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ และตลาดจะมีความมั่นใจมากขึ้น เมื่อในงบการเงิน เปิดเผยเครื่องหมายการค้าด้วยมูลค่ายุติธรรม โดยผู้ประกอบการนำวิธีรายได้ (Income Approaches) มาปรับใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธี แบ่งกำไร (Profit Split Method) สอดคล้องกับ Barron, Chung and Yong (2016) พบว่าการเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรม ระดับ 3[12] ช่วยลดความไม่แน่นอนที่มีต่อสภาพแวดล้อมข้อมูลข่าวสารของนักวิเคราะห์ โดยช่วยลดความไม่แน่นอนจากการพยากรณ์กำไรในอนาคตและลดความผิดพลาดการพยากรณ์ต่างๆ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวัดมูลค่ายุติธรรมช่วยให้สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของนักวิเคราะห์ดีขึ้น

นอกจากนี้ เพื่อลดข้อขัดแย้งระหว่างผู้เสียภาษีและหน่วยงานจัดเก็บภาษี OECD ให้แนวคิดเพื่อวัดมูลค่าสินทรัพย์โดยพิจารณาจากการสร้างมูลค่าให้สินทรัพย์นั้นๆ จากการพิจารณา "DEMPE" functions[13] ของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ซึ่ง การพิจารณา DEMPE จากการตัวอย่างผลิตภัณฑ์ตราสินค้าเสื้อผ้า A[14] ได้ดังนี้

- Development หมายถึง การพัฒนาสินทรัพย์ไม่มีตัวตนทุกรายการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการพัฒนาตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ ซึ่งนำมากำหนดในแผนงานและกลยุทธ์
- Enhancement การส่งเสริมสินทรัพย์ไม่มีตัวตน โดยการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นใจว่า ตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ดีตลอดเวลา เช่น ส่งเสริมและให้มีการตระหนักในตราสินค้า

Maintenance รักษาสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเกี่ยวข้องกับการกระทำทุกอย่าง เพื่อให้มั่นใจว่าตราสินค้าเสื้อผ้า A สร้างรายได้ให้กับองค์กรลูกค้าพึงพอใจและผลิตภัณฑ์มีคุณภาพสูงอย่างสม่ำเสมอ

- Protection การปกป้องตราสินค้า มีความสำคัญเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่ามูลค่าของสินทรัพย์ในตราสินค้ายังคงมีความแข็งแกร่ง ทรัพย์สินทางปัญญาได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีใครลอกเลียนแนวคิด และเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆในการติดตามคู่แข่งขัน ตลอดจนกระบวนการต่างๆในการปกป้องตราสินค้า
- Exploitation หมายถึง วิธีการใช้สินทรัพย์ไม่มีตัวตนให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร เช่น การนำเสนอตราสินค้าสู่ตลาด การดำเนินการตามใบอนุญาต (implementing the licensed) และการใช้เทคโนโลยีพัฒนากระบวนการผลิต การขายผลิตภัณฑ์ การติดต่อลูกค้า online และช่วยให้ลูกค้าได้รับประโยชน์จากผลิตภัณฑ์

---

[12] มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่13 กำหนดลำดับชั้นของมูลค่ายุติธรรมเป็น 3 ระดับ ข้อมูลระดับ 1 เป็นราคาเสนอซื้อขาย ในตลาดที่มีสภาพคล่องสำหรับสินทรัพย์ หรือหนี้สินอย่างเดียวกันและกิจการสามารถเข้าถึงตลาดนั้น ณ วันที่วัดมูลค่า ข้อมูลระดับ 2 เป็นข้อมูลอื่นที่สังเกตได้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมสำหรับสินทรัพย์นั้นหรือหนี้สินนั้น นอกเหนือจากราคาเสนอซื้อขายซึ่งรวมอยู่ในข้อมูลระดับ 1 ข้อมูลระดับ 3เป็นข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้สำหรับสินทรัพย์นั้นหรือหนี้สินนั้น

[13] OECD ให้แนวคิดเพื่อวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนโดยการพิจารณาจาก "DEMPE" functions มาจากคำว่า "development, enhancement, maintenance, protection and exploitation functions"

[14] Rudzika, K. (2018) สืบค้น https://www.royaltyrange.com/home/blog/dempe-explained

ในการพิจารณา DEMPE จะต้องเข้าใจธุรกิจและเข้าใจขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ก่อให้เกิดสินทรัพย์ไม่มีตัวตนทุกขั้นตอน นอกจากนั้น OECD ให้แนวทางเมื่อระบุและตรวจสอบสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาโอนและให้ข้อมูลเพิ่มเติมในการพิจารณาราคาตลาด (Arm's Length Price) ซึ่งมีความสำคัญและกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ BEPS ในการจัดเก็บภาษีเป็นวิธีใหม่โดยใช้ Hard-To-Value Intangibles (HTVI)[15] ซึ่งจะกล่าวในลำดับต่อไป

การกำหนดราคาโอนสินทรัพย์ไม่มีตัวตนด้วย วิธี Hard-To-Value Intangibles (HTVI)

โครงการ BEPS ของ OECD กำหนดแนวทางให้การรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนสอดคล้องกันหลักการ arm's length หรือหลักการต่างๆที่ OECD กำหนด โดยแนวทางที่ใช้การประเมินกระแสเงินสดคิดลดจากสินทรัพย์ไม่มีตัวตนจะต้องพิจารณาอัตราคิดลดที่เหมาะสม และการกำหนดราคาโอนสินทรัพย์ไม่มีตัวตนจะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องตลอดจนผลกระทบทางภาษี OECD จึงกำหนดวิธีการกำหนดราคาโอนใหม่เพื่อใช้กับสินทรัพย์ไม่มีตัวตนซึ่ง เรียกว่า Hard-To-Value Intangibles (HTVI) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพิเศษให้หน่วยงานจัดเก็บภาษีตรวจสอบการกำหนดราคาโอนที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มต่างๆ ณ วันโอน หรือใช้ในการกำหนดราคาโอน โดยใช้วิธี HTVI ในกรณีที่สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ไม่มีราคาเปรียบเทียบได้อย่างน่าเชื่อถือ การประเมินเงินสดที่จะได้รับในอนาคตจากโครงการหรือรายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์ไม่มีตัวตน หรือการประมาณการมูลค่าการใช้สินทรัพย์ (Value in Use) ในสินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้น มีความไม่แน่นอนสูง และมีความยุ่งยากในการพยากรณ์ระดับความสำเร็จขั้นสูงสุด (Ultimate Success) ณ วันโอน

จากแนวทางดังกล่าว Kerschner and Somare (2017) อาจกล่าวได้ว่าเงื่อนไข 2 ข้อ คือ ไม่มีราคาเปรียบเทียบ และยากในการพยากรณ์ความสำเร็จขั้นสูงสุดของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ณ วันโอน จึงใช้ HTVI เนื่องจากหน่วยงานจัดเก็บภาษีได้รับความเสียหายจากความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Information Asymmetry) เมื่อเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีประเมินการกำหนดราคาโอน และอาจจะไม่มีความ รู้เฉพาะทางความเชี่ยวชาญ สภาพแวดล้อมภายในของธุรกิจที่สร้าง หรือการใช้ประโยชน์สินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้น รายการค้าที่นำมาใช้กับ HTVI อาจมีลักษณะที่มีการพัฒนาไปแล้วบางส่วน ณ วันโอน หรือสินทรัพย์ที่ความตั้งใจเดิมไม่ได้มีไว้เพื่อขายจนกระทั่งหลายปีต่อมามีการโอน หรือสินทรัพย์ที่ตั้งใจจะนำมาใช้และเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน ณ วันโอน และการพยากรณ์ทางการเงินมีความไม่แน่นอนสูง สินทรัพย์ที่ไม่อยู่ในนิยามของ HTVI แต่เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในนิยามต้องใช้ HTVI สินทรัพย์ที่ไม่มีราคาตลาดให้เปรียบเทียบและการพยากรณ์ทางการเงินมีความไม่แน่นอนสูง ตลอดจนรายการโอนสินทรัพย์ให้ในราคาเหมาจ่ายแบบเงินก้อนใหญ่จ่ายครั้งเดียว (lump sum payment)

แนวปฏิบัติ HTVI[16]

ปัจจุบันมีการปรับใช้การกำหนดราคาโอนวิธี Hard-To-Value Intangibles (HTVI) อย่างเป็นทางการ ซึ่งแนวทางนี้ยังคงสอดคล้องกับแนวทางของ Arm's Length Price เพื่อให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีใช้ในการพิจาณาปรับใช้เมื่อมีการกำหนดราคาโอน วิธี HTVI จะปกป้องเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีจากการได้รับข้อมูลไม่เท่าเทียมกัน (Information Asymm) โดยพิจารณารายได้ที่จะเกิดขึ้นภายหลัง (Ex Post Outcomes)[17] จากการสันนิฐานหลักฐานอย่างเหมาะสมของการกำหนดราคาล่วงหน้า (Ex Ante Pricing)[18] โดยใช้ข้อ

---

[15] Hard-To-Value Intangibles (HTVI) คือ วิธีการวัดสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ไม่มีราคาเปรียบเทียบ และยากในการพยากรณ์ความสำเร็จขั้นสูงสุดของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ณ วันโอน

[16] ดัดแปลงมาจาก Guidance for Tax Administrations on the Application of the Approach to Hard-to-Value Intangibles INCLUSIVE FRAMEWORK ON BEPS: ACTION 8 จาก https://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/guidance-for-tax-administrations-on-the-application-of-the-approach-to-hard-to-value-intangibles-BEPS-action-8.pdf

[17] Ex Post Outcomes การกำหนดราคาภายหลังจากที่เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นแล้ว

[18] Ex Ante Pricing การกำหนดราคาล่วงหน้าก่อนที่จะมีรายการค้าหรือเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น

สมมติฐานตามความรอบรู้เฉพาะทาง ความเชี่ยวชาญและเข้าใจสภาพแวดล้อมของธุรกิจที่สร้างหรือใช้ทรัพย์สินนั้น วิธีนี้ผู้เสียภาษีสามารถโต้แย้งหลักฐานต่างๆโดยแสดงข้อมูลสนับสนุนที่น่าเชื่อถือในการกำหนดราคา อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่มีภายหลัง (Ex Post Evidence) ควรพิจารณาอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ การปรับใช้วิธี HTVI เพื่อให้มีความเข้าใจและมีแนวทางปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีด้วยกันว่าจะนำแนวทางมาประยุกต์ปรับใช้อย่างไร แนวทางนี้จะสร้างความสม่ำเสมอ (Improve Consistency) และลดความเสี่ยงจากภาษีซ้อนเชิงเศรษฐกิจ (Economic Double Taxation) ซึ่งการวัดมูลค่า ความมีสาระสำคัญ ปัญหาของเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีคือ ความยากในการประเมินมูลค่าตามข้อมูลที่ผู้เสียภาษีให้มาจากข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งจำกัดความสามารถของเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีในการกำหนดหรือตรวจสอบ ในขั้นตอนเริ่มต้น อย่างไรก็ตามจะมีการทบทวนในประเด็นต่างๆที่เกิดขึ้นในอนาคตในปี ค.ศ. 2020

การนำวิธี HTVI มาใช้ที่ลดความเสี่ยงในการเสียภาษีซ้ำซ้อน โดยพิจารณากฎหมายของประเทศและกรอบของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อประเมินสินทรัพย์ไม่มีตัวตนและหาข้อมูลที่นำไปสู่ Ex Post Outcomes ซึ่งอาจมีคำถามเกี่ยวกับข้อสันนิฐานต่างๆ เพื่อให้การพิจารณา Ex Ante Pricing มีความเหมาะสม เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีควรประยุกต์ใช้แนวปฏิบัติในการตรวจสอบเพื่อให้มั่นใจว่า HTVI ได้พิสูจน์และกระทำเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ อย่างไรก็ตามควรระลึกไว้เสมอว่าในบางกรณีอาจจะยากสำหรับเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีในการประเมินความเสี่ยง ณ วันโอน หรือการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เกี่ยวข้องหลังจากนั้นในช่วงสั้นๆ หรือการพิจารณาว่าเป็น Arm's Length Price หรือไม่ การวิเคราะห์ในปีหลังจากมีการรายการค้าเกิดขึ้น ภายใต้วิธี HTVI เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีอาจใช้ Ex Post Outcomes เพื่อพิจารณาความสมเหตสมผลและความเป็นไปได้ของโครงงาน แนวทาง HTVI นี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีนำไปปรับใช้ ไม่ควรทำให้ล่าช้าหรือเลี่ยงกระบวนการทำงานปกติ การตรวจสอบการโอนวิธี HTVI ควรเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้และหลักฐานต่างๆในการสันนิฐานควรมีความพร้อมในฐานะที่เป็นแนวปฏิบัติการจัดการทางภาษีที่ดี เพื่อหลีกเลี่ยงการนำไปสู่ความยุ่งยากในการจัดการหรืออายุความ

อย่างไรก็ตามในบางประเทศอาจมีความยุ่งยากในการประยุกต์ใช้ HTVI จึงให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม การประยุกต์ใช้ HTVI ควรมีพื้นฐานจากหลักการดังนี้

- เมื่อนำ HTVI มาประยุกต์ใช้ เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีพิจารณาข้อมูล Ex Post Outcomes เท่าที่มีหลักฐานจากการสันนิฐานเกี่ยวกับความสมเหตสมผลของราคาเพื่อวัดมูลค่า ex ante
- ข้อมูลจาก ex post outcomes ใช้พิจารณามูลค่า ณ วันโอน อย่างไรก็ตามมูลค่าอาจจะมีความผิดพลาดในรายได้แท้จริงหรือกระแสเงินสด ถ้าหากไม่สามารถพิจารณาข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับองค์กร หรือควรรู้และพิจารณาอย่างสมเหตุสมผล ณ วันโอน เพราะข้อมูลที่เกี่ยวข้องอาจจะช่วยให้รายได้หรือกระแสเงินสดถูกต้องตามวัตถุประสงค์
- เมื่อการปรับปรุงมูลค่าแสดงให้รู้ว่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนโอนด้วยมูลค่าสูงหรือต่ำกว่า Arm's Length Price การปรับราคาอาจประเมินภาษีในราคาที่ปรับทั้งกลุ่มหรือบางส่วนที่ต้องจ่ายจะไม่มีการยืนยันสิทธิในการจ่ายเงินตามผู้เสียภาษี
- เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีควรประยุกต์แนวปฏิบัติในการตรวจสอบเพื่อความมั่นใจว่าหลักฐานที่ได้จากการสันนิษฐานตาม Ex Post Outcomes สามารถพิสูจน์ได้และตรวจสอบให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้

ตัวอย่าง

บริษัท A ซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายประเทศ A มีสิทธบัตรเกี่ยวกับสูตรยารักษาโรค บริษัทมีคลินิคทดสอบสูตรยาผ่านการบวนการผลิตขั้นตอนที่ 1ขั้นตอนที่ 2 หลังจากนั้นบริษัท A จะโอนให้บริษัท S ซึ่งอยู่ในประเทศ S เพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป การพิจารณาราคาสิทธิบัตรสูตรยาซึ่งได้รับการพัฒนาบางส่วนแล้ว กลุ่มที่เกี่ยวข้องจะประมาณรายได้ หรือกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับตลอดช่วงอายุของสิทธิบัตรนั้น สมมติว่าราคาจากสิทธิบัตร ณ วันโอน 700 ล้านบาท และจ่ายแล้วในปี 2xx0 ผู้เสียภาษีสันนิษฐานว่ายอดขายไม่เกิน 1000 ล้านบาท ต่อปี และในทางธุรกิจไม่สามารถให้ข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะถึงปี 2xx6 สำหรับอัตราคิดลด (Discount Rate) ได้พิจารณาโดยอ้างอิงการวิเคราะห์ข้อมูล

จากแหล่งภายนอกเกี่ยวกับความเสี่ยงในการล้มเหลวของตัวยาในกลุ่มยาชนิดที่คล้ายคลึงกัน ณ ขั้นตอนการพัฒนาขั้นตอนเดียวกัน

กรณีที่ 1

ในปี 2xx4 เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีประเทศ A ตรวจสอบ ข้อมูลปีที่ 2xx0-2xx2 ของบริษัท A ได้รับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า ธุรกิจการค้าได้เริ่มระหว่างปีที่2xx3 เนื่องจาก ขั้นตอนที่ 3 ทดลองเสร็จสมบูรณ์เร็วกว่ากำหนด ยอดขายในปีที่ 2xx3 และ 2xx4 สอดคล้องกับโครงงานที่กำหนดไว้ ณ วันตามเป้าหมายการขาย ปีที 2xx6 และ2xx7 ซึ่งกรณีดังกล่าว ผู้เสียภาษีไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่ามูลค่าเดิมของสิทธิบัตรมีโอกาสขายได้เร็วในช่วงเริ่มต้น และไม่สามารถรู้ล่วงหน้าในขั้นตอนการพัฒนา

เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีใช้หลักฐานจากการสันนิษฐานจากข้อมูล Ex Post Outcome ในการพิจารณามูลค่า ณ วันโอน ซึ่งในเวลาดังกล่าวไม่สามารถทราบความเป็นไปได้ที่จะมีการขายของปีก่อนหน้า ผู้เสียภาษีได้รวมรายการปรับปรุงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างเหมาะสมจากการขายเร็วขึ้น โดยการแก้ไขมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value) ในปี2xx0 จากเดิม 700 ล้านบาท เป็น 1,000 ล้านบาท ดังนั้น ราคาที่แท้จริง (Actual Outcome) อาจเป็นราคาราคา Arm's Length Price ที่ 1000 ก็ได้ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดจากมูลค่าปัจจุบันสุทธิเพียงอย่างเดียว และเพื่อให้เป็นไปตามวิธี HTVI เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีจะต้องปรับปรุงสินทรัพย์และประเมินกำไรเพิ่มขึ้น300ล้านบาท ในปี 2xx0

กรณีที่ 2

สมมติว่าในปี 2xx7 เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีของประเทศ A ตรวจสอบบริษัท A ในปี 2xx3-2xx5 และได้รับข้อมูลว่า การขายใน ปี 2xx5 และ 2xx6 ของผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสิทธิบัตรมียอดสูงมากกว่าที่เคยคาดการณ์ไว้อย่างมีในนัยสำคัญ ในมูลค่าเดิมผู้เสียภาษีไม่ได้คาดยอดขายไว้ว่าในปีใดๆจะสูงกว่า 1,000 ล้านบาท แต่ รายได้ของ ปี 2xx5 และ 2xx6 แสดงจำนวน 1,000 ล้านบาท ซึ่งผู้เสียภาษีไม่สามารถอธิบายว่าจะมีความเป็นไปได้ที่ยอดขายได้ถึงระดับดังกล่าว และไม่สามารถอธิบายสาเหตุดังกล่าว

เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีใช้หลักฐานจากการสันนิษฐานที่ได้มาจาก Ex Post Outcomes เพื่อพิจารณาโอกาสที่ยอดขายสูงขึ้นซึ่งควรได้มีการประเมินค่าสินทรัพย์ใหม่อย่างเหมาะสม มูลค่าที่ผู้เสียภาษีปรับปรุงไว้เพื่อรวมการปรับปรุงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการขายที่เกิดขึ้นในปีก่อน ผลจากการปรับมูลค่าปัจจุบันสุทธิของสินทรัพย์ Year 2xx0 จาก 700 ล้านบาท เป็น 1300 ล้านบาท ดังนั้นราคาที่แท้จริง อาจเป็นราคาราคา Arm's Length Price ที่ 1300 ล้านบาท ก็ได้ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดจากมูลค่าปัจจุบันสุทธิเพียงอย่างเดียว และเพื่อให้เป็นไปตามวิธี HTVI เจ้าหน้าที่ภาษีจะต้องปรับปรุงสินทรัพย์และประเมินกำไรเพิ่มขึ้น 600 ล้านบาท

แม้ว่าแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการประยุกต์ใช้คือการประเมินราคาที่จ่ายในปี 2xx0 ใหม่ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีการจ่ายเงินค่าสินทรัพย์ที่จ่ายด้วยวิธีการจ่ายครั้งเดียวด้วยราคาที่สูงมาก (Lump-Sum Payment) อาจเกิดความเสี่ยงในมูลค่าของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนซึ่งมีความไม่แน่นอนสูงขึ้น และควรพิจารณาความไม่แน่นอนอย่างมีนัยสำคัญ โดยพิจารณาว่าการปรับปรุงสอดคล้องกับโครงสร้างการจ่ายเงินวิธีอื่นหรือไม่ ซึ่งอาจพิจารณากลุ่มอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกันซึ่งได้มีแนวทางอื่นก่อนหน้านี้ และมีความสอดคล้องมากกว่า

ในการปรับปรุง การกำหนดราคาโอนสินทรัพย์ไม่มีตัวตนโดยการใช้สถานการณ์เปรียบเทียบเพื่อแก้ปัญหาความไม่แน่นอนสูงอาจปรับปรุงจากทางเลือกอื่นที่เหมาะสม เช่น สมมติว่า อุตสาหกรรมยา (Pharmaceutical Sector) โดยทั่วไปมีแนวปฏิบัติในการโอนสิทธิบัตรยาให้กลุ่มคนที่มีความเป็นอิสระต่อกันโดยการจ่ายเงินก้อนใหญ่ครั้งแรก และอาจจะมีการจ่ายเพิ่มเติมเกิดขึ้นถ้าหากขั้นตอนการพัฒนาประสบความสำเร็จ หรือได้รับอนุมัติตามกฎข้อบังคับ ในตลาดใดตลาดหนึ่ง ในกรณีนี้สมมติว่าการอนุมัติในตลาดครั้งแรกได้รับใน 2xx3 เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีอาจพิจารณาแนวปฏิบัติ Arm's Length Price ในสถานการณ์เปรียบเทียบเพื่อให้มีการปรับปรุงการจ่ายเงินที่ต่ำไป โดยการชำระเงินเพิ่มเติมใน 2xx3 จะเห็นว่าไม่ได้มีแนวทางเพียงแค่การรูปแบการจ่ายเงิน แต่จะต้องพิจารณาแนวปฏิบัติทั่วไปของกลุ่มอุตสาหกรรมและประเภทของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้นๆด้วย

บทสรุป

ความสำคัญของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเห็นได้ชัดมากขึ้นจากยุคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเป็นเศรษฐกิจแห่งความรู้ ในขณะที่การวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตนของกิจการยังคงเป็นประเด็นสำคัญ บทความนี้ให้ความสำคัญกับการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรข้ามชาติ ซึ่งการรับรู้รายการสินทรัพย์ไม่มีตัวตน เนื่องจากมาตรฐานไม่ให้รับรู้ในบางกรณี ทำให้การรายงานสินทรัพย์ต่ำเกินไป ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดราคาโอน ตลอดจนการเสียภาษีต่ำเกินไป ซึ่งในโลกยุคเศรษฐกิจดิจิทัลพบว่ากิจการส่วนใหญ่มีสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนสูงมากโดยเฉพาะสินทรัพย์ทางปัญญา ซึ่งสินทรัพย์ไม่มีตัวตนดังกล่าวสร้างกำไรให้องค์กร และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว

นอกจากสาเหตุการรับรู้รายการเกิดจากมาตรฐานไม่ให้รับรู้แล้ว นิยามของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนทำให้การวัดมูลค่ายากขึ้นเนื่องจากสินทรัพย์บางประเภทไม่มีราคาตลาดให้เปรียบเทียบ ตลอดจนไม่สามารถพยากรณ์กระแสเงินสดในอนาคตได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยเข้าร่วมโครงการ BEPS ของ OECD ซึ่งมีแนวปฏิบัติในการรับรู้รายการสินทรัพย์ไม่มีตัวตนจากการพิจารณา DEMPE ตลอดจนให้แนวทางในการประเมินราคาโอนโดยใช้ การประเมินสินทรัพย์ไม่มีตัวตนจาก Ex Post Outcomes นำมาพิจารณา Ex Ante Pricing ซึ่งการประเมินดังกล่าวสามารถปรับปรุงกำไรจากการโอนสินทรัพย์เพิ่มขึ้นในภายหลัง

จากแนวปฏิบัติที่มีความชัดเจนขึ้นในการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ตลอดจนการกำหนดราคาโอนซึ่งส่งผลต่อการรายงานในงบการเงินและการเสียภาษีขององค์กรข้ามชาติ เชื่อได้ว่าจะส่งผลให้การเลี่ยงภาษีขององค์กรข้ามชาติลดลง อย่างไรก็ตามงานวิจัยในอนาคต ควรศึกษาผลกระทบของประเทศไทยหลังจากเข้าร่วมโครงการ BEPS ดังกล่าว หรือศึกษาแนวทางการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนในโลกยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ตลอดจนควรศึกษาปัญหา หรือผลกระทบที่เกิดจากการประยุกต์ใช้การรับรู้รายการและการวัดมูลค่าตามแนวปฏิบัติของโครงการ BEPS

บรรณานุกรม

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2561) *ข้อมูลรายบริษัท/หลักทรัพย์* สืบค้น 20 ตุลาคม 2561, จากhttps://www.set.or.th/set/commonslookup.do?language=th&country=TH

สภาวิชาชีพบัญชี (2561) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 38 (ปรับปรุง 2560) *เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน.* สืบค้น 5 ตุลาคม 2561, จาก http://www.fap.or.th/upload/9414/83W1d9vPQV.pdf

สภาวิชาชีพบัญชี (2561) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 (ปรับปรุง 2560) *เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม.* สืบค้น 5 ตุลาคม 2561, จาก http://www.fap.or.th/upload/9414/PBixX8Z5bC.pdf

Barron, O. E., Chung, S. G., & Yong, K. O. (2016). The effect of Statement of Financial Accounting Standards No. 157 Fair Value Measurements on analysts' information environment. *Journal of Accounting and Public Policy, 35*(4), 395-416.

Ishan, Z. M., & Noordin, N. (2015). Capitalising on Income Approach as Trademark Valuation for Entrepreneurs. Pertanika *Journal of Social Sciences & Humanities, 23.* 147-160.

Kerschner, I., & Somare, M. (2017). *Taxation in a Global Digital Economy: Schriftenreihe IStR Band 107* (Vol. 107). Linde Verlag GmbH.

Lee, J. (2018, June 6). Bubble-Like Stock Valuations Miss $3.4 Trillion in Hidden Assets. Bloomberg. Retrieved October 20, 2018, from https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-06-06/what-s-a-stock-worth-in-new-economy-accounting-has-its-critics

Madhani, P. M. (2016). Corporate governance and disclosure practices of firms: the impact of nature and types of intellectual capital. *The IUP Journal of Corporate Governance, 15*(3), 7-35.

Neubig, T., & Wunsch-Vincent, S. (2018). Tax distortions in cross-border flows of intangible assets. *International Journal of Innovation Studies, 2*(3), 101-121.

OECD. (2014), *Guidance on Transfer Pricing Aspects of Intangibles,* OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Paris: OECD Publishing.

Rudzika, K. (2018, March). DEMPE Explained. *Royalty Range.* Retrieved October 20, 2018, from https://www.royaltyrange.com/home/blog/dempe-explained

Stathis K. L., (2015, May 3). Ocean Tomo Releases 2015 Annual Study of Intangible Asset Market Value. Oceantomo, Retrieved October 20, 2018, from https://www.oceantomo.com/blog/2015/03-05-ocean-tomo-2015-intangible-asset-market-value/

Transfer Pricing Asia. (2018). *What Is Transfer Pricing: A Clear And Simple Definition.* Retrieved October 20, 2018, from https://transferpricingasia.com/what-is-tp/

ชื่อหนังสือ: ร้อยเรื่องราววังต้องห้าม

ชื่อผู้เขียนหนังสือ : *จ้าวกว่างเชา แปลโดย อชีรัชญ์ ไชยพจน์พานิช และ ชาญ ธนประกอบ*

สำนักพิมพ์ : *มติชน*

ชื่อผู้แนะนำหนังสือ : *เอกรัตน์ จันทร์รัฐิติกาล**
*Ekarat Janrathitikarn**

พระราชวังต้องห้ามกรุงเป่ยจิง (ปักกิ่ง) สัญลักษณ์แห่งอำนาจและการปกครองในระบบศักดินาของจักรพรรดิจีนโบราณถึงสองราชวงศ์ คือ ราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง สถานที่พำนักแห่งโอรสสวรรค์และพระประยูรญาติ พื้นที่ออกว่าราชการของจักรพรรดิ ตลอดจนสถานที่ทำงานของชนชั้นปกครองตั้งแต่เชื้อพระวงศ์ถึงขุนนางระดับสูง

หนังสือเล่มนี้ ได้อธิบายความเป็นมาอย่างละเอียดทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผ่านมุมมองและความเชื่อของคนจีนโบราณ โดยผู้อ่านจะรู้สึกเสมือนหนึ่งได้เดินเข้าไปในพื้นที่เขตต่างๆของพระราชวังต้องห้าม ได้สัมผัสความถึงความยิ่งใหญ่ ความสุขุมลุ่มลึก และความละเอียดอ่อน ของชนชาติที่มีวัฒนธรรมยาวนานมากที่สุดในโลก ผ่านภาพลายเส้นและภาพวาดสี่สีที่งดงาม

นอกจากนี้ เราจะได้ทราบพระราชจริยวัตรของจักรพรรดิที่เราอาจไม่เคยได้ทราบ เช่น จักรพรรดิราชวงศ์ชิงในช่วงต้นราชวงศ์แม้จะได้ปกครองบ้านเมืองแล้ว แต่ยังมีการปฏิบัติพระองค์ที่น่าสนใจ เช่น การตื่นบรรทมแต่เช้า การเสวยพระกระยาหารเพียงวันละสองมื้อ และการออกกำลังผ่านการล่าสัตว์ ซึ่งนอกจากเป็นการฝึกฝนร่างกายให้แข็งแรงและพร้อมต่อการศึกสงครามแล้ว ยังส่งผลให้จักรพรรดิของราชวงศ์นี้มีพระชนมายุเฉลี่ยยืนยาวกว่าจักรพรรดิในราชวงศ์อื่นอีกด้วย

กล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือว่าด้วยพระราชวังต้องห้ามที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่เคยมีมา

* ผู้อำนวยการสถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
* Thai Director of Maritime Silk Road Confucius Institute, Dhurakij Pundit University
* Email: ekarat.jan@dpu.ac.th

แนวทางการจัดเตรียมต้นฉบับบทความ (Manuscript) สำหรับขอตีพิมพ์ในวารสารสุทธิปริทัศน์

วัตถุประสงค์การจัดพิมพ์

วารสารสุทธิปริทัศน์เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัยสาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

วารสารสุทธิปริทัศน์มีนโยบายการจัดพิมพ์ราย 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ ประจำเดือน ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน และฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการในศาสตร์สาขาต่างๆ
2. เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของวารสารวิชาการ
3. เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นและนำเสนอผลการค้นคว้าและวิจัย
4. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์และนักวิชาการได้เผยแพร่ผลงาน
5. เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง

นโยบายการจัดพิมพ์

- วารสารสุทธิปริทัศน์มุ่งเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยที่มีคุณภาพในสาขาวิชาต่างๆ อาทิเช่น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยวและโรงแรม กฎหมาย ภาษาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการศึกษา และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
- บทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่ส่งมาขอตีพิมพ์จะต้องไม่อยู่ในระหว่างการขอตีพิมพ์หรือเคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อนในวารสารอื่นๆ
- บทความวิชาการ มุ่งเน้นบทความที่เสนอแนวความคิดหรือผลการทบทวนวรรณกรรม หรือบทความที่ช่วยสริมสร้างความเข้าใจหรือกระตุ้นการวิจัยต่อเนื่องในหัวข้อวิชาการที่สำคัญต่างๆ
- บทความวิจัย มุ่งเน้นงานวิจัยที่ช่วยทดสอบทฤษฎี แนวคิด หรือผลงานวิจัยที่ช่วยขยายความในแง่มุมสำคัญต่างๆของทฤษฎีหรือแนวคิดเหล่านั้นเพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ หรือสามารถนำไปทำวิจัยต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างได้
- วารสารยินดีตีพิมพ์งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในหลากหลายรูปแบบที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ที่สำคัญหรือที่มีผลกระทบต่อสังคมวิชาการในวงกว้าง

บทบาทและสิทธิของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ของผู้เขียนและหรือผู้ร่วมเขียนและไม่เคยตีพิมพ์ในแหล่งใดมาก่อน
2. กรณีบทความนั้นเคยถูกนำเสนอในการประชุมวิชาการ หรือเผยแพร่ในภาษาอื่นๆ มาก่อนจะต้องมีการแจ้งให้ทางวารสารฯทราบอย่างชัดเจน
3. ผู้เขียนต้องรายงานข้อเท็จจริงจากการทำวิจัย โดยไม่บิดเบือนหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
4. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นอย่างถูกต้องตามรูปแบบการอ้างอิงทั้งในเนื้อหาและการเขียนบรรณานุกรมตามนโยบายของวารสาร
5. ผู้เขียนควรระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี)
6. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการตีพิมพ์ หากพบว่าบทความได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในแหล่งอื่นมาก่อนแล้ว หรือเป็นการคัดลอกจากแหล่งอื่น
7. ความเสียหายต่างๆจากการละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือองค์กรอื่นๆด้วยข้อเท็จจริงจากบทความ (ถ้ามี) ให้ตกเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนหากมิได้มีการเปิดเผยให้ทางวารสารฯทราบก่อน

<u>กระบวนการคัดเลือกบทความ ค่าธรรมเนียม การเตรียมต้นฉบับ</u>

- วารสารสุทธิปริทัศน์จัดให้มีกระบวนการในการคัดเลือกบทความที่มีคุณภาพตามวิธี Double – Blinded Peer Review Process ซึ่งมีกระบวนการดังต่อไปนี้
- บทความที่ส่งเข้ามาจะผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ และถูกส่งไปยังผู้ชำนาญการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ) ในสาขาวิชานั้นๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ (Peer Review) อย่างน้อย 2 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินบทความ จะเป็นผู้ให้ความเห็นและข้อแนะนำว่าบทความนั้นๆ จะได้รับการยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไข หรือ ยอมรับโดยมีเงื่อนไขให้แก้ไข ซึ่งผู้เขียนจะต้องส่งบทความอีกครั้งและต้องทำการแก้ไขให้เสร็จภายใน 10-15 วัน หลังจากได้รับผลการประเมิน (มิฉะนั้นจะถือว่าไม่ประสงค์จะตีพิมพ์)
- ในกรณีบทความได้รับการแก้ไขแล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความจะต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่าบทความที่แก้ไขแล้วดังกล่าวเป็นที่ยอมรับเพื่อการตีพิมพ์ได้
- บทความสามารถจัดทำเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น **และผ่านการตรวจข้อผิดพลาดในข้อความและการพิมพ์**
- ในการณีที่เป็นภาษาอังกฤษ **บทความดังกล่าวต้องผ่านการตรวจการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษโดยผู้ชำนาญมาแล้ว และต้องนำส่งหลักฐานการตรวจแนบมากับบทความด้วย**
- นอกจากนี้กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่**จะปฏิเสธการตีพิมพ์หากค้นพบว่าบทความได้รับการตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อนแล้ว หรือเป็นการคัดลอกมาจากแหล่งอื่น หรือเข้าข่าย Plagiarism ตามหลักสากล**
- บทความทุกชิ้นจะต้องผ่านกระบวนการพิจารณา และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปฏิเสธไม่รับบทความหรือผลงาน ไม่ว่าจะเป็นบทความรับเชิญหรือในกรณีอื่น
- ทุกบทความที่ได้ผ่านการคัดเลือกเพื่อพิมพ์เผยแพร่จะถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสารสุทธิปริทัศน์
- กองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนทราบภายในระยะเวลา 4-6 สัปดาห์ หากได้รับผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิตรงตามกำหนดเวลา
- กองบรรณาธิการไม่รับผิดชอบข้อผิดพลาดในบทความ ที่เกิดจากความผิดพลาดของผู้เขียน
- ในการจัดทำบทความผู้เขียนจะต้องจัดทำบทความในรูปแบบที่ทางวารสารสุทธิปริทัศน์กำหนดไว้ โดยสามารถดาวน์โหลดรูปแบบและส่งบทความผ่านระบบ Online Submission ได้ทางเว็บไซต์ของวารสาร http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal กรณี Online Submission มีปัญหาให้ส่งบทความต้นฉบับมาที่ Email: dpujournal@dpu.ac.th
- ถ้าบรรณาธิการรับบทความไว้พิจารณา ทางกองการจัดการวารสารจะแจ้งผลไปที่ Email ของผู้เขียนเพื่อชำระเงินเป็น **<u>ค่าจัดการลงบทความในอัตรา 4,500 บาท ต่อ 1 บทความ</u>**
- เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนสามารถ Download วารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal

<u>คำแนะนำสำหรับผู้เขียน</u>

รูปแบบการพิมพ์บทความ

บทความต้นฉบับจะต้องทำส่งมาในรูปแบบดังต่อไปนี้

- **ขนาดกระดาษ** จัดพิมพ์ลงโปรแกรม Microsoft Word กระดาษ A4
- **ขอบกระดาษ** เว้นระยะ 1 นิ้ว ทุกด้าน
- **การตั้งค่าระยะบรรทัดให้ใช้ค่าตามปกติ คือ** 1 เท่า หรือ 1 Single
- **จำนวนหน้า ไม่เกิน 12 หน้า** ขนาดกระดาษ A4 (รวม ชื่อเรื่อง รูปและตารางที่เกี่ยวข้อง บรรณานุกรม และภาคผนวก) **หากมีจำนวนหน้าเกินกว่านั้น หลังทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้อ่านประเมินบทความเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เขียนต้องชำระค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมสำหรับหน้าที่เกิน หน้าละ 300 บาท (อนุญาตให้ไม่เกิน 3 หน้า เท่านั้น)**

- **ใส่เลขหน้า** กำหนดมุมบนชิดขวา ขนาด 14 point ทุกหน้า
- **ตัวอักษร** Browallia New ตามหัวข้อที่กำหนดดังนี้

ชื่อเรื่อง (Title)

- ภาษาไทย-อังกฤษ ขนาด 18 point กำหนดชิดซ้าย ตัวหนา
- ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ทุกตัว
- ควรให้มีความกระชับให้มากที่สุด

ชื่อ-ที่อยู่และประวัติผู้เขียน (ทุกคน)

- ชื่อ-ที่อยู่และประวัติผู้เขียน ภาษาไทย-อังกฤษ ขนาด 14 point กำหนดชิดซ้ายทั้งหมด ประกอบด้วยผู้เขียน ตำแหน่งงาน หน่วยงานทีสังกัด ชื่อสถาบัน ที่อยู่ที่สามารติดต่อได้ทางไปรษณีย์ เบอร์โทรศัพท์ และ Email address

บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ต้องผ่านการตรวจพิสูจน์โดยผู้ชำนาญ)

- ชื่อ "บทคัดย่อ" และ "Abstract" ขนาด 16 point กำหนดกึ่งกลาง ตัวหนา เว้น 1 บรรทัด
- Text บทคัดย่อภาษาไทย –อังกฤษขนาด 14 point
- ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- ความยาวไม่เกิน 1 หน้า **ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษอยู่ในหน้าเดียวกัน** เนื้อหาในบทคัดย่อควรระบุวัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและบทสรุปโดยย่อ

คำสำคัญ (Keywords)

- พิมพ์ต่อจากส่วนบทคัดย่อ และอยู่ในหน้าเดียวกันกับบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทย-อังกฤษ ขนาด 14 point
- ใช้ศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถานและเป็นคำหลักที่ใช้ในการอ้างอิง ค้นหา ไม่เกิน 5 คำ

เนื้อหา (Body) ประกอบด้วย

- ขนาด 14 point พร้อมเลขหน้ากำหนดมุมบนด้านขวา
- ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
- บทนำ
- วัตถุประสงค์ (การวิจัย)
- แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (หากเป็นบทความวิจัยต้องมีการนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย)
- วิธีการดำเนินการวิจัย (หากเป็นบทความวิจัย)
- ผลการวิจัยและอภิปรายผล
- บทสรุปและข้อเสนอแนะ
- บรรณานุกรม **(ใช้รูปแบบ APA Style และผ่านการตรวจข้อผิดพลาดในข้อความและจากการพิมพ์)**

- **การแสดงภาพและรูปภาพ (Figure)** ให้พิมพ์คำว่า ***"ภาพที่..."*** ตามด้วยลำดับที่ของภาพ 1, 2, 3... ไว้ด้านล่างของภาพหรือรูปนั้นพร้อมชื่อรูปภาพ โดยให้ใช้สีขาว-ดำเท่านั้น หรือ หากผู้เขียนต้องการตีพิมพ์รูปภาพสี**ผู้เขียนต้องชำระ**ค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมหน้าละ 500 บาท
- **การพิมพ์ตาราง (Table)** ให้พิมพ์คำว่า "ตารางที่..." ตามด้วยลำดับที่ของตาราง 1, 2, 3... ไว้ด้านบนของตาราง และมีชื่อตาราง
- **การเขียนบรรณานุกรม (Bibliography) ใช้รูปแบบ APA Style**

(อ่านรายละเอียดได้จากเมนูขั้นตอนการส่งบทความที่เว็บไซต์ของวารสาร http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal-agree)

<u>หมายเหตุ</u> ท่านสามารถดาวน์โหลดตัวอย่างบทความได้จากเมนูย่อยวารสารย้อนหลังที่เว็บไซต์ http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal-search หรือ Facebook: https://www.facebook.com/suthiparithat/

DPU
DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY
SUTHIPARITHAT JOURNAL

ใบสมัครสมาชิกและใบสั่งซื้อวารสารสุทธิปริทัศน์

ชื่อ-นามสกุล.....

สถานที่จัดส่งวารสาร.....

เลขที่.....หมู่ที่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

สถานที่ติดต่อ.....

.....

โทรศัพท์(มือถือ).....**โทรศัพท์(บ้าน/ที่ทำงาน)**.....

Email:.....

กำหนดออกวารสาร ปีละ 4 ฉบับ ☞ ฉบับที่ 1 ม.ค.-มี.ค. ฉบับที่ 2 เม.ย.-มิ.ย.
ฉบับที่ 3 ก.ค.-ก.ย. ฉบับที่ 4 ต.ค.-ธ.ค.

ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกวารสาร"สุทธิปริทัศน์" ❑ 1 ปี ❑ 2 ปี ❑ 3 ปี

❑ **สถานภาพสมาชิก** ○ **สมาชิกใหม่** เริ่มเป็นสมาชิกตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ถึงปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ.....

○ **สมาชิกเก่า** ต่ออายุสมาชิกตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ถึงปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อัตราค่าสมาชิกฉบับละ 550 (รวมค่าจัดส่ง)

○ 1 ปี จำนวน 4ฉบับ เป็นเงิน 2,200 บาท
○ 2 ปี จำนวน 8ฉบับ เป็นเงิน 4,400 บาท
○ 3 ปี จำนวน 12ฉบับ เป็นเงิน 6,600 บาท

❑ **สั่งซื้อเป็นรายฉบับ** ปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ. .....จำนวน.....ฉบับ
ปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ. .....จำนวน.....ฉบับ
ปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ. .....จำนวน.....ฉบับ
ปีที่.....ฉบับที่.....เดือน.....พ.ศ. .....จำนวน.....ฉบับ

รวมเป็นเงินทั้งสิ้นจำนวน.....บาท (ตัวอักษร) .....บาท

ออกใบเสร็จในนาม.....

วิธีชำระเงินค่า ○ โอนเงิน ธนาคารกสิกรไทย เลขที่บัญชี **647-200111-4** ชื่อบัญชี"มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
สมัครสมาชิกโดย "สาขาเออร์เบินสแควร์ ประเภทออมทรัพย์

○ ธนาณัติสั่งจ่าย "**มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**" (ปทจ.หลักสี่)

ส่งหลักฐานการโอนเงิน จ่าหน้าซองจดหมายถึง กองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์ (ศูนย์บริการวิจัย)
เลขที่ 110/1-4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ จ.กรุงเทพฯ 10210 (ระบุสมัครสมาชิก/ต่ออายุ/สั่งซื้อรายฉบับ)
หรือส่งแฟกซ์/Email dpujournal@dpu.ac.th (ระบุสมัครสมาชิก/ต่ออายุ/สั่งซื้อรายฉบับในใบPay in)

โทร. 02954-7300 ต่อ 646, 636
Email:dpujournal@dpu.ac.th

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
( )
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

DPU
DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY
SUTHIPARITHAT JOURNAL

แบบฟอร์มเสนอส่งบทความ วารสารสุทธิปริทัศน์

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนหลัก คนที่ 1).....

สถานที่ทำงาน.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E-mail.....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนร่วม คนที่ 2).....

สถานที่ทำงาน.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E-mail.....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนร่วม คนที่ 3).....

สถานที่ทำงาน.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E-mail.....

ประเภทบทความที่ขอส่ง ❍บทความวิจัย (Research article) ❍บทความวิชาการ (Academic article)

ถ้าบทความที่เสนอเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ หรืออื่น ๆโปรดระบุ.....

❍ งานวิจัย/วิชาการชื่อเรื่อง.....

❍ วิทยานิพนธ์ (ดุษฎีนิพนธ์) ชื่อเรื่อง.....

❍ อื่น ๆ (ระบุ).....

ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่าบทความนี้และสัญญาว่า" เป็นผลงานที่ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อนและไม่นำไปตีพิมพ์ลงในวารสารอื่นซ้ำอีกและเป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมตามชื่อที่ระบุในบทความตามจริงและยอมรับเงื่อนไขของกองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์ทุกประการ กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง ภาพ กราฟ และหรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ให้เป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว"

ลงชื่อ.....

( )

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

วิธีชำระเงินค่าลงบทความ 4,500 บาท ชำระเงินเมื่อบรรณาธิการตอบรับบทความของท่านผ่านขั้นตอนที่ 2
โดยแจ้งผลทาง Email / ผู้ส่งบทความสามารถสอบถามได้ด้วยตนเอง

❍ ธนาณัติสั่งจ่าย "**มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์" (ปทจ.หลักสี่)**

❍ โอนเงิน ธนาคารกสิกรไทย **เลขที่บัญชี 647-200111-4** ชื่อบัญชี **"**มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**"**
สาขา เออร์เบินสแควร์ ประเภทออมทรัพย์

❍ แคชเชียร์เช็ค สั่งจ่ายในนาม **"**มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**" เลขที่บัญชี 647-200111-4**

ส่งหลักฐานการโอนเงินมาที่เมล์ dpujournal@dpu.ac.th (ค่าลงบทความ ในใบ Pay in) หรือทางไปรษณีย์ จ่าหน้าซองถึง กองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
(ศูนย์บริการวิจัย อาคารสำนักอธิการบดี 1 ชั้น 4) เลขที่ 110/1-4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ จ.กรุงเทพฯ 10210
(วงเล็บมุมซอง ค่าลงบทความวารสารสุทธิปริทัศน์) ติดต่อโทร. 0 2954-7300 ต่อ 646

“วารสารสุทธิปริทัศน์” มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน)
ในกลุ่ม TCI 1 สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์

ค่าสมัครสมาชิก รายปี ฉบับละ 550 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

1 ปี จำนวน 4 ฉบับ 2,200 บาท

ค่าธรรมเนียมพิเศษ

- ส่วนที่เกิน 12 หน้า (ไม่เกิน 14 หน้า) คิดเพิ่มเติม ในอัตราหน้าละ 300 บาท
(รวมถึงบทความฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับการรับรองให้ตีพิมพ์จากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว)
- ภาพประกอบสี คิดเพิ่มเติมในอัตราหน้าละ 500 บาท

www.dpu.ac.th/dpurc/journal
Facebook: /suthiparithat
Email: dpujournal@dpu.ac.th

6 วิทยาลัย และ 6 คณะที่ตอบโจทย์อนาคต

วิทยาลัยนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและวิศวกรรมศาสตร์ (CITE)

CITE
College of Innovative Technology and Engineering
Dhurakij Pundit University

- สาขาวิชาระบบสารสนเทศคอมพิวเตอร์
- สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
- สาขาวิชาการออกแบบเชิงโต้ตอบและการพัฒนาเกม
- สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์
- สาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการและโลจิสติกส์
- สาขาวิชาวิศวกรรมหุ่นยนต์
- สาขาวิชาธุรกิจวิศวกรรม

CADT
College of Aviation Development & Training
Dhurakij Pundit University

วิทยาลัยการพัฒนาและฝึกอบรมด้านการบิน (CADT)

- สาขาวิชาธุรกิจการบิน
- สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีการบิน

CIM
COLLEGE OF INTEGRATIVE MEDICINE
DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY

วิทยาลัยการแพทย์บูรณาการ (CIM)

- สาขาวิชาบูรณาการสุขภาพและความงาม
- สาขาวิชาการประกอบอาหารเพื่อสุขภาพ
- สาขาวิชาแพทย์แผนไทย

วิทยาลัยนานาชาติจีน-อาเซียน CHINA-ASEAN International College (CAIC)

- สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว
- สาขาวิชาธุรกิจระหว่างประเทศ
- สาขาวิชาการเงินและการบัญชี
- สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ

ICSC

วิทยาลัยนานาชาติสังคมศาสตร์และนิเทศศาสตร์ Internation College of Social Sciences andCommunication (ICSC)

- หลักสูตรสังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน
- หลักสูตรนิเทศศาสตร์ นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (หลักสูตรภาษาจีน)

คณะนิติศาสตร์ปรีดีพนมยงค์

- สาขาวิชานิติศาสตร์ *(กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ นวัตกรรมและการสร้างสรรค์, กลุ่มวิชาชีพในกระบวนการยุติธรรม, กลุ่มวิชานักกฎหมายภาครัฐ)*

คณะศิลปกรรมศาสตร์

- สาขาวิชาศิลปะการแสดงประยุกต์
- สาขาวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิก
- สาขาวิชาการออกแบบตกแต่งภายใน
- สาขาวิชาการออกแบบและธุรกิจแฟชั่น

คณะศิลปศาสตร์

- สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ
- สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ
- สาขาวิชาภาษาไทยเพื่ออาชีพ
- สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ *(หลักสูตรนานาชาติ)*

คณะนิเทศศาสตร์

- สาขาวิชาการโฆษณา
- สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์
- สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด
- สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์
- สาขาวิชาสื่อสารมวลชนและนวัตกรรมสื่อ
- สาขาวิชาภาพยนตร์และสื่อดิจิทัล

คณะรัฐประศาสนศาสตร์

- สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม

- สาขาวิชาการท่องเที่ยว
- สาขาวิชาการโรงแรม

กองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์

ศูนย์บริการวิจัย สำนักอธิการบดี 1 ชั้น 4

110/1-4 ถนนประชาชื่น หลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

โทรศัพท์: 0 2954-7300 ต่อ 646, 636

อีเมล์: dpujournal@dpu.ac.th